AMOENITATES LITERARIAE, QUIBUS VARIAE OBSERVATIONES, SCRIPTA ITEM...

Johann Georg Schelhorn

Digitized by Google

AMOENITATES LITERARIÆ,

Quibus

VARIÆ OBSERVATIONES,

Scripta item quædam anecdota & rariora Opuscula exhibentur.

TOMUS DECIMUS QUARTUS ET ULTIMUS.

FRANCOFURTI & LIPSIÆ,
Apud DANIEL. BARTHOLOMÆI & FILIUM.
MDCC XXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Viro
Generoſiſſimo atque Conſultiſſimo
Domino Domino
EITHALIO FRIDERICO LUPINO
J. V. Lic.
Et
Memmingenſis Tabularii Publici
Directori Ampliſſimo
Magni deque Patria Noſtra Meritiſſimi
Parentis Filio Digniſſimo,
Patronorum ſuorum
haud poſtremo,
Poſtremam hanc Opellæ ſuæ
literariæ particulam in publicum
inſignis obſervantiæ ſuæ
teſtimonium
ſacram devotamque cupit,

)(2 Atque

Digitized by Google

Atque ut porro

Laudabili beati Anteceſſoris ſui exemplo & ipſa egregiæ indolis ſuæ bonitate incitatus facilem ſibi aditum ad Chartophylacium civicum benevole concedat, magno ſtudio petit,

cum ſincero voto,

Ut conjugium, quod proxime bono cum Deo auſpicaturus eſt,

Primum licet, Ipſi vere ſecundum, lætiſſimum, atque omni ex parte beatum ſit!

Ampliſſimi Ejus Nominis
Cultor addictiſſimus
Jo. Georgius Schelhornius.

I. Ora-

Digitized by Google

I.
Oratio Panegyrica (†)
DE
COELII SECVNDI CVRIONIS
Vita atque Obitu,

Habita Baſileæ Anno 1570. in magna Procerum & Juventutis Academiæ Baſileenſis Panegyri,

à

JOHAN. NICOLAO STVPANO
Med. Doctore & Profeſſore.

(†) Hæc oratio quum rerum apprime memorabilium copia refertiſſima ſit, in ſpem venio pene certam, non minori eam animi oblectatione, quam me, Lectores meos perluſtraturos eſſe. Multum igitur debere me profiteor humanitati Viri non Virtute minus ac Eruditione, quàm genere Nobilitati mihique amiciſſimi, qui illam mecum adjectis egregiis Obſervationibus communicavit.

Digitized by Google

SI rectè ac ſapienter jam olim à majoribus factum eſſe cenſemus, Magn. Dom. Rector, Clariſſ. Doctiſſimique Viri, Juvenes ac Studioſi ornatiſſimi, quòd iis, qui virtute præ cæteris mortalibus in hac vita excelluiſſent, Statuas poſt obitum atque Columnas decreverint, ex quibus perpetua eorum virtutis memoria conſervaretur: eos quoque laudare debemus, qui, ceu vivæ Statuæ hujusmodi præſtantium Virorum, res geſtas atque vitam oratione ſcriptisque illuſtrant.

Eſt enim idem utriſque finis propoſitus, eorum virtutis memoriam ad poſteros propagare, & exempla iis ad imitandum proponere: quod ſicuti virtus majorum tantam vim apud poſteros, qui ex eadem Familia nati ſunt, obtinet, ut nec eorum benè facta, nec malè facta in occulto patiatur: ita quoque eorum ſplendoris recordatio, qui in Rep. adminiſtranda, & literarum ſtudiis promovendis excellentes fuerunt, permagnum pondus ſolet obtinere apud eos, qui poſtea cùm in Republ. tùm ſcholis ſuccedunt, magnâque efficaciâ ad inſiſtendum eorum veſtigiis incitare. Atque id, cùm in aliis quidem Academiis pro more ſæpius, & in hac quoque noſtra ali-

quando

quando fieri conſueverit: expectavi ego ſanè hactenus, ut ex Senioribus aliquis prodiret, qui majori authoritate idem præſtare poſſet, COELIO SECVNDO CVRIONI, Viro ob inſignem eruditionem & ſingularem pietatem maximo, meo ac multorum veſtrûm etiam, qui in hac doctiſſimorum Hominum corona ſedetis, Præceptori. Sed cùm hucusque neminem prodire viderem, fortè quod ſeniores ad juvenes, & hi viciſſim ad illos pertinere iſtud putarent: ego certè, quamvis ob tenuem dicendi facultatem ſcirem, me huic muneri parem non eſſe; quoniam tamen mihi à Mag. Dom. Rectore, procerum Academiæ nomine, demandata eſſet provincia continuandi ipſius defuncti Lectiones, donec proſpiciatur de aliquo, qui tanto Viro ſuccedere queat; operæ pretium me facturum ſperavi, ſi antequam ad opus ipſum accederem, Præfationis loco, de tanti Viri vita atque obitu memorabili, pauca quædam dicerem. Id autem in eum finem potiſſimùm, ut poſtquam revocaveritis in memoriam damnum, quod Academia ex tam eruditi, pii, ſapientisque Viri jactura accepit, vos quidem proceres cogitetis, quo pacto compenſari iſtud damnum oporteat: Juvenes autem ſcirent, tam dili-

Digitized by Google

gentem operam ſibi deinceps ſtudiis eſſe navandum, ut quod Præceptoris jacturâ illis deceſſit, id ſtudio & labore compenſent. Atque iſtud quidem ut facerem, * *non* facilius mihi ipſi perſuaſi, quòd ſcirem, me unum ex iis eſſe, qui optimè ſcire poſſent, quæcunque illi in vita ſua memorabilia acciderunt. Nam & cùm ante aliquot annos domi illius habitarem, multa ex ejus ore audivi, multaque etiam poſtea ſum ſciſcitatus, cùm ſæpius eum viſitarem, mecumque ille familiariſſime colloqueretur. Itaque jam opus aggrediar, & quæ huic Viro ſcio digna memoriâ accidiſſe, non equidem omnia commemorabo, quod uti, non abuti patientiâ veſtrâ oporteat, ſed illa tantummodo, quæ pro loci ac temporis ratione, mihi dicenda videbuntur, ex quibus ſingularem hominis pietatem, † ſubeundis periculis fortitudinem, in tolerandis conſtantiam, in docendo dexteritatem, eruditionem in ſcribendo, atque in cæteris actionibus miram prudentiam ſapientiamque intelligatis. Quarum rerum indicia non ſemel aut aliquoties in vita exhibuit: ſed ſtatim ab incunabulis in Italia, Gallia atque Germania, uſque ad extremum vitæ ſpiritum perpetuo demonſtravit. Natus

* videtur legendum *eo*

† forte deeſt *in*

Natus eſt COELIVS SECVNDVS CVRIO Anno ſalutis humanæ M. D. III. Calendis Maji Cyriaci Taurinorum, (quæ Regio hodie Pedemontana appellatur,) oppido non ignobili: habuitque Patrem JACOBVM TROTERIVM CVRIONEM, Virum nobilem, & nobilium affinitatibus clariſſimum, qui ex Carlotta uxore, Fœmina itidem nobiliſſima, vicenos ternosque liberos ſuſcepit, ex quibus Cœlius noſter ultimus natu fuit. Is cum majorem fortunarum ſuarum partem Montecalerii haberet, (quæ eſt ejuſdem Regionis urbs ſatis celebris,) & illic honoribus fungeretur, eò quoque Cœlium infantem deduxit, & usque ad ſuum obitum educavit. Jamque cum major reliquorum pars obiiſſet, (binæ enim tantum filiæ ac tres mares è tanto filiorum numero ſupererant,) ipſeque natu minimus eſſet, vel imprimis à parentibus amabatur, quod animadverterent nimirum in eo, neſcio quid auguſtius, quàm in reliquis fratribus, jamque ſperarent, hunc paternam domum aucturum. Itaque ceu iſtud præſagientes, præter eam bonorum partem, quæ illi ex communi diviſione deberetur, domum paternam, quam illic habebant, cum quibusdam prædiis ſubur-

Digitized by Google

banis, ſacraque Biblia auro atque coloribus interſtincta, inque nobiliſſima membrana deſcripta, teſtamento legârunt.

Mortuis parentibus annum agebat ferè nonum, & à domeſtico pædagogo primum inſtitutus, moxque ad publicos Grammaticos deductus, mirifice proficiebat. Sed neque his Magiſtris paulo poſt contentus, TAVRINVM ceu alteras Athenas ſe contulit, ubi per aliquot annos apud Magdalenam proavam ſuam agens, audivit Georgium Cararam, Dominicum Machaneum, & Joannem Bremium, Oratores, Poëtas atque Hiſtoricos præſtantiſſimos. Mox etiam Jus Civile attigit, interpretantibus id inter cæteros Sphondrato Mediolanenſi, qui poſtea in Cardinalium numerum eſt cooptatus. Hîc vero cernere eſt, Clariſſimi Viri, quantum fuerit in adoleſcente ſtudium veritatis. Nam etſi ita fere à Natura comparatum ſit, ut in quibus ſumus enutriti, illa tueri atque defendere ſemper enitamur, & quæ hisce contraria ſunt, facile damnemus: ille tamen nondum agens annum viceſimum, cum varii rumores per Italiam de Lutheri atque Zvinglii doctrina falſa ſparſi eſſent, ſtatim cogitavit, non eſſe ſibi damnandos hosce, priusquam illorum libros legiſſet,

giſſet, quòd rumores ſemper diverſum quippiam falſumque rebus immiſcere ſolerent. In id ergo incubuit tum ſtatim, ut libros eorum, qui tunc circumferebantur, conſequeretur. Cumque operâ Hieronymi Nigri Foſſanei, & quorundam aliorum, qui tunc in Familia Auguſtiniana Taurini florebant, Lutheri libros de Indulgentiis, de Captivitate Babylonica, itemque Zvinglii de falſa & vera Religione, cum aliis quibuſdam Philippi Melanchthonis operibus aſſecutus eſſet, legiſſetque, ita eſt illa admiratus, ut ſtatim decreverit in Germaniam tranſire, cum ob purioris Theologiæ, tum reliquarum politiorum literarum ſtudia, quod hæc, Melanchthone & Eraſmo in id ſuadentibus, admodum florere intelligeret. Itaque inito conſilio cum binis coætaneis Jacobo Cornello, & Franciſco Guarino, qui poſtea ambo inſignes Divini Verbi miniſtri facti ſunt, inſtitutum iter per Salaſſorum Regionem ingreditur, ſed ecce, ut in cœteris * *ſolent* dubii rerum humanarum eventus, ita quoque hîc accidit. Nam cum juvenes in itinere minus caute de rebus ad Religionem pertinentibus diſputarent, delata res fuit ad Bonifacium Eporediæ Epiſcopum & Cardinalem.

(* forte legendum, *ſunt*)

Digitized by Google

nalem. Quare obſervato illorum itinere, cum eſſent vallem Prætoriam ingreſſuri, à Cardinalis ſatellitibus capiuntur, & alii in alias, ipſe verò in arcem quandam, Caprianam nomine, ducitur. Hîc cum per duos circiter menſes fuiſſet detentus, intercedentibus amicis, quos in ea regione ex prima Nobilitate habebat, Cardinalis nihil in eum gravius decernit, ſed increpat tantum, & ne quicquam tale deinceps committat, ſevere cohortatur. Cùm autem inſignem juvenis eruditionem videret, ſumtus illi ad continuanda hæc ſtudia pollicetur, ſuisque litteris Commendatitiis ad proximum S. Benigni Cœnobium, cujus adminiſtrationem à Leone X. iisdem fere diebus acceperat, dimittit. Hîc verò, Clariſſimi Viri, vidiſſetis hominem in maximis tentationibus periculisque fortem atque conſtantem. Nam cum illuc ad adorandas quasdam Reliquias, calvariam & alia quædam oſſa; quæ Divi Agapeti atque Tyburti Martyris eſſe ferebantur, magnus eſſet mortalium concurſus, ipſeque nonniſi ſuperſtitionem eſſe cognoſceret, non modo illis nullo pacto aſſentiebatur, ſed privatim etiam multos contraria hisce docebat, & in vera fide erudiebat. Verum enim vero Sathan, ut eſt hoſtis

hoſtis veritatis, hîc illum impedire conabatur. Cùm enim inter cæteros docuiſſet etiam quendam Martinum Salierium, juvenem alioquin eruditum atque pium, & legendos illi ſuaſiſſet Philippi Melanchthonis Locos Communes: ille peregre profectus, & librum hunc in ſinu geſtans, mox ante portam, quà flumen præterlabitur, in beſtiam quandam veluti draconem, flammas evomentem, incidit, à qua cùm non quidem admodum læſus eſſet, ſed vehementiſſime perterrefactus, ad vicinum monaſterium Franciſcanorum confugit, & omnem rem uti ſucceſſerat, illis explicat & confitetur, cumque Franciſcani in librum atque religionem cauſam rejeciſſent, librum illis comburendum tradit, & de priori ſententia plane diſcedit. Quare cum ob periculum, quod jam immineret, tum ob mirabilem caſum, etſi ſollicitus eſſet COELIVS noſter, tamen quod putaret, haſce Sathanæ eſſe illuſiones, non modo conſtans in ſententia permanſit, verum etiam de tollendis plane reliquiis illis cogitavit. Itaque obſervato clavium loco, capſam aperit, in qua ſupra quodam Altari Reliquiæ continebantur, iisque denuo in ſuum locum repoſitis, quodam die, cùm cæteri aliis rebus

Y 5 intenti

Digitized by Google

intenti eſſent, omnes illas Reliquias aufert & diſſipat, earumque loco Sacra Biblia ex Cœnobii Bibliotheca deſumta reponit, inſcriptis hisce verbis: *Hæc eſt Arca Fœderis, ex qua vera ſciſcitari oracula liceat, & in qua veræ ſunt Sanctorum Reliquiæ.* Atque hoc quidem facinus tam caute prudenterque patravit, ut nemo, toto * *ex* tempore, claves fuiſſe loco motas, ſuſpicaretur. Verum cum poſt tempus aliquod, die ſolenni, cum Reliquiarum ferculis, pompa ducenda eſſet, tum vero re plane nulli communicatâ, Mediolanum verſus aufugit: hincque ad urbem Romam & alias Italiæ urbes perluſtrandas profectus eſt. Hoc confecto itinere, Mediolanum iterum reverſus eſt, ibique diſcendo docendoque aliquot annos tranſegit, ob inſignem eruditionem docendique dexteritatem à præcipuis ejus urbis vicinorumque locorum familiis amabatur, & colebatur, & in cæteris vitæ actionibus, ita ſeſe illic gerebat, ut omnibus eſſet admirationi. Cùm enim eo tempore Mediolanenſes, & eorum vicini, ob bellicos tumultus Hiſpanorum, & Johannis Jacobi Medicei, (qui Muſſii ſedem ſuam habebat, & Rhetis quoque noſtris olim negotium faces-

(* forſan legendum, eo)

faceſſit,) ingenti fame premerentur, & ex ea poſtea tam ingens peſtilentia ſequeretur, quantam vix putant, iis locis poſt hominum memoriam fuiſſe: ipſe certe non modo pauperibus diſtribuebat, quæcunque multorum nobilium liberalitate haberet, verum etiam quibusdam locis extra urbem, quo ſeceſſerat, cum ISACIORVM Familia nobiliſſima, efficiebat apud Sacerdotes, ut, cùm nihil aliud ſupereſſet, pauperibus ex iis diſtribuerent, quæ in templis ſervabantur. Cumque omnes alii pro more Italorum, qui à peſte, ceu morbo contagioſiſſimo vehementer abhorrent, diffugerent, propinquosque ſuos relinquerent, ipſe omnibus aderat, conſolabatur, atque etiam mortuos ipſos, cum quodam ſuo ſocio, ſepeliebat. Itaque cùm tantam juvenis virtutem ISACII primarii ejus regionis nobiles vidiſſent, poſtquam deſiiſſet ea calamitas, ei uxorem dederunt, MARGARETAM BLANCAM, Puellam elegantiſſimam, ex nobiliſſima Iſaciæ gentis ſuæ Familia prognatam. Eſt autem Iſacia gens ex Mediolanenſi urbe oriunda, ſed nunc in plures Familias diſtributa, ſedes in variis Briantii montis locis obtinet.

Hæc

Digitized by Google

Hâc ductâ uxore (quam proinde & nunc quadrageſimo poſt nuptias celebratas Anno, cùm uno ex denis ternisque liberis, filio Leone Viro egregio, unicaque filia Margareta, quæ in Italia remanſit, viduam reliquit,) viſum eſt in aliquem pacatum Italiæ locum eſſe proficiſcendum, ne perpetuis Hiſpanorum rapinis obnoxii eſſent. Itaque cùm ſcirent Caſale S. Evaſii Montisferrati Caput, unam eſſe ex pacatiſſimis Italiæ urbibus, multisque nobilibus & ipſius etiam Comitis Montisferrati Joannis Georgii aulâ celebratam, eò à Principe invitatus profectus eſt. Ibi cum pacate per aliquot annos vixiſſet, ſollicitabatur ab amicis, ut in patriam rediret; obiiſſe enim omnes fratres, & ampliſſima bona ſupereſſe, quæ illi hæreditario jure deberentur; jamque à Sorore Maria, quæ unica ſupererat, omnia teneri. Itaque profectus eſt in patriam, & à ſorore ejusque marito humaniſſime exceptus fuit: quod tantum inviſendorum amicorum cauſa veniſſe, nec quidquam deinceps potiturum exiſtimarent. Sed cùm de inſtruenda domo cogitare eum viderent, & de hæreditate ſciſcitari, non modo nullam exhibuêre deinceps humanitatem, ſed in cauſa propemodum ipſi fuerunt, quod poſt captus fue-

fuerit, & cum omnibus fortunis vitam quoque fere amiſerit.

Quoniam autem valde memorabilis fuit illa Cœlii noſtri captivitas, Viri ampliſſimi, cauſaque extitit, ut ei in Italia deinceps nunquam amplius quiete vivere licuerit: iſque in eo ſubeundo periculo magnam animi fortitudinem, & in ſe ſe ab eodem liberando ſummum ingenium, maximamque dexteritatem declarârit; velim, ut de ea pauca quædam attentius audiatis. Soror hæc, fingens imminere fratri Religionis causâ periculum, ut deterreret videlicet, ne quid amplius paternorum bonorum poſtularet, effecerat, ut Montecalerio (in qua urbe educatum fuiſſe, & habuiſſe paternam domum, ſupra diximus,) in vicinum oppidum, Ramoniſium nomine, cui Claudius quidam de Sabaudia imperabat, ſecederet: ratus, ſe illic res ſuas ſine periculo poſſe componere, & temporis ſucceſſu obliteratos iri rumores de ſe ſparſos, & poſſe denuo in patriam redire. Jamque ne otioſus eſſet, quoſdam è prima nobilitate juvenes inſtituendos ſuſceperat, & cum ob eruditionem, tum dexteritatem docendi, atque humanitatem ſuam, omnium fere nobilium, qui in locis vicinis habitarent,

Digitized by Google

rent, amicitiam ſibi conciliaverat, & ab iis quaſi in oculis ferebatur. Itaque cum ſemel eſſet invitatus in vicinum locum, Caſtellerioleonem nomine, una cum multis aliis amicis Viris nobiliſſimis, Dominicanum quendam Monachum, qui Taurino eo forte venerat, concionantem audit. Hic bonus Monachus, amplioris quæſtus gratiâ, in Lutheranos pro concione graviſſimè invehitur: aſſeritque, Lutherum propterea Germanis placere, quòd ſub libertate Chriſtiana omnis generis libidines concederet, doceretque inſuper, Chriſtum neque Deum eſſe, neque ex Virgine natum. Quæ cum vehementer totâ ferè concione urſiſſet, petit Cœlius, eâ finitâ, à Præfecto, ut ſibi quædam dicere liceret. Cumque & veniam & ſilentium facile impetrâſſet: *Grandia quædam*, inquit, *Lutheranis objeciſti*, *Domine Pater: ſed ubi hoc Lutherus aſſerit; poteſne locum aut librum indicare*, *ubi hoc doceat?* Ille è contrario non ſe equidem nunc poſſe, ſed ſi Taurinum ſecum veniat, cum hæc, tum alia, his deteriora demonſtraturum. Hîc Cœlius, Ego vero, inquit, jam & librum & locum tibi demonſtrabo, ubi contrario modo plane docet, atque tu nunc dixeris. Mox Commentaria Lutheri aperiens,

riens, quæ in Epiſtolam ad Galatas ſcripſit: multa populo recitavit, quæ cum Monachi dictis ex diametro quaſi pugnabant. Itaque nobiles, qui aderant, & populus univerſus, cùm tam impudenter mentitum fuiſſe Monachum viderent, in eum impetum faciunt, cæduntque, ut vix, intercedente Præfecto, vivus Taurinum redire potuerit: quare ſtatim rem Inquiſitori defert, atque ille, ubi eo perveniſſet, iterum ad Epiſcopum. Is erat Aventinus Crica Peruſius, humili loco natus, ſed qui Cibonis Cardinalis operâ, * & ad Taurinenſem Epiſcopatum adminiſtrandum cum Davide Cibonis fratre miſſus. Quamobrem hoc audito nuncio ſtatim cum Satellitibus eò proficiſcitur, & domum quidem illius diripit, Cœlium verò Taurinum in vincula trahit. Hîc examinatur, quæſtiones adhibentur: ablatæ Reliquiæ ex Cœnobio S. Benigni urgentur, revocatur in memoriam vetus in † *Italiam* inſtituta profectio: omnia ignem flammasque minantur, nec ulla ſalutis ſpes amplius ſupereſſe videtur. Jam vero, Clariſſimi Viri, in homine tantis in anguſtiis conſtituto, magnum animi robur cernere licuiſſet. Nam etiamſi mortem omnia minitarentur:

*forte deeſt quid.

(† forte *Germaniam.*)

rentur: ille tamen nequaquam animum abjicit. Quare audite, quæſo, quo pacto ex tantis periculis evaſerit. Aventinus ille quoniam ſciebat, primarios ejus civitatis Viros Cœlio plurimum favere, devitandi illorum odii causâ Romam proficiſcitur, ut quod de eo ſumturus eſſet ſupplicium, Pontificis juſſu coactus facere videretur. Interea Cœlii cuſtodiam Davidi relinquit, qui ut tutius conſervaretur, nec quiſquam ſciret, ubi eſſet, eum ex prioribus carceribus in aliam domum noctu deducit, & in conclavi quodam fortiſſimis parietibus munito, adhibitis utrique pedi compedibus, binisque ante oſtium cuſtodibus, aſſervari curat. Cœlius ſequenti die divinâ quâdam providentiâ animadvertit, ſe puerum olim in ea domo eoque conclavi fuiſſe: revocatque in memoriam ſingularum domus partium ſitum. Ac cum jam pedes ambo ex compedibus magnopere intumeſcerent, (ex quo proinde factum eſt, ut deinceps eos ſemper habuerit debiliores,) rogat, ut alterum pedem ei liberum relinquant, ut eo curato poſſet cum altero permutare. Hoc ubi impetraſſet, forte venit in mentem poſt aliquot dies, tentandum eſſe, an fictum pedem pro vero poſſet in compedes ſubjicere. Quare extra-

extrahit caligam pedis liberi, eamqe lineis quibusdam pannis infarcit, & calceum ei decenter induit: forteque etiam arundinis fruſtum ſub ſcamno conſpicit, quo in fictam tibiam inſerto, poterat illam ita movere, ac ſi naturâ moveretur: adjuvabat inſtitutum veſtis Hiſpanica villoſa, & uſque ad talos longa, quâ hoc artificium tegebatur. Itaque rogat jam, ut liceat iterum pedes permutare, hunc enim aliquantulum convaluiſſe, & alterum vehementer dolere. Impetrat facile, cuſtodes adſunt, compedes aperiunt: eximitur pes verus, fictus immittitur, jamque utroque pede liber eſt. Nocte igitur intempeſtâ, cùm cuſtodes gravi ſomno ſepulti eſſent, aperit oſtium conclavis, in quo detinebatur. Quoniam enim compedibus vinctus putabatur, non opus fuerat cuſtodibus id firmius munire: præſertim quod ipſi foris in cœnaculo ante oſtium præſto eſſent. Per gradus deſcendit, & cùm infimam portam ſerâ munitam deprehendiſſet, ex feneſtra mox ſeſe demittit, elabitur. Cuſtodes verò mane, cùm evaſiſſe eum viderent, cernerentque compedes integras & obſeratas, ecquid cogitâſſe ac dixiſſe putabis? illum videlicet nonniſi artibus magicis evadere potuiſſe: qui rumor cùm de illo

Digitized by Google

ſpargeretur, ne Chriſtiano nomini malarum artium nota inureretur, ſtatim emiſſo dialogo feſtiviſſimo, quem *Probum* inſcripſit, rem totam patefecit, Deoque pro tanto beneficio gratias egit.

Videtis jam, Clariſſimi Viri, quæ fuerit in ſubeundo periculo fortitudo? quæ in ferendo patientia atque animi magnitudo? quæ denique in ſeſe liberando dexteritas & ingenium? Atque hâc quidem ratione ex mortis faucibus evaſit: ſed de recuperandis bonis non erat amplius cogitandum, quod hâc re patefactâ, vix poſſet in Italiæ vaſtitate latere; ex qua tamen, ceu chariſſima patria, non equidem libenter migrabat, dummodo alicubi latere licuiſſet.

Itaque cùm iſtud animo verſaret, Salè cum uxore & liberis proficiſcitur, quod eſt Ducatus Mediolanenſis oppidum, à peregrinantium aulicorumque conſuetudine paulo remotius. Sed cum illic quoque ſtatim agnitus eſſet à quibuſdam Mediolanenſis & Papienſis Reip. Principibus, qui in ſuas villas vicinas ex urbe æſtatis tempore migraverant, vi quaſi ab illis in Papienſem Academiam tractus fuit, & in ea publicus Profeſſor creatus. Quo loco admiratione dignum eſt ſane, quantæ authoritatis & exiſtimatio-

mationis fuerit. Nam etiamſi ſtatim fuiſſet patefactus, ejusque capiendi mandatum Inquiſitores haberent; tamen ita ſibi primariorum civium & ſtudioſorum,) qui magnâ copiâ ex variis Nationibus in eam Academiam confluere ſolent,) animos conciliaverat, ut Satellites Inquiſitorum toto triennio eum capere nequiverint. Nam magna ſtudioſorum caterva eum è ſua domo, quæ illi cum primario quodam ejus Reip. cive communis erat, in auditorium deducebat, & ex eo iterum domum comitabatur. Sed tandem cum Pontifex Senatui ſub fulminis ſui pœna, mandaret, ut hominem caperent; illinc Venetias proficiscitur. Cumque ne hîc quidem tutus eſſet, Ferrariam contendit, ut de ſuis rebus cum Renata Ludovici XII. Galliæ Regis Filia, Ducis Ferrarienſis uxore, conſilium caperet, cujus benevolentiâ cum propter eruditionem, tum ob puriorem religionem jam diu fovebatur. Hæc illum ad Lucenſes in Hetruriam mittit, rata, poſſe hominem illic latere: ac fuit certe ab illis humaniſſime exceptus, & in publicum illius Academiæ Profeſſorem electus. Sed cùm nondum annum illic egiſſet, ecce Pontificis ad Senatum litteræ adſunt, cum mandatis, ut caperetur,

Digitized by Google

Romamque traheretur. Senatus pro ſua humanitate decernit, nequaquam eſſe capiendum, ſed etiam illi ſignificandum, ut fugâ ſibi conſuleret.

Quamobrem cùm videret, non poſſe ſe amplius in Italia eſſe tutum, ſtatuit in Germaniam tranſire, & cum Renatæ Ducis commendatitiis litteris ad Tigurinos Bernateſque profectus, ab illis in Loſannenſis Scholæ moderatorem ſuſceptus eſt, cui, antequam Baſileam veniret, quatuor integros annos, magna cum laude magnoque Studioſorum emolumento præfuit.

Cæterum cum in aliis ſuis erroribus, tum in hac præcipuè in Germaniam profectione, dum in ſummis anguſtiis conſtitutus eſſet, divinam opem præſentemque DEVM ſibi adeſſe ſenſit. Quod eo libentius commemoro, Clariſſ. Viri, ut nos omnes, in ſimilibus anguſtiis conſtituti, Deo omnia noſtra committere diſcamus. Ecce enim, cùm ex Germania, ubi ſedem jam conſtituerat, in Italiam abducendæ uxoris & liberorum causâ rediret, nec tamen in Lucenſem urbem, ubi illos reliquerat, auderet ingredi, ſed in vicino oppido, cui Peſſa nomen eſt, ſubſiſtens, expectaret, innoteſcit iterum. Cumque inermis nec quicquam tale expe-

ctans,

ctans, prandium ſumeret, adeſt ex improviſo Præfectus Inquiſitorum, quem *Bariſellum* Itali nuncupant, cum lictoribus: quibus ante portam diſpoſitis, ipſe cœnaculum, in quo ſolus prandebat, ingreſſus; *Dabis*, inquit, *te captivum*, *ſummi Pontificis nomine*, *in meam poteſtatem*. Cœlius cùm & ipſum coram videret, & lictores reliquos juxta gradus portam obſervare cerneret, nec ſupereſſe ullam evadendi rationem, ſurgit è menſa, & ſe in ejus poteſtatem daturus, obviam procedit; cultellum tamen, quo cibum ſecando præparabat, forte manu retinet. Hîc Bariſellus ſubito, cum & grandi corpore virum ſibi obviam procedere videret, eundemque cultrum manu tenere, ſtatim metu concidit. Cœlius exit è cœnaculo, deſcendit, per medios lictores tranſit, ſalutat, non agnoſcitur, ingreditur ſtabulum, equum conſcendit, aufugit. Cumque ipſi poſtea, agnito eo, quod factum eſſet, canibus equiſque velocibus inſequerentur: ecce adeſt ſubito de cœlo tempeſtas quædam tam vehemens, ut ab inſtituto diſcedere cogerentur.

Hâc igitur ratione iterum è mortis faucibus evaſit: non equidem humanâ aliquâ ope, ſed præſentiſſimi Divini Numinis gratiâ

Digitized by Google

tiâ. Etenim ſi Apoſtolorum cæterorumque divorum Hiſtorias conſideremus, deprehendimus certè, illos ſæpe ex ſummis periculis mirabili quodam modo planeque divinitus fuiſſe liberatos: quod etiamſi ita ſit, tamen nunquam tam illuſtres fuerunt eorum liberationes, quin hæc quoque inter illas locum habere, & cum illis aliquo modo conferri queat.

Loſannâ deinde Baſileam venit; Anno Salutis M. D. XLVII. quo tempore *Sebaſtianus Monſterus* Academiæ gubernacula tenebat; eratque ulterius profecturus, niſi quidam ex Academia atque clariſſimis hujus urbis Typographis, nempe *D. Martinus Borrhaus Theologus*, *Hieronymus Frobenius*, *Nicolaus Episcopius*, & *Michael Iſingrinus*, quibus Viri eruditio nota erat, ut hîc ſubſiſteret, rogâſſent. Cùm autem & urbem amœniſſimam, & ſummam hominum literatorum humanitatem cerneret, libenter ſubſtitit: eodemque anno in hac Academia politiores literas profiteri cœpit, & quoniam Leges non ſinunt quenquam publicè docere, qui gradum aliquem non habeat, Magiſterii inſignia eodem tempore, cùm D. Henricus Pantaleon Facultatis artium Decanus eſſet, unà cum Thoma Grynæo, &

Joan-

Joanne Acronio Friſio ſuſcepit, ſed ſedendo, eodem plane modo, quo Bucerus in Anglia, ultimo vitæ ſuæ anno, Cantabrigiæ promotus eſt: quod proinde iis ſolum conceditur, qui ætate & eruditione inſigniter excellunt.

Hîc vero, Clariſſimi Viri, longa mihi eſſet habenda narratio, ſi vellem demonſtrare, quâ cum laude ab eo tempore uſque ad illum diem, quâ vitam cum morte ſanctiſſimè commutavit, annos propemodum viginti tres docendo ſcribendoque tranſegerit. Sed quoniam meam dicendi tenuitatem tantam eſſe ſcio, ut obſcurare illud citius, quàm illuſtrare poſſim, nec abuti etiam patientiâ veſtrâ oporteat; pauca quædam de hominis morte, de ſcriptis docendique ratione, &, quam ex hiſce omnibus ſibi comparavit, authoritate, exiſtimatione, æternaque memoria memorabo. Quæ certè omnia tanta fuerunt, ut non modo doctiſſimi quique & præſtantiſſimi in hac urbe Viri cuperent ſuos liberos ab eo potiſſimum erudiri, ſicuti ſcimus omnes, & exemplum nobis eſſe potuit *Bonifacius Amerbachius*, omnium Germaniæ Juriſconſultorum prudentiſſimus, qui *Baſilium* filium, nunc itidem clariſſimum JCtum, ab eo ſolo primum inſtitui voluit;

verum etiam exteræ gentes, & ab hac urbe remotiſſimæ, illius potiſſimum causâ, huc-uſque ſuos miſerint. Neque verò opus mihi fuerit, argumentis longè petitis id comprobare: Vos, Vos, inquam, omnes, qui in hoc ampliſſimo theatro conſidetis, teſtes mihi hujus rei locupletiſſimi eſſe poteſtis. Et ſi exemplum aliquod audire lubeat: quid ſuperioribus annis Magnificum Dominum *Johannem Kisckam*, *Palatini Viteblienſis Illuſtriſſimi Principis filium*, ex ultimis Lituaniæ terris, cum magna nobilium caterva, ad nos uſque proficiſci compulit, quam Cœlii potiſſimum videndi audiendique deſiderium? Neque iſti tantum Nobiles ac Principes ab eo erudiri docerique voluerunt, verum etiam ſummi Orbis Chriſtiani Principes ac Monarchæ tantum illius eruditioni tribuerunt, ut maximis propoſitis ſtipendiis, illum ad ſeſe pertrahere, Scholisque ſuis præficere conati ſint.

Primum enim Summus Pontifex Romanus, cum eò, quod extra fines Italiæ eſſet, cogere non poſſet, & cuperet tamen illius in ſcribendo operâ uti, mandavit Epiſcopo Taracino, cui erat hâc cum Cardinali Caraffa tranſeundum, ut cum Cœlio noſtro de reditu in Italiam ad ſuam Sanctitatem

pacis-

paciſceretur: proponeret ipſi, dummodo de Religione non diſputaret, impunitatem, maximum ſtipendium, & filiabus ſuis dotes ampliſſimas. Quod cùm Sabaudiæ Dux audiîſſet, ipſe quoque ei non minora, quàm Pontifex, propoſuit, ſi modo in Taurinenſem Academiam rediret: cujus rei conficiendæ eo majorem ſpem habebat, quod exiſtimaret, illum in Patriam facile reverſurum.

Nec mihi prætereundus hoc loco MAXIMILIANVS, Summus Romanus Imperator: nam cum Filii ejus D. *Horatii Curionis* operâ jam ante uteretur, parentem quoque ante annos quinque ad ſe pertrahere, & Viennenſi Academiæ præficere voluit.

Quid de Vaivoda Tranſylvaniæ Rege dicam? annon is quoque cum ante tres annos in Alba Julia urbe Scholam inſtituere vellet, Patri quidem præter cætera beneficia, quæ eſſet collaturus, ſi eo proficiſci vellet, ſexcentos, & AVGVSTINO Filio trecentos Thaleros in ſingulos annos offerebat? Ille verò, Clariſſimi Viri, hiſce omnibus atque aliis pluribus, quæ brevitatis cauſâ prætereo, hujus urbis amœnitatem, quietemque prępoſuit: gratus videlicet ob hoſpitium, quo benigne in Helvetia tunc fuerat exceptus, cùm nullibi tuto quieſcere liceret. Quare ſapien-

Digitized by Google

tiſſime quoque fecit Sanctiſſimus hujus Urbis Ampliſſimusque Senatus, qui dum hominis tantam gratitudinem videret, eum totamque Familiam, ante biennium circiter, civitate donavit, quo fruerentur non aliter, ac ſi ab avis abaviſque ſuis hîc eſſent generati. Tantam laudem atque gloriam ſcriptis docendique dexteritate ſibi comparavit: quamobrem requireret ordo nunc, ut de utroque diceremus. Sed quoniam Scripta tot tantaque ſunt, ut ne breviter quidem de iis ſine longa oratione diſputari queat, recenſebo vobis tantum nomina & titulos ſuarum lucubrationum, non equidem omnium, ſed earum, quæ nobis jam veniunt in mentem, eodemque etiam ordine, quo illæ nobis ſuccurrent. Ac primum quidem ſe nobis offert

Nucis Encomium, quod Juvenis admodum ſcripſit.

Probus, Dialogus, cujus ſupra mentio facta eſt.

Araneus, de Providentia Dei.

De Animarum Immortalitate.

De pie educandis liberis.

Paraphraſis in principium Evangelii Johannis.

Paradoxa Chriſtiana.

Horta-

Digitized by Google

Hortatio ad Religionem.
Oratio de bonis artibus.
Encomium Scribarum.
Encomium ejus, qui pro patria occubuit.
Orationes funebres.
Oratio in Antonium Florebellum.
De antiqua Eccleſiæ Chriſti authoritate.
Chriſtianæ Religionis Inſtitutio.
De Doctrina puerili ac literis libri quinque.
Grammatica Latina.
Liber de perfecto Grammaticò.
De ratione Grammaticæ docendæ.
Summa totius Artificii diſſerendi atque tractandi.
Dialectica.
Dialecticæ ex Perionio Compendium.
Commentaria in Perionium.
Hiſtoria Belli Melitenſis.
Paſquillus extaticus.
De Ponderibus Romanorum.
Sabellici Hiſtoriæ continuatio.
Diogenis orationes è Græco converſæ.
Hermogenis Rhetorica.
Sermones aliquot Bernhardi Ochini, item *Franciſci Guicciardini omnes Hiſtoriarum libri, ex Italico in Latinum converſi.*

Titus

Titus Livius, Ariſtoteles, Plautus, Iſidorus correcti.

Ciceronis Orationes omnes emendatæ, earumque artificium indicatum.

In Philippicas multasque alias orationes: item *in partitiones oratorias, in librum de claris Oratoribus atque Topica Commentaria.*

Nizolius locupletatus.

Theſaurus Latinæ Linguæ caſtigatus & auctus.

Multa præterea exaravit, quæ nunc in memoriam certe non veniunt. Quare iis omnibus præteritis, tantùm pauca quædam docebimus de ratione, quam obſervandam in docenda Regina rerum Eloquentia diceret, ſicque ad illius obitum & finem orationis accedemus.

Cum Eloquentia rerum & verborum cognitione, amborumque artificioſâ tractatione contineatur; & res atque artificium quidem ex Hiſtoriis, Artibus & Scientiis petantur; verborumque vis ex bonorum auctorum obſervatione cognoſcatur: ad tria generalia præcepta omnem docendæ Eloquentiæ rationem revocandam eſſe dicebat. *Primum* enim in Authore, qui Eloquentiæ causâ ſuſcipitur explicandus, ſenſum verbo-

rum

rum eſſe declarandum, atque ad hanc rem varias Hiſtorias, varioſque ex diverſis Scriptoribus locos, qui facerent ad inſtitutum, adducendos. *Deinde* artificium oratorium, quod in iis lateret, analyticè demonſtrandum. *Tertiò* ad ſingula verba accedendum, & veluti illa ad aurificis ſtateram librando, quænam ſingulorum vis eſſet, explicandum. Quæ proinde diu multumque obſervantes, non poſſe non eloquentes fieri & facere.

Hoc modo totum vitæ ſuæ curſum docendo, ſcribendo, peregrinando, varios caſus, variamque fortunam experiendo, confecit. Quibus omnibus in rebus laboribusque ſuis, ſicuti ſemper Divini Numinis gratiam ſenſit: ita vel inprimis præſentiſſimum Deum ſibi adeſſe cognovit, cum jam ætatis ſuæ anno ſexageſimo ſeptimo, Servatoris autem M. D. LXIX. corporis vinculis ſolvi, & ad cœleſtem Patriam, è qua primam originem omnes habemus, evolare deberet.

Primum enim nequaquam ex improviſo inopinaque morte præventus eſt, ſed ipſe ei, eo loco ac tempore, quo bene diu eam exſpectavit, & concupivit, obviam proceſſit. Nam ex quo ei filiæ tres Virgines lectiſſimæ, in graviſſima hujus urbis peſtilentia, ante an-

nos

Digitized by Google

nos fere quinque occubuiſſent, & de Horatii filii obitu etiam intellexiſſet, ſemper cogitavit de ratione feliciter ex hac vita migrandi. Superiori anno, cùm Auguſtinus quoque filius obiiſſet fatalem diem, ipſeque ei oculos clauderet: *Oculos*, inquit, *tibi claudo, Fili, quos tu mihi parvo poſt tempore claudere debuiſti.* Sciebat enim Vir divino quodam inſtinctu, ſibi mox hoc iter eſſe ingrediendum. Itaque ſtatim poſtea res ſuas ordinare, Familiæ proſpicere, ſacris Literis operam navare, & itineri ſe ſe præparare cœpit. Atque ejus præcognitionis majus adhuc argumentum illud ſuppeditat, quod paucos menſes, antequam in morbum incideret, ſe atque uxorem ad vivum depingi curavit: cujus rei cum cauſam ſemel quidam ſciſcitaretur; *quoniam*, inquit, *mox hinc diſceſſurus, cupio, ut mea Familia hanc meam effigiem conſpiciens, recordetur mei, & præceptorum, quæ vivus illi de pie inſtituenda hujus vitæ ratione præſcripſi.* Sicque deinceps diſceſſum hunc quotidie meditari nunquam deſinebat. Decimo octavo die Novembris, quo ultimam lectionem habuit, mihi horâ ſecundâ ante Collegium obviam factus, ſtatim, poſtquam me inſpexiſſet; nos tamen, inquit, miſeri homines ſumus. Ego vero quod putarem, de

iis

iis dicere illum, qui literas & ſtudia ſectantur: imo, inquam, ſumus aliis beatiores. Ille; non hoc volo, inquit, ſed dico univerſum genus humanum plurimis miſeriis eſſe obnoxium: quamobrem gaudeo ſane, quòd mox ſim ex illis omnibus liberandus. Nonne enim audis, quod de Daniele Oſiandro dicitur? cumque me id plane ignorare ſignificarem: narrat ille mihi totum id, quod de eo tunc ferebatur, voce ſatis lugubri: qua de re cum loqueremur, mox adeſt Huldricus Hugobaldus finitâ ſuâ lectione, cum ego domum verſus, ille ad legendum ultimâ vice perrexit. Poſtridie ordinem pro more ejus muneris, quod tunc Decanus ſuſtinebat, convocavit, ut de emendanda Collegiorum diſciplina cogitarent. Quamobrem cùm in eam ſententiam omnes deſcendiſſent, ut ipſe Collegiorum Statuta Legesque ad ſe reciperet, & pro ſuo arbitrio emendaret: ille contra rogat univerſos per Chriſtum, ne ſibi jam jam ex hac vita migraturo id onus imponant: oportere enim ſe nunc aliis rebus eſſe intentum, ſchedas, ſarcinamque colligere, & quæ huic itineri eſſent neceſſaria, præparare. Tam divina ſcilicet eſt humana mens, ut etiam res futuras certò præcognoſcat.

Sequen-

Digitized by Google

Sequenti die Dominicâ cœpêre mox eum vexare ſub veſperam graviſſimi quidam catharri ad ventriculum & inteſtina decumbentes, quos pectoris anguſtia, vomitus vehementes, & pituitoſæ dejectiones ſequebantur, quæ proinde illi per eam noctem totamque fere ſequentem diem moleſta fuerunt: tertiâ die cùm natura imbecillior non poſſet ſe exonerare, oriebantur ex pituitoſa materia flatus, hypochondria & ventriculum excruciantes. Quibus etiamſi ex clariſſimorum hujus urbis Medicorum conſilio, qui ſimul quatuor aderant, fomentis aliisque rebus, quæ ex uſu eſſe videbantur, proſpiceretur; tamen natura admodum debili exiſtente, parum proficiebatur. Itaque cùm quarto die catharrus ad pulmones converteretur, vix dimidiam noctem attingens, ob ſpiritus difficultatem animam efflavit.

Quemadmodum autem in cæteris vitæ actionibus, ita & in hoc morbo acutiſſimo inſignem pietatem, ſummamque in fide conſtantiam, verbis factisque declaravit. Nam & Cœnæ Dominicæ uſum ſibi adminiſtrari poſtulaverat, & eâ fide rectâ ad Dominum JESVM commigrare ſe velle aſſerebat, quam in hisce Germaniæ Eccleſiis diu jam prædicari doceríque audiiſſet. Tertio

Tertio poſt die, qui erat ſextus Calend. Decembr. in ſummum Templum, ſimul magnâ doctiſſimorum Virorum, Studioſorum, & honeſtorum Civium comitante catervâ, delatus, & eo loco, quo Rhenus Cæmeterium alluit, apud Filium Auguſtinum, & tres Filias conditus eſt. SIMON SVLCERVS autem, Summus Eccleſiæ Baſilienſis Antiſtes, Funebrem Orationem habuit, in qua, ſicuti res ipſa poſtulabat, de ejus Viri ingenio, eruditione ac pietate multa præclarè dixit.

Talem, Clariſſimi Viri, tantumque Virum, quantum jam audiviſtis deſcribi, aut forte, longe majorem amiſimus. Itaque cogitandum fuerit, vobis quidem ornatiſſimi Studioſi, ut quantum ex tanti Viri jactura veſtris ſtudiis decedit, tantum ſtudio & diligentiâ ſuppleatis. Vobis verò etiam, Viri ornatiſſimi, & Almæ hujus Academiæ Proceres, opera danda eſt, ut Juvenes diligenter inſtituendos curetis etiam deinceps, ne forte vobis aliquando deeſſe queant, quos in defunctorum locum ſubſtituatis. Atque id eo magis faciendum exiſtimo, quod dum memoriâ repeto hujus Academiæ veſtræ ſtatum, qui decem plus minus annis fuit, (tantum enim fere temporis eſt, ex quo primum illius membrum factus, & aliquam

harum rerum notitiam habere cœpi,) tantum profectò Doctiſſimorum Virorum numerum interea occubuiſſe deprehendo, ut non huic, ſed Germaniæ prope univerſæ Academiis ſufficerent. Quantus enim Theologus fuit Martinus Borrhaus? Quantus Juriſconſultus Bonifacius Amerbachius? Quis erat ejus gener Huldrichus Iſelius? Qui Marcus Hopperus? Johannes Huperus Archiater Baſilienſis, & alii? Ex Medicis autem quanti fuerunt Oswaldus Berus ille ſenex, & tanquam alter Hippocrates, itemque Philippus Bechius, Guillelmus Gratarolus, Jacobus Huggelius, Joannes Acronius Friſius? Linguarum politiorumque literarum cognitione quantopere excelluêre Sebaſtianus Caſtalio, Auguſtinus, Cœlii hujus noſtri Filius, & Johannes Oporinus Typographus? Nec prætereundi ſunt Theologi illi, itidem interea temporis defuncti, qui, etiamſi Doctoris nomine caruerunt, reipsâ tamen veri fuerunt Eccleſiæ Doctores, & Viri omnibus modis eruditiſſimi: Joannes Junius, Marcus Bertſchius, Thomas Gyrfalkius, Severinus Erzbergerus, Conradus Lycoſthenes, Albertus Sulcerus, Jacobus Hertelius, Erardus Balmannus, Joannes Mederus: Annon magna fuit iſt-

hæc

Digitized by Google

hæc Doctiſſimorum Virorum copia, qui omnes brevi temporis ſpatio vitam cum morte in hac noſtra Academia commutârunt? poſſem plura hujus generis præterea adferre, quæ cùm Cœlii hujus, tum aliorum Clariſſimorum Virorum causâ, vel lacrymas vobis poſſent movere: ſed quoniam temporis & veſtræ quoque patientiæ ratio habenda eſt, omnia nunc lubens, volensque prætereo, & Finem dicendi facio.

FINIS.

Epitaphium Cœlianum.

CVM SIBI EX HAC VITA MORTALI BREVI
diſcedendum eſſe, Vir ille ex divino quodam
inſtinctu cognoſceret, ipſe ſibi tale
paravit Epitaphium, eoque voluit
poſt obitum, ſuum inſigniri
Monumentum.

HOSPES HAVE ET DISCE
NON COELIVS HEIC
SED COELII CΩMA IMMO CHMA
SPIRITVM CHRISTVS HABET

CETERA NOMEN
VERÆ PIETATIS
HVMANITATIS
INSIGNISQ. CONSTANTIÆ
QVOM CΩMA IN שמים* Cœlum.
TVNC VERE ERIT
COELIVS SECVNDVS
CVRIO
HOSPES SI DIDICISTI
VALE
RELIQVIT AET. SV. AN. LXVII.
SAL. CIↃ. IↃ. LXIX.
AD VIII. KL. DCB.

M. PAVLVS CHERLERVS
COELII SEC. CVRIONIS
Amicæ Memoriæ poſuit:

Arte potens, pietate gravis, ſermone politus
COELIVS, hîc lenes in molli funere ſomnos,
Juxta chara ſibi quondam, ſua pignora, carpit.
Cumque his exurget, priſcis revidendus amicis,

Digitized by Google

Luce ſub extrema: cum tu, fortiſſime JESU,
Viva Dei ſoboles, ſonitu præeunte tubarum,
Advenies Judex liquidis in nubibus acer;
Judicioque premes orbem, & nova præmia reddes;
Præmia grata probis; reprobis ingrata, ſed æqua,
Et Fidei vacuis ipſorum debita factis.

CONTINVATIO
FAMILIÆ COELIANÆ.

COELIVS SECVNDVS CVRIO, ex viginti tribus ſui parentis liberis, unicus filius ſuperſtes, ex MARGARETHA BLANCA ISACIA, uxore ſuaviſſima, ſuſtulit liberos tredecim, ex quibus ad maturam ætatem pervenêre *Filiæ quatuor*, Violanthis, Angela, Celia, Felix, & *Filii tres*, Horatius, Auguſtinus, Leo.

VIOLANTHIS nata Cevæ in Italia, 8. Novembr. Anno Chr. 1532. à parentibus religionis veræ causâ in exilium euntibus, Lauſannam A. C. M. D. XLII. abducta, ibi per

 annos

annos quatuor ad pietatem & omnem honeſtatem ſyncere educata fuit. Poſtea Anno M. D. XLVII. unà cum parentibus Baſileam transmigravit, ubi tandem omni virtutum genere exculta, HIERONYMO ZANCHIO Theologo Clariſſimo, Anno M. D. LIII. nupſit. Zanchius Argentinam docendi causâ concedens, ſuaviſſimum illic cum ea conjugium, ſed brevi annorum ſpatio, expertus eſt. Tertio enim puerperio, eoque infauſto, Anno M. D. LVI. ad Chriſtum Jeſum, quem ſyncerâ coluit religione, cupidiſſima conceſſit, cum quo vivit beata, illum expectans diem, quo ſuo corpori reddita, integrâ immortalitate fruetur. In ejus buſtum tunc ſequens amici cujusdam factum fuit Epicedium:

Non cineres, non oſſa putes hoc condita buſto,
Sed Violas, flores, grato & odore roſas.
Nam quæ in vernanti requieſcit molliter herba
Chara Viro Conjunx, hæc VIOLANTHIS erat.
Cujus in æthereis lætatur ſpiritus oris,
Donec ſumma dies corpora viva dabit.
Sume igitur vivo de ceſpite, ſume Viator,
Pallentes Violas, grato & odore Roſas.

D. O.

Digitized by Google

D. O. M. S.

VIOLANTHI CVRIONIÆ C. S. C. F.
CONJVGI SANCTISS. ET CARISS.
OB INSIGNEM PROBITATEM, INDVST.
CANDOREM FIDEM AMOREM
CONSTANT. PATIENT.
IN LONGISS. ET GRAVISS. MORBO
ADMIRABILEM
PIETATEM INCOMPARABILI
HIERONYMVS ZANCHIVS ITALVS
OPTVME MERENTI
MOESTISS.
F.

ANGELA nata Lauſannæ, An. M.D.XLIII. die XV. Menſis Septembris. Fuit hæc Angela ingenio perſpicaci, memoriâ fideliſſimâ, animo liberali & candido, laudis ac decori, elegantiæ ac munditiei avida: quo fiebat, ut aliquid ſemper diſcendi, ex quo laudem conſequeretur, cupiditate flagraret. Nam ſubinde illum Hetruſci Poëtæ rhythmum in ore habere ſolita: *Altro diletto che imparar non trovo*, id eſt, *unica diſcendi mi ſemper cura, voluptas.* Linguas quatuor intelligebat, & commode ſatis loquendo ſcribendoque exprimebat, *Germanicam*, *Itali-*

Digitized by Google

cam, *Gallicam*, *Latinam* : quas omnes u[...] potius atque ingenii bonitate quam præc[...]ptis didicerat. Parenti ſæpe magno ad co[l]latione Codicum corrigendos Authores La[...]tinos, erat auxilio, & ſi quando moleſtum eſſet legere, ipſa anagnoſtæ vicem ſupple[...]bat. Hujus etiam inter alias hæ extant Epiſto[...]læ Latinæ.

ANGELA C.

PATRI OPT. SVO S.D.

Inepta ſum, mi Pater, quæ ad te Latine rudis puella ſcribere audeo, ſed inepta non ſum, quia tu juſſiſti; inepta eſſem, ſi non pariter, quemadmodum & in eo, quod mihi libertatem dediſti, à te, ſi quid opus haberem, petendi. Faciam igitur, ut cum tibi omnia debeam, plura etiam velim debere. Oro te, mi Pater, ut ad maxima tua, atque innumerabilia beneficia erga me, hoc etiam addere ne graveris, ut mihi eam veſtem facias, quâ ab humeris ad cingulum totæ veſtimur, cujus ego nomen Latinum neſcio. Qua ex re, & quo ornatu, nihil dico: id enim totum benevolentiæ tuæ permitto; quæ ſciam te omnis ele-

elegantiæ amantiſſimum eſſe. Quod ſi etiam ſororibus meis cariſſimis, Cœliæ ac Felicillæ feceris, erit id mihi multo gratius. Mi Pater vale. Baſileæ ædibus noſtris M. D. LXII.

ANGELA CVRIONIA AVGVSTINO FRATRI S. D.

Literæ tuæ, amiciſſime Frater, tanto intervallo ſcriptæ, nos omnes recrearunt: timebamus enim, ne ut annis proximis, in morbum incidiſſes. Sed cùm intelligam te ſanum eſſe, & conditionem honeſtiſſimam habere, gaudeo, quantum debeo. Quod autem me, & per me Sorores minores natu mones, & ad virtutem, maximè verò ad pietatem hortaris, promittisque, ſi tuæ ac parentum noſtrorum exſpectationi reſpondero, te multa bona mihi facturum, ago tibi maximas gratias, ac promitto, me cum Dei auxilio daturam operam, ut talis ſim, qualem eſſe puellam decet hoc genere natam, atque in tam honeſta & Chriſtiana domo educatam. Id quod etiam de meis chariſſimis Sororibus Cœlia & Felicilla, videor poſſe prómittere. Tibi verò, mi Frater, Deum oro, ut quæ cœpiſti ad optatum

Digitized by Google

cam, *Gallicam*, *Latinam* : quas omnes uſu potius atque ingenii bonitate quam præceptis didicerat. Parenti ſæpe magno ad collatione Codicum corrigendos Authores Latinos, erat auxilio, & ſi quando moleſtum eſſet legere, ipſa anagnoſtæ vicem ſupplebat. Hujus etiam inter alias hæ extant Epiſtolæ Latinæ.

ANGELA C.

PATRI OPT. SVO S.D.

Inepta ſum, mi Pater, quæ ad te Latine, rudis puella ſcribere audeo, ſed inepta non ſum, quia tu juſſiſti; inepta eſſem, ſi non pariter, quemadmodum & in eo, quod mihi libertatem dediſti, à te, ſi quid opus haberem, petendi. Faciam igitur, ut cum tibi omnia debeam, plura etiam velim debere. Oro te, mi Pater, ut ad maxima tua, atque innumerabilia beneficia erga me, hoc etiam addere ne graveris, ut mihi eam veſtem facias, quâ ab humeris ad cingulum totæ veſtimur, cujus ego nomen Latinum neſcio. Qua ex re, & quo ornatu, nihil dico: id enim totum benevolentiæ tuæ permitto; quæ ſciam te omnis ele-

elegantiæ amantiſſimum eſſe. Quod ſi etiam ſororibus meis cariſſimis, Cœliæ ac Felicillæ feceris, erit id mihi multo gratius. Mi Pater vale. Baſileæ ædibus noſtris M. D. LXII.

ANGELA CVRIONIA
AVGVSTINO FRATRI S. D.

Literæ tuæ, amiciſſime Frater, tanto intervallo ſcriptæ, nos omnes recrearunt: timebamus enim, ne ut annis proximis, in morbum incidiſſes. Sed cùm intelligam te ſanum eſſe, & conditionem honeſtiſſimam habere, gaudeo, quantum debeo. Quod autem me, & per me Sorores minores natu mones, & ad virtutem, maximè verò ad pietatem hortaris, promittisque, ſi tuæ ac parentum noſtrorum exſpectationi reſpondero, te multa bona mihi facturum, ago tibi maximas gratias, ac promitto, me cum Dei auxilio daturam operam, ut talis ſim, qualem eſſe puellam decet hoc genere natam, atque in tam honeſta & Chriſtiana domo educatam. Id quod etiam de meis chariſſimis Sororibus Cœlia & Felicilla, videor poſſe promittere. Tibi verò, mi Frater, Deum oro, ut quæ cœpiſti ad optatum

Digitized by Google

exitum perducere concedat, quo & nos tecum ex tua virtute fructum aliquem capiamus, & tu meritam laudem conſequaris. Te videre, mi Frater, atque amplecti omnes vehementer deſideramus. Vale. Mater noſtra chariſſima & Sorores te amantiſſimè ſalutant: nam Pater tibi ſcribit. Baſileæ, die XII. Sept. M.D.LVIII.

NOBILISSIMÆ PVELLÆ SOPHIÆ SBASIÆ POLONÆ,

Angela Curionia S. D. P.

Si mihi eſſet ea facultas, Generoſa Sophia, quâ tibi pro magnifico & præſtantiſſimo dono ad me miſſo, gratiam poſſem referre, id multo facerem libentius, quàm nudis verbis ac rudi meo & impolito ſermone. Verum cum meæ præſentes rationes id non ferant, hujus mei grati animi ſignificationem qualemcunque, ne tuam iſtam eximiam erga me, ſine ullo meo merito, benignitatem, ſilentio prætercam, eâdem generoſitate, quâ munus dediſti, accipias oro. Famulus veſter Staniſlaus mihi tuo nomine auream catenam, tum pondere tum

tum artificio præſtantem, donavit. Regale ſanè munus, & tuâ iſtâ animi generoſi altitudine dignum: pro quo hactenus tibi non egi gratias, propterea quod cum is in Italiam ad Fratrem tuum tranſiret, eum hâc viâ in patriam rediturum ſperabam. Nunc autem cùm intelligam eos aliâ viâ domum rediiſſe, tibi eorum optatiſſimum adventum gratulor, & pro immortali dono, gratias, ſi poſſum, ago immortales, agamque dum vivam, ſpondeoque me, ſi aliâ ratione referre non potero, memoriâ perpetuâque obſervantiâ culturam. Pater meus & mater mihi mandarunt, ut te ipſorum nomine, amanter atque officiosè ſalutarem. Idem fecerunt meæ Sorores Cœlia ac Felicilla. Vale Sophia nobiliſſima. Baſileæ die 1. Novemb. M. D. LXIII.

Tandem Anno M. D. LXIV. in univerſali iſta lue peſtifera, die penultima Julii peſte tentata & triduo conſumpta, ſecunda die Auguſti ad Chriſtum Jeſum mirâ alacritate migravit, ætatis ſuæ anno XXI.

In hanc Auguſtinus Curio Frater:

Hîc jacet immiti conſumta, heu, peſte puella,
ANGELA, Virginei lausque decusque chori.

Oſſa

Sequenti die Dominicâ cœpêre mox eum vexare ſub veſperam graviſſimi quidam catharri ad ventriculum & inteſtina decumbentes, quos pectoris anguſtia, vomitus vehementes, & pituitoſæ dejectiones ſequebantur, quæ proinde illi per eam noctem totamque fere ſequentem diem moleſta fuerunt: tertiâ die cùm natura imbecillior non poſſet ſe exonerare, oriebantur ex pituitoſa materia flatus, hypochondria & ventriculum excruciantes. Quibus etiamſi ex clariſſimorum hujus urbis Medicorum conſilio, qui ſimul quatuor aderant, fomentis aliisque rebus, quæ ex uſu eſſe videbantur, proſpiceretur; tamen natura admodum debili exiſtente, parum proficiebatur. Itaque cùm quarto die catharrus ad pulmones converteretur, vix dimidiam noctem attingens, ob ſpiritus difficultatem animam efflavit.

Quemadmodum autem in cæteris vitæ actionibus, ita & in hoc morbo acutiſſimo inſignem pietatem, ſummamque in fide conſtantiam, verbis factisque declaravit. Nam & Cœnæ Dominicæ uſum ſibi adminiſtrari poſtulaverat, & eâ fide rectâ ad Dominum JESVM commigrare ſe velle aſſerebat, quam in hisce Germaniæ Eccleſiis diu jam prædicari docerique audiiſſet. Tertio

Digitized by Google

Tertio poſt die, qui erat ſextus Calend. Decembr. in ſummum Templum, ſimul magnâ doctiſſimorum Virorum, Studioſorum, & honeſtorum Civium comitante catervâ, delatus, & eo loco, quo Rhenus Cæmeterium alluit, apud Filium Auguſtinum, & tres Filias conditus eſt. SIMON SULCERUS autem, Summus Eccleſiæ Baſilienſis Antiſtes, Funebrem Orationem habuit, in qua, ſicuti res ipſa poſtulabat, de ejus Viri ingenio, eruditione ac pietate multa præclarè dixit.

Talem, Clariſſimi Viri, tantumque Virum, quantum jam audiviſtis deſcribi, aut forte, longe majorem amiſimus. Itaque cogitandum fuerit, vobis quidem ornatiſſimi Studioſi, ut quantum ex tanti Viri jactura veſtris ſtudiis decedit, tantum ſtudio & diligentiâ ſuppleatis. Vobis verò etiam, Viri ornatiſſimi, & Almæ hujus Academiæ Proceres, opera danda eſt, ut Juvenes diligenter inſtituendos curetis etiam deinceps, ne forte vobis aliquando deeſſe queant, quos in defunctorum locum ſubſtituatis. Atque id eo magis faciendum exiſtimo, quod dum memoriâ repeto hujus Academiæ veſtræ ſtatum, qui decem plus minus annis fuit, (tantum enim fere temporis eſt, ex quo primum illius membrum factus, & aliquam

harum rerum notitiam habere cœpi,) tantum profecto Doctiſſimorum Virorum numerum interea occubuiſſe deprehendo, ut non huic, ſed Germaniæ prope univerſæ Academiis ſufficerent. Quantus enim Theologus fuit Martinus Borrhaus? Quantus Juriſconſultus Bonifacius Amerbachius? Quis erat ejus gener Huldrichus Iſelius? Qui Marcus Hopperus? Johannes Huperus Archiater Baſilienſis, & alii? Ex Medicis autem quanti fuerunt Oswaldus Berus ille ſenex, & tanquam alter Hippocrates, itemque Philippus Bechius, Guillelmus Gratarolus, Jacobus Huggelius, Joannes Acronius Friſius? Linguarum politiorumque literarum cognitione quantopere excelluêre Sebaſtianus Caſtalio, Auguſtinus, Cœlii hujus noſtri Filius, & Johannes Oporinus Typographus? Nec prætereundi ſunt Theologi illi, itidem interea temporis defuncti, qui, etiamſi Doctoris nomine caruerunt, reipsâ tamen veri fuerunt Eccleſiæ Doctores, & Viri omnibus modis eruditiſſimi: Joannes Junius, Marcus Bertſchius, Thomas Gyrfalkius, Severinus Erzbergerus, Conradus Lycoſthenes, Albertus Sulcerus, Jacobus Hertelius, Erardus Balmannus, Joannes Mederus: Annon magna fuit iſt-

hæc

hæc Doctiſſimorum Virorum copia, qui omnes brevi temporis ſpatio vitam cum morte in hac noſtra Academia commutârunt? poſſem plura hujus generis præterea adferre, quæ cùm Cœlii hujus, tum aliorum Clariſſimorum Virorum causâ, vel lacrymas vobis poſſent movere: ſed quoniam temporis & veſtræ quoque patientiæ ratio habenda eſt, omnia nunc lubens, volensque prætereo, & Finem dicendi facio.

FINIS.

Epitaphium Cœlianum.

CVM SIBI EX HAC VITA MORTALI BREVI
diſcedendum eſſe, Vir ille ex divino quodam inſtinctu cognoſceret, ipſe ſibi tale paravit Epitaphium, eoque voluit poſt obitum, ſuum inſigniri Monumentum.

HOSPES HAVE ET DISCE
NON COELIVS HEIC
SED COELII CΩMA IMMO CHMA
SPIRITVM CHRISTVS HABET

CETERA NOMEN
VERÆ PIETATIS
HVMANITATIS
INSIGNISQ. CONSTANTIÆ
QVOM CΩMA IN שמים* Cœlum.
TVNC VERE ERIT
COELIVS SECVNDVS
CVRIO
HOSPES SI DIDICISTI
VALE
RELIQVIT AET. SV. AN. LXVII.
SAL. CIↃ. IↃ. LXIX.
AD VIII. KL. DCB.

M. PAVLVS CHERLERVS
COELII SEC. CVRIONIS
Amicæ Memoriæ poſuit:

Arte potens, pietate gravis, ſermone politus
COELIVS, hîc lenes in molli funere ſomnos,
Juxta chara ſibi quondam, ſua pignora, carpit.
Cumque his exurget, priſcis revidendus amicis,

Luce

Luce ſub extrema: cum tu, fortiſſime
JESV,
Viva Dei ſoboles, ſonitu præeunte tu-
barum,
Advenies Judex liquidis in nubibus
acer;
Judicioque premes orbem, & nova
præmia reddes;
Præmia grata probis; reprobis ingra-
ta, ſed æqua,
Et Fidei vacuis ipſorum debita facta.

CONTINVATIO
FAMILIÆ COELIANÆ.

COELIVS SECVNDVS CVRIO, ex viginti tribus ſui parentis liberis, unicus filius ſuperſtes, ex MARGARETHA BLANCA ISACIA, uxore ſuaviſſima, ſuſtulit liberos tredecim, ex quibus ad maturam ætatem pervenêre *Filiæ quatuor*, Violanthis, Angela, Celia, Felix, & *Filii tres*, Horatius, Auguſtinus, Leo.

VIOLANTHIS nata Cevæ in Italia, 8. Novembr. Anno Chr. 1532. à parentibus religionis veræ causâ in exilium euntibus, Lauſannam A. C. M. D. XLII. abducta, ibi per

annos quatuor ad pietatem & omnem honeſtatem ſyncere educata fuit. Poſtea Anno M. D. XLVII. unà cum parentibus Baſileam transmigravit, ubi tandem omni virtutum genere exculta, HIERONYMO ZANCHIO Theologo Clariſſimo, Anno M. D. LIII. nupſit. Zanchius Argentinam docendi causâ concedens, ſuaviſſimum illic cum ea conjugium, ſed brevi annorum ſpatio, expertus eſt. Tertio enim puerperio, eoque infauſto, Anno M. D. LVI. ad Chriſtum Jeſum, quem ſyncerâ coluit religione, cupidiſſima conceſſit, cum quo vivit beata, illum expectans diem, quo ſuo corpori reddita, integrâ immortalitate fruetur. In ejus buſtum tunc ſequens amici cujusdam factum fuit Epicedium:

Non cineres, non oſſa putes hoc condita buſto,
Sed Violas, flores, grato & odore roſas.
Nam quæ in vernanti requieſcit molliter herba
Chara Viro Conjunx, hæc VIOLANTHIS erat.
Cujus in æthereis lætatur ſpiritus oris,
Donec ſumma dies corpora viva dabit.
Sume igitur vivo de ceſpite, ſume Viator,
Pallentes Violas, grato & odore Roſas.

D. O.

Digitized by Google

D. O. M. S.
VIOLANTHI CVRIONIÆ C. S. C. F.
CONJVGI SANCTISS. ET CARISS.
OB INSIGNEM PROBITATEM, INDVST.
CANDOREM FIDEM AMOREM
CONSTANT. PATIENT.
IN LONGISS. ET GRAVISS. MORBO
ADMIRABILEM
PIETATEM INCOMPARABILI
HIERONYMVS ZANCHIVS ITALVS
OPTVME MERENTI
MOESTISS.
F.

ANGELA nata Lauſannæ, An. M.D.XLIII. die XV. Menſis Septembris. Fuit hæc Angela ingenio perſpicaci, memoriâ fideliſſimâ, animo liberali & candido, laudis ac decori, elegantiæ ac munditiei avida: quo fiebat, ut aliquid ſemper diſcendi, ex quo laudem conſequeretur, cupiditate flagraret. Nam ſubinde illum Hetruſci Poëtæ rhythmum in ore habere ſolita: *Altro diletto che imparar non trovo*, id eſt, *unica diſcendi mî ſemper cura, voluptas.* Linguas quatuor intelligebat, & commode ſatis loquendo ſcribendoque exprimebat, *Germanicam*, *Itali-*

Digitized by Google

cam, *Gallicam*, *Latinam*: quas omnes uſu potius atque ingenii bonitate quam præceptis didicerat. Parenti ſæpe magno ad collatione Codicum corrigendos Authores Latinos, erat auxilio, & ſi quando moleſtum eſſet legere, ipſa anagnoſtæ vicem ſupplebat. Hujus etiam inter alias hæ extant Epiſtolæ Latinæ.

ANGELA C.

PATRI OPT. SVO S.D.

Inepta ſum, mi Pater, quæ ad te Latine, rudis puella ſcribere audeo, ſed inepta non ſum, quia tu juſſiſti; inepta eſſem, ſi non pariter, quemadmodum & in eo, quod mihi libertatem dediſti, à te, ſi quid opus haberem, petendi. Faciam igitur, ut cum tibi omnia debeam, plura etiam velim debere. Oro te, mi Pater, ut ad maxima tua, atque innumerabilia beneficia erga me, hoc etiam addere ne graveris, ut mihi eam veſtem facias, quâ ab humeris ad cingulum totæ veſtimur, cujus ego nomen Latinum neſcio. Qua ex re, & quo ornatu, nihil dico: id enim totum benevolentiæ tuæ permitto; quæ ſciam te omnis

ele-

Digitized by Google

elegantiæ amantiſſimum eſſe. Quod ſi etiam ſororibus meis cariſſimis, Cœliæ ac Felicillæ feceris, erit id mihi multo gratius. Mi Pater vale. Baſileæ ædibus noſtris M. D. LXII.

ANGELA CVRIONIA AVGVSTINO FRATRI S. D.

Literæ tuæ, amiciſſime Frater, tanto intervallo ſcriptæ, nos omnes recrearunt: timebamus enim, ne ut annis proximis, in morbum incidiſſes. Sed cùm intelligam te ſanum eſſe, & conditionem honeſtiſſimam habere, gaudeo, quantum debeo. Quod autem me, & per me Sorores minores natu mones, & ad virtutem, maximè verò ad pietatem hortaris, promittisque, ſi tuæ ac parentum noſtrorum exſpectationi reſpondero, te multa bona mihi facturum, ago tibi maximas gratias, ac promitto, me cum Dei auxilio daturam operam, ut talis ſim, qualem eſſe puellam decet hoc genere natam, atque in tam honeſta & Chriſtiana domo educatam. Id quod etiam de meis chariſſimis Sororibus Cœlia & Felicilla, videor poſſe promittere. Tibi verò, mi Frater, Deum oro, ut quæ cœpiſti ad optatum

Digitized by Google

exitum perducere concedat, quo & nos tecum ex tua virtute fructum aliquem capiamus, & tu meritam laudem conſequaris. Te videre, mi Frater, atque amplecti omnes vehementer deſideramus. Vale. Mater noſtra chariſſima & Sorores te amantiſſimè ſalutant: nam Pater tibi ſcribit. Baſileæ, die XII. Sept. M. D. LVIII.

NOBILISSIMÆ PVELLÆ SOPHIÆ SBASIÆ POLONÆ,

Angela Curionia S. D. P.

Si mihi eſſet ea facultas, Generoſa Sophia, quâ tibi pro magnifico & præſtantiſſimo dono ad me miſſo, gratiam poſſem referre, id multo facerem libentius, quàm nudis verbis ac rudi meo & impolito ſermone. Verum cum meæ præſentes rationes id non ferant, hujus mei grati animi ſignificationem qualemcunque, ne tuam iſtam eximiam erga me, ſine ullo meo merito, benignitatem, ſilentio prætercam, eâdem generoſitate, quâ munus dediſti, accipias oro. Famulus veſter Stanislaus mihi tuo nomine auream catenam, tum pondere tum

tum artificio præſtantem, donavit. Regale ſanè munus, & tuâ iſtâ animi generoſi altitudine dignum: pro quo hactenus tibi non egi gratias, propterea quod cum is in Italiam ad Fratrem tuum tranſiret, eum hâc viâ in patriam rediturum ſperabam. Nunc autem cùm intelligam eos aliâ viâ domum rediiſſe, tibi eorum optatiſſimum adventum gratulor, & pro immortali dono, gratias, ſi poſſum, ago immortales, agamque dum vivam, ſpondeoque me, ſi aliâ ratione referre non potero, memoriâ perpetuâque obſervantiâ culturam. Pater meus & mater mihi mandarunt, ut te ipſorum nomine, amanter atque officiosè ſalutarem. Idem fecerunt meæ Sorores Cœlia ac Felicilla. Vale Sophia nobiliſſima. Baſileæ die 1. Novemb. M. D. LXIII.

Tandem Anno M. D. LXIV. in univerſali iſta lue peſtifera, die penultima Julii peſte tentata & triduo conſumpta, ſecunda die Auguſti ad Chriſtum Jeſum mirâ alacritate migravit, ætatis ſuæ anno XXI.

In hanc Auguſtinus Curio Frater:

Hîc jacet immiti conſumta, heu, peſte puella,
ANGELA, Virginei lausque decusque chori.

Oſſa

Oſſa quidẽ parvo conduntur marmore, verũ
Cum Chriſto liber ſpiritus aſtra tenet.

Epitaphium ejusdem.

ANGELÆ CVRIONIÆ
NOBILI ET GENEROSÆ PVELLÆ
CVJVS
DIVINO INGEN. ATQVE INDVSTRIÆ
NIHIL DIFFIC. VNQVAM EST VISVM
QVOD INGENVAM PVDICAMQ.
PVELLAM DECERET
QVÆ
ITALICE GERMAN. GALLICE
VENVSTE LOQVEBATVR
LATINE NON IGNARA
OMNIS ELEGANTIÆ DECORISQ.
STVDIOSA
CANDORE ANIMI VIRGINALI VEREC.
RELIGIONE IN DEVM
PIETATE IN PARENTES
CARITAT. IN FRATR. SORORESQ.
COMITATE IN OMNES INSIGNI
FVIT
COELIVS SECVND. CVRIO PATER ET
MARGARITA ISACA MATER
IN BEATÆ REPAR. SPEM
FILIÆ DVLCISSIMÆ AC
PRÆSTANTISSIMÆ.
F.

COE-

Digitized by Google

COELIA & FELIX natæ Lauſannæ, illa in principio anni M.D.XLV. hæc menſe Junio An. M.D.XLVI. Et hæ moribus probatiſſimis fuêre, virtutibus & artificioſâ puellarum induſtriâ nulli ſecundæ. Cœlia autem ejusdem menſis Auguſti die XI. FELIX die XIII. in eundem morbum inciderunt. Illa ad viceſimum primum diem ſuſtinuit, hæc quarta à decubitu die migravit. Harum trium Sororum lapidi ſepulchrali ſequens inſcriptum mnemoſynon.

PIET. VIRT. HONORI D.
ANGELÆ COELIÆ FELICI
PVELLIS NOBILISS.
QVAR. INGENIVM CANDOR INDVST.
PIET. PVDOR, MORVM ELEG. ET
SANCTI. GRATA DEO,
MVLTIS NOTA,
PROBATA BONIS
PARENTIB. JVCVNDA
FVERVNT
COELIVS SECVND. CVRIO PATER ET
MARGARITA ISACIA MATER
TRIBVS ANIMVL. PRÆST.
DVLCISS.
UT EAR. QVOD MORTALE FVIT
IN BEATÆ REPARAT. SPEM
CONDERETVR
HOC MONVMENTVM
P. C.

HORA-

Digitized by Google

HORATIVS Curio natus eſt Caſale, cognomento S. Evaſii, quæ urbs Montisferrati Caput eſt, An. M. D. XXXIV. Hic animo magno, ingenio ſublimi, judicio acerrimo præditus, ad ſtudia liberalis doctrinæ à primis annis fuit educatus. In iis, talis ſucceſſus, ut anno ætatis ſuæ XX. Philoſophicâ & Medicâ Laureâ Piſis fuerit donatus. Tunc ex Italia in Germaniam rediens, in multorum Principum notitiam paucis annis devenit. Tandem etiam ob excelſas animi dotes & prudentiam admirabilem in Imperatoris Ferd. aulam vocatus, ad conſilia adhibitus fuit. Ejus memoriale hoc ſequens poſteritati relictum:

DEO IMMOR. ET V. S.
HIC SITVS EST HORATIVS CVRIO
C. S. C. F.
PHIL. ET MEDICA LAVREA
AN. ÆTAT. SVÆ XX. PISIS DONATVS
CVJVS
INGENIVM PRVDENT. ET FIDEM
ADMIRATI REGES
EIVS OPERA IN MAX. NEGOTIIS
SVNT VSI ET
FERDINANDO EIVSQ. F. MAXIMIL.
AVGVSTIS COGNITVS
AD INTIMA CONSIL. ADHIBITVS EST

GRA-

GRAVISSIMISQ. DE REB. PRO
CHRIST. REG.
BIZANTIVM MISSVS
IN IPSO MVNERE EXCESSIT E VITA
MAGNO SVI DESIDERIO
NON PARENT. MODO MOESTISS.
PROPINQ. ET AMICIS
SED ET IPSI CÆSARI ALIISQ.
QVIBVS FVIT NOTVS
RELICTO
Anno Ætatis ſuæ XXX. die XV. Febr. humanæ Salutis M.D.LIV. Maximiliani
juſſu amici
F. C.

COELII PATRIS in HORATII F. Obitum, Luctus ex Virgil. concinnatus.

Hic Juvenem mœſti ſublatum in littore ponunt,
Qualem virgineo demeſſum pollice florem,
Seu mollis violæ ſeu languentis hyacinthi:
Cum neque fulgor adhuc necdum ſua forma receſſit:
Nec* tam mater alit tellus viresque miniſtrat.

* Legendum ſine dubio jam.

Et

Et jam fama volans tanti prænuncia luctus
Tecta ſubit miſeri tot paſſi funera Patris.
Hîc, ubi vix tandem vox eſt laxata dolore,
Tene, inquit, miſerande puer cum læta veniret,
Invidit fortuna mihi, ne regna videres
Noſtra, neque ad ſedes victor veherere paternas?
Non hæc, heu, miſero de te promiſſa parenti
Diſcedens dederas, cum me complexus abires,
Cautius ut velles ſævæ te credere genti,
Gnate mihi, longâ jucundior unice vitâ:
Quem nunc tam longe non inter nota ſepulcra
Detinet inviſa & cœlo & mihi barbara tellus.
Quis mihi te caſus, quæ vel tam fervida virtus
Eripuit mihi te? miſerum, cui languida nondum
Lumina ſunt gnati carâ ſatiata figurâ,
Non ego te gaudens lætanti pectore miſi,

Haud

Haud ignarus eram, quantum nova gloria, quantum
Et prædulce decus juvenili in pectore poſſet.
Primitiæ juvenis miſeræ, tantique laboris
Dura rudimenta, & nulli exaudita piorum
Vota precesque meæ: vos, ô mea gaudia, natæ
Felices, ô tanti expertes uſque doloris.
Contra ego vivendo vici mea fata, ſuperſtes
Reſtarem ut genitor.
Infelix: non nate mihi ſors iſta, ſenectæ
Debita erat noſtræ: ſalve mihi maxime nate
Æternumque vale. Nec plura effatus ibidem
Concidit exanimis.

AVGVSTINVS CVRIO C. S. F. Salis Inſubriæ oppido natus. Anno Salut. M. D. XXXVIII. Et hic ſtudiis literarum conſecratus, fratri Horatio nihil quicquam cedere voluit. Tales enim in Italia progresſus fecit, ut in ipſo juvenilis ætatis flore inclareſcere cœperit. Mortuis ſororibus, ac horrendâ iſtâ peſte expirante, à patre do-

mum revocatus, mox ad profeſſionem publicam Academiæ Baſilienſis fuit promotus, ſed & hic fato divino, brevi annorum ſpatio ſuarum laudum circulum concludens, ultra biennium publico docendi muneri non præfuit, & Anno Salut. M. D. LXVII. in cœleſtem Academiam migravit.

COELII P. in COELIVM AVGVSTIN. F.
Lacrymæ.

O longe ante omnes mihi quæ me carior ipſo eſt
Lux mea, quâ vivâ vivere dulce fuit.
Tu mea, tu Fili, ſuſpiria pectore ab imo
Ducta cape, & fuſam cum lacrymis animam.
Tu mihi, tu matri fato præreptus acerbo,
Liquiſti tenebras omnibus & lacrymas.
Ut mea tu moriens fregiſti commoda Fili!
Tecum una noſtra eſt pene ſepulta domus.
Omnia tecum una perierunt gaudia noſtra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Cujus ego interitu tota de mente fugavi
Hæc ſtudia atque omnes delicias animi.

Heu

Heu mihi, jucundum miſero nunc lumen ademtum eſt,
Lumen tum vitâ dulcius atque animâ.
Occidit exemplum Juvenis memorabile morum,
Doctrinâ inſignis, dulcis & eloquio.
Vix dum vicenos octonos egerat annos:
Tot bona tam parvo clauſit in orbe dies.
Parte tamen meliore ſui ſuper aſtra locatus,
Cum Chriſto vivit perfruiturque Deo.
Vivit & in terris; nam ſolers plurima ſcripſit:
Liquit & ingenii pignora docta ſui.
His Auguſtini clareſcet nomen ubique:
Ingeniumque probum fama loquetur anus.

VIVIT.

Epitaphium ejusdem.

JANVA VITÆ
DEO SER. SO. SAP. S.
COELIVS SECVNDVS CVRIO
AVGVSTINO F. DVLCISS. SANCTISSQ.
POLYHISTORI
AC FACVNDO BASIL. SCHOLÆ
RHETORI

Digitized by Google

CVJVS CORPVS HIC CVM III.
SORORIB. LECTISS. JACET
SPIRITVS CVM CHRISTO
NOMEN IMMORTAL. SCRIPTIS
VIVIT IN TERRIS
SOCIO ET HÆREDE STVDIORVM
ORBATVS
DVM REVIVISCIT
P.
Vixit Annos XXIIX., obiit An. Dom.
M.D.LXVII. die XXIV.
Octobris.
HVJVS AD EXEMPLVM JVVENES FLO-
RENTIB. ANNIS
VIVERE RITE DEO, DISCITE, RITE
MORI.

Aliud à Theodoro Zwingero poſ.

CHRISTO S.
AVGVSTINO CVRIONI
BASIL. SCHOLÆ RHETORI
QVI HONESTISS. PIETATIS ET
ERVD. CERTAMINE
SVSCEPTO
IN IPSO ÆTATIS FLORE
MORTE VINCI
QVAM * PATRIAM VINCERE
MALVIT

VERI-

* Omnino legendum eſt PATREM.

Digitized by Google

VERITATIS ET VIRTVTIS
CVLTORI MAX.
SARACENICΩN SCRIPTORI
HIEROGLYPHICΩN AVCTORI
* *AMERICÆ* SCRIPTORI
ITALIÆ INTERPRETI
THEOD. ZVINGERVS OB STVD.
MORVMQ. ELEG.
COLLEGÆ ET AMICO
PIIS CVM LACR.
P.
M. D. LXVII.
AVGVSTINVS ERAS IN TERRIS EXVL
OBERRANS,
NVNC AVGVSTVS ERIS COELO RE-
CEPTVS AVITO.

* Videtur ſubſtituendum AFRICÆ: neque enim de Americæ regionibus quidquam edidiſſe Auguſtinum noſtrum conſtat; at verò Maroccanum Regnum calamo luſtravit.

LEO CVRIO natus eſt Salis Inſubriæ oppido, die XIII. menſis Jan. Anno Salut. M.D.XXXVI. Et hic in Germaniam deportatus, ſtudia literarum perſecutus eſt. Poſtea cum Auguſtino Fratre in Italiam ablegatus, ibidem plenius ea excolere perrexit. Sed quod ingenium haberet πολιτικώτερον, citius à ſtudiis abreptus fuit. Peragratâ Italiâ cum Magnifico Domino Johanne Kiscka, Pala-

Digitized by Google

tini Viteblienſis Filio, (cujus in oratione panegyrica mentio facta eſt) juvenis in Lituaniam diſceſſit, & per aliquot annos ibidem manſit. Interea etiam Illuſtri & Generoſo Comiti Tainſchinio innotuit, cum quo in Poloniam profectus, complures annos ibi tranſegit. Hîc bello contra Suecum aliquoties interfuit: captivitates ſuſtinuit, magna pericula navalia ſubivit, ex quibus omnibus potenti DEI dexterâ liberatus fuit. Ad legationes & peregrinationes adhibitus, Sueciam, Daniam, Angliam, Galliam, Italiam, Hiſpaniam peragravit. Inde etiam complures Linguas, Latinam, Germanicam, Gallicam, Italicam & Polonicam dexterrime locutus eſt. Tandem mortuo Fratre Horatio & omnibus Sororibus, (exceptâ Dorothea Peregrina, quæ in Orat. panegyrica Margaretha nominata, in Italia apud Iſaciam Familiam manſit, nec unquam educi potuit) & Auguſtino Fratre valetudinario, ex Polonia à Cœlio Patre Baſileam revocatus fuit. Ægerrime ex Polonia dimiſſus, Baſileam mirifico parentum gaudio, ſalvus & incolumis rediit, anno M. D. LVII. de conjugio mox conſilium initum, ut in hac unica ſtirpe Familia honeſtiſſima conſervaretur. Uxorem duxit Flaminiam Muraltam, Martini Mural-

Muralti Juriſconſulti Locarnenſis & Luciæ Orellæ filiam, menſe Decembri anno eodem. Utraque autem iſta proſapia inter alias nobiles Locarnenſium Familias, tunc Religionis causâ Tiguri exulabat, & ibidem adhuc Dei benedictione in plures ſtirpes propagata conſervatur. Durante hoc conjugio, horrendas captivitates in Gallia à Guiſianis perpeſſus eſt, in quibus admiranda ejus eluxit conſtantia, animi magnitudo & prudentia incredibilis: Dei tamen protectione inter iſtas conſervatus, ejusdem propitiâ curâ tandem liberatus fuit, & uxori ac liberis, magnâ bonorum ſuorum jacturâ, reſtitutus. Ejus memoriæ tale apud patrem Cœlium & Fratrem Auguſtinum, in ambitu Cathedralis Eccleſiæ Baſileenſis, monumentum extructum eſt:

LEONI
CVRIONI C. S. C. F.
RELIGIONIS PVRIORIS CAVSA
CVM PARENTIBVS EXVLI
NOBILI INTEGRO
SYNCERO
PEREGRINATIONIBVS
CAPTIVITATIB. LABORIBVS
ATTRITO

Digitized by Google

AN. CH. M.D.C.I. DIE OCTOB. VI.
ÆTAT. SVÆ LXV.
EXTINCTO
CONJVNX ET LIBERI
AMORIS ET PIETATIS
ERGO
M.P.

Lapis ejus Sepulchralis ſequentes inſcriptiones continet:

ALHIE LIGT BEGRABEN DER EDEL VND EHRENVEST LEO CVRIO, SAMPT DER EDLEN FRAVWEN MARGRET ISACIA VON MEILAND SEINER MVTTER, STARB ER DEN VI. OCTOB. AN. M.DC.I. SEINES ALTERS VBER DAS LXV. SIE ABER DEN XII. MAJ. AN. M.D.LXXXVII. IHRES ALTERS IM LXXVIII.

In Meditullio Lapidis.

Hie ruht mein Leib, der in ſeim Leb'n
Groſſer Unruh ſtets war ergeb'n,
Und vil Arbeit hat ausgeſtanden,
Füraus in weit und frembden Landen:
Damit ich meim Gott diente recht,
Verließ ich jung mein Land und G'ſchlecht:
Und daſs ich diente männiglich,
Europam *faſt durchreiſet ich,*

Mit

Mit groſſer G'fahr , war offt g'fangen,
Für treue Dienſt den Lohn empfangen.
Lieſs mich fromm, treu , uffrecht ſtets finden,
Den Ruhm verlaſs ich meinen Kindern.

Reliquit Filios quatuor , Filias tres. Ex filiis Nicolaus Leo An. Chr. 1609. æt. XIX. Francotalii obiit ; Auguſtinus M. DC. XIII. Lutetiæ in Gallia, quo militem Capitaneus duxerat, extinctus eſt: Hieronymus, MAVRITIO Haſſiæ Landgravio à Conſiliis intimis, & Galliarum Regis deſignatus itidem Capitaneus , Baſileæ anno M. DC. XIV. vitam finiit ; Cœlius familiam porro propagavit. Filiarum duæ priores , Lucia atque Eſthera, in graviſſima urbis peſte an. 1610. mortuæ ; tertia Margaretha Johanni Buxtorfio, Weſtphalo, Ling. S[æ]. in Acad. Baſil. Profeſſori nupſit.

* * * *
* *

HÆc ab Exemplari typis expreſſo ſic ſatis fideliter deſcripta ſunt : unum verò alterumve locum , in mendo mihi cubare viſum, adjectâ è regione notulâ ſanitati reſtituere allaboravi. Cæterum prodiit ſermo ille panegyricus eâdem paginarum ſerie co-

hærens cum oratione funebri vernacula: *Ein Chriſtliche Troſt Predigt von der Sorg Gottes für uns Chriſten; welche zu Baſel im Münſter den* 7. *Mertz im Jahr* 1614. *bey der Beſtattung des Edlen, Ehren- und Not-Veſten Herrn* Hieronymi Curionis, *König. May. in Franckreich und Navarren beſtellten Haubtmanns, durch* Joh. Jacobum Grynæum *Dienern Gottes am* Evangelio *daſelbſt, gehalten, und von* Samuele Grynæo Juniore *excipirt worden, Baſel* 1614. formâ quartâ; curante Johanne Buxtorfio, qui & Familiæ Cœlianæ continuationem compoſuit, atque omnia Illuſtriſſimo Principi Mauritio, Haſſiæ Landgravio, brevi inſcriptione dicavit. Neque enim à Stupano condita fuiſſe monumenta genealogica & biographica reliqua, id evidenter demonſtrat, quod non eodem utrobique nomine, quæ in Italia remanſit Cœlii Filia, appellatur. Nec ſi quis alius præter ipſummet Buxtorfium auctor extitiſſet, cur ejus nomen non laudaſſet editor, nulla in promtu cauſa eſt.

Ex auctoribus, qui Cœlii S. Curionis ſive vitam, ſive ſcripta, ſive laudes exhibent, ad manus mihi ſunt Gesnerus in Biblioth. à Friſio aucta p. 128. Reusnerus in Iconibus 2dæ recognit. Jobinianis p. 321. Thuanus Hiſtor.

Digitized by Google

Hiſtor. L. XLVI. T. II. P. II. p. 453. edit. Pariſ. 1606. 8. & P. III. T. III. p. m. 326. edit. Pariſ. 1609. Toſſanus Dan. Oratione funebri in obitum Joh. Buxtorfii P. p. 9. Luc. Gernlerus Orat. ſecular. de Academiæ Baſilienſ. ortu & progr. p. m. 44. Königius Biblioth. p. 228. Hofmannus in Lexico Univerſ. T. I. p.m. 463. & 509. Teiſſier Elog. des homm. ſçav. mihi T. I. p. 334. Baſilienſes in Lexico Hiſtor. Univerſ. T. I. p. 1116. *Jöcher* in Lexico Eruditor. p. 753. Fabricius Hiſtoria Biblioth. ſuæ P. III. p. 261. quem pag. 477. de hieroglyphicorum libris, utrum Cœlio Auguſtino F. an Cœlio Sec. P. tribuendi ſint, mirum eſt eam ob rationem hæſiſſe animo, quod filio quoque Cœlii prænomen fuiſſe dubium habuerit; cum quos priori loco allegaverat & Friſius & Königius id ei Cœlii nomen præfigant: licet Königius in eo falſus ſit, quod hiſtoriam Belli Melitenſis à Cœlio Sec. P. conſcriptam, Auguſtino F. adjudicet. Quæ verò Cl. Struvius in Collectan. MSCtorum Faſc. V. p. 75. ſeqq. exhibet ſingularia, à V. Cl. Beyſchlagio Bibl. Brem. Claſſ. VII. p. 580. itidem laudata, ex hoc noſtro panegyrico de verbo ad verbum tranſcripta eſſe, quivis ea inter ſe collaturus ſtatim deprehendet. Neque

etiam

etiam præfatio ſolum, quam ad Eliſabetham Angliæ Reginam Olympiæ F. Moratæ opuſculis præmiſit, ſed ipſa potiſſimum horumce piiſſimæ atque eruditiſſimæ Fœminæ libellorum collectio inque dias luminis auras editio Cœlii noſtri curæ atque honori aſſerenda venit: quem ultimis ſuis literis Olympia, animam mox efflatura, id rogaverat. Illa quoque verba, quæ literatiſſimo huic politiſſimoque Viro l. c. p. 576. difficilia intellectu viſa ſunt, cum in Cœlii S. C. epiſtolis eodem plane modo conſtanter legantur, recte ſe habeant oportet, ac ſimpliciter ita capiantur, Julium III. P. R. (de eo enim ſcribere apparet Moratam) in perſcrutandis ac flamma ferroque extirpandis veritatis Evangelicæ cultoribus adeo furere, ut præ tragicis rabiei ſuæ exemplis, quæ is ediderit, vix in cenſum veniant, quæ ad aſſerendam papalis culminis tyrannidem Paulus III. anteceſſor molitus fuerat.

Pantaleonem, Proſopographiæ Auctorem, qui & Cœlium Patrem L. A. Magiſtrum, facultatis, ut vocant, tum Decanus renunciaverat, nec nullo officiorum cultu ab eo devinctus videri inde poſſit, quod & Horatii F. opuſculis Eduardo Angliæ R. conſecratis carmine præluſerit, nullum tamen eru-

dita

dita atque illuſtria inter πρόσωπα locum Curioni noſtro conceſſiſſe tantum non indigneris. Etenim in opere Latine abs ſe edito ejus ne verbulo quidem mentionem injicit : in verſione verò vernacula, acceſſionibus hinc inde ditata, eum quidem memorat, at ubi minime quæſieris, nec niſi ὡς ἐν παρόδῳ. Nimirum extremam in Sebaſt. Munſteri Elogio ducturus lineam, ſequentem in modum pergit P. III. p. m. 343. *Wie ich diſes Monſteri Leben am* 25. *Novemb. im* 1569. *Jahr verteutſchet, und in ſein Ordnung geſtellt, (durch welches mir der alte Kummer wider in etwas erneuert,) nimme wahr, ſo ſtirbt auch an diſem Tag* M. Cœlius Sec. Curio, *ein Italiener, welcher in die* 23. *Jahr* Lectionem oratoriam *bey uns verſehen, und durch ſeinen hohen Verſtand und mancherley Bücher allenthalben in der Chriſtenheit ſehr bekannt geweſen. Diſer ward erſtlich, als* Monſterus Rector, *und ich* Decanus artium *geweſen, unter die* Profeſſores artium *angenommen, hat ſich allezeit friedſam und wohl gehalten, und iſt gleich ſo lang wie* Monſterus *bey uns verharret, darzu in des Münſters Creuzgang ehrlich begraben worden; welches ich ihm zu Gedächtnus hie melden wollen.*

Hære-

Hæreſeos unitariorum dicam Cœlio noſtro impingi, manes ejus omnium utique invitiſſimi patientur. Nec eam culpationem ſatis abunde fulcit paraphraſis, quâ Evangelii D. Johannis initium velut commentariolo illuſtrare conatus eſt: modo quis eam animo paululum benigniori nec nimium ſuſpicaci meditetur. Plus quidem juſto ſibi indulſit Cœlius, quod in arduis divinæ manifeſtationis myſteriis frena luxurianti ingenio laxaturus, quomodo abſtruſiſſima ea, de quibus ὁ θεόπνευςος θεολογεῖ, ſeſe habuerint, dilucidum ac planum facere ſibi ſumat. Tum ſi quid porro deliquit, in eo maxime peccatum, quod de ſacri ordinis rebus ſcripturus, à communibus & quaſi in Canonem receptis Eccleſiaſticorum Scholaſticorumque auctorum terminis tantum non ubique recedat: unde tamen animo quoque à noſtris alienum fuiſſe dogmatibus, non prono ſtatim alveo conſequitur. Neque verò innumerabilem illam hominum multitudinem, quotquot iisdem forte vocabulis, v. c. trium in unitate Eſſentiæ Divinæ perſonarum, parique totidem ſyllabarum tenore de eadem re utuntur, eandem pariter cognitionis ſenſûsque formam intus & in mente induiſſe, eâdemque proin ſanâ ca-

ſtâque

ſtâque fide teneri recte quis contenderit. Primum enim nexus, qui notiones ideasque intellectûs inter, & earum ſive ore ſive ſcripto dari ſolita ſigna & ſymbola intercedit, nonniſi ex contingentibus eſt, nonniſi arbitrarius, atque adeo diverſæ ſuſceptionis diſcrimen tantum non infinitum ſubire paratus. Deinde innumeris plane modis non cerebri ſolum humani conſtitutio, ſed ipſarum quoque mentium indoles atque enatarum à prima ſtatim educatione percipiendi rationum ſpecies variant: ut quæ diſſimillimis omnino motibus ſive tubulos ſive Spiritus animales hinc inde afficiunt, eodem luminis ſenſusque interioris habitu apud animam ſiſti, iisdemque plane conceptibus apud omnes agitari ne poſſint quidem. Porro quam longe à ſe invicem disjectum eſt duplex illud cognoſcendi genus; vulgare unum, exotericum, tumultuarium, quo res vix per tranſennam nec niſi ſuperficietenus videntur: alterum veri nominis, ſapientibus proprium, accuratum, ſolidum, quo rerum ipſarum facies, quantum licet, intimius introſpicitur. Quam autem late ſeſe extendit illa præjudicatæ opinionis lues, ut qui vocabula quædam ac dicendi modos ab ineunte ætate millies uſu triverunt, conſue-

tam

Digitized by Google

tam illam familiarium formularum facilitatem ipſius cognitionis atque intelligentiæ loco habeant: qui proinde, fieri aliter non poteſt, quin ab iis omnibus, quos abjecto caſſæ dictionis putamine in rem præſentem collectâ menteitare, nec meros dare ſonos juvat, immani cogitationum intervallo relinquantur. Sed & pauciſſimi exiſtunt, qui quæ puro tantum intellectu apprehendere fas eſt, abſque corporei phantaſmatis contagio luſtrare apti nati, ſublimibus illis diviniſſimorum myſteriorum rationibus vel à limine ſalutandis rite initientur: miræ autem varietatis differentiam ac penitus ineffabilem obtinere inter omnium ac ſingulorum de talibus ſive errores ſive notitias neceſſe eſt, qualia ut aſſequantur, parum cum eorum ingenio congruit. Quid? quod mentium noſtrarum ſibi relictarum nec cœlico favore adjutarum vires prorſum ſuperat in divinis acutum cernere, ut cum à recta veritatis inacceſſæ linea ſemel deviaverint, multiplici fallacium imaginum ubertate verſus nullam utique non plagam incurveſcant: cui malo omnium maximo quæ terminis, ut vocant, ac formulis idem ſonantibus medela quæri atque adhiberi aſſolet, bone Deus! quam nihil averruncando conducit. Vice tamen

tamen verſâ ſæpenumero contingit, ut quos vocibus & dictione quam à ſe invicem longiſſime abire audias, ſenſu mentisque agnitione quam ad ſe mutuo proxime accedant; omnisque ita fax diſſidii, quam phraſεως utrinque diſcrimen accendere uno loco videbatur, unitâ placitorum amice inter ſe conſpirantium vi in fumum alibi ventosque abeat. Cujus rei documentum innocentiæ Cœlianæ bono captaturus, ut illum περι τȣ λογȣ καὶ της 'Οικονομιας ſobrie ſenſiſſe conſtet, tres duntaxat particulas ex eadem illa libellorum farragine excitabo, in quam & Exordii Johannei paraphraſis, cum dias luminis in aures prodibat, conjecta fuit. Anteſtabor primo Araneum ſive de Providentia Dei libellum oppido elegantem, à quo omnis illa opuſculorum farrago nomen obtinet. Ejus igitur ſub finem Cœlius, poſtquam ſcitam nobis priſcorum de Arachne & Minerva fabulam narrâſſet, in myſticæ ſubito arcanæque Theologiæ Doctorem evaſurus, magnumque ex mythico hoc involucro myſterium explicare aggreſſus; " Minerva, inquit p. m. 81. quam veteres pro" Dea ſapientiæ, hoc eſt pro ſapientia ipſa coluère, Dei Filius Jeſus Chriſtus, æterna" patris ſapientia eſt. Nam & Palladem illi è"

Digitized by Google

" Jovis capite ortam dicebant; & ipſa Dei
" Sapientia apud ſapientem quendam pro-
" clamat: Ego ex ore altiſſimi prodii. Hæc
" igitur Sapientia hominem — ſimulac con-
" ditus fuit, ſuis artibus inſtruxit. — ille au-
" tem ſibi adeo placere cœpit, ſe admirari &
" colere, ut magiſtram Sapientiam præ ſe
" contemneret. — & defeciſſent omnino,
" niſi eſſent divinâ voce & miſericordiâ ſuble-
" vati. Facta namque tunc prima pollicitatio
" fuit de victoria per mulieris ſemen, nempe
" Chriſtum, adverſus mortem, peccatum
" & legem obtinenda. Id quod poſtea vates
" Eſaias tanquam de re jam peracta — vatici-
" natus eſt. — Deus nobis contra peccatum,
" mortem & inferorum potentiam, quæ
" lege condemnante in nos habebant impe-
" rium, dedit victoriam per Jeſum Chriſtum
" Dominum noſtrum. Is enim nos redemit
" ab execratione legis, dum pro nobis factus
" eſt hoſtia, peccatum & execratio ipſa.
Alterum teſtimonium dicat, quam Fulvio
Peregr. Morato, Olympiæ Patri, de liberis
pie educandis Cœlius inſcripſit, epiſtola.
Ibi religionis docendæ rationem expoſitu-
rus, „ Deum, inquit p. 132. cuncta con-
" didiſſe verbo ſuo, (quem & Jeſum Chri-
" ſtum, Dei filium, divina oracula docent
appel-

appellandum,) — miſiſſe Jeſum Chriſtum" Filium ſuum, verum Deum, eundemque" verum Hominem, Spiritus Sancti ſatu," Mariæque conceptu — generatum, editum. — Deum ante tempora eodem verbo Regnum ſibi ex omnibus conſtituiſſe ac" deſtinâſſe, — cujus rei ſignum eſt ipſa" fides, Spiritus Sancti opus, — horum" omnium duo nobis monumenta, quæ Sacramenta appellant, (quaſi ſigna quædam," quibus Chriſtus Deus noſter, fœdus ſuum," quod nobiſcum æternum percuſſit, obſignavit, —) eſſe relicta „ κ.τ.λ. Extremâ acie prodeat, quæ paraphraſin proxime excipit, breviſſima ad veram religionem adhortatio: in ea Cœlius, „ quid, ait, eſſe" poteſt aut jucundius aut magis proprium" hominis Chriſtiani, quàm mens bene de" Deo & Chriſto ſentiens, atque omnem" cœleſtem doctrinam edocta? — de Deo" enim, ſemotâ Chriſti Filii Dei mentione," certaque perſuaſione, Judæi, Philoſophi," Maometes æque ſubtiliter, ſplendidè, graviterque facere verba poſſunt. Verum cum" Chriſtum non teneant, ſine fundamento" ædificant, (eſt enim Chriſtus Dei vera, unica & permanens imago, effigies & ſpecies); " idcirco quicquid vel dicunt vel cogitant,"

Digitized by Google

" collabi ac effluere neceſſe eſt.— Nos unum " Deum in Chriſto, & unum Dominum Je- " ſum Chriſtum in Deo ampleſtimur & coli- " mus. " Hactenus ipſiſſima Curionis noſtri verba, quem cum Serveti furoribus aut aliorum, quos dicunt, unitariorum deliriis nihilominus feciſſe, ſi quis pugnare velit, nullus equidem intercedo, quin operâ — Mulgeat ille hircos, & vulpes jungat eâdem.

Nec in contrarium allegare ſatis eſt, quod arctam Cœlius cum Lælio pariter Socino ac Bernardino Ocello coluerit amicitiam. Lælium & Melanchthon & Bullingerus, quanta apud Orthodoxos, utriusque partis proteſtantes nomina! honorificè appellârunt. Ochini pietatem non Olympia ſolum Morata, caſtiſſimæ confeſſionis ſocia, eximium in modum ſuſpexit, ſed ipſe quoque Eduardus Rex puriora ſacra Anglis ſuis redditurus, ad ſe vocavit, ac inter primos iſtius divinæ fabricæ architectos habere voluit. Anne vero mirum eſt, Tranſalpinos hos, patriâ terrâ ob ſanctioris religionis cultum profugos, eâ inter ſe coaluiſſe animorum conglutinatione, quam, quum dulciſſimâ libertatis Evangelicæ Chriſtianæque charitatis conſuetudine colliqueſceret, ut rigidâ ſententia-

tentiarum ex aſſe omnium conſpiratione ferruminarent, non opus habere videbantur, ferreum, igneumque zelum, quo Ciſalpinos reſtitutæ fidei fratres paſſim exarſiſſe comperiebant, minime gentium imitaturi. Probet igitur, quantum volet, Clar. Alwœrdenius, inter Serveti ſui amicos numeratum quoque fuiſſe C. S. Curionem: Sectatoribus tamen ejus annumerandum fore, inde nondum patebit. Profecto nec miſer ille homo, ut ut phreneſi laborâſſe cenſendus ſit, manuumque potius medicarum quam carnificum indigus fuiſſe, ab omni adeo lepore, ab omni ita penitus arte deſtituebatur, ut niſi à paris inſaniæ reo laudari colique non potuerit. Seb. ſaltem Munſtero laudabilis viſa eſt opera, quam vel in Ptolemæum abs ſe editum Servetus contulerit. Ita enim præfat. in Ptol. Geogr. Baſil. 1552. excuſam, poſtquam Pirckeymheri induſtriam debitis ornâſſet elogiis, "multa tamen, "ſubjicit," fugerunt hunc bonum Virum, quæ poſt" eum deprehendit oculatiſſimus Michaël" Villanovanus, qui non pœnitendas vigilias" locavit in Ptolemæum, emendando cor-" rupta, explicando retruſa, & ſcholiis illu-" ſtrando obſcuriora, nos autem utrumque" ſecuti." Quis Munſterum, tam præclare de

Digitized by Google

Serveti laboribus ſentientem, ſi fors & occaſio tuliſſet, ut hominem obviam haberet, obviis ultro excepturum fuiſſe ulnis, nulloque non benevoli animi cultu proſecuturum facile negaverit? quis vero eapropter Serveti ſectatoribus niſi iniquiſſimus accenſeat? Miranda autem res eſt, nos in adaugendis hæreticorum hominum copiis tantum non cornicum oculos configere; quum ipſi illi, quorum tamen hæc congeſtio intereſt, vel omni adhibitâ ſolertiâ nil quod eo ſpectet, contuentur. Quid, quæſo, non moliti cum Sandio Ben. Wiſſowatius, Biblioth. anti-Trinitar. auctores, ut corraſis undique nominibus, quo jure, quâve injuriâ parum curaturi, formidabilem nobis hujusmodi furfuris numerum, velut Meduſæ caput, objicerent. Illis tamen, quod ſponte à noſtris oblatum magni mercarentur, non licuit eſſe tam acutis, ut Curionem quoque inter ſuos referendum ullâ ratione cernerent. Quam ſilentii eorum auctoritatem, uti vocant, negativam exoſis tantiſper opponemus ſuſpicionibus præjudiciisque, dum Cœlium noſtrum inter unitarios pertinere argumentis meridianâ ipſâ luce clarioribus omnique majoribus exceptione evincatur.

Cæte-

Cœterum nec Clar. Alwardenii nec Ptolemæi à Serveto curati meminiſſe poſſum, quin ſimul cogitatione deferar in locum de la Bibliotheque Raiſonnée, T. II. p. 120. ubi tum Viri illius Eruditiſſimi de Serveto Hiſtoria præclarè illuminatur, tum verba exhibentur, quæ miſerum hunc medicum deſperatæ in S. Scr. calumniæ damnarunt. Partem eorum ultimam Clariſſ. Bibliothecæ hujus Conditor, cum priora Gallice reddidiſſet, intactam reliquit, quod ſenſum aſſequi non valuerit. Nec ſane niſi Germanus aut Germanicæ ſaltem Linguæ callentiſſimus quis temere aſſequetur. Ita vero ſe habent: " quare promiſſam terram, pollicitam, & non vernacula Lingua laudantem " pronuncies. " Nimirum terram Canaan vulgari noſtro ſermone *das gelobte Land* inſigniri, res lippis & tonſoribus nota eſt. Cujus epitheti cum gemina omnino ſit notio, ut, ſi ab etymo ſimplicioris verbi *Loben*, (laudare) deducas, laudatam vel laudabilem, ſin ab altera paulum adauctiori, *geloben*, (polliceri) promiſſam, condictam ſignificet: nonniſi poſteriorem hîc, minime autem priorem illum, ſenſum obtinere aſſerit Scholiaſtes; qui ſi non calumniandi animo egiſſet, ſed etymi rationem unice voluiſ-

 ſet

ſet haberi, tolerari in eo facile poſſet: veri enim utique ſimillimum eſt, id vernaculâ noſtrâ nominis inde Terræ Sanctæ hæſiſſe, quod, velut promiſſionis Terram vi pollicitationum Divinarum patribus ſuis factarum gens Judæa occupaverit. Hîc verò diffiteri nequeo, ingens mihi ex his verbis ſubortum dubium, annon verum dixerit Servetus, quando primâ ſtatim fronte non ſe auctore nata hæc ſcholia reſponſabat. Etenim vernaculæ ſuæ loco habuiſſe Germanorum Linguam Hiſpanum hominem, omnemque ejus proprietatem, uſum, homonymiam ad unguem calluiſſe, ut credam, à me impetrare non poſſum. Germanum, quisquis ille nequam fuerit, ea calamo concepiſſe, ſaltem ex vernacula tranſtuliſſe, cuivis rem propius penſitanti ſic ſatis certum apparebit. Quis autem non rideat novum hunc ex Medentium Schola Atlantem, terrarum orbem ſuis inſcribi paſſum humeris, cum peregrini eum ſuſtinerent? aut quis non ſtolidam monſtroſi capitis indignetur pertinaciam, quâ alienas quoque calumnias in criminum ſuorum rationes referri delectatus eſt, conviciorum ſcilicet eas & cachinnorum halitu, modo Diis Genevenſibus placuiſſet, facillime difflaturus?

'Επιμε-

Digitized by Google

*** ***

Ἐπίμετρον Editoris.

PAuca admodum quum de Cœlio, tam celebri Viro, in Lexico ſuo Critico Tom. I. f. 942. habeat Bælius, curioſiſſimus alias rerum memorabilium indagator, facile inde colligi poteſt, ipſius notitiam & oculos fugiſſe Stupani orationem, bona fruge pleniſſimam, ſed perraro hactenus obviam, atque adeo, quæ luci publicæ noſtra opera redonaretur, digniſſimam.

C. S. Curionis imago & elogium in quarta etiam parte Iconum illuſtrium Virorum à Jano Jacobo Boiſſardo edi cœptarum, per Jo. Adamum Lonicerum autem continuatarum p. 154. ſqq. exhibetur. Mortis Jo. Oporini præſagia, quæ Curio noſter obſervavit & deſcripſit, habentur in Sylloge vitarum ſelectiorum quorundam eruditiſſimorum ac illuſtrium Virorum, quam B. Chriſtiani Gryphii curæ debemus, p. 634. ſqq. Sunt autem pii ſermones inter amiciſſimos Cœlium & Oporinum de morte, paulo ante hujus obitum, reciprocati, quos deinde Noſter literis conſignavit.

Poſteris filii Leonis accenſendi veniunt multi Viri celeberrimi, ac non de Baſilea tantum ſua, verùm orbe etiam literato præclariſſime meriti, Buxtorfii nempe, Werenſelſii, Zwingeri, Gernleri, Grynæi, Freyi &c.

Elegiam prolixam ad Curionem noſtrum, trium filiarum, Angelæ, Cœliæ & Felicillæ præmaturum obitum lugentem, Græco ſermone ſcripſit Martinus Cruſius, quæ cum Latina Leonhardi Engelharti converſione, ibidem ligata, legitur in ejus Germano-Græcia Libr. VI. f. 278. ſqq. Idem in annotationibus f. 300. vivis veluti eas depingit coloribus, cumque rariſſimi exempli virgines fuerint, Lectoribus meis non injucundum fore ſpero, ſi verba illius huc adſcripſero. *ANGELA Statura fuit mediocri, ſed nondum ad creſcendi pervenerat metam, quod vix annum 18. exceſſiſſet: corpore non quidem pingui, ſed bene habito, proportione efformato, recto, ſatis firmo: color magis ad candorem, quam ad fuſcum inclinans, cum pauxillo rubore, æqualiter diffuſo: facies longiuſcula, citra maculam & vitium ullum: frons lata & aperta: oculi non plane glauci, ſed ad nigritiem circa pupillam vergentes, & lucidi: ſupercilia fuſca, ſpiſſa, diſtincta, de-*

center

center incurva: labium inferius non indecore prominulum: coma denſa, ſatis longa, nonnihil criſpa, colore ſubrufo: manus candidulæ, non ita longæ. COELIA *paulo, quam Angela, procerior: latioribus humeris & pectore, corpore delicatiore: facie non longa, ſed decenter ex rotunditate porrecta: labiis corallinis: crinibus longis, criſpis, ad auri colorem vergentibus.* FELICILLA *colore ſubfuſco, ſed vivido & ſanguine perfuſo: facie longiuſcula, fronte lata, oculis nigris: capillo raro & ſubrufo. Tales earum icones pictas ego & Guilielmus Canterus* ὁ μακαρίτης *vidimus* 2. *Decemb. A.* 66. *cum D. Cœlio & humaniſſimo ejus filio Auguſtino pranſi.*

Addo, quæ Cruſius ibidem de earum obitu ac ſepulcro commemorat: *Angela peſte laborare cœpit d.* 30. *Jul. A.* 64. *Poſtea linei panni detritam plagulam petens, eam, nixa pulvinis, in faſciolas aliquot, recto filo, laceravit: ſic etiam alias duas plagulas. Mox tria illarum capita ingenioſiſſimo modo in roſæ modum copulavit: ſicque ſupra ſuum pectus poſuit. Deinde ad extremum ſe perveniſſe ſentiens,* O Jeſu, *inquit,* me tibi commendo, ô mi Jeſu, amplectere me. *Tandem ad preces adſtantium ſublatis oculis, manuque dextra in altum, tanquam ſi ſana eſſet, porrecta,* O Jeſu,

O Jeſu, *inquit*, *trahe. Mox bis terve ſingultiens expiravit d.* 2. *Auguſti. Pater ſtatim oculos ejus clauſit, brachiumque etiam tum erectum ſtans reduxit. Secuta eſt eam Felix d.* 16. *& Cœlia d.* 21. *Aug. & ipſæ fide in Filio Dei nixæ. Sepultæ ſunt, ſicut Angela petierat, honeſto & virginali habitu in Templo primario urbis, in quo conciones audire conſueverant. In monumenti angulis* 4. *inſignia* 4. *Cœlius incidi voluit, ſua, uxoris, & ſuæ uxorisque matrum. In parte autem ſuperiore inter utraque parentum inſignia, tria Serta, decenter inter ſe implicata, ex roſtro integræ columbæ pendentia: ad pedes inter reliqua duo inſignia, tres accenſas lampades. Hoc à me ſic interpretatur:* (*) *Tria ſerta, tres gratiæ, aut S. Trinitas, ſerta victricibus imponens: ſerta, virginitas victrix: inter ſe implicata, dilectio mutua: columbæ, ſimplicitas,* ἀκακια: *lampades accenſæ, obviam itio Sponſo Chriſto.*

Extat quoque loc. cit. f. 284. ſeqq. ejusdem Cruſii epicedion Græcum, Cœlio Auguſtino Curioni ſcriptum, & Latino etiam carmine redditum. In annotationibus f. 302. juvenem eruditiſſimum hoc elogio proſecu-

tus

(*) Paſſive hac voce utitur Cruſius, qua ratione eam quoque alicubi uſurpavit Ammianus Marcellinus.

tus eſt Cruſius: *Magnam jacturam in hoc juvene literæ reſque publica fecerunt. Scripſerat enim jam Hieroglyphicorum libros duos, qui Pierii libris additi ſunt, & de Sarracenorum origine, imperio, rebusque toto terrarum orbe per* IↃCC. *annorum ſpatia geſtis libros tres, in quibus utrisque operibus tanta antiquitatis cognitio elucet, ut, ſi pueri dicendi ſunt ex Ægyptii Sacerdotis ſententia, qui nullam antiqui temporis memoriam tenent, is jam ſenex alterque Neſtor ſit habendus, qui tantam tamque accuratam antiquitatis memoriam poſſederit. Italiæ deſcriptionem, regna atque imperia ex Leandri Alberti Bononienſis commentariis vertebat in Latinum ſermonem, & caſtigabat, ac locupletabat. Alia multa inchoarat, quibus qui ſupremam manum apponat, tanquam Phidiæ operi aut Apellis, vix aliquis eſt futurus.* Collegit quoque C. Auguſtinus Curio Petri Bembi Cardinalis opera Latina in unum corpus, ac duobus voluminibus comprehenſa Baſileæ A. 1567. in forma octuplici typis exſcribenda curavit.

Inter opera ejus affecta referenda eſt etiam nova totius orbis terræ deſcriptio, in quam procœmium, ſeu potius procœmii fragmentum cum Hiſtoria Sarracenica & Marochenſis regni deſcriptione &c. Baſileæ ex offi-

cina

cina Oporiniana An. 1568. in 8. prodiit: Subjuncta eſt his operibus C. Secundi Curionis de bello Melitenſi â Turcis geſto hiſtoria, cujus in auctorem hoc extat Guilielmi Canteri hexaſtichon:

Quanta ferox Criſpo fertur debere Jugurtha:
Debebit, Cœli, tanta Valetta tibi.
Quantum priſca ſuum venerantur ſæcula Criſpum,
Tantum te noſtri, poſteritaſque colet.
Namque & credetur Valetta præſtare Jugurthæ:
Nec tu Criſpo uſquam cedere viſus eris.

II.
DE
Vita & Meritis
JOANNIS HOMELII
Eximii quondam perinclutæ Academiæ Lipſienſis Mathematici.

§. I.

INnata in patriam pietas poſtulat, ut, cum hactenus in opere hoc variorum vitas deſcriptas exhibuerim, nec civium meorum obliviſcar, qui virtute ſua atque eruditione, grata poſterorum recordatione dignos ſe reddiderunt. Enarrabo igitur hoc loco majoris doctrinæ quàm famæ Viri, JOANNIS HOMELII, ſæculi ſui Euclidis (a), vitam ac

(a) Sic ob inſignem Mathematicarum diſciplinarum peritiam in epicedio ipſi ſcripto vocatur ab Andrea Ellingero, qui præterea invidendo hoc eum decoravit elogio:

Præ-

ac res præclariſſime geſtas, qua potero, diligentia. Eo autem lubentius hoc officium inſigni Viro præſto, quod memoria ejus pene interciderit, & Biographorum nullus, quod ego quidem ſciam, mentionem illius habuerit (b). Intereſſe vero dilectiſſimæ patriæ meæ arbitror, ut tam eximii civis nomen luci ſuæ, quantum pote, reſtituatur, cum

Præclarus Homilius, ille
Dilectus, Joachime, tibi gener omnibus ille
Et venerabilis & carus, quo tempore longo
Non majus meliusve habuit divina matheſis
Ingenium, ſapiente haud indignum Hellade quondam
Doctaque Italia florente. Opera ardua mentis,
Quæque labor manuum effecit cœli æmula curſus
Aſtrorumque vagis obeuntum motibus orbes
Et lingua monumenta hujus perfecta in utraque
Poſteritas veniensque olim admirabitur ætas.

(b) Solus, quod mihi conſtet, Kœnigius in Bibliotheca Vet. & Nov. p. 417. ejus meminit. En vero tibi integram, quam de ipſo ſuppeditat, notitiam: *HUMELIUS (Joh.) Mathematicus, natus eſt An.* 1518. *obiit An.* 1582. Plura non habet Kœnigius; in his tamen pauculis errorem commiſit in anno emortuali deſignando, qui non A. 1582. ſed 1562. fuit. Quin ipſi eruditi Lipſienſes, qui laudabili opera Lexicon Biographicum Doctorum concinnarunt, intactum dimiſerunt Homelium, fulgidum quondam Academiæ ſuæ ſidus. Licet enim Part. I. pag. 1364. voci HUMMELIUS adſcripſerint: *ſiehe HOMMELIUS*, fruſtra tamen in loco, ad quem Lectores remiſerunt, Hommelium quæras, cujus ne verbulo quidem ibi fit mentio.

Digitized by Google

cum ex ejus virtutibus multum gloriæ in illam redundet. Vere enim Lucianus, (c) judicavit: ὁσα σεμνα και θεια νομιζȣσιν ἀνθρωποι, τȣτων πατρις αἰτια και διδασκαλος, γεννησαμενη και ἐντρεψαμενη και παιδευσαμενη. *Quæcunque divina, quæcunque veneratione digna homines exiſtimant, horum cauſa atque magiſtra eſt patria, quæ nos genuit, aluit atque inſtituit.*

§. 2.

In lucem hanc editus Memmingæ eſt JOANNES HOMELIUS A. R. S. MDXVIII. (d) parentibus probis ac honeſtis, & pa-

(c) In encomio Patriæ.

(d) Colligo hoc è ſequenti Caſp. Walteri Annæberg. diſticho, quo tempus ætatis, annum, menſem & diem mortis Homelii indigitavit:

LVſtra oCto aC bInos bIs natVs HoMILIVs annos,
HIC obIIt IVLII LVX VbI qVarta fVIt.

Cui ὁμοψηφος eſt Abrahamus Cæſius Flaminius in epicedio ipſi concinnato ſcribens:

Bis binos & viginti bis Homilius annos
Natus, heri durum mortis obivit iter.

Cum ergo Vir præſtantiſſimus A. 1562. fato functus ſit, annos natus XLIV. inde facile colligi poteſt, lucem hanc eum primum A. 1518. adſpexiſſe. Thema illius genethliacum exhibet Jo. Garcæus in Aſtrologiæ methodo, ſive opere de judiciis geniturarum f. 158. ita tamen, ut & in prænomine ipſius & anno natali notando erraverit: Jacobum enim eum nunçupat, atque A. 1528. natum eſſe ſcribit.

Digitized by Google

& patre quidem, vel ob hoc de Rep. optime merito, quod talem filium genuit, Xenodochii noſtratis Arcario ſeu redituum adminiſtratore Matthia Hummelio. Ita enim & parens & Noſter nomen ſuum primo expreſſit, ſicuti quoque Philippus Melanchthon in literis ad Proceres Memmingenſes ſcriptis, quas ſuo loco inſeremus integras, nec non Joachimus Camerarius (e), niſi quod ii in nomine ipſius efferendo unico duntaxat M uſi ſint. Poſtea vero mutata vocali HOMELIUM ſe nuncupavit, boni, credo, ominis cauſa, ne ſcilicet fucos, Varroni fures dictos, mellaque ab apibus confecta conſumere natos, quos vernaculo ſermone *Hummel* vocamus, imitari videretur, cum apum potius φιλοπονων, quibus nullus otio perit dies, exemplum ſequi contenderet Vir laboris amantiſſimus. Tandem Camerarius eum HOMILII nomine inſignivit, ad ſignificandam, uti exiſtimo, egregiam ipſius in converſatione comitatem, quam & alii in illo laudarunt, quæque eum non æqualibus tantum & inferioribus, ſed ſummis etiam Principibus charum reddidit atque amabilem.

§. 3.

(e) Epiſtolar. Tom. I. Lib. I. p. 47. ſeqq.

Digitized by Google

§. 3.

Incidit ejus pueritia in auſpicatum illud ævum, quo non ſacris tantum Dei beneficio in patria dulciſſima nativus ſuus flos ſuusque decor feliciter reſtitui, verum bonarum etiam literarum pretium augeri, reique ſcholaſticæ ritè conſtituendæ major cura haberi cœpit. Juvat hac occaſione quædam de primis ſcholæ noſtræ originibus inde arceſſendis adſpergere, cum hinc quodammodo eluceat, quid temporis illius ratio contulerit ad excolendum teneræ primo ſub flore juventæ egregium, quod à natura Homelius erat nactus, ingenium; in patria enim ipſum prima eruditionis ſuæ poſuiſſe rudimenta Henricus Salmuthus, Theologus quondam Lipſienſis, teſtatur (f). Scilicet ſub ipſum novi luminis apud

(f) In oratione, Homelii laudibus referta, quam habuit, cùm ille M. D. LX. d. IX. Maji Rectoris in Academia Lipſienſi ſpartam adiret. Ex hac, à Celeb. Kappio cum ipſo benevole meo rogatu communicata, nonnulla in meos uſus excerpſit, mihique ſuggeſſit Vir eruditiſſimus M. Jo. Georgius Lotterus, amicus meus incomparabilis. Extat autem ea declamatio in libello, hunc titulum gerente: *Orationes à Johanne Pfeffingero & Henrico Salmutho Theologis in Academia incly-*

Digitized by Google

nos exorientis diluculum duo fuere, qui pubem noſtram literis imbuere laborarunt, Joannes nempe Schudelinus & Paulus Hœppen. Illius notitiam nobis conſervavit epiſtola ab Eraſmo Roterodamo, Muſarum ocello, ad eum exarata, quæ inter reliquas à ſummo hoc Viro ſcriptas hodienum publice extat (g), manifeſto argumento, fuiſſe eum Virum laude dignum, utpote quem tantus heros amicitia ſua dignatus eſt. Hœppenium vero infelix vitæ exitus nobis cognitum fecit: juſſu enim Tribunorum fœderis Suevici in foro noſtro ſub finem truculentæ ſeditionis, quam furibunda Corydonum caterva infauſto ſidere excitaverat, capite plexus fuit, inſimulatus nimirum ab iis cujusdam

---

inclyta Lipſienſi annis diverſis pronunciatæ, cum ab iis pro antiquo more Rectores ex Bavarica (quam vocant) natione, ſolenni conventu indicto, ſubditis commendarentur Viri Clariſſimi Joach. Camerarius Papeberg. Henricus Salmuth Suinfurt. Jo. Homilius Memmingenſis, Leonhardus Lycius Hippolſtein. Victorinus Strigelius Kaufbeierenſis, Jo. Stromerus Aurbachius, Georgius Maſbachius Suinfurt. collectæ & editæ à Jo. Salmutho SS. Theol. Lic. Serveſtæ A. M. D. LXXXVIII. in 4.

(g) In veteri editione, à Frobenio Baſileæ A. 1521. in fol. curata f. 536. in nova autem, eaque minore Baſileenſi p. 352. Confer, ſi lubet, quæ de hac epiſtola annotavi *in der kurtzen Reformations-Hiſtoric der Stadt Memmingen*, p. 34.

Digitized by Google

juſdam cum turbulentis illis homuncionibus colluſionis; jurene an injuria, haud facile dixerim, cum monumenta fide digna nos hac in re deſtituant. Sed videntur hi non publicis auſpiciis docuiſſe, verum ſuo ipſorum arbitrio ludum aperuiſſe literarium. Scholam autem publicam, in certas claſſes diſtributam, tum demum Magiſtratus apud nos recte, ni indicia me fallunt, conſtituit, cum veritas divina altiores paulo in civium animis radices egiſſet. Nec dubito, B. Lutherum laudabile illud inſtitutum multum promoviſſe admonitione longe graviſſima, ad Conſules & Senatores omnium Germaniæ civitatum ſcripta & publicæ luci expoſita, in qua ſolidiſſimis rationibus eos ad ſcholas erigendas ac liberaliter fovendas exhortatus eſt. Et videtur quidem Lyceum noſtrum natales ſuos ab eo circiter tempore repetere, quo Auguſtana Confeſſio Carolo V. glorioſiſſimæ recordationis Imperatori exhibita fuit. Id primus, quod ſciam, moderatus eſt Joannes Cleberus, cumque ſociis à Magiſtratu ipſi datis juventutem ad piam eruditionem, ac eruditam pietatem, Deo gratiam largiente, fideliter manuducere contendit. Fuit Is Vir non inſigni minus politiorum literarum peritia, quam

Digitized by Google

rara in Deum fide ornatus, tantusque Evangelicæ veritatis amator, ut jucundos potius lares, dilectiſſimam thalami conſortem, ſuaviſſima caſti amoris pignora, & quicquid charum ipſi erat, quam illam deſerere maluerit, cum Sphyngem illam Auguſtanam, ſeu novam religionis formulam, animas *interim*ere à Theologis purioribus dictam, ſuo ſuffragio approbare, & adoleſcentium, fidei ſuæ creditorum, animis ceu ſuave quoddam virus inſtillare, coram ipſo Auguſtiſſimo Cæſare intrepidus recuſaret, ab eo propterea urbe noſtra fugatus, & hoſpitium peregrinis in oris quærere juſſus (h) hoc nomine, ſi non in Martyrum, in Confeſſorum tamen Chriſti album referendus. Hujus in docendo dexteritatis, ſi nullum aliud extaret teſtimonium, id tamen unicum ſufficeret, quod ab Ambroſio Blaarero, Theologo præſtantiſſimo atque perſpicaci & idoneo bonorum ingeniorum æſtimatore, nomine Celſiſſimi Wirtembergiæ Ducis Ulrici

(h) Rebus verò Proteſtantium deinde in meliorem ſtatum reſtitutis, & formula illa penes nos abrogata, revocatus à Magiſtratu noſtro eſt, ſed paulo poſt ob ſenectutem rude donatus, ſurrogato in ejus locum Martino Cruſio, Viro hodienum celeberrimo, cui Schola noſtra multum debet.

rici pro Athenæo Tubingenſi avidiſſime expetitus fuerit, ſed abnuente noſtro Magiſtratu, & tantum non cum celebri illo Viro, quem alias faciebat maximi, expoſtulante, quod tam egregio juventutis formatore ſcholam ſuam orbare voluerit.

§. 4.

Ab hoc igitur potiſſimum Doctore Homelius & virtutum veræque pietatis præceptis, & bonis literis atque artibus imbutus, ea jecit, adſpirante divino Numine, in ſchola patria fundamenta, quibus deinde proſperrimo ſucceſſu altiora ſuperſtruere poterat ſtudia. Cumque naturæ quodam impulſu ad aſtrorum ſcientiam ac reliquas diſciplinas Mathematicas comprehendendas à teneris incitaretur, ad eas tamen flagrantiſſimo ardore conſectandas exemplis domeſticis, quorum magna vis eſt, ſummopere inflammatum eſſe illum exiſtimo. Florebant enim tunc temporis duo Memmingenſes, Matheſeos ac Aſtronomiæ præſertim ſtudioſiſſimi, quorum memoriam, oblivionis tenebris fere ſepultam, hic paucis, bona, ſpero, Lectorum meorum cum venia, reſuſcitare operæ pretium duxi. Unus erat Nicolaus Ellenbogius, Ordinis

Digitized by Google

Benedictini, Monachus Ottoburanus, Anno circiter M. CCCC. LXXXIII. patre Joanne Udalrico, Medicinæ Doctore tum haud incelebri, natus, qui primum parentis exemplo ſedulam ſtudiis philoſophico-medicis operam in Academia apud Montempeſſulanum impendit, deinde verò A. MDV. monaſtico Ordini adſcriptus, Latinis literis Græcas & Hebraicas conjunxit, ſuaque præcipuè cura, omni præconio digniſſima, effecit, ut A. M. D. XLIII. in florentiſſimo Monaſterio Ottoburano Gymnaſium trilingue (i) inſtitueretur. Quasdam egregii hujus Viri epiſtolas manuſcriptas inter recuſas meas adſervo (k), quæ ipſum in Aſtronomia

(i) Teſte Mabillonio in itinere Germanico p. m. 48. De hujus Gymnaſii auſpiciis, Mæcenatibus ac primis Profeſſoribus vid. P. Franciſci Petri Sueviam Eccleſiaſticam f. 841. In ſplendidiſſimo autem Monaſterio Ottoburano redivivum hodie nobis ſiſtit Ellenbogium Maxime Rever. atque Eruditiſſimus P. FELIX STANG DE KUNIZ, Capitularis ac Bibliothecarius Digniſſimus, Vir non tam generis nobilitate, quàm candore, humanitate, aliisque raris, quibus ſplendet virtutibus, maxime conſpicuus, quem honoris & amicitiæ cauſa nomino.

(k) Ex novem libris ejus epiſtolarum reſtare libros ſeptem in Bibliotheca Colbertina refert Joannes Mabillonius, immortale Ordinis ſui ornamentum, in deſcriptio-

Digitized by Google

mia haud mediocriter verſatum fuiſſe evincunt. Alter Jacobus Stoppelius, artis ſalutaris Doctor ac Poliater Memmingenſis, non felici tantum medendi peritia, verum inſigni etiam Matheſeos ſcientia magnum ſuo ævo nomen adeptus eſt. Laudat aliquod ejus inventum teſtis αὐτοπτης, D. Joannes Eccius in epiſtola ſua (l) de itinere Italico ſcribens: *Vidi eo tempore Memmingæ pileum Cosmographicum in planum ad nutum projicibilem, ab excellenti Archiatro Jacobo Stoppel mei amantiſſimo noviter & mirificè elaboratum.* De quibusdam phænomenis in cœlo A. 1514. conſpectis eum ſcripto publicè edito egiſſe, memorat Martinus Cruſius (m). Præterea luci expoſuit Lexicon Geographicon, omnium forte à renatis literis primus. Integrum hujus operis titulum ex Bibliotheca Uffenbachiana univerſali (n) adſcribere viſum eſt. *Repertorium in formam Alphabeticam redactum, in ſe continens totius*

 jam

ſcriptione itineris ſui Germanici p. 49. edit Hamb. Binæ etiam illius epiſtolæ ad Jo. Reuchlinum τον παιν exaratæ leguntur inter Reuchlinianas Tubingæ A. 1514. in 4. excuſas.

(l) Typis exſcripta eſt illa cum tribus Eccii orationibus Auguſt. Vind. A. 1515. in 4.

(m) Annal. Suevic. Part. III. Lib. X. Cap. IV. f. 550.

(n) Tom. II. Appendic. II. p. 107.

jam cogniti orbis Terras, Maria, Fontes, Flumina, Montes, Gentes, Civitates atque Villas, ſecundum eorum longitudines ac latitudines tam ab ipſo Ptolomæo, quam cœteris moderničribus luſtratas. Sacræ Scripturæ hyſtorias legentibus cœterisque Hiſtoriographis ac Poëtis perutile, per eximium Medicinæ Doctorem Jacobum Stoppel editum &c. Impreſſum Memingen per Albertum Kune, opera vero & impenſa ejusdem Doctoris ac Mathematici inſignis, anno ſalutis 1519. in fol. His igitur præclarorum civium ſuorum exemplis Homelio, ſuapte natura ad id ſtudiorum genus ducto, calcar admotum eſſe reor, ut eo fortius atque alacrius ad ejusdem palmæ honores curreret.

§. 5.

Is poſitis rite in ſchola patria literarum tyrociniis ad majora eruditionis incrementa capienda in Athenæum Argentoratenſe miſſus eſt, magni tum nominis Doctoribus florentiſſimum, inter quos caput efferebant Wolfgangus Fabricius Capito, Caſpar Hedio, Martinus Bucerus, Nicolaus Gerbelius, Jacobus Bedrotus, Joannes Sturmius, Joannes Sapidus & Chriſtianus Herlinus, cujus

cujus præcipuè dexterrima inſtitutione in ſcientiis & philoſophicis & mathematicis, adeo tenere ſibi deamatis, multo cum ſtudiorum ſuorum profectu Noſter uſus, ingenium, judice Henrico Salmutho (o), ad cogitandum ratiocinandumque & ſcientiæ ſubtilitatem à primo ortu effictum atque conformatum magis magisque feliciter expolivit. Fuit Herlini tanta in docendo perſpicuitas ac facilitas, tam excellens eruditio, ut ipſe Philippus Melanchthon, at quantus Vir! jam ſenex dicere de eo non dubitaverit, ſe grandi illa ætate Herlini fore auditorem, ſi Argentinæ viveret (p). Inſimul vero etiam ſedulo ab ore Theologorum & cumprimis Martini Buceri pependit, cujus curæ eum patriæ Patres, multa eccleſiæ ſuæ de exquiſitis Homelii dotibus promittentes emolumenta, enixe commendaverant, ut tantum Virum & ſtudiorum ſuorum directorem, & vitæ teſtem haberet. Non poſſum hac occaſione illaudatum prætermittere egregium morem, ab illo tempore ad noſtram uſque ætatem ab Ampliſſimo Reip. patriæ Magiſtratu obſervatum, commendandi

(o) In oratione ſupra laudata.

(p) Teſte G. M. Kœnigio in Biblioth. Vet. & Nova pag. 394.

Digitized by Google

dandi nimirum Stipendiarios ſuos, divinioris ſcientiæ ſtudio conſecratos, atque in Academias abeuntes, cuidam ſpectatæ probitatis ac fidei magnique nominis Viro, cujus veluti ſub oculis vivere, & ſecundum ejus conſilia ſtudia ſua inſtituere tenentur, ne ſcilicet bona ingenia, quod proclive illis eſt, juvenili impetu in devia abripiantur, vel præpoſtera ratione ſumma imis miſcendo in omnibus aliquid, in toto nihil, uti vulgo dicitur, diſcant. Quem morem ſæpe dignis præconiis extuliſſe, utque frequentius quoque ab aliis obſervaretur, in votis habuiſſe memini Præceptores meos venerandos, Theologos conſummatiſſimos, D. Jo. Franciſcum Buddeum, τον νυν ἐν ἁγιοις, ac D. Guſtavum Georgium Zeltnerum, hodienum (& faxit Deus, adhuc quam diutiſſime!) de Chriſti Eccleſia atque orbe literato præclariſſime merentem. Sed ex hoc diverticulo in viam redeamus.

§. 6.

Comparatis igitur ſibi Argentorati indefeſſa aliquot annorum diligentia variæ doctrinæ opibus, ſuperiorum juſſu Wittebergam

gam ſe A. 1540. contulit, ibique non diſcentium modo ſubſellia impiger Doctorum ejus Academiæ celebratiſſimorum auditor occupavit, ſed & bonarum artium Magiſter merito ſuo creatus inſignes, quas inexplebili ſtudio congeſſerat, animi divitias aliis expoſuit, docendique dexteritate ingenuis adoleſcentibus multum profuit, tanti præſertim ob eximias, quibus eum ſupremum Numen largiter inſtruxerat, dotes, à Philippo Melanchthone, illo omnium elegantiarum promocondo, habitus, ut illum ægre è Wittebergenſi Academia dimitteret, utpote non ei ſolum, verum univerſæ etiam Germaniæ uſui olim atque ornamento futurum. Haud injucundum fore Lectoribus meis ſpero, ſi binas ſummi Viri literas ad Magiſtratum Memmingenſem datas, prolixi in Homelium affectus indices, hic ex ipſis autographis inſeruero.

A.

Gottes Gnad durch unſern Heiland Jheſum Chriſtum zuuor, Erbare, Fürneme, Weiſe, Günſtige Herren, nachdem der Wolgelart Magiſter Johannes Humelius, nu mehr bey zweien Jarn durch euch in der Uniuerſitet albie

albie gutwilliglich unterhalden, vnnd ehr iezund widerumb heim erfordert, hab ich nit vnterlaſſen wollen, an E. W. zu ſchreiben, vnnd bitt ganz vleiſſig, E. W. wolle dieſes mein ſchreiben, das guter Meinung geſchibet, freintblich verſteben, E. Weisbeit, als die Verſtendigen wiſſen, was beſonder zu dieſer Zeit daran gelegen, das man gute Ingenia, vnnd die in Löblichen Künſten vnnd Chriſtlicher Lehr ein guten Verſtand haben, fürdere, vnnd zur Kirchen regierung vſziehe. Weill ich denn weiß, das bemelter Humelius ſeer guter Sitten, verſtendig, vnnd wolgelart iſt, bin ich erfrewet Ewr Kirchen vnnd Stadt halben, das durch Gottes gnad alda ein ſolche Perſon zu finden, vnnd bitt E. W. wolle Ihr bemelten Humelium günſtiglich laſſen beuohlen ſein, Ehr hat alhie guten vleis gethan, vnnd nit allein ſelb ſtudirt, Sondern auch andern furt geholffen, Ihnen geleſen, vnnd ſie geübet, das viel ein beſonder gefallen an Ihm gehabt, Were auch one Zweifel vieler ſchuler nuz geweſen, ſo ehr lenger bey vns hette bleiben mögen. Ewr W. weiß auch, das im vergangen Jar die Zerung ſweer geweſen, dazu iſt Ihm etwas vf den Gradum vnnd vf die Reiſe vſgeloffen, darumb bitt ich vleiſſig, E. W. wolle ihm zu dem Stipendio, So Ihm gereicht, ein dreiſſig fl. zulegen,

legen, E. W. wolle hierInn ſeine Geſchicklicheit bedencken, auch Ihn meiner Vorbitt genieſſen laſſen, der ich e. w. vnnd dieſen Chriſtlichen Stenden trewlich, vnnd wie E. W. weiß, nit mit geringer arbeit zu dienen pflege, der ich mich auch ſchuldig erkenne, Gott gebe gnad dazu. Bitt derwegen E. W. wolle ſich gutwillig gegen Humelio erzeigen, das will ich zu groſſem danck annemen, als ſo es mir gethan, vnnd euch zu dienen willig ſeyn, Godt bewar eüch alzeit. Datum Wittenberg. Montags nach Invocavit Anno XLII.

E. Weisheit

williger

Philippus MelanthoN.

B.

GOttes Gnad durch ſeinen Eingebornen Son Jheſum Chriſtum vnſern Heiland zuuor, Erbare, weiſe, fürneme, günſtige Herren, Erſtlich bitt ich E. W. wolle an meinem ſchreiben nit ein vngünſtig misfallen haben, denn es von mir trewlich vnnd zu gut den Löblichen Studien gemeint wirt, vnnd iſt dieſes die ſach, darumb ich bedacht an E. W. zu ſchreiben.

E. W.

Digitized by Google

E. W. ſehen, das in dieſer vnrugigen Zeit wenig Leut grüntlich ſtudirn, So es doch in der Warheit alſo iſt, das die Chriſtenheit der Studien hoch bedarff, vnnd ſchreckliche Blintheit zu beſorgen, So durch untergang Löblicher Künſten ein Barbarey volgen würde, wie bei den Türcken, welchs Gott gnadiglich verbüt, Weil denn Godt beſondere gnad Magiſtro Johanni Humelio, der in Ewr Stadt geborn iſt, geben hat, hab ich ihm allezeit geradten, das ehr bei den Vniuerſiteten, als da viel Ingenia beiſamen ſind, vnnd nit ein Kunſt allein, ſondern alle nüzliche Künſten gelert werden, lenger bleiben ſolt, dazu find ehr in Vniuerſiteten ſelb mehr Vrſach ſich zu vben, ſo ehr andre lehret, diſputirt &c. wie ehr damit ein gut lob bei vnß erlanget, darumb ehr ſich nu widerumb in die Vniuerſitet alhie begeben, doch ſo fern ehr E. W. bewilligung vnnd Hülff haben mocht, Weil denn bemelter Magiſter Johannes Humelius ſolcher guter geſchicklicheit iſt, das ehr nu ein gut fundament hat in theologia, ſprachen, vnnd ganzer philoſophie, vnnd zu hoffen, ehr werde durch Gottes gnad der Chriſtenheit ſehr nüzlich dienen, vnnd nu nach dem fromen vnnd Hochgelarten Gryneo ganzer deutſcher Nation ein zier werden, bitt ich ganz vleiſſig E. W. wolle Ihr dieſen Magiſtrum Johannem

Digitized by Google

hannem Humelium günſtiglich laſſen beuohlen ſein, vnnd Ihm lenger In der Vniuerſitet zu bleiben, erlauben, auch zur Vnterhaltung das ſtipendium, wie zuuor, volgen laſſen, welches one zweifel wol bewant ſein wirt, denn wie ein Kriegsman bei dem Hauffen, vnnd zu feld lernen muß, alſo iſt es mit dem Studio auch, das ein einig Ingenium allein wenig aus-richt, Sondern es müſſen viel leüt beyſamen ſein, da einer den andern hert, vnnd erjnnert &c. Ich bitt ganz vleiſſig E. W. wolle ſich gutwillig erzeigen, denn warlich dieſer Johannes Humelius hatt durch Gottes gnad beſondere gaben, die zu erbauen nuzlich iſt, dazu iſt ehr züchtig vnnd ſittig, vnnd iſt den Regimenten nit wenig daran gelegen, das man ſolche leut zur Kirchen regierung vfziehe, die friedlich vnd ſanftmütig ſind, zu ſolchen ſitten auch dieſe ſchönen Künſten dienen, die ehr lernet. Darumb wolle E. W. Ihr dieſen man günſtiglich laſſen beuolen ſein, E. W. zu dienen bin ich allezeit willig, Godt bewar e. w. allezeit. Datum Witteberg. 3. Octobris. Anno XLII.

E. Weisheit
williger
Diener

Philippus MelanthoN.

Inſcriptio:

Den Erbaren, Weiſen, vnnd Fürnemen Hern Burgermeiſternn vnd Stadt zu Memmingen, meinen gunſtigen Herrn.

§. 7.

Tanti igitur Viri precibus facile annuens Senatus patrius Homelio veniam diutius Wittembergæ permanendi ſtudioſæque juventuti doctrina ſua inſerviendi, additis etiam beneficiis, conceſſit. Anno autem MDXLIII. cum Ludovicus, Comes Kœnigſteinenſis, à Sereniſſimo Electore Saxoniæ ſincerum & eruditum verbi divini præconem deſideraret, idem Melanchthon Magiſtratum noſtrum epiſtola d. 1. Martii ſcripta impenſe rogavit, Illuſtriſſimo illi Comiti aliquandiu Homelium ſuum commodare ne gravaretur, eo tamen pacto, ut deinde ad Academiam rediret. Nullus ambigo, quin & hoc Viri maximi precibus datum ſit. Tandem vero in patriam revocatus eſt, ut miniſterio eccleſiaſtico in pago vicino *Blæß* fungeretur, cum forte nullus tum in urbe locus vacaret. Præſtitiſſe autem eum in ſa-

cro

Digitized by Google

cro hoc munere fideliter, quæ ſuarum erant partium, dubitare nos nequaquam ſinit pia Viri integerrimi eruditio ardensque purioris doctrinæ ſtudium, quo animatus A. MDXLVIII. propter obtruſam noſtræ etiam civitati interimiſticam, quam vocant, formulam ſtatione ſua abire, quam à recta conſcientia vel latum unguem diſcedere maluit.

§. 8.

Quum igitur pura non amplius evangelicæ religionis, cui addictiſſimus erat, dogmata gregi commiſſo inſtillare ipſi liceret, jam ſtudiis mathematicis orbi inſerviturus, nidulum aliquem in Academia quadam ſibi quærere animum induxit. Hac fini Auguſtam Vindelicorum delatus, inde ulterius profecturus, innotuit Auguſtiſſimo Cæſari Carolo, comitia eo tempore ibi celebranti, atque ſummam ipſius gratiam tam probatiſſimis moribus quàm excellenti mathematicarum diſciplinarum peritia ſibi feliciter conciliavit. Erat enim Carolus uti aliis virtutibus, tanto Imperatore dignis, ornatiſſimus, ita & ſummus literarum patronus, quem Muſæ ceu verum ſuum Apol-

linem venerari poterant. Conveniebat in ipſum maximo jure illud Juvenalis:

> *Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum:*
> *Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas*
> *Reſpexit.*

Non autem impenſe ſolum Auguſtiſſimus Heros amavit doctos, ac beneficum & liberalem ſe iis præbuit, ſed ipſe etiam ingenuis artibus haud mediocriter inſtructus fuit. Quantopere hiſtoriarum cognitione delectatus ſit, admirabundi prædicant ſcriptores συγχρονοι (q). Cosmographiæ, cujus peritiſſimus (r) erat, beneficio gentes, regiones, vias, tranſitus, portus ita in animo ſuo deſcriptos habuit, ut aſſerere non dubitaverit, ſe haud facile ab aliquo his in rebus decipi poſſe, quod & de munimentorum extructione affirmavit Vir Architecturæ quoque

(q) Vid. Jo. Manlii Locorum communium Collectanea, p. 550.

(r) Adeo in illa verſatus fuit, ut Gemmam Friſium, Virum doctiſſimum, erroris admonuerit in mappa mundi, quam poſtea, errore ſublato, illi Gemma dedicavit. Vid. Melch. Adam. Vitas Medicorum Germanorum. p. 74.

Digitized by Google

que militaris ſcientiſſimus (s). Phyſicam artemque ſalutarem ita coluit atque intellexit, ut nec medicationibus uteretur, quas non ipſe prius conſideraſſet & examinaſſet (t). Siderum vero tam ſedulus ac perſpicax ſcrutator fuit, ut multos, huic ſtudio præcipue deditos, ſuperaverit. Inter graviſſimas occupationes,

media inter prælia ſemper
Stellarum cœlique plagis ſuperisque vacavit (u).

Memorabile oppido eſt, quod de ipſo hanc in rem Melchior Adami (x) ex Erhardi Cellii oratione funebri Philippo Apiano habita refert: *Cum Cæſar die* 26. *Aug.* (A. 1546) *in bello Germanico caſtra ad Ingolſtadium poſuiſſet, Proteſtantes continuo triduo bellicis tormentis, quæ bombardas vocant, bis mille ſeptingentos ſexaginta octo globos in Cæſarianos emiſerunt. Hic cum C. Julii exemplo Carolus in ipſis*

(s) Teſte Bonajuto Lorito in Architectura Militari Lib. I. f. 25. verſionis German.

(t) Vid. Orationes poſtremas à Phil. Melanchth. ſcriptas ac Witteb. 1565. editas p. 106.

(u) Hæc verba de Julio Cæſare uſurpavit Lucanus.

(x) In Vitis Philoſophor. German. p. m. 349. Hanc rem jucunde etiam narrant eruditi auctores Parnaſſi Boici Vol. II. p. 131. ſq.

ipſis caſtris & medio belli ardore ſiderum doctrinam coleret, ac revolutionum cœleſtium leges & periodos conſideraret, Petrum Apianum in caſtra, vix dum poſita & urbi vicina evocavit, ut in machina à ſe facta, certis rotulis orbes circumducentibus, repræſentante planetarum motus proprios, Cæſari coram certius ſingula monſtraret. Illo ipſo die, prid. Cal. Sept. cum globi ex hoſtium caſtris emiſſi circumvolitare magno agmine cœpiſſent, ut unus quatuor librarum pondere per ipſum Cæſaris tentorium, omnibus tamen illæſis, abiret, trepidante Apiano, & caput ſubinde inclinante, Carolus, nulla prorſus timoris ſignificatione edita, pedem loco nusquam movit. Quamplurima tum ſecum habuit inſtrumenta mathematica à Gerardo Mercatore artificioſiſſime parata, quæ in horreo quodam igne ab hoſtibus clam ſuccenſo liquefacta & conſumta fuerunt (y). Ejusdem belli tempore familiariſſime ſecum duxit Turrianum Cremonenſem, magni nominis mathematicum (z). Quin & ſedens in thermis, cum pedis curationi vacaret, otium

(y) Teſte eodem Melch. Adam l. c. p. 393. Nova deinde per eundem ſibi confici Imperatorem laudatiſſimum juſſiſſe, idem teſtatur.

(z) Vid. Mich. Piccarti Obſervat. hiſtorico-politic. Decad. I. Cap. V. p. 26.

Digitized by Google

otium interdum horologiis artificioſe deſcribendis fefellit (a) Imperator, omne præconium virtute ſua longiſſime ſupergreſſus.

§. 9.

Tanto igitur Principi, cui in deliciis erat,

Aerias tentare domos cœlique profundas
Remigio rationis opes luſtrare, ſuisque
Acclinare oculis diſtantia ſidera, & horum
Cenſuræ ingenii varios ſupponere motus.

tanto, inquam, Principi adeo acceptus erat Homelius, ſolertiſſimus orbium cœleſtium rimator, ut multa & jucunda conſuetudine eum dignaretur, horas, à publicis laboribus vacuas, cum ipſo ſuaviſſime tranſigeret, imo ejus inſtitutioni ſe traderet, inque illius ſocietate ſiderum meatus ſæpenumero dulci voluptatis ſenſu luſtraret. Quid quod maximum Cæſarem ita Noſtri converſatione delectatum fuiſſe è certis documentis cognovimus, ut eum etiam in conſiliis ſecretioribus ſecum interdum retineret, cumque legatos undique ad ſe miſſos audiret, ac illis reſponſa daret, nonnunquam eo mentis ſuæ interprete ad Germanos uteretur. Omnium rariſſimo, quo quidem ſtrenuis literarum cul-

(a) Vid. Manlii Locor. Commun. Collectan. p. 554.

cultoribus gratius obtingere poteſt nullum, tum fruebatur Homelius ſpectaculo, præſens intuitus & admiratus tanti Imperatoris ſtupendum, quo cum alias ſcientias tum præcipue Aſtronomiam proſequebatur, ardorem, cunctis ſane ſæculis memorabilem. Ejus juſſu Auguſtæ jam fabricare cœpit Noſter horologium illud artificioſiſſimum, quod non horas tantum, ſed & Solis Lunæque ac Siderum vias meatusque mira ratione monſtrabat, ab Auguſtiſſimo Carolo omnibus aliis, quæ adſervabat ſatis multa, undique à præſtantiſſimis artificibus ei oblata, hujusmodi operibus antepoſitum. Quod tam eruditi inque his rebus verſatiſſimi Monarchæ judicium Homelium noſtrum, ſi nihil præterea aliud præſtitiſſet, immortali memoria dignum reddidit. Non auſim aſſerere, horologium hocce idem fuiſſe, quod Auguſtiſſimum Caroli Fratrem Ferdinandum Solymanno Turcarum Imperatori cum aliis muneribus per legatos ſuos obtuliſſe, Paulus Jovius (b) refert; ſimile tamen ei fuiſſe cum haud ab re videatur, quomodo

(b) Hiſtoriarum ſui temporis Tom. II. Lib. XL. p. 169. edit. Venet. 1566. in 4.

modo ille id deſcripſerit, adjicere juvat. Scilicet nominat iſtud eruditæ admirationis argenteam machinam, in qua non horarum modo ſpatia, ſed errantium etiam ſiderum motus, menſtruique Solis ac Lunæ coitus exactiſſima ratione monſtrabantur, intus ſcilicet dentatis rotis certisque ponderibus, admirabili momento, vel in multum ævum minutiſſimas temporum menſuras diſpenſantibus, quum inter celeres tardosque orbes in tam vario inæqualique polorum ordine, audaci quadam ſupremi motoris æmulatione cuncta congruerent. Ea, uti addit Jovius, à peritiſſimis aſtronomis excogitata perfectaque Maximiliani Cæſaris fuiſſe dicebatur.

§. 10.

Quum vero egregio huic operi, Carolo Auguſtæ adhuc verſante, ejusque perfectionem avidiſſime expectante, Homelius extremam manum imponere non potuiſſet, exhibuit demum illud jam conſummatum ei Bruxellis (c), Cæſarisque animum ingenti

(c) Vid. Hiſtoricam relationem de Joanne Friderico, Electore, Mauritio & Auguſto, Ducibus Saxoniæ,

genti & gaudio & admiratione complevit. E gratia ergo, qua apud Auguſtiſſimum hunc Mæcenatem pollebat, jure poterat ſibi ampliſſimæ dignitatis ſplendorem ac plurima vitæ commoda polliceri, ſi ejus aulam ſemper ſequi voluiſſet; ſed maluit religionis evangelicæ amore ductus iis in locis ſtabilem fortunarum ſuarum ſedem quærere, ubi pura cœleſtis veritatis doctrina in cathedris ſacris libere perſonaret; abiit igitur iterato, propitio Numine ſecundante, in Saxoniam, ac tandem à fortiſſimo Heroë MAURITIO, novo Electore, in famigeratiſſima Lipſienſi Academia Mathematum Profeſſor conſtitutus eſt anno, ſi recte conjicio, MDLI. nactus ſic exoptatiſſimam occaſionem illas diſciplinas, ad quas profitendas quaſi natus erat, ſtudioſæ juventuti non feliciter minus quàm fideliter tradendi. Tam verò ante, quàm poſt muneris ſui auſpicia per triennium Miſniam pervagatus, & ſtudioſe ſitum urbium, hominum ingenia, mores, doctrinam, eccleſias, civitatum diſciplinam, artes, venas metallicas, agros, guber-

niæ, Luthero & Philippo, à Godofredo Arnoldo Tomo IV. Hæreſiologiæ ſuæ inſertum pag. 93. edit. I. & p. 387. edit. II.

gubernationis formam contemplatus decrevit ſecum (d), picturam aliquando hujus regionis vel mappam chorographicam edere, quæ num in lucem tandem prodierit, me quidem fugit.

§. II.

Licet autem ſic longe ſatis remotus fuerit ab Auguſtiſſimo Patrono ſuo Imp. Carolo, non tamen illius animo benevolam ejus memoriam excidiſſe, luculenter comprobat ſingularis gratia, qua mactum ipſum A. MDLIII. benigniſſime voluit, in equeſtrem ordinem eum recipiendo, ac inſuper ſacri Lateranenſis Palatii Aulæque ſuæ & Imperialis Conſiſtorii Comitem ex ultroneo favore creando. Ipſas illas tabulas, tantæ gratiæ teſtes, ex nitidiſſimo autographo in Homelii honorem huc transferre viſum eſt. En ergo tibi illas.

CARO-

(d) Teſte ipſo Homelio, tum Facultatis ſuæ Decano, in oratione d. 18. Jan. A. 1553. Lipſiæ de regione & gente Myſorum habita, cum Magiſterii gradus quibusdam decerneretur, quæ eodem anno typis exſcripta eſt, recuſa deinde in Tom. IV. Declamat. Melanchth.

Digitized by Google

CAROLVS QVINTVS Divina favente Clementia. Romanorum Imperator Auguſtus, ac Rex Germaniæ, Hiſpaniarum, utriusque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Inſularum Balearium, Sardiniæ, Fortunatarum, & Indiarum, ac terræ firmæ maris Oceani &c. Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Lothrici, Brabantiæ, Lymburgiæ, Lucemburgiæ, Gheldriæ, Wirtembergæ, &c. Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, Artheſiæ, & Burgundiæ, Palatinus Hannoniæ, Hollandiæ, Zeelandiæ, Ferretii, Kiburgi, Namurci, & Zutphaniæ, Landtgravius Alſatiæ, Marchio Burgoviæ, & Sacri Romani imperii &c. Princeps Sueviæ &c. Dominus Friſiæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis, & Mechliniæ, &c. Honorabili noſtro, & Imperii Sacri fideli dilecto Joanni Homelio, Artium magiſtro, ſacri Lateranenſis Palatii, aulæque noſtræ Cæſareæ, & Imperialis Conſiſtorii Comiti Palatino. Gratiam noſtram Cæſaream, & omne bonum. A majoribus noſtris, quos non ſolum rerum geſtarum

rum fælicitate, ſed prudentia, judicioque adæquare ſemper ſtuduimus, ita fieri ſolitum eſſe accepimus, ut quibus ineſſe aliquid, quod à communibus auris vulgi alienum eſſe compererant, iis demum beneficio ſibi obligandis, atque ad virtutem excitandis, operam omnem atque induſtriam impenderent. His rebus factum eſt, ut præclaros domi Cives foverent, quorum conſiliis respublicæ omneis recte ſuſtinerentur, & foras ſtrenuos invictosque milites emitterent, quorum virtuti nihil invium, conſtantiæ, nihil invictum foret. Atque hæc quidem invitandi ad virtutemque excitandi munia, quamdiu obſervata ſunt, rem Romanam, quam augendam nobis Deus Opt. Max. tribuit, nullo tumultu oppreſſam eſſe, nullis hoſtium furoribus ceſſiſſe, nec defuiſſe, qui pro Patria, proque Romanis legionibus ſeſe ultro diis manibus devoverent. Sicque & rempublicam eam ſemper maximo in honore non incolumen modo, ſed victricem omnium gentium, nationumque fuiſſe conſtat, atque ab eadem non fortitudinis modo, ſed & litterarum & prudentiæ eruditionisque

Digitized by Google

niſque exemplar petitum eſſe. Hinc eſt quod nos hujuſmodi bene merendi ſtudium ſumma ope aſſequi nitentes, ad eos exornandos libentius animum inducimus, qui vitæ ornamentis, rarisque animi dotibus inter cæteros eminent. Attendentes itaque inſignes animi tui dotes, ingenium, doctrinam, ac cum aliarum honeſtarum artium, tum præcipue jucundiſſimæ illius partis philoſophiæ, Mathematices videlicet, haud vulgarem cognitionem, affiduo ſtudio & diligentia comparatam, ac mira ingenii felicitate, iudiciique dexteritate auctam, & confirmatam, ſyncerae inſuper in nos, & ſacrum Romanum Imperium fidei & devotionis affectum, grataque & fidelia obſequia, quæ nobis annis ſuperioribus, in conficiendo magno ſtudio, & diligentia horologio, in quo motus Planetarum ſingulari artificio, & induſtria deſcripti, & expreſſi ſunt, ultro præſtitiſti, quæque deinceps nobis & ſacro Romano Imperio præſtiturum te plane confidimus, tuque præſtare bene poteris, & debebis, dignum ſane te judicavimus, quem aliquo Cæſareæ liberalitatis & muni-

Digitized by Google

munificentiæ noſtræ dono proſequeremur. Proinde motu proprio ex certa ſcientia noſtra animo deliberato, ſano quoque Principum, Comitum, Baronum, Procerum ac aliorum noſtrorum, & Imperii ſacri fidelium accedente conſilio, & de noſtræ Cæſareæ poteſtatis plenitudine, te prænominatum Homelium ſacri Lateranenſis Palatii, aulæque noſtræ, & Imperialis conſiſtorii Comitem fecimus, creavimus, ereximus, & Comitatus Palatini titulo clementer inſignivimus, prout tenore præſentium facimus, creamus, erigimus, atque aliorum Comitum Palatinorum numero, & conſortio gratioſe adſcribimus & aggregamus, Decernentes, & hoc Imperiali ſtatuentes edicto, quod ex nunc in antea omnibus & ſingulis privilegiis, gratiis, juribus, immunitatibus, honoribus, conſuetudinibus, exemptionibus, & libertatibus, uti, frui & gaudere poſſis, & debeas, quibus cæteri ſacri Lateranenſis Palatii Comites hactenus potiti ſunt, ſeu quomodo libet potiuntur conſuetudine vel de jure. Dantes & concedentes, tibi præfato Joanni Homelio amplam autorita-

tem,

Digitized by Google

tem, & facultatem, qua poſſis & valeas, per totum Romanum Imperium, & ubilibet terrarum facere, & creare Notarios publicos ſeu tabelliones, & Judices ordinarios, ac univerſis perſonis, quæ fidæ, dignæ, habiles, & idonei fuerint, (ſuper quo conſcientiam tuam oneramus) Notariatus ſeu tabellionatus, & Judicatus ordinarii Officium concedere, & dare, ac eos, & eorum quemlibet per pennam, & calamarium, prout moris eſt, de prædictis inveſtire. Dummodo tamen ab ipſis Notariis publicis, ſeu tabellionibus, & Judicibus ordinariis per te creandis, & eorum quolibet vice, & nomine noſtro, ac Sacri Romani Imperii, & pro ipſo Romano Imperio debitum fidelitatis recipias corporale, & proprium juramentum in hunc modum, videlicet Quod erunt nobis, & Sacro Romano Imperio, & omnibus Succeſſoribus noſtris Romanorum Imperatoribus, & Regibus legitime intrantibus fideles. Nec unquam erunt in conſilio, ubi noſtrum periculum tractetur. Sed bonum, & ſalutem noſtram defendent, & fideliter promovebunt. Damna noſtra pro ſua poſſi-

Digitized by Google

poſſibilitate vetabunt, & avertent. Præterea inſtrumenta tam publica, quàm privata, ultimas voluntates, codicillos, teſtamenta. Quæcunque judiciorum acta, ac omnia alia, & ſingula, quæ illis, & cuilibet ipſorum ex debito dictorum Officiorum facienda occurrerint, vel ſcribenda juſte, pure, fideliter, omni ſimulatione, machinatione, falſitate, & dolo remotis, ſcribent, facient, atque dictabunt. Non attendendo odium, pecuniam, munera aut alias paſſiones vel favores. Scripturas vero, quas debebunt in publicam formam redigere in membranis mundis, aut papyris, non tamen chartis abraſis, fideliter, ſecundum terrarum conſuetudinem conſcribent, legent, facient, atque dictabunt. Cauſasque Hoſpitalium, & miſerabilium perſonarum, nec non pontes, & ſtratas publicas pro viribus procurabunt. Sententiasque & dicta teſtium, donec publicata fuerint, & approbata, ſub ſecreto fideliter retinebunt. Ac omnia alia, & ſingula recte, juſte, & pure facient, quæ ad dicta officia quomodolibet pertinebunt conſuetudine vel de jure. Quodque hujusmodi, Notarii publici,

ſeu tabelliones, & Judices ordinarii per te creandi poſſint, & valeant per totum Romanum Imperium, & ubilibet terrarum facere, ſcribere, & publicare contractus, & inſtrumenta, quæcunque Judiciorum acta, ultimas voluntates. Decreta, & auctoritates interponere, in quibuscunque contractibus requirentibus illa, vel illas, ac omnia alia facere, publicare, & exercere, quæ ad dictum officium publici Notarii ſeu tabellionis, & Judicis ordinarii pertinere, & ſpectare noscuntur. Decernentes ut omnibus inſtrumentis, & ſcripturis per hujusmodi Tabelliones, Notarios publicos ſive Judices ordinarios fiendis plena fides ubique adhibeatur. Conſtitutionibus, ſtatutis, & aliis in contrarium facientibus non obſtantibus quibuscunque.

INSVPER tibi præfato Joanni Homelio concedimus, & elargimur, quod poſſis, & valeas Naturales Baſtardos, Spurios, Manzeres, notos, Inceſtuoſos copulative vel disiunctive, & quoscunque alios, ex illicito & damnato coitu procreatos masculos ſeu fœminas viventibus, vel etiam mortuis eorum parentibus, (Illuſtrium tamen principum, comi-

comitum & Baronum filiis duntaxat exceptis,) legitimare, ac eos ad omnia & ſingula jura legitima reſtituere, & reducere, omnemque genituræ maculam penitus abolere. Ipſos reſtituendo, & habilitando ad omnia, & ſingula jura ſucceſſionum, & hæreditatum bonorum paternorum, & maternorum, feudalium, & emphiteuticorum, etiam ab inteſtato, cognatorum, & agnatorum, & ad honores, dignitates, & omnes actus legitimos, ac ſi eſſent de legitimo matrimonio procreati objectione prolis illicitæ penitus quieſcente. Et quod ipſorum legitimatio, ut ſupra facta, pro legitime facta maxime habeatur, & teneat, ac ſi foret cum omnibus ſolennitatibus Juris. Quarum defectus ſpecialiter autoritate Imperiali ſuppleri volumus, & intendimus. Dummodo tamen legitimationes hujusmodi per te fiendæ non præjudicent filiis, & hæredibus legitimis, & naturalibus. Sintque ipſi per te legitimati de familia, agnatione, & caſata parentum ſuorum, ac arma, & inſignia eorum deferre poſſint & valeant. Efficianturque nobiles ſi parentes illorum nobiles fuerint, poſſintque

Digitized by Google

ac debeant omnibus actibus publicis, & privatis, Officiis, Juribus, honoribus, ac dignitatibus quibuscunque, uti, frui, & gaudere, quibus veri legitimi conſuetudine vel de jure gaudent, utuntur, & potiuntur. Non obſtantibus legibus, decretis, ſtatutis, conſuetudinibus, & aliis in contrarium facientibus quibuscunque. Quibus omnibus, & ſingulis motu, ſcientia, autoritate, & poteſtate, quibus ſupra, in quantum huic noſtræ conceſſioni contravenirent, vel quovis modo contravenire poſſent, pro hac vice derogamus, & derogatum eſſe volumus per præſentes. Similiter eadem autoritate damus, & concedimus tibi præfato Joanni Homelio amplam poteſtatem, & facultatem, qua poſſis & valeas cum omnibus, & ſingulis infamibus quacunque notentur infamia diſpenſare, & famam eis realiter, & cum effectu reintegrare, omnemque ab eis tollere, & abſtergere notæ, & infamiæ maculam, ac eos ad omnes honores, gradus, Officia, & Dignitates quascunque reddere habiles, & idoneos. Nec non filios adoptare, & arrogare, & tam qui ſunt ſui juris quam in patris natu-

Digitized by Google

naturalis poteſtate, eosque adoptivos, & arrogatos facere, conſtituere & ordinare. Inſuper filios legitimos, & legitimandos adoptivosque & arrogatos emancipare, & adoptionibus quibuscunque omnium, & ſingulorum etiam infantium, & adoleſcentium conſentire, & veniam ætatis ſupplicantibus concedere, autoritatem & decretum in omnibus interponere. Servos etiam manumittere manumiſſionibus quibuscunque cum vindicta vel ſine, & minorum alienationibus, & alimentorum tranſactionibus autoritatem, & decretum interponere. Minores quoque Eccleſias, & communitates læſas altera parte prius ad id vocata, in integrum reſtituere, & integram reſtitutionem eis, vel alteri ipſorum, concedere, juris tamen ordine ſemper ſervato. Et ut uberioribus gratiis te à nobis auctum ſentias, te præfatum Joannem Homelium, liberosque tuos utriusque ſexus tam natos, quam naſcituros legitime eorundemque hæredes, & deſcendentes, & deſcendentium deſcendentes legitimos in infinitum noſtros, & Imperii ſacri veros nobiles fecimus, creavimus, & conſtitui-

mus, ac nobilitatis nomine gradu, ordine, titulis & faſcibus inſignivimus. Prout tenore præſentium facimus, creamus, erigimus, attollimus, & inſignimus. Voſque juxta humanæ conditionis qualitatem Nobiles, & tanquam de nobili genere procreatos dicimus, & nominamus ac ab univerſis, & ſingulis, cujuscunque præeminentiæ, ſtatus, gradus, & dignitatis fuerint, pro veris nobilibus haberi, dici, nominari volumus, & reputari. Decernentes, & hoc noſtro Cæſareo ſtatuentes edicto, ut poſthac ubique locorum & terrarum, tam in judicio, quam extra in rebus ſpiritualibus, eccleſiaſticis, & profanis quibuscunque, etiam ſi talia forent, de quibus in præſentibus mentio ſpecialis fieri deberet, omnibus, & ſingulis privilegiis, honoribus, dignitatibus, officiis, juribus, libertatibus, inſignibus, gratiis, ac indultis uti, frui, & gaudere poſſitis, & valeatis, quibus cæteri ſacri Romani Imperii nobiles à quatuor avis paternis, & maternis geniti, & procreati utuntur, & fruuntur, & ad quæ admittuntur, & recipiuntur quomodo libet conſuetudine vel de jure. Quo

vero

Digitized by Google

vero ſtatus hujusmodi nobilitationis tuæ luculentius ſplendeſcat, tibi præfato Joanni Homelio gentilitia arma, & inſignia tua, quæ hactenus deferre conſueviſti. Videlicet ſcutum nigri coloris, in cujus baſe colliculus viridis, cui Grus aurei ſeu crocei coloris antrorſum verſa dextro pedi inſiſtens, & in ſiniſtro antrorſum protenſo lapillum ejusdem aurei coloris gerens, conſpicitur. Et ſupra ſcutum galeam communem ſeu clauſam tenijs ſive laciniis nigri aureique ſeu crocei colorum redunitam in cujus cono colliculo viridi grus aurei ſeu crocei coloris antrorſum flexa dextro pede inſiſtens, & in ſiniſtro antrorſum protenſo lapillum ejusdem aurei ſeu crocei coloris gerens, ut infra in ſcuto appareat. Quemadmodum hæc omnia in medio præſentium accuratius depicta cernuntur, non ſolum laudanda, approbanda, melioranda, & augenda duximus, prout tenore præſentium laudamus, approbamus mutantes videlicet galeam clauſam in apertam cancellatam ſeu torneaream. Volentes, & hoc noſtro Cæſareo ſtatuentes edicto, ut tu præfate Homeli liberique hæredes, & deſcendentes tui

tui ſupra dicti præfata arma, & inſignia in teſtimonium veræ nobilitatis habeatis, & deferatis ubique locorum, & terrarum in omnibus, & ſingulis honeſtis decentibusque actibus & expeditionibus nobilium armigerorum more tam joco quam ſerio in torneamentis, haſtiludiis, bellis, duellis, ſingulari certamine, & quibuscunque pugnis, ſcutis, vexillis, tentoriis, anulis, ſigillis, ſepulchris, monumentis, ædificiis, clenodiis, & universa ſupellectili veſtra, pro veſtræ voluntatis arbitrio. Aptique ſitis, & idonei ad ineundas, & recipiendas omnes exemtiones, libertates, privilegia, feuda, vacationes à muneribus, & oneribus quibuscunque realibus perſonalibus ſive mixtis; Jura quoque & Conſuetudines, quibus cæteri Sacri Romani imperii veri nobiles à quatuor avis paternis, & maternis geniti, & procreati, & hujusmodi armorum ornamentis inſigniti gaudent, & fruuntur, conſuetudine vel de Jure omni impedimento, & contradictione ceſſante.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ creationis, erectionis, confirmationis, meliorationis, decreti, volun-

Digitized by Google

voluntatis , & gratiæ paginam infringere, aut ei quovis auſu temerario contravenire.

Si quis autem id attentare præſumpſerit, is præter noſtram, & imperii Sacri indignationem graviſſimam pœnam triginta marcharum auri puri pro dimidia fiſco , ſeu ærario noſtro , totidemque injuriam paſſi, aut paſſorum uſibus applicanda toties , quoties contra factum fuerit, ſe noverit irremiſſibiliter incurſurum Harum teſtimonio litterarum ſigilli noſtri Cæſarei appenſione munitarum. Datum in oppido noſtro Bruxellis Brabantiæ Die vigeſima octava menſis Novembris Anno Domini Milleſimo Quingenteſimo Quinquageſimo tertio, Imperii noſtri trigeſimo quarto , & Regnorum noſtrorum trigeſimo octavo.

Carol. m. p.

A Perennot.

Ad mandatum Cæſareæ & Catholicæ Mtis proprium

Vt. Seld.

Haller.

Ff 5 §. 12.

(e) Huic diplomati, adeo nitide exarato, ut primo intuitu æri inciſum eſſe arbitrari poſſis, appenſa ſunt Augu-

§. 12.

Hos honores, hæc præmia à magni Imperatoris gratia reportavit Homelius, cui nec in Saxonia, ubi ſedem jam fixerat, deerant Illuſtriſſimi Mæcenates. Præterquam enim, quod Mauritius Elector eum in florentiſſima Academia Lipſienſi publicum Profeſſorem mathematum deſignaverit, idque eo tempore, quo illa duos jam alios iſtarum diſciplinarum Profeſſores habebat, quorum unus erat Vir eruditiſſimus Georgius Joachimus Rheticus (f); Sereniſſimus ejus

---

Auguſtiſſimi Imperatoris inſignia, ceræ rubræ impreſſa & ligneæ capſulæ incluſa. Prima linea CAROLVS QVINTVS literis aureis capitalibus exarata eſt. Inſignia Homelii medium fere diplomatis locum occupant, elegantiſſime picta. Exterius in ſuperiori margine hæc leguntur: *Taxa floren. Rhen. auri viginti non amplior attento quod eſt bene meritus & Cæſari horologium artificiale confecerit*: adjectum à dextris nomen: *Homelius*. Ibidem in medio hæc extant: *Lib. S. Ant-Garnier*. Autographum adſervant Homelii, adhuc Memmingæ florentes, Joannis è fratre Michaele poſteri.

(f) Didici id ex Epiſtol. Joach. Camerarii Tom. I. Lib. I. p. 48. ſqq. Videtur autem ille mox poſt Homelii adventum ſtationem deſeruiſſe, locumque ſuum Homelio ceſſiſſe. Ita enim de eo David Peiferus Origin. Lip-

ejus Frater & Succeſſor Auguſtus, Princeps ob excelſas virtutes omnium ſæculorum memoria digniſſimus, magno eum complexus favore eſt, cumque Auguſtiſſimi Caroli exemplo aſtrorum ſcientiæ addictiſſimus & ipſe eſſet, ſæpius ad ſe accerſitum, ac ſplendida etiam Conſiliarii dignitate auctum, nunquam ſine ſingularis gratiæ documentis dimiſit. Omnium tenerrimo, quod quidem in hominem literatum cadere poteſt, & hic Noſter fruebatur gaudio, tantum

---

Lipſienſ. Lib. III. p. 385. *Joachimus Reticus in mathematicis diſciplinis eruditus, Geometrica Euclidis ſcite & dextre tractando magnitudines, intervalla, lineamenta, formas & dimenſiones auditoribus ſuis utiliter explanabat; cui ob dicam, quam ſibi ſcriptum iri metuebat, Lipſia abeunti Johannes Homelius ea tempeſtate in Aſtrologia facile Princeps ſubrogatus fuit.* Quid verò cauſæ fuerit, quare dicam ſibi ſcriptum iri metuerit, hactenus fruſtra, etiam Lipſiæ, inquiſivi. Cæterum crebra & honorifica Rhetici mentio inſtituitur in Petri Gaſſendi Vita Nicolai Copernici, ubi p. 310. edit. II. Hagienſis narratur, eum Wittenbergæ antehac matheſin publice docentem celebritate Copernici permotum profeſſionem ſuam dimiſiſſe, illumque in Boruſſia conveniſſe, ut ipſi adhæreret, ejusque diſcipulum ſe profiteretur. Verbo hac occaſione monere liceat, neque Melchiorem Adami, neque Kœnigium, neque Thuanum, neque Reimmannum, Rhetici vitam breviter deſcribentes mentionem habuiſſe profeſſionis, qua is in Academia Lipſienſi cum laude perfunctus eſt.

Digitized by Google

tantum Principem habens ſtudiorum ſuorum non laudatorem modo & remuneratorem indulgentiſſimum, verum etiam haud raro ſocium multo jucundiſſimum (g), quin &, ſi ſic loqui fas eſt, diſcipulum. Petrus certe Ramus in ſcripto publice edito gloriam hanc incomparabilem Homelio tribuit (h), cujus ipſa verba hic exhibere non piget: *Homilius & Carolo Imperatori & Auguſto Saxoniæ Electori mathematum magiſter fuit, & ab utroque ampla præmia conſecutus. — — Landgravii (Wilhelmi Haſſi) mathematica organa Auguſtum Saxoniæ Elect. pari amore Aſtrologiæ incenderunt,*

(g) Hujus rei bis meminit Camerarius in epiſtolis ad Homelium exaratis, quæ in ejus Epiſtolar. Tom. I. Lib. IV. leguntur, ubi p. 370. ſic ad eum ſcribit: *Lætor te eruditi pulveris cogitationes & copiam rurſum cœlo impendere, poſt terrenas dimenſiones varias & multiplices: & iſta cura illuſtriſſimum Principem affici, magnæ mihi eſt voluptati: Ipſi etiam cognitionem hanc jucundam fore confido.* Et pag. 374. ita: *Globos meos accipies. Neque in promptu erat ſtatim Bornerianum auferre, & nimis ad uſum parvus ille videbatur, & meis uti illuſtriſſimum Principem facile libenterque patior, quos etiam opto tractando deteri, ſicut à cupidis diſcendi ſolent elementorum libelli. Dixi igitur D. Secretario, me ſubjectiſſ. petere, ut illis Princeps uti velit tanquam propriis: tam vilium enim operum donum offerre me pudet.*

(h) Schol. Mathematic. Lib. II. p. 66. ſq.

Digitized by Google

runt, jam ſua ſponte, & Homilio doctore vehementer incenſum. Itaque αὐτομάτον *aſtrarium Landgravius optanti Auguſto non illud quidem ſuum donavit, ſed elegantius alterum per opifices ſuos confecit &c.* Inſuper & aliorum quorundam Celſiſſimorum Principum ſummo favore Noſter gaviſus eſt, & cumprimis Joachimi Anhaltini, qui benevolentiam ſuam ipſi miſſis ſubinde ſplendidis muneribus abunde teſtatam fecit.

§. 13.

Invenit vero Homelius Lipſiæ non honeſtum duntaxat inter Viros præſtantiſſimos locum, ſed &, divina providentia clementer ſic diſpenſante, thori ſociam (i) amabilem, piam, moribusque probatiſſimam, Magdalenam, magni parentis Joachimi Camerarii, Germaniæ Phœnicis, filiam, quacum jucundiſſime vixit, duarum filiarum ex ea pater factus, quas autem immaturo funere ante ſe elatas luxit, ipſe in medio vitæ & honorum curſu ſummo omnium cum

(i) Epiſtolam à Camerario ad Homelium, cum ejus filiam ambiret, ſcriptam legimus in illius Epiſtolar. Tom. I. Lib. IV. p. 369. ſq.

Digitized by Google

cum mœrore pie denatus A. C. MDLXII. (k) d. 4. Julii, ætatis XLIV. Mortem generi tam chari mœſtiſſimus ſocer his verbis, è quibus & morbi, quo extinctus eſt, genus cognoſcimus, Hieronymo Wolffio nuntiavit (l): *Ego his diebus amiſi meum generum Jo. Homilium opt. diſciplinarum, præcipue* των κυριως μαθηματικων καλȣμενων (*) *magiſtrum* ȣδενος δευτερον, μαλλον δε πρωτον των καθ᾽ ἡμας ἁπαντων (**). *De quo me non tam privatus dolor affligit, quam ſolicitat noſtræ Academiæ reſpectus: etſi iſta ſtudia ubique mirifice frigent, cum ſint humanæ ſapientiæ* ἀρχη τε και τελος (***). *Conſumtus ille eſt febre lenta* μαραινομενος και καταδαπανωμενος ὑπο της νοσȣ (****). *Hæc ſunt ſcili-*

(k) Hoc ipſo anno defunctus etiam Argentorati eſt ejus Præceptor Chriſt. Herlinus, ſupra laudatus; natus autem alius Aſtronomus præſtantiſſimus Chriſtianus Longomontanus, de quo vide, ſi placet, Clar. Jo. Molleri Hypomnemata ad Alb. Bartholini librum de ſcriptis Danorum, p. 184. ſqq.

(l) L. c. Lib. VI. p. 474. ſq. Biennio poſt ad eundem ita ſcripſit: *Triſti deſiderio ſæpe requiro Homilium generum meum, cujus ſi vita hactenus fuiſſet producta, affirmari aliquid poſſe* περι της των ἀστερων ἐποχης (de ſtellarum ſtatione) *conſiderem.* l. c. p. 483.

(*) i. e. *earum, quæ proprie vocantur mathematicæ.*

(**) i. e. *nulli ſecundum, at potius primum eorum, qui ſunt apud nos, omnium.*

(***) i. e. *& principium & finis.*

(****) i. e. *tabefactus & conſumtus à morbo.*

Digitized by Google

ſcilicet miſeræ conditionis humanæ diſcrimina, ἡ δὴ ἐντεῦθεν ἀποδημία κοινὴ ἁπάντων, ἀλλ᾽ ὁ μὲν θᾶττον, ὁ δὲ βράδιον οἴχεται (*****). *Mitto tibi legenda, quæ à me perturbato & feſtinanter ſcripta ſunt, ut proponerentur conſuetudine Academiæ noſtræ.* Epitaphium ejus exhibet Salomo Stepnerus (m), ita conceptum: *Hoc loco ſepulta ſunt oſſa Clariſſ. Viri & præſtantiſſ. Mathematici* JOANNIS HOMILII *Memmingenſis, qui obiit anno* χρῖ (n) 1562. *d.* 3. *Jul.* (o) *ac ipſius conjugis Magdalenæ, filiæ Joachimi Camerarii, quæ maritum ſecuta eſt ann.* 1590. *d.* 27. *Jul. una cum* 2. *filiolis. Quieſcant in ſpe reſurrectionis & vitæ æternæ.*

Quem Dux Auguſtus, quem Cæſar magnus amavit,
Eximium ingenio, moribus, arte virum:

Homi-

(*****) i. e. *ſane demigratio ex hac vita communis eſt omnium: cæterum alius citius, alius tardius decedit.*

(m) In Inſcriptionibus Lipſienſibus A. 1675. in 4. Lipſiæ editis num. 2094. & ſq. pag. 356.

(n) Ita exſcriptum ibi eſt.

(o) Ludovicus Camerarius ejus affinis in epicedio ipſi ſcripto diem 4. Jul. emortualem illius nominat, quem & nos ſecuti ſumus.

Digitized by Google

Homilius jacet heic, ſaxo qui clauſus, eodem
In tumulo tumulum clauſa matheſis habet.

Hoc epigramma auctorem agnoſcit Georgium Fabricium, Virum literatiſſimum, in cujus libro Triſtium, Poëmatibus ejus ſacris annexo, p. 361. illud, ſed altero diſticho hac ratione mutato, legitur:

Quo ſitus eſt, vita perfunctus Homilius, illo
In tumulo tumulum docta Matheſis habet.

§. 14.

Cæterum qualis quantusque fuerit Homelius noſter, luculenter demonſtravit laudatus Camerarius, Vir ſummus atque integerrimus, idque in oratione, in declaratione Magiſtrorum optimarum diſciplinarum & artium coram auditoribus, quibus ille probe cognitus erat, habita, & An. 1563. typis ſeorſim excuſa, è qua rariſſime obvia Noſtri elogium decerptum hoc loco exhibere, mearum partium eſſe reor. Ita autem ἐ πανυ.

Memo-

Memoria Joannis Homilii venera- »
bilis eſt bonis & doctis univerſis, neque in »
eo genere ſtudiorum, quæ ille potiſſimum »
profitendo coluit, excellentes quoque non »
fuiſſe eum artium harum principem con- »
fitentur. Equidem meam propter neceſ- »
ſitudinem, quæ inter nos fuit, glorio- »
ſam de illo prædicationem minus ponde- »
ris habere poſſe intelligo, ſed cum & ipſe »
optimarum artium diſciplinarumque co- »
gnitionem doctrinamque profiteat, & de »
his judicium facere audeam, quia certe »
tam longo tempore, in ſtudio illarum tota »
ætate conſumta, proficere aliquid debui: »
quid ego ſentiam, plane & libere dicturus »
ſum. Non habuit profecto parem collega »
noſter & ſocius ſtudiorum, Joan. Homi- »
lius, gregis ſui quenquam vel acrimonia »
ingenii vel animi attentione, vel laborum »
induſtria, vel diligentia cogitandi, vel »
operum effectione. Quæ tamen, ut morte »
Proteſilai, ait Homerus, non modo conju- »
gem ipſius viduam, ſed δομον quoque »
ἡμιτελῆ fuiſſe relictam, ſic illo è medio ſub- »
lato una cum ſuis deſtitutis imperfecta non »
pauca jacent, quædam abſoluta requirunt »
benignitatem & curam eorum, à quibus in »
lucem proferantur. Quo minus autem hæc »

 » doctri-

Digitized by Google

„ doctrinæ pars comprehendens eas diſcipli- „ nas, quæ proprie mathematicæ appellan- „ tur, quia his ſcientiæ & cognitionis eru- „ ditæ atque liberalis vis omnis continetur: „ ea igitur quo negligentius colitur, hoc ma- „ gis ab intelligentibus & iis, qui opem „ ferre & ſuſtentare caſum illorum poſſent, „ fulcienda atque conſervanda erat. Sed „ (noſtra enim querela non emendabitur „ perverſitas) hæc omittuntur. Quia autem „ operum (p) Homilii facta eſt mentio, non „ arbi-

(p) Commemorandum quoque hic, eum varia inſtrumenta mathematica cum nova pro ingenii ſui perſpicacia inveniſſe, tum ab aliis jam inventa in commodiorem Aſtrophilorum uſum melius aptaſſe, illaque per diſcipulum ſuum Bartholomæum Sculteturn apparanda curaſſe. Cujus rei mentionem faciens non poſſum non hic è Tychonis Brahei Vita, à Gaſſendo deſcripta (Lib. I. p. 7. edit. II. Hagienſis) ſequentia verba, Homelio noſtro honorifica, recitare: *Degebat per id tempus Lipſiæ adoleſcens induſtrius Bartholomæus Scultetus, matheſi incumbens ſub Joanne Homelio, celebri Academiæ Mathematico, illo ſcilicet, quem poſtmodum Ticho adinveniſſe retulit elevationem Poli Lipſienſem graduum 51. minutorum 17. ac illi eſſe ſtandum edixit, præ magna, inquit, diligentia, quam idem Homelius in fabricandis & tractandis organis mathematicis mechanice adhibuit. Scultetus ergo in apparandis mathematicis inſtrumentis, cujusmodi à Præceptore præſcribebantur, ſedulus erat; quamobrem Tycho inita cum ipſo*

arbitratus ſit aliquis, me de ſpecioſis illis »
operibus Mechanices & Gnomices & Me- »
trices, inque primis Gæodetices artis tan- »
tum loqui, de ſolariis inquam admirabili »
ſolertia & incredibili varietate deſcriptis, »
de converſionibus orbium cœleſtium & »
curſibus ſiderum, qui in cœlo perficiuntur, »
imitatione artificioſiſſima ſimulatis atque »
expreſſis, ut quemadmodum de Sphæra Ar- »
chimedis ſcripſit Cicero, cum Lunæ, Solis, »
quinque errantium motus in ſphæram illi- »
gaſſet, efficeret idem, quod ille, qui in »
Timæo Platonis mundum ædificavit Deus, »
ut tarditate & celeritate diſſimillimos mo- »

Gg 2 » tus

---

ipſo familiaritate tradidit illi Radium ligneum ex Gemmæ Friſii præſcripto, ſed clam Pædagogo confectum, ut eum per puncta transverſe ducta Homelii more diſcerneret; quo more ipſe poſtmodum Tycho Quadrantum Sextantumque arcus diſcrevit. Tum vero talem adeptus Radium, obſervandis ſideribus è feneſtra quapiam, quoties ipſi ſerenitas arriſit, ſic invigilavit, ut nocteis ſæpe integras eo in ſtudio tranſegerit, idque dormiente interim ignoranteque Pædagogo. Cum vero nonnullis interjectis Gaſſendus memoret, Tychonem, tum Lipſiæ ſtudiorum cauſa commorantem, ipſi Homelio non incognitum fuiſſe; atque ab eo tempore grande aliquid circa Aſtronomiam præſtare præconcepiſſe, vero non abſimile eſt, illum Aſtronomorum deinde Principem Homelii noſtri diſcipulis annumerandum eſſe. Quod ſi ita ſe haberet, glorioſum ipſi foret quam maxime.

„tus una regeret converſio. In quo tamen
„genere fabricationem Homilii maximus &
„non modo virtute præſtantiſſimus, ſed ſa-
„pientia quoque excellentiſſimus Impera-
„tor Divus CAROLUS, Philippi F. Maxi-
„miliani Nepos, tanti fecit, ut & opus il-
„lius cunctis aliis, quæ penes ipſum eo tem-
„pore eſſent innumerabilia, anteferret, &
„autorem majeſtatis ſuæ præcipuo favore
„complecteretur, & diu multumque apud
„ſe verſari vellet, partim ut operis rationem
„& uſum penitus ipſo demonſtrante perſpi-
„ceret, partim ut de ſua etiam ſententia il-
„lud augeretur & exornaretur. De quo ex
„ipſo audita oratione copioſa & præclara ex-
„poni poſſent. Quæ etſi ad laudem Homi-
„lii amplificandam pertinent, hoc tamen
„tempus & actio inſtituta exponi non pa-
„titur. Scimus in conſiliis ſecretis, inter
„ſermones, quos haberet Imperator cum
„intimis ſuis, ſæpe aſtitiſſe, neque dimiſ-
„ſum eſſe Homilium. Scimus non modo
„aditum illi in conclave Imperatoris, ſed
„ad cubile etiam patuiſſe. Eamque ob
„rem Philippus Melanchthon, qui Homi-
„lium inprimis diligebat & faciebat pluri-
„mi, joco familiari Imperatorem CARO-

„LUM

Digitized by Google

lum diſcipulum ipſius appellabat. Non »
etiam oſtentantur modo à me ad Homi- »
lium celebrandum multiplicia atque diver- »
ſa dimenſionum, obſervationum, veluti- »
que metationum cœli & terræ organa, »
quæ etiam nova quædam ab illo compo- »
ſita fuerunt, exquiſitiſſima ratione & cura »
ſingulari, quibus ingenio divino præditum »
Illuſtriſſimum Principem Electorem Au- »
guſtum, Principem & Patronum no- »
ſtrum clementiſſimum, adeo delectatum »
comperimus, ut non modo honorifica eſſet »
exiſtimatio de Homilio ipſius, ſed vix alio »
magis quam hoc familiarius uteretur. »
Nam ſi addam, peperiſſe iſtarum rerum »
notitiam Homilio non famam modo bo- »
nam, ſed emolumenta quoque, ſimulque »
dignitatis & facultatum incrementa addi- »
diſſe, vulgaris admodum laudationis præ- »
conium hoc facturus ſim: cum iſta quam- »
vis vulgo prima habeantur, & fieri maxi- »
mi ſoleant, non ſint propria virtutis & ſa- »
pientiæ præmia, quæ plerunque maxima »
& cumulatiſſima contingunt indigniſſi- »
mis, vel meritis etiam ſæpenumero præ- »
ripiuntur ab iis, quibus illa nequaquam de- »
bentur, ſed qui vel illis Heſiodeis κηφήνεσσιν »

Gg 3 » ἐοικο-

„ ἐοικότες, alienis laboribus parta commoda
„ depaſcunt, vel qui eas operas dant, qui-
„ bus ſibi non Reip. ſerviunt, quasque non
„ dediſſe, eſſet interdum melius. His igi-
„ tur nominibus Homilium noſtrum non
„ laudo, neque memoriam ejus quaſi con-
„ ſecrari poſſe dico. Quæ ſunt igitur alia
„ ampliora & ſpecioſiora? Utinam æterno
„ Deo viſum fuiſſet, ut ab ipſo quædam ho-
„ rum perpolirentur, quædam jam abſoluta
„ ederentur, non relinqueretur ſcilicet no-
„ ſtræ prædicationi locus, ſed de ſe & pro ſe
„ res ipſa loqueretur. Verum de aliis nihil
„ modo dicam: unum certe eſt memorabile
„ & admirationem pene ſuperans, & ejus-
„ modi, ut neque acumine mentis compre-
„ hendi, neque cogitationis ſagacitate evol-
„ vi, neque diſſerendi ſubtilitate explicari,
„ neque manuum induſtria deſignari potuiſſe
„ videatur, quo lucis umbra, quæcunque
„ illa ſit, & quomodocunque hæc jaciatur ac
„ cadat, geometricæ ſcientiæ veritate, cujus,
„ ut ſcimus, argumentationes non ſuadent,
„ ſed cogunt aſſentiri, demonſtratur. Non
„ me fugit, mentionem iſtam neque ſplen-
„ didam eſſe, neque magnopere quorundam
„ animos commovere poſſe. Sunt enim iſtæ
„ res ejusmodi, ut non verborum copia com-

„ men-

Digitized by Google

mendari, ſed ſuapte bonitate placere ve-„ lint, neque diſputando ſed uſurpando præ-„ claræ eſſe videantur. Verum, ut ſpero,„ hoc opuſculum, mole quidem parvum,„ ſed pretio ingens, aliquando in lucem pro-„ feretur, reperto harum artium non modo„ admiratore ſed patrono quoque. Tum„ igitur, ſecundum verſum quendam vete-„ rem cujuscunque ſane, non malum pro-„ fecto neque ineptum tam compoſitione„ quam ſententia, futurum eſt, ut,„

Autorem commendet opus, non garrula,„ lingua.„

Erat autem in promtu, de Homilii pruden-„ tia, humanitate, fide, rerum communium„ cura, & diligentia privatarum quam longiſ-„ ſimam habere orationem. Non enim tan-„ tum ſummis viris ſcientiæ eum copia, ſed„ morum comitas & vitæ integritas & mo-„ deſtia atque pudor curioſitatisque fuga &„ circumſpectio in omnibus rebus & actio-„ nibus conciliavit, & fecit, ut non ſolum„ carus ſed familiaris quoque eſſet. Verum„ hæc attigiſſe ſatis ſit. Noſtris enim rebus„ & huic actioni opportunior convenientior-„ que eſt doctrinæ & eruditionis gloria, quæ„ in Homilio fuit vera atque ſolida, quamque„ ille directo itinere procedendo conſecutus„

 „eſt.

Digitized by Google

„ eſt. Iſto ſtudii induſtriæque pulcerrimo „ ædificio ſupra firmiſſimum fundamentum „ extructo, id quod in feſtinatione quadam „ perveniendi ad ſummum vel inertia vel „ præpoſtera opinione à plerisque negligi„ tur, utriusque linguæ Græcæ & Latinæ „ fuit ſic peritus, ut medioeri facultate, „ quicquid vellet, deſcribere hoc vel illo „ ſermone ſciret atque poſſet. Aſperſerat „ Hebraicarum quoque literarum non pror„ ſus vulgarem cognitionem, ſed hanc uſu „ non percoluit. Dialecticæ quidem vel „ ſcientiæ vel artis vel facultatis, quæ in ipſo „ non vulgaris ac communis copiola, ſed „ plane ubertas & divitiæ, ut ita loquar, fue„ rint, cum ex aliis diſputationibus ejus, tum „ edita oratione intelligi facile potuit, quam „ de argumentationum concluſionibus, & „ harum cauſſis, & natura συλλογισμων, qui „ ſunt rationum in diſſerendo complexiones, „ aliquando ex hoc ille loco pronunciavit.

§. 15.

Epitaphiis ac Epicediis defunctum affectus teſtandi cauſa certatim proſecuti ſunt Viri eruditi, videlicet Joachimus Camerarius ſocer, Georgius Fabricius Chemnicenſis, An-

Andreas Ellingerus, Valentinus Thauus, qui ſucceſſor ipſi datus eſt, Jacobus Straſburgus, Joſephus à Pinu, Caſpar Walterus, Philippus Heroldus, Joannes Vogelius, Abrahamus Cæſius Flaminius, Wolfgangus Plancus, Joannes Goeſſingus, Sebaſtianus Leonhard, Georgius Joſt. Noſenus, Ludovicus Camerarius affinis, & Caſpar Jungermannus itidem affinis; quæ collegit ſocer, & cum oratione modo laudata Lipſiæ A. 1563. in 8. typis Vœgelianis excudenda curavit. Nos unicum duntaxat hic adſcribemus Caſp. Jungermanni (q):

Aſtra quibus motus toto fulgentia cœlo
Legibus abſolvant nocte dieque ſuos:
Quas faciat radiis obſtans ſolaribus umbras,
In quamcunque cadant, terra rotunda, plagam:

(q) Hujus filiam, magni Camerarii neptin, in matrimonium deinde duxit Andreas Homelius, J. V. D. & Academiæ Lipſ. Syndicus, nec non Sup. Judicii Aulici Saxon. Advocatus, Noſtri ex fratre Michaële nepos, natus Memmingæ A. R. S. MDLIII. d. 23. Nov. à quo, ni fallor, Homelii, Lipſiæ, Weiſſenfelſæ & Erfurti hodienum florentes originem ducunt. Epithalamium ipſi ſcripſit Joannes Albinus, quod in primo ejus poëmatum libro legitur p. 139.

Quiſque ſit erecti gnomonis & indicis uſus,
Phœbus ubi nitido lumine complet humum:
Quicquid opus magnum Ptolemæi, vel Megarenſis
Euclidis, quicquid tota matheſis habet:
Haud ullus priſci vel noſtri temporis ævo
Tam potuit doctis explicuiſſe modis,
Quam Latio Grajoque diſertus Homilius ore
Tradidit hæc claris principibusque viris.
Illuſtris tituli clemens affecit honore
Hunc invicte tuus Carole Quinte favor.
Ipſe etiam patriæ Pater & fortiſſimus heros
Saxonicæ Auguſtus Duxque decusque domus,
Hunc à ſe voluit ſtudiis & honoribus auctum
Conſilii proceres inter habere locum.
Hujus Anhaltinus Princeps Joachimus amorem
Teſtatus miſſo munere ſæpe fuit.

Quin

Quin aliique Duces ipſum coluere, viri-
rique
Quos celebres Claria fecit in arte
labor.
Prætulit hunc multis inſigni laude Me-
lanchthon,
Unicus Aonii duxque paterque chori.
Quam Joachime gemis generum Præce-
ptor ademtum,
Atque loco patris noſter amate ſocer!
Donec erunt artes, ſolidæ quæ climata
terræ
Lucida quæque poli noſcere ſigna do-
cent:
Heroës, doctique viri, ſtudiisque juven-
tus
Dedita eum memori ſemper in ore
ferent.
Ipſius, eximium tollent ad ſidera nomen
Pierio ſuaves ex Helicone Deæ.
Scilicet ingenuus candor, doctrinaque
præſtans
Ipſius & virtus præmia tanta tulit.
At quæ ſcrutari radioque notare ſo-
lebat,
Nunc vaga ſub pedibus conſpicit aſtra
ſuis.

Hic

Digitized by Google

Hic ubi non horas numerat, metitur & umbras,
Quas æther nullas lumine plenus habet.
Sed pius in Chriſto, tota quem mente colebat,
Libera perpetuæ gaudia lucis agit.

§. 16.

Quod ſupereſt, ingrato ſilentio prætermittere iniquiſſimum foret documentum, quo Vir optimus, in lecto jam ferali decumbens, nativam indolis ſuæ bonitatem etiam poſteris demonſtratam dedit. Videlicet in ſupremæ voluntatis tabulis (r), A. MDLXII. d. 18.

(r) Nonnulla è teſtamenti apographo huc in rei memoriam transſcribere haud incongruum videtur: — — *Zum dritten ſchicke und ſchaffe ich tauſend Gulden zu einem* Stipendio *alſo und dergeſtalt, daſs ſolche Summa allhier zu Leipzig bey einem Erbaren Rath angeleget, und die Zinſe fünffzig Gulden meines Bruders Michael Hommels und meiner Schweſter allhie zu Leipzig Kinder und Kindes-Kinder ewiglich, die zum Studiren tauglich und geſchickt, gereicht werde. Die ſollen aber verbunden ſeyn den* ſtudiis *aufs fleiſſigſte nachzukommen, und mit Rath der Herren* Teſtamentarien *eine* Facultet *vor ſich zu nehmen, es ſeye* Theologia, Jurisprudentia *oder* Medicina. *Hie bitte ich aber die Herren* Teſtamentarios, *daſs ſie fleiſſig achtung darauf haben, worzu ein jeder tüchtig, und daſs ſie denſelben zu ſolchem ermahnen und treiben, und von andern abhalten wollen.*

Es

Digitized by Google

d. 18. Junii conſignatis, ſanxit, ut è facultatibus ſuis mille floreni apud Ampliſſimum Senatum Lipſienſem deponerentur, annuique eorum reditus ad alendum quendam ſuorum è fratre Michaële vel ſorore nepotum & poſterorum, qui literarum ſtudiis cujuscunque, uti vocant, facultatis ope-

---

Es ſoll auch ein jeder, ſo ſolches ſtipendium *gebrauchet, den Herren* Teſtamentariis *in ſolchem zu gehorchen verpflichtet ſeyn, und ob einer oder mehr, dem erſtlich das* ſtipendium conferirt, *ſich nit wie einem frommen fleiſſigen Studenten gebühret, halten würde, ſollen nach Gelegenheit der Umſtände die Herren* Teſtamentarii *Macht haben, welche ich Ihnen auch hiemit gibe, ihme das* ſtipendium *zu nehmen, und nach einem andern trachten, doch meiner Stifftung gemäſs. Im Fall aber, daſs meines Bruders oder Schweſter Kinder oder Kinds-Kinder nit verhanden, das zum* ſtudiren *tauglich, ſo will ich, daſs ein Erbarer Rath meines geliebten Vaterlandes der Stadt Memmingen ihr Stadt-Kind eins, zu welchem und wen hieher zu nemen und præſentiren Macht haben ſolle, und welcher alſo mit Vorſchrifften eines Erbaren Raths von Memmingen an die Herren* Teſtamentarios *gefördert würde, deme ſoll auf gehabt* Examen *das* Stipendium *acht Jahr lang, wie allen andern, zugeſagt und gelaſſen werden, doch will ich der Zeit halber den Herren* Teſtamentariis *nit Maſs ſtellen, ſonderlich ſo einer meines* Geſchlechts *oder* Namens *ſich wol angelaſſen. und ihm ein Jahr oder zwey nicht allein zu nuz, ſondern zu Ehren, oder einen* Gradum *in einer* facultet *anzunemen, dienen, iſt mir gar nicht zuwider, daſs es ihme länger vergonnet werde. Und ob es ſich zutruge, daſs einer meines Namens*

Digitized by Google

operam navaturus eſſet, impenderentur. Quodſi vero nemo Homelianæ gentis, dotibus ad ſtudia neceſſariis inſtructus (cujus rei curam demandavit Doctoribus & Magiſtris

mens und Geſchlechts ſo weit aus Gottes Gnad käme, daſs er in einer Facultet promoviren *könnte und begehren würde, nach ſeinen acht Jahren, daſs man ihm zum beſten das* Stipendium *wolt ein Jahr oder zwey paſſiren laſſen, ſo wollte er ſich in der Weile mit* Praxi *oder Dienſten hier oder an andern Oertern aufhalten, und hernach* promoviren, *dem ſoll ſolches zugelaſſen, und mit dem geſamten Geld zu ſeinen Ehren gedienet werden.* — —

Zum vierten ſo ſchaffe ich meine Bücher ſamt dem Bücher-Kaſten dem groſſen Collegio *alſo und dergeſtalt, daſs dieſe Bücher mit dem Kaſten bey andern Büchern des groſſen* Collegii *behalten werden; wann aber einer meiner* Stipendiaten *die begehren wird, ſollen ſie ihme unabſchläglich, als lang er zu Leipzig ſtudirt, mitgetheilet und vergönnet werden, doch ſoll er ſich gegen den Herren* Teſtamentariis *ſchrifftlich verbinden, daſs er ſie wider, wie er ſie bekommen, unmaculirt, unzerriſſen oder unverändert, Ihnen oder andern Ihren Nachkommen überantworten wolle.* — — — *Uber ſolch mein* Teſtament *geſchaffnen und lezten Willen hab ich zu meinen* Teſtamentarien *und Trauender geſezt und geordnet die Achtbaren Hoch- und Wolgelehrten Herrn* Doctores *und* Magiſtros *des Groſſen* Collegii *meine Günſtige Herren und Brüder, die ſamtlich und ſonderlich Macht haben ſollen, ſolch mein Teſtament, Geſchäfft und lezten Willen auszurichten, und zu vollſtrecken, wie ich dann Ihnen vertrau, und Sie von Gottes und gemeines Nuzens wegen zu thun wolwiſſen, und vor Ihre Mühe ſchaffe ich Ihnen hundert Gulden, daſs ſie angelegt werden, und jährlich von Zinſen Ihr Einkommen beſſern &c.*

ſtris majoris Collegii Principum, quos Teſtamentarios, uti nuncupantur, conſtituit,) adeſſet, voluit Vir, natalis ſoli etiam in extremis memor, ut incluto Senatui patrio fas eſſet, aliquem ſuorum civium, ad Muſarum caſtra ſtrenue ſectanda aptum, hunc in finem denominare, ac Teſtamentariis, quibus vires ejus explorare incumberet, commendare. Præterea Bibliothecam ſuam majori Collegio Principum, cui ab Anno MDLV. adſcriptus erat, legavit, utque libri inde concederentur uſui ſtipendiariorum ſuorum in Lipſienſi Academia verſantium, qui eos ſartos ac tectos juſto tempore reſtituere tenerentur, mandavit. Neſcio autem, an cum Bibliotheca Viri plane eximii opera & affecta & perfecta, ac reliqua κειμήλια literaria, à Joach. Camerario in loco ſupra recitato tantopere prædicata, in illud Collegium etiam pervenerint, atque hac ratione, quod in votis mihi eſt, perniciem evaſerint.

Tantum.

III. AN-

Digitized by Google

III.

ANGELI SEALTELI AD ROMANOS JUDICES

Pro

Ambroſio de Gumppenberg

Contra

Joannem Albertum Widmeſtadium

Orationum

Actio prima.

Præfatio Editoris.

Exhibeo hic, promiſſo meo ſatisfacturus, ob ſummam raritatem recuſum illum λογον ϛηλιτευτικον, in Widmanſtadium habitum, cujus in ſuperiori opellæ hujus tomo (a) mentionem feci. Scatet equidem truculentiſſimis in Virum Optimum conviciis, ſed

(a) pag. 243.

Digitized by Google

ſed ita comparatis, ut, ſi recte judico, nullam plane iis nomini illius æternitate digno inuſſiſſe maculam, verum ſuam potius turpitudinem orbi prodidiſſe auctor virulentiſſimus videatur. Primum typis exſcriptus fuit in Italia, & quidem, ni conjectura me fallit, Romæ Anno MDXLIV. in forma quadrifariam complicata. An plures hujusmodi actiones in lucem exierint, neſcio. Hac autem occaſione iis, quæ de natali ſolo Viri ſummi l. c. copioſius diſſerui, pauca adjicere liceat. Satis, uti arbitror, ibi demonſtratum dedi, Sueviam noſtram tanto cive merito gloriari poſſe: interea autem diſtinctius didici, recte eum Nællinga Ulmenſem vocari. Teſtem habeo hujusce rei συγχρονον & fide digniſſimum Martinum Frechtium Theologum quondam Ulmenſem optime meritum. Hic in Diario eorum, quæ Wormatiæ & Ratisbonæ An. 1540. & 1541. ab illo obſervata ſunt, (quod ipſius manuſcriptum nuper cum aliis quibusdam mihi ex incomparabili Bibliotheca Uffenbachiana (b) comparavi) eum plus ſimplici vice Nællingenſem nuncupat. Unicum dun-

(b) Vid. Bibliothecæ Uffenbachianæ Univerſalis Tom. III. p. 278.

taxat inde locum decerpam. Inter ea, quæ Ratisbonæ A. 1541. acta ſunt, hæc beatus Vir ad diem 28. Maji retulit: *Cum Muſculo adii D. Nællingenſem, qui codices Græcos ac Hebræos veneranda antiquitatis ſcriptos & nonnullos excuſos oſtendit, cum numiſmatibus & imaginibus æreis adfabre fuſis Bacchi & Fauni. Arabice ſcriptum Alcoranum & ab eo Latine redditum vidi. De abuſibus Eccleſiæ & Curiæ Romanæ aliqua. Item vitam Conſtantini à quodam Epiſcopo & Palatino Bibliothecario adfabre deſcriptam & Carolo Cæſari dedicatam oſtendit.* Alicubi is diſerte ipſi dicitur *Noſter Nællingenſis polyglottus.* Cæterum in Germania etiam eum vulgo *Lucretium* appellitatum eſſe hæc comprobant verba, in Academiæ Ingolſtadienſis Tomo I. à Valentino Rotmaro primum inchoato, ac deinde à Joanne Engerdo abſoluto p. 38. obvia: *Ea de re audiamus, quæ Joannes Albertus Widmanſteter, vulgo Lucretius dictus, apud Münſterum* (c) *in Catalogo Archiepiſcoporum Salisburgenſium refert &c.*

MAXi-

(c) Fortaſſis in ejus Coſmographia. Duæ autem illius editiones ad manus mihi ſunt, in quibus nec Widmanſtadii mentio fit, nec ea, quæ de Erneſto Bavariæ Duce

Digitized by Google

* * * *

MAXimè vellem, Iudices, idque his temporibus in hac præſertim exigua bonorum & præclarorum virorum, ingenti autem perditorum hominum copia, veterem illam dicendi libertatem in foro ac judiciis verſari, qua majores noſtri optime de Repub. meritorum civium laudes extollere, nephariorum autem ſcelera patefacere, ſummo cum illorum, & aperto dedecore conſueverunt. Hic ſi mos etiam hac ætate vigeret, & nonnulla ejusmodi prudenter à priſcis ad bene beateque vivendum inſtituta non concidiſſent, quibus hæc olim Civitas, atque hoc adeo totius orbis imperii domicilium crevit: animadverti, Iudices, neque hunc de Repub. bene merentem, ingenuum ac inſontem virum in discrimen capitis, fortunarum, ac nominis adductum iri potuiſſe, neque illum, qui malo pravoque ingenio, cæterum fraude

Duce & Archiepiſcopo Salisburgenſi Widmanſtadium narraſſe Rotmarus l. c. memorat, reperiuntur, ſed nudus tantum index Archiepiſcoporum Salisburgenſium. Forſitan igitur in Latina illius operis verſione laudatus Catalogus, qui Widmanſtadium auctorem agnoſcit, extat.

Digitized by Google

ac calliditate inſignis, vitia ſua bonarum artium, & aſſimulatæ virtutis umbra quadam prætexit, violati hoſpitii, ſcelerum, ac proditionis impunitatem hactenus conſequuturum fuiſſe. Verum quum hæc tam egregia dicendi libertas paulatim obſoleverit, & jamdudum hic nobis uſus ereptus ſit, eò ventum eſt, judices, ut nihil palam & apertè, omnia vero clam & occultè meditentur homines, & moliantur. Id accidit quorundam ſuperiorum principum culpa, qui dum cuncta pro libidine gerunt, immemores dignitatis & loci, neque cuiquam eorum facta redarguendi poteſtatem fieri volunt, præclaram hanc dicendi libertatem, eloquentiæ magiſtram & alumnam Philoſophiæ, funditus ſuſtulerunt. Ita deinde indigniſſimi homines iidemque ſceleſtiſſimi fraude ac fallaciis, quibus plurimum inſtructi veniunt, quaſque longo uſu ac ſtudio collegerunt, ac in pectore lateribusque tanquam in occulto quodam receſſu latebriſque condiderunt, viros honeſtiſſimos eoſdemque candidiſſimos & incautos ſæpenumero adoriuntur, eorumque exiſtimationem labefactare, aut irretitam captare poſſe videntur. Qui ſi nonnunquam in judicio vetere illa dicendi libertate

Digitized by Google

tate corriperentur, eorumque meditationes, & inſidiæ detegerentur, profecto ſcelerum ſuorum convicti, aut improbitati finem facerent, ſpemque omnem in vera ſolidaque virtute firmarent, aut facinorum ſuorum pœnas penderent. Quorum utrumque vel alterutrum ego, quum præſentis divinam principis noſtri mentem atque anteactæ ejus vitæ rationes animo volvo, brevi futurum eſſe confido. Illuxit enim hoc lumen aliquando, hoc aliquando numen nobis tanquam nautis cæco mari, ac fluctibus actis emerſit. Hoc duce, qui ſanctisſima ſua conſilia ſemper in lucem protulit, in aperto excelſoque locavi, neque cuiquam ejus immortalia facta redarguendi, ſi fas eſſet, aut metu aut vi poteſtatem eripuit, in ſpem venio, veterem illam vereque auream dicendi libertatem, extinctam jamdiu ſemiſepultamque, in foro ac judiciis parvo momento temporis exorituram. Id ego plurimis rationibus vel hac potiſſimum fore conjicio, quod Ambroſii Gumppenbergi circumventam nuper innocentiam aſtu doliſque Lucretii, atque in extremum fere periculum adductam, in hoc judicio tandem, in hoc præclariſſimo veſtro conſeſſu tutari me dicendo permittit. Quod ego libenter

Digitized by Google

onus ſuſcipio, Judices, hoc ſi onus modò, ac non potius oneris levamen dici debeat, pro viro fortiſſimo atque optimo, contra timidum & iniquiſſimum, ſuorumque flagitiorum conſcium: pro nobiliſſimo, contra viliſſimum, ac non animi robore, ſed improbæ mentis agilitate ac verſutia quadam nitentem, forti, firmo, & conſtanti animo dicere. Detraham ego illi hodie perſonam, judices, & efficiam, ut impuri animi velamenta, quibus effigiem ſe ſui veram involvi putat, dilabantur omnia: ita uti Lucretius ipſe qui ſit, luce clarius adſpiciatur, comprehendamque hominem ut alterum in fabulis Protheum, ac tenebo comprehenſum, Iudices, ſe licet in fluvium, in ignem, in anguem, variasque ferarum imagines vertat, modo me attente ac benigne de more veſtro nunc audiatis. Res enim eſt & auribus, & ſenſu veſtro dignisſima, tum propter hujus honeſtiſſimi viri ſalutem, quæ veſtro judicio atque auctoritate conſervanda eſt, tum propter iſtius atrocitatem ſcelerum, quæ legum ſeveritate vindicanda eſt, ne ſe homines allecti impunitate malorum in aperta facinora perditum eant. Atque uti ea, quæ poſterius exponam, animis veſtris inhæreant, & lumini-

bus

Digitized by Google

bus tanquam ſubjecta cernantur, pauca mihi de vita, genere, deque utriusque moribus ac natura dicenda ſunt. Quorum ego maximam partem his oculis, his inquam oculis, aſpexi: magnumque ſi oporteat, ac veriſſimum hac de re jusiurandum (d) afferam, partem vos etiam ex ipſius ore Lucretii, teſtiumque ſuorum mendacio collegiſtis, partem ad me homines, ſumma fide ac dignitate præditi, detulerunt. AMBROſius Gumppenbergus hic, judices, natione Germanus eſt, patria Noricus, pervetuſta atque equeſtri ortus familia, quorum majores, ob res domi foriſque fortiſſime ac præſtantiſſime geſtas, à Noricorum Ducibus eo uſque ornati honoribus, ac dignitate aucti ſunt, ut olim æterno Ducum decreto ſancitum ſit, ne quis ad ſupremam Noricorum præfecturam (Siniſcalcum vocant,) evehi poſſit, qui non ex illa florenti familia fuerit. Pater ejus inter omnes, quos ad hanc uſque ætatem eadem familia tulerit, quive illam adepti fuerint præfecturam, nobilitate fuit, exiſtimatione, ac virtute facile princeps. Hic igitur ea ſtirpe editus,

(d) *Credit mendaci, quamvis per Numina juret,*
Nemo, ſed illius pondere verba carent.

Digitized by Google

cum illi ſemper non vetuſta modo, verum etiam nova vivaque paternæ virtutis ac nominis exempla domi ante oculos obverſarentur, ita ut erat juvenis ſumma ſpe atque animi plenus, optimarumque artium ſtudiis, quantum per ætatem licuit, eruditus, Romam propere venit: ubi cum ingenio, diligentia, fide, cæteros omnes Germanos, qui tum in urbe morabantur, antecelleret, ſummo incredibilique in honore habitus eſt. Ita uti poſtea Clemens VII. P. M. acq Cæſar ipſe, Reguli, Ducesque nonnulli ad obeundas res graviſſimas officiaque perficiunda, certatim unum hunc eligerent, præterea libentius neminem. Et ne ſingula perſequar, attendite, judices. Memorabili illa vereque fatali Vrbis hujus direptione ac incendio, cum in Hælia mole Clemens ipſe P. M. ac omnium fere Patrum conſcriptorum ordo ſanctiſſimus obſideretur, hicque â Cæſarianis Ducibus interpres effectus eſſet, quibus id muneris eo tempore negare minime poterat, ita ſe geſſit, ea fide ac pietate uſus eſt in accipiendis ac referendis reſponſis, ut quid illi Reſpublica ac Religio noſtra deberet, ipſe Clemens obſidione ſolutus optime declararit, quum illum cenſu protinus auxerit, ornatumque nomine

Digitized by Google

mine ac dignitate reddiderit. Et ne quid animis veſtris propterea forſan inhæreat, quod vos de fide hujus ac innocentia ſuſpectos aut ſuſpenſos efficiat, ſcitote hunc in ſequenti anno, quum Neapolis à Gallis obſidione premeretur, pro Cæſarianis, qui præſidio civitatis erant, eodem interpretis officio functum fuiſſe. Item ſcitote eum in exercitu, qui pro Pontifice Maximo adverſus Florentiam ſteterat, quæcumque illi imperata fuiſſent, magno animo ſummaque fide feciſſe. Quibus officiis ita ſe commotum Pontifex Max. ſenſit, ita viri virtute devinctum, ut cum auxiliaribus copiis, quas ex omni veteranorum flore delegerat, ad ſolvendam Viennæ obſidionem, ac propulſandos Turcas noſtri nominis æternos hoſtes, qui civitatem validiſſimo ac innumerabili cinctam exercitu delere conabantur, Hyppolitum Medices Cardinalem ejus à fratre nepotem legatum præfeciſſet, hunc illi præclariſſimæ illius expeditionis comitem tradidit, & commeatuum, munitionum ac rerum omnium, quæ bello uſui eſſent, omnem penitus curam, ac poteſtatem penes hunc eſſe voluit. In quo quantum profecerit, opere, conſilio, locorum peritia, quamque magno noſtris militibus

Digitized by Google

adjumento fuerit, Germania teſtis eſt, quæ Turcas terga celerrimè vertentes vidit, quæve in illo horribili armorum ſonitu virum hunc inter ſuos tot inſignes alumnos ſe peperiſſe lætata ſæpius eſt. Et jure merito quidem. Vir hic enim, Judices, quum eo elato ac forti animo, quod Germanorum fere proprium eſt, habet etiam cum Italorum ingeniis à conſuetudine, vel à natura potius quiddam commune, ut apertiſſime loqui, quod eſt viri magnanimi, interea non doloſe, ſed prudenter meditari, & conſulere ſciat. Quo fit, ut Germanorum generoſos animos alliciat libere loquendo, Italorum quoque gratiam inire poſſit, egregie conſulendo. Domum habitat in urbe ſatis amplam, marmoreis ſtatuis antiquiſſimis, fictilibus formis, pictura, tabulis, Cryſtallo, precioſaque ſupellectile refertiſſimam: Colit exiguos hortos, at amœniſſimos, in queis Cytrionum, ac medicorum malorum diſpoſitæ arbores odoratiſſimæ conſpiciuntur. Patet omnibus Bibliotheca, quam habet, ingens, inſignis, imo tota domus omnibus patet, præſertim honeſtiſſimis viris, aut iis ſaltem, qui virtutis aut alicujus artis egregiæ ſpecimen præ ſe ferunt. Integrum fere diem aut optimatum ac potentum

Digitized by Google

tum obſequiis, quod hic præſertim fieri conſuevit, aut amicorum & clientum ſuorum patrocinio terit. Domum quum ſe refert, honeſta hac voluptate ædium ſuarum detinetur, ſeque recreat, ac reficit ſæpenumero præſtantis alicujus viri congreſſu, vel Oratoris vel Poëtæ, quocum ſermone ac ſalibus ultro citroque habitis, reliquum diei traducit. Hoſpitio dignatur omnes, præſertim Germanos, quibus & opis & commodi, quantum poteſt, impertiri non deſinit. Poſtremo ſcitote virum hunc, Judices, & huic civitati, & Germanorum nomini, vitæ ſplendore, fide ac officio, quo nemini deeſt, dignitate, conſilio atque innocentia, magno decori ſemper fuiſſe, ac majori indies ornamento futurum. LUCRETius hic autem, Judices, ſui tantum ſimilibus ut accipio, cognitus eſt, præterea nemini. Qui ſit, unde ſit, ipſemet neſcit. Neſcit? Imo ſcit optime: verum id callidiſſimè involuit. Syncerum illi nomen eſt Albertus Widmeſtadius, non Lucretius; ex hoc ſolum (*) colligite, Judices, hominis mentem, ficto nomine utitur. Et eſt quisquam, qui de ficto nomine fictum animum

(*) Leg. *ſolo.*

Digitized by Google

mum non conjiciat ? Transfuga eſt, impoſtoris, & ſceleſti hominis, uti ficto non vero nomine. Majores noſtri cognomento virtute parto, non ficto nomine uti conſueverunt. Inde Torquati, Numidici, Africani, Germanici, (obruimus (**) copia) qui bellica virtute Romani Imperii fines propagarunt, ſibique triumphis & cognomento ſempiternam laudem egregie pepererunt. Sed ego illi arbitror placuiſſe nomen Lucretii poëtæ Epicurei, cujus hunc audio ſtudioſiſſimum fuiſſe, magnamque ex eo delectationem capere, quia immortales animos eſſe non probat. A quo quidem errore cæteri omnes, tanquam à fonte manarunt. Sublata enim hac de immortalitate animorum opinione, quæ veriſſimis antiquæ Philoſophiæ rationibus & ſanctiſſimorum Patrum noſtrorum inſtitutis adnixa eſt, quid eſt, quod amplius homines dubitent divinis humana commiſcere, omniaque libidini ſuæ, ceu pecudes, fanda nefandaque peſſumdare. Hic ego multa prætereo conſultiſſime, Judices, de inverſa hominis mente, deque occulta ejus impietate ac ementita religione, quæ partim hauſit

(**) Lege *obruimur*.

Digitized by Google

hauſit ab Epicuro, partim à quibusdam infectiſſimis Germaniæ partibus ipſe collegit. Ad ſingulare vitæ genus ipſius hæc mea feſtinat oratio, in qua mihi modus adhibendus eſt, ſtrictimque omnia perſequenda, ne in hac tam ingenti, quæ ſeſe offert, ubertate dicendi, aures veſtras diutius, quam par eſt, detineam. Parentibus ortus eſt obſcuriſſimis, pueritiam in egeſtate ſumma tranſegit, adoleſcentiam in Italia, ſeu potius in ea parte Italiæ, quæ magna olim Græcia dicebatur: Hoc Brutii ſciunt Calabrique, ſciunt hoc omnes fere Siculi, quibuscum ſumma fuit illi conſuetudo. Hic vos, Judices, pro ingenti, quem habetis, rerum uſu, morum, gentium, ac regionum peritia, meminiſſe poteſtis, quam effreni in mares præſertim, ferantur libidine Brutii Calabrique. O vim temporum, qui olim Italiæ populi bonis artibus ac diſciplinis celeberrimi ſemper habiti ſunt: ad quos, fama eſt, Socratem acceſſiſſe, audiendi Pythagoræ cupidiſſimum: eorum plærique nunc è Græcis honeſtiſſimis inſtitutis ac moribus duo tantum, eaque turpisſima profitentur, mares amore perditiſſimo proſequendi, quod Græcorum fere proprium extitit, ac perpetuo mentiendi. Con-

ſtans

ſtans fama eſt, Lucretium in his locis ipſum ætatis florem, proſtrata paſſim pudicitia, venalem habuiſſe (e): itemque mentiendi ſtudia facillime atque aſtus omnes edidiciſſe. Exurge, Lucreti, nega, ſi potes, ea, quæ palam ac ſæpenumero te referente cognovimus, te videlicet in his locis quamdiu flos ille tuus adoleſcentiæ viguit, absque ulla patriæ vel parentum ope ſplendidiſſimo veſtium & ſervorum ornatu inceſſiſſe, magnos ſumptus feciſſe, conſpicuum ſemper in equis apparuiſſe (f). Unde illi redditus? unde illi erant

(e) *Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?* &c. Forte hic blatero, quicunque tandem fuerit, ex ſe ipſo impudentiſſimo ore judicavit de Widmanſtadio, illa è gente oriundo, cui nefanda hujusmodi crimina, uti ipſe infra teſtatur, maximo horrori ſunt. Et quam, quæſo, futilia ſunt argumenta, quibus tanti ſceleris reum peragere Virum præſtantiſſimum contendit rabula maledicentiſſimus, in quem illud Ovidii convenit:

Jactat & in toto verba canina foro.

Si conſtans fama fuit, talem eſſe Lucretium, cur, ſodes, Antiſtes Campanus Nicolaus Schonbergius ac deinde Clemens VII. P. M. &c. eum in familias ſuas cooptaverunt? Et quis credat, pientiſſimum Imperatorem Ferdinandum iſtiusmodi monſtrum hominis in tantum honoris faſtigium poſthac evecturum fuiſſe? Jam ex hoc uno impudenti mendacio de reliquis judicium ferri facile poteſt.

(f) En tibi egregia illa & ſtringentia, ſi Diis placet, argumenta, quibus inſulſus nugator in re tam gravi utitur.

Digitized by Google

erant proventus? unde illud vectigal? Veſtra facit admurmuratio, Judices, ut jam reliqua per vos ipſi conſpicere videamini. His igitur artibus inſtructus, quum audiret aſtus omnes in hac urbe maximi pendi, cum Antiſtite Campano, quem honoris cauſsa nomino, tunc recenti re in Cardinalium ordinem aſcito, Romam ſe contulit: quo defuncto, quum totam urbem fatigaſſet, neque illi conditio par, aut locus alter ſuppeteret, animo volvens omnia, quibus hoc dedecus involvi poſſet, & precibus, & ambitione ſumma contendit, ut in familiam Pontificis Maximi cooptaretur. Cooptatus eſt. Fit enim hoc ſæpenumero, Judices, ut plerique, commendationis alicujus acceſſione, in illa recenti Pontificum electione locum inveniant. Sed exitum exſpectate, atque hominis impudentiſſimi levitatem, immoderatamque libidinem intuea-

utitur. Widmanſtadius abſque ulla patriæ vel parentum ope ſplendidiſſimo veſtium & ſervorum ornatu inceſſit, magnos ſumtus fecit, conſpicuus ſemper in equis apparuit: ergo catamitorum in cenſum referendus eſt, ergo Ganymedis inſtar turpiſſimum obſequium Brutiis Calabrisque præſtitit. Stolidos ſane judices eum habuiſſe neceſſe eſt, ſi illi admurmuratione ſua teſtati fuiſſent, ſe inſipidis hujuſcemodi rationibus locum dare, ac pollicem premere.

intueamini: vix ille receptus erat, cum ægre animum retinens, adſimulati mores apparuere, effictaque illa gravitas excidit. Primum pro toga atque indumento breve ſagulum, inſignis & concinnus capiti pileolus, pluma ſericove conſpicuus, quin etiam aureus torquis ad pectus molliter & appoſite defluens: quo quidem ornatu cum per mediam urbem incederet columbulus hic Dioneus, aut per obliquos vicos famoſas omnes popinas exquireret, ſuſtineretque laborioſe infelix una bellua geminas, Lucretium tergo, febriculoſum autem humeris ſcortum Catherinam Senenſem, quam impotenti amore miſer hic deperibat: hæc inter dum omnia Pontifex præſenſiſſet, Lucretius & nomen, & locum, & dignitatem amiſit. Scripſerat jam dudum in Germaniam, ſe Pontif. Max. a Secretis electum eſſe, quod quam inane foret, eadem illico Germania ſenſit, quum illum paulo poſt in Pharneſiam domum ſe dediſſe cognovit, ubi non diu ſatis receptus, Senas profectus eſt. Id quo conſilio fecerit, accipite, Judices. Civitas ea eſt totius Hætruriæ florentiſſima, & quæ ſola prope inter Italicas omnes, quæ mare inferum ſpectant, quæve adhærent Apennino, & Gallicis Alpibus, non modo barba-

Digitized by Google

barbarorum feritati non ſuccubuit, ſed conſtantiſſime pulcherrimam libertatis formam retinuit. Ea, Judices, inter cætera, quibus admirabilis eſt, hoc præcipuum ſemper habuit inſtitutum, ut cives ejus advenas omnes, quos ad ſe civitatis nomen ac ſplendor allicit, ſummis honoribus atque omni humanitatis genere proſequantur, & non hoſpitio ſolum recipiant, ſed (quod illi maxime ingenuum putant) fœminarum ſuarum, quæ lepore, conſilio, pudicitia ſunt omnium præſtantiſſimæ, conſeſſu & ſermone perquam familiari dignentur. Omitto literarum & præclara bonarum artium ſtudia, quibus ea eſt civitas ornatiſſima; omitto generis atque animorum conſpicuam vere nobilitatem. Hoc non omittam, nullos in Italia cives his eſſe animo ac fide candidiores. Quæ quum Lucretius animadverteret, & in Vrbe jam, ubi ars arte deludi ſolet, detectum ſe ſatis cerneret, animum extulit, ſeque illuc ocyſſime contulit, ea ſpe, ut quæcunque cuperet, ab iis aſtu & ſimulatione, qua plurimum pollet, facilius obtineret: ſin res aliter ceſſiſſet, Romam denuo, ſive alio, cum ea ſtudiorum opinione, quæ illic ſimulate profitebatur, aliqua meliori fama rediret. Itaque Senas

Digitized by Google

ingreſſus, civitatem circumſpicit, optimatum ac nobilium nomina quærit, mores civium explorat, odora vi quadam veſtigat omnia. Cives, ut ſunt in advenas humaniſſimi, complectuntur hominem, circumſtant, deducunt: ille, ut eſt egregius artifex & veterator, oportuno loco, Germanum ſe nobilem dicit, multa Latino Græcoque ſermone, quæ apud Brutios non ſine pudicitiæ jactura didicerat, effundit: magna morum moderatione atque hypocriſi utitur; quibus artibus efficiebat, ut animi ad ſe omnium prope civium allicerentur. Inter quos Lactantium Ptolomeum virum doctiſſimum, iſtius Magni Claudii Ptolomæi conſanguineum, quem ob inſignem ejus facundiam optimarumque artium omnium doctrinam & admiramur omnes & colimus: arte, obſequio ſtudiorumque ſimilitudine ficta quadam ita pellexit, ac delinivit, ut minimo minus abfuerit, quin illi delicatiſſimam virginem, venuſtiſſimam ejus neptem grandi cum dote in matrimonium dederit. Ea res ubi cognita eſt, præclarorum virorum conſilio atque opera, quibus jam illius aſſimulata virtus plane ſuſpecta eſſe cœperat, quive ejus indolis ac formæ virginem Sarmatæ illi capitoſo, ceu turpiſſimo Phocæ Andro-

Digitized by Google

Andromachen immerentem exponi dolebant, diſtracta atque interrupta fuit. Qua de re fractus animo, quod illic ejus fallaciæ parum proſpere ſucceſſiſſent, repente Venetias eſt profectus. Hanc repentinam ejus profectionem ut inſigni aliquo nomine honeſtaret, referebat ille ſibi Venetias eundum eſſe, uti compoſitos â ſe libros typis illic excudendos curaret. Scisne me de rebus notiſſimis dicere? ubi ſunt â te compoſiti libri? quos tu libros Venetiis typis excudendos curaſti? quam tu rem unquam inſignem egiſti? Tametſi te diſertum Rhetorem, eximium Poëtam, ſummum Philoſophum dici velis, idque imperitæ multitudini præ te feras, ac videri malis, quam eſſe. Soleo nonnunquam ridere, Judices, interdum acrius commoveri certis hominibus, qui cum ingenuas artes literarum ſummis, ut ajunt, labris attigerint, id tamen agunt, eo tamen utuntur aſtu & gravitate in dicendo ac judicando, ut niſi quis acutiſſimè ſentiat ac in eorum artem ſubtiliori quodam ſenſu feratur, iidem viri præſtantes, ac in omni ſtudiorum genere præclare verſati eſſe videantur. Pleriſque etiam vehementiſſime indignor, qui quum nulla firmiter ac vere perſtringant, omnia tamen, ut ita

 dicam,

Digitized by Google

dicam, laxius amplecti volunt, ut appareant ii, quos Ardeliones appellamus. Horum Lucretius habet utrumque. Nam in hominum eruditorum cœtu quum eſt conſtitutus, hoc illi eſt ex arte depromptum, ut omnium dicta primum perpendens, obmuteſcat ipſe aliquandiu: poſt ubi rerum rationes ab aliis & conquiſitas & inventas prope conſpicit, tum accurrit ingenioſus homo, ſeque illius rationis & auctorem & principem facit. Itaque eductos alieno labore & ſtudio fructus ipſe dum colligit, fit ut a nonnullis in honore habeatur: cæteris autem acrius intuentibus & ludibrio ſit, & dedecori. Sed & omnia ſtudiorum genera profitetur audaciſſime, & Latinam, & Græcam, quin ipſam etiam Hebræorum linguam jactat ſe didiciſſe: nec ne ſolum bilinguem, ut eſt, ſed trilinguem (g) dici nimis ambitioſe contendit. Cum illum potius elinguem eſſe deceret, ſi ſe, quam parum in his profecerit, animadvertat. Sed hæc ſatis de vitæ genere. Quanquam multa ſuperſint, hæc me tamen alio vocat oratio. Nam quas ille

(g) Non trilinguem modo, ſed πολυγλωττον jure ſummo dicendum eſſe Widmanſtadium, nemo jam prudens dubitat.

Digitized by Google

ille hujus innocentiæ machinas admovit, quòve ſcelere conflata ea ſint, quibus hunc oppugnare paraverat, crimina, veſtra jam pridem erat exſpectatio, Judices. Cui nunc obviam ibo, atque hac priori ratione velut in harenam ingrediar, ſubſequenti mox pugnaturus, ita uti me virum fortem & fateatur ipſemet, & exhorreſcat. Poſtrema vero cuncta nitentem dolis omnibus, ac tenebris involventem ſeſe, ita excipiam, Judices, ut hominem, ſi Diis placet, veri lumine, fulgure ac telo detegam, afflem, exanimem. Quum Lucretius iſte Venetiis abſceſſiſſet, ac in Germaniam rediiſſet, animo reputans ea, quæ toties adortus in Vrbe fuerat, unius poſſe hominis exitio facillime conſequi, ut hujus auctoritate deleta, clarior ipſe Germanis ab omnibus haberetur, ejusque Provinciæ, quæ totius Europæ latiſſima eſt, procurationes ad ſe verterentur omnes, quæ ad hunc honorifice maximoque proventu confluebant, arte ſtatuit ac fallaciis, quoquo denique modo poſſet, virum hunc è medio tollere, hoc eſt, nomen ejus ac dignitatem extinguere. Vacarat eo tempore Ecſtetenſis (h) Epiſcopi

 ſedes,

(h) *Ecſtetenſem* Italus noſter nominat pro *Eichſtetenſi.*

Digitized by Google

ſedes, omniumque ejus eccleſiæ ſacerdotum ſuffragiis in demortui locum Antiſtitis ingenti civitatis applauſu Mauritius Huttenus, inſignis vir genere, doctrina, ac pietate, ſuffectus fuerat: cumque idem Huttenus Herbipolenſem præpoſituram, quam ante dignitatis hujus acceſſionem obtinebat, una cum Eceſtetenſi epiſcopatu retinere, omniumque confirmationem à Pontifice Maximo rite confici cuperet, remque hanc in medium protuliſſet, optimorum omnium conſenſu ac voce acclamatum eſt, ad obeunda hæc Ambroſium Gumppenbergum, ſanctiſſimum fidiſſimumque futurum, aptiorem videri præterea neminem. Decernitur illi provincia, mittuntur etiam pecuniæ ad hæc non modo conficienda, verum & ad tutandam Epiſcopi cauſſam contra competitorem clariſſimum Brandenburgenſem Dominum, qui præpoſituram Herbipolenſem gratuito ſibi jure deberi cenſebat. Capeſcit officioſè nimis onus hoc Ambroſius Gumppenbergus, totiusque cauſæ procurationi miſer incumbit, vere miſer ex illa die. Nam fatali quodam furore ac cœcitate impulſus, ita exarſit in excipienda illa gerendaque procuratione, ut eodem fere momento & adverſa cuncta voti

Digitized by Google

voti compos evicerit, rem confecerit, & diſcriminum ſuorum omnium ærumnarumque fundamenta jactarit. Ita ut in ſe toties equum Trojanum introduxiſſe ſe diceret, quoties introductæ illius procurationis, exceptique oneris meminiſſet. Lucretius enim ambitione commotus, & quod hujus exitio perditæ actutum fortunæ ſuæ ſubvenire ſe poſſe arbitrabatur, in deſiderium ac ſpem venerat procurationis hujus, & officii ſuſcipiendi. Itaque Eſtetum advolat, non fortuito, Judices, ut omnium mendaciſſimus aſſerit, ſed callidiſſime doloque malo, Judices, advolat: eo cum veniſſet, Sigismundum Thungerum reperit Ambroſii familiarem, quem illuc miſer iſte præmiſerat, ut rei, quæ jam prope confecta erat, rationes Epiſcopo recenſeret, acta illi ac mandata deferret. Quod quum Lucretius præſenſiſſet, hominem ingenioſa circuitione aggreditur: poſtremo oratione & prece, & precio compulit, ut domini fidem deſerat: pollicetur ſe nunquam illi defuturum, idque jurejurando affirmat. Ita exorta eſt præclara illa in hunc miſerum conſpiratio, qua nihil ea luce ſol indignius vidit. Itaque ex illa die unà ſemper eſſe, dolos unà conſtruere, res & conſilia, quibus ad hujus in-

Digitized by Google

ternitionem uterentur, meditari, & conferre homines ſceleſtiſſimi conſueverunt. Primum Thungerus ille cuncta, quæ Dominus egerat in Epiſcopi rem, ore mendaci atque inverſo ordine refert, maledicto abſentem Dominum inceſſit ac lacerat, ut abalienato Epiſcopi animo Lucretium illi præponeret, quem ſummis laudibus efferebat. Credidit ille, atque ut univerſi fere ſumus rerum novarum paulo cupidiores, accerſiri jubet Lucretium. Quid multis? ille ſe remque ſuam commendat: hortatur, ut cauſæ procurationem ſuſcipiat, eumque in obeunda re addit Ambroſio comitem, eo tamen animo, ut ille totum in ſe onus adſumat, ſenſim pecuniam dat, literas conficit, ac utrumque citatis equis ad Vrbem jubet ocyſſime proficiſci. Sinite me hoc loco, Judices, ſicut Poëtæ ſolent, qui magno in opere, dum res Heroum geſtas conſcribunt, fabulas nonnunquam admiſcent, ut lepida lectorem varietate quadam oblectent, ac in officio teneant: non fabulam, ſed illius vere pulcherrimum factum perpetuo riſu jocoque digniſſimum recenſere. Adventabat Lucretius noſter cum illo ſuo nequiſſimo pari citatis equis ad Vrbem, cum iterum Senas ingreſſus, Heus, inquit,

inquit, Thungere, quid obſtat, quin hac in urbe nos Juriſconſultos picturato, ſolenni, latoque diplomate facimus ? ut hoc accepto inſigni majorem in agendis rebus fidem captemus. Placuit alteri conſilium: itaque triduo, quæ de more diluenda erant, argumenta quum didiciſſent, eorumque ſolutiones memoriæ mandaviſſent, ac diluiſſent egregii noſtri ambo hi neobartoli, cum toga ſoleati, ac involuto capite prodierunt, ſeque juriſconſultos impudentiſſimè ſalutari tulerunt, quum eorum neuter ſemeſtrem ſaltem operam juri audiendo legibusque dediſſet. Quin horologia ex ære auro cælata, quæ ad nos Germania mittere conſuevit, elegantiſſima, quæve Auguſtæ Vindelicorum à nonnullis Thungerus ille Domino ſuo deferenda ſuſceperat, iis qui Senis in illo diplomate conficiendo ſtudium atque operam adhibuiſſent, elargiuntur. Nihil hic dicam, Judices, quam abſurde mos hic irrepſerit, uti nulla prorſus, aut ſaltem minima delibuti doctrina homines in gymnaſiis etiam celeberrimis Juriſconſultorum nomen acquirant, eamque dignitatem nullo merito quidem, at uno tamen eoque inconſulto diplomate aſſequi ſe poſſe putent, quæ perpetuo labore ac ſtudio col-

Digitized by Google

ligi debet: Vos quam id perperam fiat, pro ingenti ſapientia veſtra perpendite. Romam redit Lucretius IIII. Calendarum Octobr. rectaque ad Ambroſium pergit, excipit hominem infelix hic & ſyncero & hilari vultu: Lucretium dextra, Thungerum ſiniſtra tenet, amplexatur utrumque, nil ſane ſuſpicans horum, quæ in perniciem ejus uterque conſtruxerat. O immanem audaciam! vos ne illam domum, e qua proditione dominum detrudere moliebamini, ingredi auſi eſtis? atque illis ædibus ora impudica oſtendere? ingreſſi eſtis, oſtendiſtis, præclari hoſpites nimirum neolycaones: at etiam in his diu noctuque conſediſtis, uti commodius ea ſtatueretis, quæ in exitium hujus confinxeratis, crimina. Initio nulla huic miſero vox præ dolore, aut ira, ut fit, liberior unquam excidit, quam non ille delatoris more protinus adnotarit, eamque unicuique acerbiorem detulerit, ac odioſiorem. Quinimo plæraque nova confinxit, ut inviſum omnibus hominem redderet, eorumque omnium clandeſtinos diu noctuque commentarios fecit, Cæſarem fortaſſe imitaturus. Itane? Nudi ſunt, recti ac venuſti omni ornatu orationis tanquam veſte detracta, nec diligentius quicquam aut exquiſi-

Digitized by Google

quiſitius fieri poſſe rerum capitalium ſcribæ, tortores, apparitores omnes & carnifices exiſtimarunt. His ille uſus eſt commentariis eo tempore, quo tortoribus excruciandum, falſis criminibus obſeſſum, & circumventum inſontem perfidus hoſpes hoſpitem prodidit. Sed hæc alio loco dicenda ſunt. Nam hæc interea dum Lucretius apparat ac molitur, Eeſtetenſis Epiſcopi literis admonitus eſt, ut Gandavum ſtatim in Belgas proficiſcatur ad Cæſarem. Proficiſcitur. Verum antequam hinc pedem referat, inſtructum in hujus domo ſervum relinquit, quem in ſui locum atque operam ſufficit, mandat, ut familiam hujus omnem corrumpat. Interea miſſis in Germaniam literis, quoquo poterat modo nomen hujus ac dignitatem labefactare non deſinit, in hunc acerbiſſime invehitur. Cumque animadverteret, Germanis viris deteſtabile vitium illud portentiſimile audiri, nobilem Germanum in pueros eſſe libidine propenſiorem, accuſat hunc, reumque hujus criminis efficit. Falſo equidem, Judices. Namque hujus criminis non modo nunquam in Judicium ab altero quoque eſt evocatus, præterquam a ſceleſto illo, ſed ne minimam quidem ejus notam accepit. Quod quam

Digitized by Google

quam verum ſit, attendite Judices, atque animis diligenter adeſte. Nihil enim his actionibus meis aſſequi me magis cupio, quam ſalutem hujus ac veſtram fidem. Nam quæ recenſeam, ita veſtris viſenda oculis, ita manibus attrectanda ſubjiciam, ut facta vere non ficta videantur. Quæ dum expedio, ſunt enim altius mihi quædam repetenda, quæſo ut me, ſicuti facitis, attente audiatis. Multis jam ante annis, quam in Germaniam Lucretius proficiſceretur, quamve Hutteni Ecſtetenſis Epiſcopi rerum procurationem ambiret, dum hic in Vrbe moraretur, neque tum etiam & nominis, & famæ ſuæ naufragium feciſſet: erat illi ſumma cum Ambroſio familiaritas, & animorum quidam fere conſenſus, & conjunctio ſtudiorum, & benevolentiæ mutua quædam & honeſta contentio. Hic illum, opinione quadam fortaſſe præclare de illo habita (nondum enim efficti mores ejus apparuerant) maximopere diligebat: ille hunc & genere, & dignitate, & rerum uſu præſtantem, & quod in ipſius ope opibusque certam ſpem collocarat, & colebat mirifice & obſervabat. Extant epiſtolæ ejus innumeræ Italo, Germano, Latinoque ſermone conſcriptæ, quibus & ſe plurimum illi debere,

Digitized by Google

bere, & gratias illi pro ingenti ſuorum erga ipſum magnitudine meritorum fatetur, habiturum perpetuo, ſoluturum nunquam fatetur. Extant adhuc, easque oportuniore loco proferam, & ſunt ejusdem manu conſcriptæ, integræ, non diſcerptæ, non diminutæ, non confictæ, ad hos appoſite uſus non ſine Divorum numine conſervatæ, referuntque incredibilis ejus aut levitatis aut perfidiæ potius argumenta. Hac, ut ſuperius dixi, mutua conſuetudine effectum erat, ut ædibus hujus ille ſæpenumero frueretur, atque ad hunc tanquam ad amicum & hoſpitem libentiſſime ſe conferret. Tota illi domus patebat, nemo erat ex omni hujus familia tam protervus atque inſolens, quin illi obſequeretur, eumque non heri loco haberet. Pro quibus in eum beneficiis audite quæ rependerit ingratiſſimus omnium, idemque ſceleſtiſſimus. Principio ſumma qua pollet artium varietate ac eloquio, famulorum iſtius omnium corda pertentat, eosque ad hunc miſerum deſerendum prodendumque cohortari non deſinit. Thungerum primo, qui cæteros uſu rerum ac ætate anteibat, alloquitur: Thungere mi, tædet me tui, conditionumque tuarum. Dum tu enim â patria longus abes, ut

ut honori, & famæ conſulas tuæ, laborumque tuorum fructum percipias aliquem, Neſcis heu perdite, neſcis, cui nunc inſervias, cuive dedecori tete ſubjeceris. Hic quem obſervas, & colis, cujus alumnus es, cui per tot annos inſervis, fœdo atque infando puerorum concubitu uſque oblectatur, adeo, vix ut nox ulla prætereat, qua non in pueri amplexum veniat. Tune igitur huic inſervias? huic tete probro ſubjeceris? Quin me ſequere, atque hunc à ſanctiſſimis Germaniæ deſcitum moribus deſere. Ego, ut dignum tute locum invenias, penes maximos Principes meos præſtaturum polliceor. Exarſit Thungerus his auditis, ora cæteri ſua ab illius impuriſſimo indignabundi vertere. Nondum enim eorum animos fide imbutos ac probitate, corruperat atque emollierat, quos venenato poſtea melle ſermonis, & prece & precio corrupit, emolliitque. At Thungerum, etſi hoc ille intellecto dedecore, à quo ſemper, quæ eſt Germanorum ſanctitas & virile quoddam robur, abhorruerat, nullam huic penitus calumniæ fidem præſtaret, ac de heri ſui probitate in ipſo etiam ætatis flore ſibi conſcius eſſet: juvenili tamen animo plura volventem, experiundæ rei cupido quædam inceſſit. Abdit igitur heri cubiculo ſe: dein

dein lecto, quo miſer hic recubuerat, ſubrepit clam, ac ſupponit ſeſe, latitat vigil vix efflans animam, ut iſtius acta moresque interdiu ſibi cognitos noctu etiam experiatur; agnovit, expertus eſt. Eho dic ſodes Thungere, dic nocturne mi pervigil explorator, ecquid eſt, quod hoc indignum viro videris? ecquid eſt, quod apertiſſimo die mediove atque undanti civium foro ſacro vel etiam loco non honorofice committi potuiſſe cenſueris. At at, illud eſt, nudavit ſe, fateor. Id ne flagitii loco pones? oſcitavit interea. quæ turpitudo? quæ labes? ſtertebat aſſidue; fateor, at hæc naturæ vitia ſunt, non animi: nunquid aliud, quod haud honeſte fari poſſis, increpuit auribus tuis, ſeu ſubolevit? nihil inquies. Attamen tu non una nocte contentus per complures etiam latitaſti. fateris ultrò, viſne tu aliud? Nunc vide quæſo, quanta perjuro illi fides adhibenda fuerat. Videte vos identidem, Judices, ac ſcitote, Thungerum illum ex eo tempore, quo periculum hac de re fecerit, omnem hujuſce criminis erga Dominum ſuſpitionem exuiſſe, priſtinaque in fide conſtitiſſe. Quin egregium forma puerum ejus nepotem in eandem familiam aſciri cupiiſſe, quod cupierat effeciſſe, puerum ad obſequenda Domini cubicularia collocaviſſe.

Nota

Digitized by Google

Nota nimis eloquor & vulgata, quæve in ore omnium ac judicio probata nimis, & cognita ſunt. Dii immortales, quam hujus enituit innocentia luce lucidior, cum in illa ſæveriſſima atque exactiſſima quæſtione, quæ de hoc puero tandem habita eſt, monente atque inſtigante Lucretio, corruptos etiam teſtes adhibente, nil eſt repertum quam Lucretii ſcelus; pudor hujus ac pudicitia cum diluto & refutato crimine Judiciorum omnium conſenſu eſt abſolutus. Expoſui breviter, Judices, & quo pacto labem inferre candidiſſimæ iſtius viri vitæ ater ille ac peſtilens homo voluerit; & quo pacto deterſa omnia atque expoſita in Judiciis, & veſtra & reliquorum Judicum ſententia, fuerint. Reliquum eſt, ut atrociſſimum crimen illud, quo capiti hujus ac fortunis objecto, exiſtimarat hunc faciilime perditum, perſequar Judices, quod ejusmodi eſt, ut auribus veſtris in audiendis jamdiu tot improbis artibus illius exagitatis ac defeſſis, ut arbitror, grave ſit onus allaturum. Itaque finem faciam huic primæ actioni meæ, cujus abunde me dignum percepiſſe fructum exiſtimaro, ſi vos qua in hac uſi eſtis attentione ac diligentia, reliquis in actionibus meis uſuros eſſe confidam.

Dixi.

IV. Epi-

IV.

Epiſtolæ VI. Variorum Ineditæ.

I.

FORSTNERI
AD
BERNEGGERUM (†).

Matthiæ Berneggero
Viro CLariſſimo
S. P. D.
Chriſtophorus Forſtnerus (††).

CRedo, Vir CL. non eſſe mihi apud te operoſa defenſione utendum, quod integrum biennium nullas ad te literas dedi. Ipſe enim, me tacente, facile conjicis, magnam fuiſſe cau-

(†) Ex apographo Summæ Rever. D. Guſt. Georgii Zeltneri.

(††) Honorificentiſſime non minus, quam vere Bœclerus, idoneus certe rerum æſtimator, in elogio Forſtneri, Viri πολιτικωτάτου, quod Wittenius Memor. Philoſ. Decadi VIII. inſeruit p. 503. ſq. de illius epiſtolis judicat, inter cætera hoc eas præconio celebrans: *Pollent epiſtolæ Forſtnerianæ ſingulari quodam elegantiæ & prudentiæ genio, unicique bactenus exempli ſunt. Verba* *Taci-*

Digitized by Google

ſam, quæ mihi tanti temporis ſilentium injunxit. Neque ſane, quanquam id optimo jure poſſem, occupationes intermiſſo officio prætenderim: ut qui minime ignorem, quam incivilis iſta ſit apud amicum cauſatio. Sed vel ſola fama docere te potuit, quam aſſiduis bellorum tempeſtatibus, & procellis jactati, quam atroci pace afflicti, quibus undique, & quam variis caſibus obruti, & tantum non plane everſi fuerimus: qui omnia ſtudia, omnes cogitationes, & pene me ipſum mihi eripuerunt.

At quoniam dulce eſt, rerum adverſarum meminiſſe, non ſecus, ac qui naufragium paſſi ſunt, fluctuantes navis tabulas, merceſque, & ſuas ipſi jacturas grato quodam horrore contemplantur, cum præſertim incommo-

Taciti, ex familiari ejus ſcriptoris uſu, decora & tempeſtiva gratia ſe ubique offerentia, ſupra omne imitationis ingenium placent juvantque. Judiciorum contextus, & ex intimo negotiorum ſinu emerſa ſeries, communi ſenſui aptam, nihil tamen vulgare ſpirantem, nec minus reconditam, quam facilem concinnat ſcripturam &c. Hujus judicii veritatem vel ſola hæc epiſtola ſatis ſuperque evincit, quæ præterea eximiam rariſſimamque Illuſtris Viri pietatem luculenter teſtatam facit. Non igitur immerito Celeb. D. Heumannus in Poecil. Tom. II. Lib. II. p. 203. ubi quoddam ex ea ἀποσπασμάτιον exhibuit, illam dignam eſſe, quæ tota edatur in publicum, cenſuit.

Digitized by Google

commodior valetudo, (niſi quod medici me quam officioſiſſime vexant) aliquantulum otii mihi faciat: utar ſane hoc beneficio, & tanquam præſens præſenti ſine ulla ſermonis cura, non tam publicam, quam meam fortunam, qualis illa præteritis his menſibus fuerit, ſimpliciſſime tibi repræſentabo. Confido tibi, quem meis, ut tuis, proſperis, & adverſis affici ſcio, gratiſſimum fore hoc, quicquid eſt ſtudii.

Biennium eſt, & ultra, ex quo ultimas à me accepiſti, ſi tamen accepiſti. In iis Henrici Rohani adventum, & infelicem æque, ac imprudentem Belfortii obſidionem expoſui, ſimulquè mentis jam tum mala, quæ poſtea vidimus, præſagientis metum tibi teſtatus fui. Evenit, quod auguratus ſum. Nam cum Rohanus nulla re, niſi quod fame, frigore, & aquarum eluvie magnam exercitus partem perdidit, cum ſelectis copiis in Rhætos abiiſſet, & Marchio Forcæus, Equitum Magiſtri filius eo ipſo tempore, quo Carolus Lotharingus Briſaci, & Neoburgi ingentes vires colligere nuntiabatur, reliquum exercitum in Lotharingiam reduxiſſet, fugam illico, & pavorem interpretatus hoſtis, ſimul occaſioni intentus Bruntrutum, Mombelicardum,

Digitized by Google

& cætera Gallis deſerta occupare ſtatuit. Et certe maturius Rhenum tranſiiſſet, niſi corruptæ pluviis viæ, & adverſa Ducis valetudo eum mutare ſedes, & aliquantò Heidersheimii ob aëris ſalubritatem ſubſiſtere coëgiſſet. Non erat nobis improviſa hæc tempeſtas, cum ex Burgundia, ex Lotharingia, Baſilea, Briſaco, ex ipſo denique hoſtili exercitu indignatio, & ipſorum conſiliorum ſeries, ac diſpoſitio nobis quotidie nuntiaretur. Verùm eo major apud nos conſternatio fuit, quò minor ſpes erat virium, & auxilii contrà tantam hoſtis potentiam. 400. omnino militum præſidium noſtrum erat, cui præerat Antonius Liuronus, Marchio Bourbonnæ, homo militiæ, & bellorum inſolens, præterea cognatione Lotharingicis partibus innexus. Quippe mater ex Baſſompetrarum familia ſupererat, & fratrem habebat, quo præcipue Carolus Dux miniſtro, ſecretorumque arbitro utebatur.

Et augebat parum ſinceræ fidei ſuſpicionem, quod paulo ante Marchioni Tricaſtrenſi, Mareſchalli Lotharingici Filio, familiariter eum viſenti, arcem, armamentarium, caſtellum aperiri, monſtrarique juſſerat. Unde non minus domeſticum ſcelus,

Digitized by Google

lus, quam vim hoſtis metuebamus. Periculine magnitudo moverit Dominum Geldricum, Præfectum noſtrum, ut de diſceſſu & ipſe cogitaret, (nam uxorem & liberos jam olim Bilam præmiſerat,) an quod vereretur, ne prædia, quæ ad lacum Bodamicum beneficio Auſtriacorum Principum posſidet ampliſſima, in fiſcum redigerentur, haud facilè dixerim. Abiit hinc ipſis Calendis Aprilis ingenti difficillimarum rerum mole relicta; mihi præcipue, quem etſi prædeceſſore meo Joh. Chriſtoph. Zengero, dignitate, & reliquis omnibus collegis meis inferiorem, ſuo loco conſilio & Reipublicæ præſidere voluit. Poſtridie, quam hinc cum Johanne Friderico Brunicovio, affine ſuo abiiſſet, equitatus hoſtilis primum Hericuriæ, & ſequenti die præ noſtris mœnibus conſpectus fuit. Hericuriam per tubicinem ad deditionem invitatam ex allatis eodem die literis didicimus, cæterorum omnium, quæ extra portas civitatis gerebantur, notitiam, hoſtis per vicinos late pagos ſparſus nobis exemerat: adeo ut Blanmontem oppidum à noſtris, quo facilius arx defenderetur, incenſum, non niſi poſt duodecimum diem reſciverimus. Quis mihi tunc animus fuerit, tanto periculo, tantisque negotiis oc-

Digitized by Google

cupato, ipſe, CL. Vir, facile judicabis. Nam, ut verum fatear, initio inſolita mihi erat, negotiorum præcipue bellicorum expediendorum ratio, in quibus plerumque à me ipſo mihi petendum erat conſilium. Deinde obverſabantur animo plus quam hoſtiles Caroli Ducis iræ, & acerrimum noſtri odium, nullis ex cauſis, niſi quod perire nolueramus: tum ingentes copiæ, (quippe 15000. exercitus eſſe dicebatur,) & ex diverſo exiguæ ad neceſſitatem vires. Intendebat præcipue terrorem, quod hoſtes omnia igne vaſtabant, ut non modo collucentes circum circa flammas videre, ſed & ex propinquis pagis ignis odorem, fumumque naribus haurire, & collabentium ædificiorum fragorem exaudire liceret. Horroris præterea plenum erat, quod totæ noctes canum venaticorum, quorum aliquot centena Principes noſtris ruſticis alendos committere ſolebant, qui tunc cum familia, & pecoribus Mombelicardum, Hericuriam, & Blanmontem commigrarant, campos vicinos peragrantium ululatibus perſonabant. Tot igitur miſeriis circumſeſſo, curiſque anxio ſuccurrit, rebus afflictis, & conclamatis ante omnia cum cœlo tranſigendum, Deique O. M. opem, & auxilium implorandum

Digitized by Google

dum eſſe. Quod ſane feci ardentiſſimis precibus, copioſisque lacrymis, quas ipſa periculi magnitudo, & quædam pietatis dulcedo mihi exprimebat. Sed præcipuè Davidis Regis divina carmina nunquam ex animo, & raro de manibus deponebam. Ibi cauſam malorum noſtrorum, offenſam Numinis, & ex diverſo malorum remedium, ſpem in miſericordia Dei, & cum hac inter adverſa pugnantem ſæpè deſperationem, ibi pœnitentis, & terrores horrificos conſcientiæ, judiciumque Dei reformidantis, & alibi ſummi Rectoris admirabili magniloquentia decantantis, ac, ut uno verbo dicam, cœlum & tartaros intra ſe ſentientis imaginem, poſtremo meorum affectuum læta, triſtiaque velut in ſpeculo expreſſa legebam. Erat in Bibliotheca mea, M. Antonii Flaminii explanatio hymnorum iſtorum, quam hactenus ſine cura habueram. Aderat & Patrum quorundam, & inter recentiores Bezæ explicatio. Sed nullus magis ad palatum meum, quam Flaminius, in quo ingenua ſimplicitas, & minime affectata ſenſuum Davidicorum interpretatio major ſit, an ſermonis latini puriſſima facilitas, haud facile æſtimaveris. Igitur his præſidiis, hisque armis inſtructus haud

Digitized by Google

paulò meliorem ſpem de rebus noſtris concepi.

Accendebat fiduciam uxor, quæ ad omnes caſus immota eandem Dei providentiam, quæ nos patria ejectos his oris ſtitiſſet, ibi quoque nos ſalvos, & incolumes præſtituram plus quam virili conſtantia differebat. Et ſane propitii Numinis clariſſimum ſignum, & boni eventûs veluti ſponſio fuit, quod quatriduo antequam hoſtis aderat, Baro Dannevouſius cum legione ſua 800. peditum, Regis juſſu, inopinantibus nobis, ſupervenit. Quæ res, quantum civibus noſtris animi addidit, tantum hoſtibus, qui cum Bourbonna, & paucis præſidiariis rem ſibi fore crediderant, ademit. Facile mihi amicitia cum Dannevouſio, quem primo congreſſu virum Ducemque cognovi, coaluit. Ergo inter nos partiti curas, ille cum Bourbonna, quem obſequii ſpecie regebat, defendendæ urbis, ordinandæque militiæ partes ſibi deſumſit, mihi cum Collegis rei annonariæ expediendæ, exploratorum mittendorum, ſollicitandorum auxiliorum provinciam permiſit. Summo ſtudio à nobis proviſum fuit, ne qui caſus nobis imputari poſſent. Solidati muri, propugnacula extra portas extructa, proviſa parataque

Digitized by Google

que non arma modo, ſed obſequium, & parendi amor, quod ſolum intemperantia libertatis civibus noſtris defuit. Comportata in arcem, & caſtellum, magna frumenti, farinæque, tum vini carniumque ſale conditarum vis; & quia rivo mediam civitatem ſecanti impoſitæ molæ tanto populo non ſufficiebant, extructa alia ſubitario opere, itemque tres manuariæ, civibusque edicto mandatum, ut quisque in menſem ſibi, & familiæ de farina proſpiceret: Die noctuque ablegati, qui hoſtium res, atque conſilia explorarent. Denique uno die 4. homines dimiſſi, qui Forcæum, Magiſtrum equitum, cum exercitu in Lotharingia ſubſiſtentem, de periculo noſtro certiorem facerent. Succurrebant tunc, quæ de Urinatoribus, & columbis, hirundinibusque tabellariis, & de Epiſtola exentorato lepori inſerta apud Juſtinum tuum, aliaque ſimilia legeram. Memineram præterea Sancium, Galliæ Regis in Germania Legatum de auxiliorum Germanicorum adventu Regem literis, quas inter duas ollæ aheneæ laminas tabellarius cucumarium ſimulans incluſerat, certiorem feciſſe. At nobis magis placuit, unum ex illis 4. carbonarii ſpecie cum literis veſtium inſtitæ inſutis, duos

Digitized by Google

alios cum ſcipionibus, quibus excavatis literas condideramus, mendicantium habitu dimittere. Quartus, (miraberis CL. Berneggere, & ridebis ſcio) epiſtolium oleo, ne quo alio humore læderetur, pinguefactum (ſit venia verbo) peni indidit, & reſponſum Forcæi ano aliquot dies conditum, incorruptum, niſi quod malum in itinere ex diverſorio odorem contraxerat, reportavit. Dum iſta à nobis intra mœnia providentur, hoſtis omnem ſuam rabiem, quia in homines non poterat, in ipſas domos, & tuguria ruſticorum effudit: quæ maximo miſerorum damno, & nullo ſuo commodo longe lateque incendebat. Singulis quoque diebus equitum turmæ portis ad proliciendos noſtros adequitabant. Sed hi inſidias veriti, continua tormentorum diſploſione eos ſubmovere ſatis habebant. XII. Cal. Maji intra horam 6. & 7. antemerid. primus omnium tres in cœlo ſoles, quos parelios vocant, animadverti: quos, quia intra horæ quadrantem evanuerant, domeſticis tantum meis, & paucis, qui me mane ſalutatum acceſſerant, monſtravi. Inſequenti die, qui erat XI. Cal. Maji, qui in editiori arcis loco excubias agebant, peditatum hoſtis in colle quodam, qui ſupra He-

Digitized by Google

Herincuriam, uno tantum à Mompelicardo lapide eminet, apparere nuntiarunt. Et erat omninò facile tympanorum ſonitum audire, & ſigna, vexillaque vento impulſa videre. Adeò ut de conſilio obſidionis minime dubitaremus: cum præſertim, qui è ditionibus Auſtriacis apud nos diverſabantur, ab amicis monerentur, ut propere ſe alio conferrent, nec apud nos includi ſe paterentur. Et tormenta muralia Briſaco advehi alii annuntiabant. Sed hanc imminentem tempeſtatem provida cœleſtis patris benignitas depulit. VIII. Cal. Maji duo ex illis, quos ſupra dixi, revenerunt cum Forcæi literis, quibus ſe cum exercitu appropinquare affirmabat. Ea fama hoſtes exterriti, ſpecie obviam Gallis eundi, at revera receptui conſulentes Hericuriam verſus, & Bellifortium cum univerſis copiis abierunt. Forcæus cum Cardinali Valetta, qui ei à Rege in conſilium, & cuſtos additus erat, Ludera, ubi ſtativa habuerat, Hericuriam verſus movit, parte equitatus hoſtilis, quem in itinere obvium habuerat, ad portas uſque Belfortii fugata, & pleriſquè in fuga trucidatis. Sæpè ex Ludovico Campanæo, Suſæ Comite, quem ſub id tempus Bourbonnæ Succeſſorem Rex de-

Digitized by Google

dederat, audivi potuiſſe eo die, ſi cum exercitu, Hericuria Belfortium itum fuiſſet, univerſas hoſtium copias deleri. Qui primus in expeditione iſta Gallorum error fuit. Nam etſi Forcæus eum ſic excuſabat, quod exercitus Ludera Hericuriam, bidui iter una nocte confeciſſet, quodque ob commeatus defectum ultra progredi non potuerit, tamen hoc ipſum imprudentiæ plenum erat, quod de adventu ejus, & annona paranda nemo nos præmonuerat. Et profecto bene cecidit, quod magnam farinæ copiam in promptu habebamus. Nam, qui Romarico exercitum ſequebantur commeatus, incuria Gallorum à Croatis ſemel atque iterum intercepti ſunt, ut omnino pereundum omnibus fuerit, niſi à nobis ſubventum eſſet. Subſtitit Forcæus Hericuriæ cum univerſo exercitu integros decem dies, non ſine maximo noſtro incommodo. Non enim tantummodo granaria noſtra exhauriebantur, ſed quicquid in pratis herbidum, ſatumque in campis erat, à lixis, equiſque demetebatur. VII. Id. Maji Cardinalem, & Forcæum Hericuriæ ſalutavi, qui cum eo ipſo tempore hoſtem Belfortio Lotharingiam verſus abire allatum eſſet, eum è veſtigio inſequendi conſilium cœperunt. In

con-

Digitized by Google

conſpectum ſibi venerunt duo exercitus ad Meliſeam arcem, ubi 4. aut 5. dies tormentorum diſploſione, & levibus equitum velitationibus exiguo utrinque damno transacti ſunt. Cum ſumma in utriſque caſtris annonæ difficultas eſſet, primus Carolus Dux, quantum potuit ſecreto, impedimentis præmiſſis circa noctis initium Belfortium rediit. Galli de diſceſſu hoſtis alto jam ſole certiores facti, ultimam aciem inter impedita ſylvarum aſſecuti 300. circiter pedites ceciderunt. Reliquæ copiæ Belfortium, & inde Rhenum verſus inoffenſum iter habuere. Interea Johannes Haſſiæ Landgravius, & Fecquierius 3000. equites Germanos adductos in vicinos nobis pagos diſtribuerunt. Ipſi cum Cardinali, Forcæo, Hebburno, cæteriſque Ducibus XII. Cal. Jun. civitatem ingreſſi ſunt. Vix credibile memoratu, quantum ab illa die laborum, vigiliarum, & inquietudinis mihi adoleverit: Annonæ militaris, præterea tormentariæ rei procuratio, tantorum hoſpitum digne tractandorum cura, & inter hæc nunquam intermiſſa civilium negotiorum ſolicitudo dies noctesque me exercebant. Sed præcipuus, & cum præſenti exitio etiam futuri pavor me affligebat, quod quicquid mi-

Digitized by Google

miſeris agricolis ab hoſtis injuria ſupererat, à noſtris æque raptari, quidquid frugum principis horreis ſedulitas noſtra condiderat, conſumi, poſtremò arva adultis jam frugibus vaſtari, & equorum pabulo proſterni videbam. Quæ tamen omnia, quanquam acerbiſſima, ſpe meliorum utcunquè tolerabamus. Non enim coram tantum, ſed pluribus etiam ad me ſcriptis mox omnia reſtitutum iri promittebat: (a) præterea niſi pulſis trans Rhenum hoſtibus, & Belfortio, unde quotidianis excurſibus infeſtabamur, capto, minime regreſſurum in Franciam exercitum affirmabat. Quod quia tanti nominis Dux, noſtriſque religionibus addictus, tam crebro, tamque ſancte teſtabatur, equidem de fide promiſſorum minus dubitabam. Sed ſtatim conſtitit, Gallos vel inſita genti inconſtantia, vel quia illis nulla noſtri cura, (denique quod exercitui annona deficiebat,) Lotharingiam cogitare, properantius, quam ex utilitate noſtra: quippe relictis, per quos bellum reſurgeret. Fama tamen ſpargebatur, Belleforttum cum recentibus copiis in itinere eſſe, qui à Forcæo cœpta perficeret. Ne autem nihil omnino egiſſe viderentur (nam

(a) *In MSto deeſt nomen illius, qui id promittebat.*

Digitized by Google

(nam Carolum Ducem audito Gallos acceſſiſſe ſtatim rediturum minime dubitare debuerunt) Montiojam arcem, & Bruntrutum Epiſcopi Baſileenſis ſedem obſidere ſtatuerunt. Illam Sam — Bellomontius cum præſidio Lotharingico, hanc Burgundi tenebant, 15. dies in utriusque loci obſidio inſumti. In parte damnorum fuere 4. majora tormenta, imperitia eorum, qui globos æneos æquo majores adhibuerant, dirupta. In Montioja nullum pretium fuiſſe ipſi victores judicarunt, qui captam incenderunt. Itaque irritato verius, quam victo hoſte, & quod peſſimum erat, poſtquam nos omnibus in futurum ſubſidiis denudaſſent, & in extremas anguſtias conjeciſſent, VII. Id. Junij Cardinalis, & Forcæus cum exercitu, ægris, vulneratisque apud nos relictis, in Lotharingiam regreſſi ſunt. Et inde initia, cauſæque novis malis: quatriduo poſt eorum diſceſſum Belfortiani audaciores facti, Hericurienſium pecora abegerunt. Et mox Spiram, ac Germershemium à Cæſareanis captas, Heidelbergam obſideri, Norimbergam, Ulmamque, & Francofurtum ſupplices Cæſari factas, ſimulque ingentes copias Rheno propinquare nunciabatur. Quæ quanquam triſtia

erant,

erant, tamen propius malum urgebat maligna lues, quæ ardentiſſima febri præcordia perurens, omnes propè domos pervagata, intra paucos dies certiſſimam ægris perniciem afferebat. Medici exitiali diſſimulatione febrim appellabant. Quo fiebat, ut nemo alterius occurſum, aut contactum vitaret, indeque vis morbi indies adeo ingraveſceret, ut jam peſtem eſſe ne ipſi quidem negare potuerint. Id quoque malum in parte Gallis acceptum tulimus. Nam prima morbi ſemina, quos nobis relictos fuiſſe, dixi, milites intulerant: quæ ad cives, deinde ruſticos, arctiſſime ſimul, & incommodè degentes facile tranſibant. Intendebant morbi ſævitiam hinc inuſitati Solis ardores, inde cœno, fimoque, & cæteris immunditiis, quas confuſa militum, civium, ruſticorum hominum denique, beſtiarumque multitudo congeſſerat, oppletæ plateæ, quæ vix ulla cura, diligentiaque purgari potuerant. Hic quoque, ut ante, bellicis periculis ego cum familia præſentiſſimam Numinis tutelam ſenſi. Integros dies limina ædium, quas tamen in arce inhabitabam, à diverſis hominum generibus obſidebantur. Nam quia matutinis horis Senatus apud me habebatur,

Digitized by Google

tur, perpetuo atrium hominibus libellos ſupplices offerentibus, cauſarum patronis, eorumque clientibus plenum erat. Mox à prandio officiarii Principum noſtrorum, Magiſtratus oppidani, cæterique, queis aliqua pars, & cura Reipublicæ, privati denique pro ſuis quisque aut publicis negotiis per apertas fores, & invitantia limina ad me intrantes, uſque ad cœnæ horam, quam ſæpius in multam noctem differebam, audiebantur. Ea perpetua mihi, nec unquam intermiſſa conſuetudo fuit. Nec tamen ex tot mortalium, ex omnibus urbis angulis ad me confluentium conſuetudine, cum præterea domeſtici mei quotidie ob negotia familiaria totam civitatem perreptarent, quicquam unquam mali ego illive contraximus: quanquam in ipſa arce duo ex Comitis Suſæ domeſticis, & ex Principum noſtrorum miniſtris unus peſte extincti fuerint. Præterea Joeſſigi, quem noſti, uxor, quam marito abſente, in ipſas, quas incolebam ædes receperam, poſtquam ulcus peſtiferum uxori meæ contrectandum dedit, eadem, qua à me digreſſa eſt, nocte, diſceſſit. Alia, qua familiariter domeſtici mei utebantur, peſtem ſecum circumferens, cum neſcio cujus rei gratia uxoris fa-

mulas arceſſiſſet, unum ex liberis meis bimulum tunc, & ex febri decumbentem lecto extraxit, & ulnis ſuſceptum fere dimidiam horam circumgeſtavit. Poſtremo cum tabulæ teſtamentariæ in Senatu apertæ legerentur, unus ex teſtibus, qui ſignaverat, tum præſens ſubitò animi deliquio correptus, ingenti caſu in terram corruit, qui ab uxore mea, neſcio quibus medicamentis refocillatus, cum domum inde reverſus eſſet, intra quatriduum exſpiravit. Profecto CL. Berneggere, non caret miraculo, quod tot circa me jactis fulminibus, minime ambuſtus, & inter tot funera, quæ tota urbe plangebantur, ego prope ſolus, cum meis, communi malo exemptus fuerim. Quanquam in eo quoque evidentiſſime Numinis cura apparuit, quod neque medicus, neque chirurgus, neque miniſter, qui ægrotis ſolatia, ſacrumque viaticum præbebat, neque denique duo ex infima plebe homines, qui mortuorum cadavera domibus extracta, carroque impoſita, veſpillonibus tradebant; malo, quod alii nullis medicaminibus, nullaque cautione effugere poterant, abrepti ſunt. Interea dum peſtis intra muros ſæviebat, erat quidem aliqua ab hoſtibus quies: Sed non ceſſabat nos fama

atro-

Digitized by Google

atrocibus quotidie nuntiis, horrore, miniſque percellere. Egimus in ſubdola illa, dubiaque malacia uſque ad Decembr. cujus initio Coloredus cum aliquot legionibus in ditione Baſileenſis Epiſcopi, qua à noſtris finibus in Helvetios porrigitur, hoſpitia ſumſit; Spe concepta illis hybernis obſideri, premique nos poſſe: aut ſi occaſio ſe daret, inde Bruntrutum, & Mompelicardum aperta vi invaſurus. Verùm tentato fruſtra Bruntruto, ibique amiſſo Rauchhauperto, unius legionis præfecto, magni inter ſuos nominis, in hyberna regreſſus eſt, inſeſſis montium clauſtris, unde commeatus advehi nobis poterant, egeſtate ad deditionem ſubigi poſſe ſperans. Ita annus ille, & pars ſequentis usque in Majum, ingentia inter pericula, perquè varias terrorum imagines tranſacta. Præcipuè annonæ ſumma anguſtia nos premebat, cui tolerandæ, converſo in militum uſum omni Principum noſtrorum frumento, & poſtquam illud defecerat, pecunia, poſtremo ad perquiſitiones, & tributa, & quæ alia neceſſitate præſentium rerum, & inſtantibus curis tantum excuſantur, deſcenſum eſt. Cæterum fine menſis turbidis rumoribus, prorupiſſe Gallos, ac Burgundiam

Digitized by Google

rapi allatum eſt. Belli cauſa jactabatur, quod Burgundi hoſtes regis, ac præcipue Carolum Lotharingum milite, & commeatibus juviſſent; quodque Gaſtonem fratrem, dum aula abeſſet, perniciofis conſiliis inſtruxiſſent. Subiit tunc animum meum arcana divinæ juſtitiæ veneratio: Quod vertente rerum vices fato pati malum, qui facere olim aſſueverant, cogerentur. Namque Burgundi ſuperiore anno depopulationem agrorum, & obſidium civitatis noſtræ, atquè adeò exitium noſtrum omnibus viribus procurarant. Vindicta huic bello à Gallis obtentui ſumta, ſed majoribus rebus via præſtruebatur, occupare Burgundiam, ac per hoc Hiſpanis aditus in Belgium, in Briſacenſibus commeatuum ſubvectionem intercipere, denique ſuis exercitibus cellam, & penum parare, hoſtibus famem, & inopiam relinquere. Et quo promtior eſſet Burgundiæ occupatio: miſſi cum validis copiis Bernardus Saxo, & Cardinalis Valetta, qui Gallaſium, quem cum exercitu Cæſariano auxilio venturum Burgundis minime dubitabatur, ad Rheni ripam diſtinerent. Magna erant, & omnino magnum rebus allatura momentum, quæ agitabantur: ſed quæ ſegnitia, ſocordia, & inſcitia rei

Digitized by Google

rei militaris plane corrupta fuerunt. Quidam ex ignavia, & perfidia ſuſpectabant. Primo in eo peccatum, quod Gallos uni Polæ obſidioni intentos cætera omnia nota pariter, & occulta, fallebant. Non exploratoribus uti, nec in hoſtium conſilia inquirere, non equitatum coëuntibus Burgundionum ex tota provincia cœtibus immittere ſtudium ullum, aut cura erat. Primis diebus inſano tormentorum ſtrepitu cuncta reboabant. Mox cuniculis res tentata. Sed cum iſta non magis obſeſſorum animos, quam civitatis muros concuterent, continuo langueſcere Gallorum impetus, cunctaque remiſſius agi cœperunt. Et pulveris nitrati inopia laboratum, certa, conſtansque fama eſt. Imprudentia Condæi, & ignorantia rei militaris, an avaritia Millerarij, quem ad ſummam rei tormentariæ præfecturam Cardinalis Richelij cognatio ſubvexerat, tam pernitioſe erratum ſit, ut favor, aut odium fuit, varie vulgatum. Ego utrumque in cauſa fuiſſe crediderim. Interea hoſtium ignavia ſapienter uſi Burgundi ſolicitare Cæſarem, regemque ſuum, auxilia undique arceſſere, delectus provincialium habere, Caroli Lotharingi copias ſuis adjungere, poſtremo

Digitized by Google

mo nihil ad ſummam diligentiam intermittere, quod ad ſervandam patriam, & Polæ obſidionem ſolvendam pertineret. Sed non opus fuit tantarum virium paratu. Suffecit ille Exul Carolus, & cum Provinciali milite Vatevillius, Varambonusque, & ſola adventantium fama. Nam niſi cum extremo fugientium agmine nulla pugna fuit. Cæterum non ingratum Cæſari accidiſſe ajunt, turbari Burgundiam, ut ea occaſione negata ante exercitibus hoſpitia occuparet. Igitur non jam Gallaſius in gloriæ partem velut Burgundiæ neceſſarius, ſed in Burgundiam, tanquam copiis ſuis hybernandis neceſſariam adventabat. Ineptum eſſet tibi exponere, quæ ſub oculis civitatis veſtræ geſta ſunt: qua arte oppoſitos ſibi Bernardum Saxonem, & Cardinalem Valettam deluſerit, utque magnam exercitus partem Druſenhemij Rheno ſuperato Briſacum, & inde in Burgundiam dimiſerit: Gallis interim omnibus ignaris, falſoque perſuaſis, ſibi cum univerſo Cæſaris exercitu rem eſſe. Quod olim Hannibali Pœno eveniſſe legimus, qui cum ſibi Romanum exercitum oppoſitum putaret, paulo poſt magno ſuo cum luctu didicit, Claudium Neronem validiſſima parte copiarum clam

Digitized by Google

clam è caſtris ſubducta Hasdrubali fratri obviam iviſſe, eumque victum occidiſſe. Primùm Exercitus Cæſariani agmen 3000. equitum Iſolanus, & Mercius ducebant: qui pridie Id. Auguſt. proxime civitatem noſtram tranſeuntes 4. aut 5. è præſidiariis cum duobus civibus in proximis vineis deprehenſos occiderunt. Inſecutus eſt octiduo poſt Gallaſius totam molem belli, & viginti tormenta, quæ campeſtria vocant, poſt ſe trahens, ſed ob inſolitas pluvias, quæ fluviis, campisque unam faciem induerant, uſque ad Calend. Septembr. in pagis noſtris ſubſtitit, modeſtius, quam ut hoſtis videretur; nec enim cæde in agricolas, qui caſu quodam ruri deprehendebantur, nec flammis in tecta ſævitum. Attamen mora iſta, atque ædificiorum campeſtrium conſervatio, præterea Pola, Burgundiaque periculo exempta, poſtremo anni tempus, nondum adhuc in hyemem præceps, & bellicis laboribus aptum, metum nobis injecerunt, civitatis noſtræ obſidionem parari: quo tamen ubi in Burgundiam progredi exercitus cœpit, mox ſoluti fuimus. Vix eo periculo defuncti novis rumoribus terrebamur, Butlerum, Sanmartinium, & Lambojum cum aliis copiis, magnoque

muralium tormentorum apparatu adventare, eosque in mandatis habere, dum Galli propriis defendendis diſtinerentur, Mompelicardum, & vicina oppida auxilio deſtituta capere. Verum hi quoque poſtquam in tranſitu Luderam irrito conatu tentaſſent, Gallaſium in Burgundiam ſequuti ſunt. At paulo poſt aliquot equitum turmæ remiſſæ; quæ Burgundico peditatui junctæ Luderam denuo aggreſſæ intra biduum ceperunt. Quo ſucceſſu inflati pridie Id. Octobr. Hericuriam verſus moverant. Sed præſidiariorum civiumque virtute, qui eruptione facta, 17. ex hoſtibus cum Soliſij tribuni legato primo impetu ceciderant, attoniti, cum præterea receptis imbribus vorticoſi amnes omnes late campos merſiſſent, incœpto deſtiterunt. Initio Novembris Gallaſium, poſtquam omnia cœpta in irritum cecidiſſent, amiſſis quoque ad S. Johannis oppidum plurimis ex ſuis, jam ſeneſcente exercitus ſui fama, de reditu cogitare allatum fuit: unde novi nobis exoriebantur metus, novaque animo obverſabantur pericula. Cæteri Duces, tribunique, ut rebus adverſis adſolet, improſperos ſucceſſus variis incertisque cauſis, etiam exercitus Imperatori, imputabant: Ipſe

Digitized by Google

Ipſe cum alia, cum illud præcipue præten-debat, quod poſtrema acies cum majoribus tormentis tardius, quam conventum erat, inſecuta eſſet: quæ ſi in tempore adfuiſſent, Divionem aliasque urbes oppugnari, capique potuiſſe; exiguis adhuc Francorum viribus, metuque conſternatis: Circa medium Novembrem univerſus exercitus unius tantum diei itinere Mombelicardo abfuit, anxiis ſuſpenſisque omnium animis, quonam iſta vis erumperet. Sed mox apparuit, nos peti, XII. Calend. Jan. hyeme ſæviſſima, cum agros glacies, glaciem nives premerent, cœlo & terris uniformibus, Mercius, Suyſiusque, & quod miraberis, ſcio, affinis meus, tuus olim contubernalis, Legionis Preinerianæ propræfectus, cum circiter 4000. equitibus, peditibusque & 6. tormentis Hericuriam obſederunt, Gallaſio terribiles vires ex propinquo oſtentante. Præſidiarii præter paucos cives, ſuperioris anni peſte ſuperſtites, non amplius 100. oppidum, & arcem defendebant, quibus Landus quidam, Legionis Dannevouſianæ centurio præerat. Inde ſuperbia & contemptu noſtri hoſtis non opere cingere oppidum, aut vallum ducere, non vel ſuggeſta fingendis tormentis extruere: Ut intra pilæ gran-

Digitized by Google

dioris jactum erant, protinus obverſa in murum diſplodebantur. Poſtremò impetu magis, quam veterani exercitus artibus cuncta agebantur. Sed ſtatim illos temeritatis ſuæ pœnituit. Nam primo ſtatim die præter alios, qui incautius acceſſerant, Centurionem Lotharingum Mauclerum amiſerant, & quanquam bidui ſpatio magnam ruinam feciſſent, tamen propius ſubire muros, aut expugnationem tentare non audebant. Igitur alium in locum translatis machinis, jam ſuggeſta erigere, ſeque vallo, ſudibusque immunire cœperunt. Interea quo obſeſſis animus adderetur, viſum Dannevouſio, novam hoſtium munitionem 120. peditibus, uti ex captivis cognoveramus, inſeſſam noctu adoriri. Id factum ea nocte, quæ VIII. Cal. Jan. præceſſit, eo ſucceſſu, ut præter 2. aut 3. qui ſe inde præcipites dederant, & in proximas ſylvas aufugerant, cæteri omnes, maximam partem gladiis, haſtisque confixi ſint, tanta celeritate, ut noſtri prius, quam equitatus hoſtium, ſuis ſuccurrere poſſet, jam prope Mompelicardum fuerint. Ex eo hoſtes indies magis magisque vallo & operi inſtare, nec amplius oppidum quatere. Munimentis intentos cætera negligere putabamus: at poſtea ex captivis inopia pulveris labo-

Digitized by Google

laborare reſcitum eſt. Interea ab exercitu alia 3. tormenta advecta fuere. Ergo ipſis Calendis Jan. duobus ex locis oppidum, & ex alio arx novem majoribus machinis uſque ad quartam poſt meridiem horam vehementiſſime concuſſa fuit. Præcipuum obſeſſis terrorem faciebant ignita jacula formidandæ vaſtitatis (quippe 100. librarum pondere erant) quæ tribus machinis in oppidum emittebantur. Sæva omnino tempeſtas, qua tanquam fulmine, quicquid obvium percellebatur, aut disjiciebatur. Obſervaverant obſeſſi, poſt diſploſionem tormentorum denſam fumi nubem, omnem ſpatii, quod intra caſtra, & oppidi muros erat, conſpectum utrisque adimere. Unde ſpem concepere, poſſe ſubita eruptione hoſtes deprehendi. Ergo dimiſſus per parvam portam, quæ in foſſam exibat, oppido Centurio cum 30. tantùm militibus, qui manibus, pedibusque reptantes occulti latebant, donec poſt tonitrua machinarum fumi volumina ſurgerent; quibus innixi vel velut involuti cum hoſtibus frigore ſtupefactis ſuperveniſſent; aliquot occiſis, & reliquis in fugam conjectis ignem pulveri ſubjecerunt, & 4. tormenta clavis confixerunt, eadem celeritate regreſſi, qua venerant. Sequenti

Digitized by Google

quenti die creſcente noſtris audacia Breulius Chalandus, alter ex Centurionibus cum 30. item militibus egreſſus, recta ad locum, cuſtodesque tormentorum perrexit: qui ſive fatali ſocordia, ſive quod majores adeſſe vires crederent, ſive denique miſſili igne, quem noſtri manu jaculabantur, territi, ſtatim loco ceſſerunt. Nec mora, ex oppido viri, fœminæque, igne, facibusque inſtructi, prorumpunt, & crates hoſtium, cæterasque munitiones disjectas incendunt. Quæ inter cum Gallaſium cum exercitu Briſacum verſus movere, nec tamen obſidionem Hericuriæ ſolvi videremus, de hoſtium pertinacia Dannevouſius conjiciens 50. ſclopetarios obſeſſis ſubſidio miſit, & quia farinæ inopia laborare dicebantur, molam manuariam in partes ſolutam 20. homines portarunt. Conſtantiane & fides noſtrorum, an quod ſe quotidianis incurſibus Mompelicardo infeſtari viderent, an denique Comitis Grancæi, quem Ludovico Campanæo, morbo apud nos extincto ſucceſſorem Rex dederat, adventus, pertinaciam hoſtium fregerit, incertum eſt. Solverunt obſidionem XVI. Cal. Febr. noctu, & quod pavorem arguebat, ſine tympani, aut tubæ ſono. Conſtat 27. diebus, quibus ſeſſum eſt ad oppi-

Digitized by Google

oppidum, plus mille ducentos ex hoſtibus, gladio, fame, frigore periiſſe, aut ex caſtris fugiſſe. Namque omnibus viis literas ſparſeramus, quibus in Germaniam redire volentibus tranſitus per Mompelicardum, commeatus, & viaticum promittebatur. Ita Hericuria oppidum, nullius ante nominis, niſi quod aliquoties in Helveticis, & Burgundicis annalibus memoratur, virtute civium, & paucorum militum, ſed præcipue, divino defenſa præſidio nobis, ac toti viciniæ ſalutem, ac ſecuritatem peperit. Curæ Deo fuiſſe obſeſſorum tutelam, qui non minus in templis ſtationes, quam juxta muros, & portas excubias peragebant, preces, hymnosque Servatori fundentes, id præcipuum argumentum eſt, quod poſt primam muri ruinam obſtructam, novem tormentorum vis, nullam aliam poſtea fecerit, quodque toto obſidionis tempore, non niſi unum militem, & duas fœminas deſiderarunt, poſtremò quod 50. aut 60. ignita jacula, quorum, ut ſupra dixi, ſingula 100. pondo erant, plus terroris, quam damni intulerunt; unico tantummodo horreo incenſo, & ædibus aliquot à ſummo tecto, ad imum uſque, atque aliarum portis, feneſtris, parietibusque convulſis, aut

per-

perfractis. Habes CL. Bernegg. rerum biennii ſpatio apud nos geſtarum narrationem; in qua id conſectatus ſum, ut fortunæ potius meæ, quam Reipubl. imaginem tibi repræſentarem: quorum illud familiari epiſtolæ ſatis convenit, hoc autem hiſtoriæ, quam, ut Ammianus noſter ait, non decet per ignobiles minutias produci, reſervandum eſt. Quod ſi ultra quæris, quo in ſtatu nunc ſint res noſtræ? ſatin' tutæ? an eadem, quæ ante, pericula? iidemque metus? Dicam: equidem uno verbo: Bello liberati latrociniis affligimur. Eadem fabula, ſcena tantum mutata peragitur. Ante legitimus hoſtis, & conflictus aliquis, aut obſidio, nunc latrunculorum, ac prædonum manus, & ſubiti incurſus, ac pro milite ruſticus captus, aut abactus pecorum grex, denique pro egregiis factis furta, triviorum, & famæ materia ſunt. Interea fallendis miſeris iterum pacis, toties falſo promiſſæ, toties fruſtra ſperatæ mentio injicitur: Cui conficiendæ Pontificem, Cæſarem, Reges, Coloniæ convenire jactant. Quæ ut æquiſſima fuerit, tamen ſera erit, poſt tot terris, populisque ſolitudinem factam. Quanquam ego quidem induci non poſſum, ut Germaniæ Principibus honeſtam, aut exoptatam fore

credam.

credam. Quid enim obſecro eſt, quod non cum illis, ſed de illis agitur? quod non ut fœderati, nec ut belli pars, ſed ut cauſa tantum, & tanquam in belli pretium ceſſuri habentur? quod in celeberrima Germaniæ civitate de rebus Germaniæ cum Imperatore ſolis externis negotium eſt, illis quorum præcipuè res agitur, niſi ſi qui obnoxii ſunt, & ad omnia conniventes, excluſis. Nimirum non hic quæritur, an, ſed cui ſerviendum. Dominus quæritur: qui an unus Germaniæ cuicunque ſervitio expoſitæ, (quippe ſoli ſuperſunt, qui nec ferre ſervitutem, nec tueri libertatem poſſunt) imponendus, an velut in judicio familiæ erciſcundæ, plures; Cæſar, & Reges ſtatuunt. Nec Suecis equidem conſilium, & potentiam eſſe video, tam turpi conditione Germaniam liberandi; quos hactenus, non ſuæ vires, ſed odium primò Auſtriacorum, dein Germanicus ſanguis, & Gallicum aurum provexere; quæ ſi ſubtraxeris, profecto apud ſe reputabunt, nihil debilius eſſe, quam potentiam, non ſua vi nixam: adeoque præſentia dubiis, & honeſtis anteponentes oblatam pacem, quam bellum, & cedere, quam pelli, magis è re ſua judicabunt. Ego CL. Bernegg. inter iſtos ruinam minitantes orbis fragores, duobus

bus me velut fulcris ſuſtineo. Ante omnia animo penitus infixum habeo in hoc rerum univerſo, nihil ſine divina providentia geri: & æternæ legis imperio cuncta decurrere: Præeſſe, & intereſſe omnibus Deum, cui niſi optima placere non poſſunt. Ipſe enim, ut eleganter Clem. Alexandr. ait: *ὁ ὅλος νȣς, ὅλος φως, ὅλος ὀφθαλμος, παντα ὁρων, παντα ἀκȣων, παντα ειδως.* Alterum, quod perpetuo mecum volvo, eſt, momentum eſſe, quod hic vivitur: & aliam nobis patriam, aureas, ut Salvianus Maſſil. loquitur, ſuper omnes cœlos, ſanctorum domus, civitatem illam æternam, & permanentem, nulliſque obnoxiam converſionibus: Et parum igitur referre, Gallus, an Hiſpanus, Tros, Rutilusve interim rerum potiatur. Quantum enim (verbis S. Auguſtini de Civitate Dei XVII. claudo) pertinet ad hanc vitam mortalium, quæ paucis diebus ducitur, & finitur, quid intereſt, ſub cujus imperio vivat homo moriturus, ſi illi, qui imperant, ad impia, & iniqua non cogant? Hæc ego mihi, hæc amicis ſæpe ingero, tibi autem nunc CL. Berneggere, non ut doceam, (abſit temeritas,) ſed profectus mei in iſto Philoſophiæ genere ſpecimen. Vale. Mombelicardi Cal. Jul. A. cIↃ IↃ cxxxvII.

II. FORST-

II.

FORSTNERI
AD
BOECLERUM (*).

Johanni Henrico Bœclero,
Hiſtoriographo regio,
Salutem plurimam
Dicit
Chriſtophorus Forſtnerus.

QUinque & viginti annis, quod Mombeligardum me habet, novem, ex quo Dambenojanum rus meum eſt, ultra unam noctem in pago non pernoctavi: neque ruris delicias urbicis occupationibus impedito deguſtare unquam licuit. Sed cum nuper Princeps meus unum, qui ex quatuor ſolus domi ſupererat, filium in comitatu ſuo abduxiſſet, ne omnis anni labor meſſis tempore mihi periret, ſepoſitis paulisper reipublicæ curis, privatæ rei dies aliquot impendere coactus fui. Novum jam

(*) Itidem è Celeb. D. Zeltneri apographo.

Digitized by Google

ſolem orientem cadentemque juxta civitatem video, neque tamen mei juris. Proſequuntur me, adeunt, compellantque quotidie non tantùm noſtri, ſed & ex vicina Burgundia, Briſaco, Baſilea, quibus aliquod nobiſcum publice, privatimque negotii eſt. Attuli mecum Hiſtoriam Cæſaream, opus, donumque tuum, cujus lectione profecto vehementer oblector: cum ab ipſa origine, veriſque fontibus te narrationem deducere videam, hoc eſt: ab illis, qui ſuorum temporum res geſtas, aut paullo ſuperiorum literis mandarunt. Nihil enim in hiſtoria exploratum, certumque, ac indubitatum haberi debet, niſi quod illorum temporum auctores nobis tradiderunt, aut quod Principum, rerumque publicarum chartophylacia teſtes habet. Summam propterea profecto laudem meretur Cardinalis Baronius, niſi pro veris, & omni exceptione majoribus falſos ſæpenumero teſtes, & ſuppoſititias ſchedas, nulla fide dignas nobis obtruderet: præterea coactis, contortiſque interpretationibus etiam fidorum teſtium dicta corrumperet: quod ab Iſaaco Caſaubono, Richardo Montacutio, M. Antonio de Dominis, & noviſſime Davide Blondello egregie demonſtratum eſt.

Digitized by Google

eſt. Imitari illius laborem voluit in Germanicorum Cæſarum hiſtoria, amicus meus, Philippus Verburgius, homo germana fide, & moribus antiquis. Sed publicis occupationibus, & continuis legationibus diſtractus ſupra vires laborem cœptaſſe multis videtur. Abrahamus quoque Vicofortius, qui Electoris Brandemburgii negotia apud Regem Galliæ procurat, imperii Germanici hiſtoriam à Magno Carolo ad noſtra uſque tempora deductam moliri dicitur, de cujus inſtituto, ſucceſſuque poſteritas aliquando judicium feret. In tuo opere nihil non placet. Brevitas præcipue, & judicium: quorum illud lectorem juvat, hoc inſtruit: Vale Ampliſſime Vir, & cœptum feliciter laborem urge.

Dambenoji prid. Calend. Auguſti

CIↃ IↃ CLVI.

Digitized by Google

III.

THEOPHILI SPIZELII
AD
D. PHIL. JAC. SPENERUM (†).
Salutem, & Proſperitatem omnigenam!

Admodum Reverende, Ampliſſime, atque Excellentiſſime Vir, Fautor, Amice, & in Chriſto Frater honoratiſſime.

QUam primum nobilem tuam, ſummæque pietatis Zelo conſpicuam, (quam Poſtillæ Arndianæ præfixiſti) præfationem, non fugitivo ſolum perluſtravi oculo, ſed debita mentis attentione à capite ad calcem uſque pellegi, inſignis cujusdam Medici partes à Te impletas deprehendi, qui cum de morbis graviſſimis agere ſtatuat, non univerſales ſolum & clariſſimas eorum affert ra-

(†) Hanc & ſequentes epiſtolas, cum à B. Spizelio, Theologo pientiſſimo, exaratas, tum ad eum ab aliis datas, ex ipſis autographis exhibeo. Eſt vero hæc reſponſoria ad illas B. Speneri literas, quæ in ejus Conſilior. & Judicior. Theolog. Latin. Parte III. p. 563. ſqq. extant.

Digitized by Google

rationes, atroceſque exponit cruciatus, verum etiam ea, quæ ad ægrorum ſalubritatem faciunt, remedia ſubminiſtrare conatur, quum nulla pars magis expectari ſoleat, aut nihil prius medicina polliceatur: Ita tu, virorum optime, poſt impenſam ſaluberrimam in excutiendis morborum noſtrorum periculoſiſſimorum ſeminariis operam, mediis egregiis damna ingentia prævertere, maleque habentibus (ſi modo peſſima eorum conditio permittat) priſtinam optatamque conciliare incolumitatem, divino fretus auxilio allaboraſti. Quandoquidem verò vix ullum ſit ſtudium, quod res Chriſtiano-Evangelica & tempora noſtra calamitoſiſſima magis efflagitent, inque multis aliis Theologiæ partibus ſatis ſit deſudatum, hic vero quædam tum dicenda reſtent, tum agenda etiam, denique vix ullum ſit argumentum, in quo verè, & ſincerè Θεοφιλὴς ſe & ſeculo hocce dignius operetur, quam quod moribus pravis emendandis, deploratisque animi morbis depellendis impenditur, ideo oblatam à Te provinciam eo ſuſcipere lubentius, atque tum de Morbis corpori ſacræ noſtræ publicæ rei apprime noxiis, tum de Remediis etiam Tecum mea communicare melete-

Digitized by Google

mata conſtitui, hac quidem vice (ne debitos epiſtolæ limites exceſſiſſe videar) in perveſtigando malorum morborumque tantum non omnium fonte, inque profluente hinc unâ vel alterâ Vitiorum Politico-Eccleſiaſticorum palude oſtendendâ aliquam poſiturus operam. Quem verò alium malorum, à Te in laudata præfatione deploratorum, morborumque Fontem ſtatuamus, quam horribilem mentium, etiam doctrinâ puriori imbutarum, etiam Dei & Eccleſiæ miniſterio conſecratarum diſtractionem, & ab illo omnigenæ felicitatis fonte ad neſcio quas perforatas mundanæ vanitatis ciſternas converſionem exitioſam, quâ occupati plurimi, pietati ſinceræ ubique ponere obicem, variiſque excitatis ſcandalis portas atque feneſtras magis magiſque ingruenti malitiæ aperire neutiquam verentur. Et cum neglecto, imò abjecto propemodum, interiori illo SS. Numinis cultu, plerique (cujuscunque ſtatûs, vel ordinis ſint,) de externo duntaxat Religionis ſchemate cuſtodiendo, vindicandoque ſint ſolliciti, hinc exiguam adeò veræ pietati propagandæ impendunt operam, culpa ſua ipſam provocantes Nemeſin, graviſſimiſque calamitatibus puriorem Eccleſiam premen-

tibus

Digitized by Google

tibus ſubminiſtrantes occaſionem. Haud abs re ſub initium præfationis Tuæ principem inter mala Eccleſiam noſtram infeſtantia locum aſſignaſti perſecutionibus, quibus elegantiſſima priſcæ pariter ac recentioris Eccleſiæ facies miſere fuerit conturbata. Quid ſi verò nobili quopiam documento oſtendam, easdem non niſi ipſorum orthodoxorum, & quod cumprimis lugendum, Doctorum etiam miniſtrorumque Eccleſiaſticorum culpa contigiſſe, & ab ipſo Numine irato tanquam debitas ſummæ tepiditatis malitiæque extremæ pœnas fuiſſe immiſſas. Audi, obſecro, Euſebium de palmaria perſecutionis gentilitiæ (quæ ævo ſuo Eccleſiam exercuit, graviſſimeque afflixit,) cauſa diſſerentem, & conquerentem lib. VIII. Hiſt. Eccleſ. c. 1. in hunc modum: *Cum ex nimia libertate in negligentiam ac deſidiam prolapſi eſſemus, cum alter alteri invidere, atque obtrectare cœpiſſet, cum inter nos quaſi bella inteſtina gereremus, verbis tanquam armis quibusdam hoſtilibus nos mutuo vulnerantes; cum ANTISTITES adverſus ANTISTITES, populi in populos colliſi, jurgia ac tumultus agitarent; denique cum fraus & ſimulatio ad ſummum malitiæ culmen adoleviſſet; tum DIVINA ULTIO le-*

vi brachio, ut ſolet, integro adhuc Eccleſiæ ſtatu, & fidelium turbis liberè convenientibus, ſenſim ac moderate in nos cœpit animadvertere, orſa primum perſecutione ab iis, qui militabant. Cum verò ſenſu omni deſtituti de placando DEI numine ne cogitaremus quidem, quin potius inſtar impiorum quorundam res humanas nulla ſollicitudine, ac providentia gubernari rati, alia quotidie crimina aliis adjiceremus: Cum Paſtores noſtri, ſpreta religionis regula, mutuis inter ſe contentionibus decertarent, nihil aliud, quam jurgia, minas, æmulationem, odia, ac mutuas inimicitias amplificare ſtudentes, Principatum quaſi tyrannidem quandam contentiſſime ſibi vindicantes: tunc demum juxtà dictum Hieremiæ: Obſcuravit Dominus in ira ſua filiam Sion, dejecit de cœlo gloriam Iſraël, nec recordatus eſt Scabelli pedum ſuorum, in die iræ ſuæ, ſubmerſit Dominus omnem decorem Iſraël, & macerias ejus omnes deſtruxit. Etc. Quid quæſo ſignificantius de prima perſecutionum, Eccleſiam etiam Evangelicam exercentium, origine poſſet enunciari? cui tantæ calamitatis, (quâ de tantopere Tu præfationis initio es conqueſtus,) cauſa jure potiori tribui atque imputari, prætérquam pudendis illis vitioſisque humoribus, qui-

quibus priſcæ Eccleſiæ corpus ex Euſebii indicio tantopere fuit corruptum, ut non niſi extremis ſectionis & uſtionis remediis ſanari potuerit. Et cum conſimilis plane καχεξία & κακοχυμία noſtræ Eccleſiæ corpus tantum non univerſum invaſerit, non mirabimur, ſi Evangelicæ quoque Sionis gloria magis obſcuretur, horrendumque novæ cujusdam ſectionis aut uſtionis per militantes immineat periculum, idque eò majus ac gravius, quo magis (Te diſerte non minus, quam prolixe in laud. præfat. oſtendente) omne caput noſtrum, h. e. ordo Politicus, cæteris imperans membris, laborat, omne cor, (ſive ordo Eccleſiaſticus) eſt languidum, à planta pedis uſque ad verticem, h. e. in tota vita communi, vix quicquam ſani deprehenditur. Atque ut de *Capite*, morbisque id ipſum infeſtantibus (Tua obſervaturus veſtigia) dicam initio, profligata fere ſupremi Regis reverentia atque authoritas, præpoſterusque fluxæ poteſtatis amor deſideriumque effecit hactenus, ut Procerum plerique, curam Religionis ſanctæ, pietatis ſolidæ, curæ Regionis poſthabentes, de illius incremento emolumentoque parum aut nihil omnino ſolliciti fuerint, ſolaque Religionis umbra

Digitized by Google

tituloque contenti, falſam ut plurimum religionis oſtentarint imaginem, ut hiſce veluti retibus honores ac imperia, quorum ſitientiſſimi ſunt, aucupari poſſint, adeoque (ut de ævi ſui politicis dicebat Jovinianus apud Socrat. lib. III. c. VI.) *non Deum, ſed purpuram colentes*, huc uſque animum prodiderint à verâ pietate ſummè alienum; Jeroboamicis ad hæc imbuti corruptique artibus, tantum non omnia divina jura evertere, omnemque Religionem pro inſtrumento conſervandi ſtatum civilem habere, & ad impietatis ſuæ regulas examinare non dubitaverint. Vix majus invenias malum, quam Principem hoc ipſo inſignitum charactere, religionem non integro fidelique animo amplectentem, ſed ſuis ſubjicientem libidinibus, ficte duntaxat & ſimulatè eam colentem, quatenus nimirum conſiliis ſuis utilem fore crediderit, tunc deſerturum & perſonam abjecturum, cum ſibi noxiam fore perſuaſerit, cum ingenti quidem Numinis injuria, & Reip. imo etiam Eccleſiæ totius pernicie. Etenim quid mentita illa religionis honeſtatisque ſimulatione peſtilentius, qua præter promiſcuam plebem ſæpè ipſi pietatis profeſſores, verbique divini præcones in

gra-

Digitized by Google

graviſſimum inducantur errorem, imo pudendo tandem gratiæ humanæ reſpectu faſcinati, ab officii ſui ipſiusque pietatis ſemita turpiter deficiant? Quid quod tepidi illi religionis chriſtianæ evangelicæque protectores politici, pro plenaria ſua circa ſacra (uti quidem exiſtimant) poteſtate, ut plurimum non alios ſacris admoveant miniſteriis, præterquam SUI SIMILES, Deoque exoſos artium ſimulandi diſſimulandique illiberalium magiſtros, atque de hominibus, (ut quidam diſerte profeſſus eſt) ad STATUM aptioribus intrudendis laborent unice. Quales obſecro ex hujusmodi corruptæ intentionis ſeminario fructus expectes, ſinceræ fidei profeſſione dignos? Quid mirum, quod carnali quodam reſpectu ad ſacra munia deſignati, omni fere deſtituantur Spiritu, ſatisque frigidè ſuo officio fungantur? Si prava Parentum intentio (uti Tu ipſe quondam præclare per literas docuiſti) ſæpe impediat, quo minus filii ad ſacra adhibiti feliciori gaudeant ſucceſſu, quantam quæſo curſui evangelico remoram injiciet carnalis ille patronorum in deſignandis, eligendis, confirmandisque Doctoribus publicis reſpectus? Davum dixero, qui omnia in Eccleſia perturbet, lauda-

Digitized by Google

dabileſque bonorum fervidorumque præconum conatus opprimat, atque conficiat. Quoties Jaſones, à malis electi Principibus, irrita fecere cuncta piorum Sacerdotum circa pietatem propagandam conſilia, utque Regi gratificarentur magis, omnigenæ impietati aperuêre feneſtras, verbis etiam, & ſuaſionibus concitato ad propriam perniciem populo? Ac licet frequens experientia docuerit, quam male hactenùs orthodoxis etiam ſuperioribus ceſſerint conſilia à carnis profectâ prudentiâ, ut illa ipſa Eccleſiæ non minus, quam Reipublicæ perniciem attulerint, quæ antea veluti ſingularia quædam adminicula plures ſunt admirati; nihilominus tamen, de corrigenda emendandaque prava, (qua de dixi,) intentione neutiquam illi fuerint ſolliciti, ſed denſioribus magis magisque imprudentiæ tenebris involuti.

Fontem me nunc indigitaſſe non diffiteberis, è quo innumera hactenus in utramque Rempublicam mala veluti fœtulentæ paludes ſunt derivata, imo morborum peſtilentiſſimorum, (quibus corpus publicum hucuſque laboravit,) ſeminarium fuiſſe excuſſum. Quod ſi verò de remediis, eo quo par eſt ſtudio ſimul ſolliciti, operam cum-

primis

Digitized by Google

primis nobis dandam eſſe advertamus, ne morbis ipſis duriora applicentur, neve perſonali illo elencho (quo unus duntaxat, alterque ſigillatim publicè corripitur) adhibito, animi aliàs à pietate alieniſſimi magis exaſperentur, odioque inflammati, vehementiori pro ſua, qua pollent, poteſtate extremum pietati accerſant exitium. Nonne magiſtrâ experientia didicimus, hactenùs ad ædificationem Eccleſiæ parum, multum verò ad deſtructionem, & ſcandalizationem profeciſſe illos concionatores, qui Cymbam officii elenchticam vix in altum provectam, graviſſimisque affectuum agitatam turbinibus, extremo ſubmerſionis expoſuere periculo. Utinam inſigne B. Lutheri monitum ob oculos illi ſemper habuiſſent, quod apud Portam in Paſtor. Luth. p. 219. & Eccardum in Paſt. Conſc. p. 115. hisce verbis legitur expreſſum: *Es ſind viel geängſte und unnütze Prediger: auß denſelben ſind auch dieſe ein Stück, welche mit wolbedachten Worten ihnen fürſezen, jezt dieſe, jezt jene zu ſtechen, und bald zu bekehren, da es dann aus wunderlichem rath Gottes geſchihet, daß ſie nichts weniger ausrichten und ſchaffen, dann eben, daſs ſie gedacht haben; dann der Menſch fühlet von Natur, daß das wort wieder und*

auf

auf ihn mit liſt zugericht, und mit menſchlichem Koth beſchmeiſſt, darum hat er ein eckel und grauen dafür, und wird vielmehr erbittert, dann daß er ſolte bekehret werden.

Ille, ille cum maximo emolumento alios reprehendet, qui DEVM ſibi & Chriſtianam in objurgando proponit charitatem, privatas non perſequitur inimicitias, totus divino ardet amore, virtutumque comitatu circumſeptus iraſcitur. Tale fructuoſi monitoris exemplar cum ſingulæ præfationis Tuæ ſpirent paginæ, atque incomparabilem ſeveritatis ac charitatis mixturam exhibeant, dubium nullum eſt, quin plures (utinam in omnium manus chartæ illæ inciderent!) ad frugem nobili adeò artificio ſis revocaturus, atque cœleſtis Regni procuraturus incrementum. Agerem nunc tecum de magis ſpecialibus remediis in laudata tua præfatione ampliori diſquiſitioni expoſitis, ni magis opportunæ occaſioni tanti momenti negotium duxiſſem reſervandum, atque indicato commonſtratoque illo malorum ferè omnium palmatio fonte, (quod ſcil. profani, deque externo potius, quam interno cultu ſolliciti, artibusque Jeroboamicis imbuti principes, Rerumque publicarum gubernatores, ut plurimum ſui ſimiles generent

Digitized by Google

rent ſacrorum adminiſtros, defluentes totos in terrena &c.) præſentes finire conſtituiſſem. Nunc itaque Te Virorum pientiſſime pariter ac cordatiſſime (Evangelici cujusdam ESRÆ fungentem officio) divinæ protectionis alis etiam atque etiam commendo, & à Deo calidis votis expeto, ut utiliſſimæ plantationi ac rigationi Tuæ ex alto benedicat, Eccleſiæque ſuæ emolumento longam Tibi tribuat incolumitatem.

IV.
SPIZELII
AD
SPENERUM.

Salutem & omnigenam à Jeſu BENEDICTIONEM.

Vir admodum Reverende, Ampliſſime atque Excellentiſſime, Domine Fautor & in Chriſto Frater obſervandiſſime.

QUanquam ab aliquot annorum decurſo tempore meritò TE magnifecerim, tuaque omnia non exoſculatus modo ſim, verum altè etiam in animum

Digitized by Google

mum meum recondiderim; Attamen ex quo nuper Tecum in eadem palæſtra ſacrâ exerceri cœpi, egregiamque tuam & calidi affectus plenam legi relegique Epiſtolam, crevit admodum amor erga TE meus, & inenarrabili accenſus ſum TE porro compellandi deſiderio, ac licet Literæ Tuæ me languentem deprehenderint è gravi diutinaque pro noſtra Eccleſia ſollicitudine, ſimulque occupationes aliæ ex aliis ingruerint; non intermittendum tamen aut differendum diutius reputavi officium, quod præter amicitiæ amorisque debiti legem, ipſa mihi pietas, juſtaque cura Eccleſiæ noſtræ impoſuit. Et cum Literæ tuæ non peculiarem modo ſpiraverint humanitatem, ſed candorem quoque incomparabilem velut in ſpeculo repræſentaverint, ego etiam quædam ſinceri pectoris ſpecimina jam duxi exhibenda. Sicuti autem rectiſſimè omnium Malorum primam ſcaturiginem Fidei appellaſti DEFECTUM, ita haud abs re innumera ordinis ſacri vitia atque ſcandala, quin & ſperatæ ædificationis interciſionem inde ,, hactenus promanaſſe reputaſti; quod non ,, omnes, imo vero multo pauciores ſint, ,, (quam plerique arbitrantur,) FIDELES, ,, qui paſcendis Chriſtianis cœtibus, præfi- ,,cian-

ciantur. „ Paradoxa ſane, ac fere incre-„ dibilis hæc bonis quibusdam, (licet ſimplicioribus) animis apparebit aſſertio, aſt nimis (eheu!) vera cæteris, paulo accuratiori ſtudio Rem ſacram (prout hodie paſſim geritur) conſiderantibus videbitur. Quamvis enim plurimi DEO & Eccleſiæ ſervitio conſecrati homines inſigni gaudeant Eruditione, exactâque articulorum FIDEI inſtructi ſint cognitione, ipſa tamen FIDEI ſinceræ ac Pietatis praxi multos deſtitui, ex eo colligere licet, quod non ad DEI ſolius gloriam & Eccleſiæ emolumentum, ſed tantùm propter honoris bonorumque temporalium acquiſitionem, donorum oſtentationem, ſaltim Scientiæ ſuæ expletionem, Sacra tractare ſoleant ſtudia, nec majori devotionis internæ affectu iis incumbant, quam profanis aliis; imo vulgaribus etiam opificiis, pro pane lucrando ſuſceptis atque exercitis: Et cum de cognitione nudè ſpeculativa plerumque ſint ſolliciti, ſæpè immoriantur φυσικωτέροις, ſcholaſticis, philologis, hiſtoricis, antiquitatibus, ipſorum ſcilicet judicio magis admirandis, & vanæ oſtentationis pabulis; Cæterum cognitione reflexivâ & practica conſcientiæ admodum ſterili eos præditos eſſe magis patebit, ſi caſus ſectentur

tur tantummodo ad externos mores, agenda Eccleſiaſtica, vulgares ceremonias, hominum canones & inſtituta, imò & ad carnis ſuæ titillationem, carnaliſque contentionis & oſtentationis puncta pertinentes; ſi etiam ſermones ſacros, judicia & deciſiones forment non tam liberas quàm ſerviles, verſatiles ad mundum & tempora inflexas, & proprio bono utili aut jucundo implexas & purpuratas. Neque verò FIDEI ſinceræ ſufficiens documentum tibi dare videbuntur, ſi orthodoxam doctrinam coram plebe magno profiteantur zelo, tumultu, pompa, cum idipſum duntaxat ad ambitionem, victoriam, proximi confuſionem & ſupplantationem, non ad ædificationem hominumque ſalutem fieri poſſe, imo fieri triſtis quandoque experientia teſtetur, doceatque, totam interdum veritatis aſſerendæ aut defendendæ ſcenam facilè mutari, ſi vel lucri bonus abſit odor, vel grave adſit periculum, aut in Eccleſia aut politia ex voto & ad palatum omnia ipſis non eveniant, ſicque Julianus ex verbi lectore & Evangelii profeſſore in ejuſdem irriſorem & hoſtem degeneret. Tales itaque ejuſque farinæ alios homines nunquam vere FIDELES fuiſſe veritati apprime eſt conſentaneum, præſertim

tim

Digitized by Google

tim ſi nullos etiam in tota vita ſinceræ fidei fructus protulerint, nullus pietatis veræ ſenſus corda ipſorum penetraſſe, ſenſus occupaſſe, corpora ſanctificaſſe deprehendatur; ſana item careant converſatione, & ſuavi ſacræ mutationis experientiâ, ſecum trahente piam de cavendis peccatis ſollicitudinem, atque ferventem omnigenæ virtutis dilectionem; totam denique vitam moresque ita perpoliente, ut ſpeculi non tantum reflectentis ſed & urentis ideam repræſentet. Nec minus de magno Fidei defectu illi redduntur ſuſpecti, ſi vere piorum ac fidelium, ſive paſtorum, ſive diſcipulorum vitam, converſationem, moresque egregios, non tantum non æſtiment, ſed etiam iis vehementi faſtidio, indignatione & plusquam Vatiniano odio adverſentur, illosque omni occaſione data ſuſurris, detractionibus, dicteriis, imò factis etiam illaudatis perſequantur; malintque aperte improbos, hypocritas item ferre ac tepidos, quam Chriſtiana fide, veraque pietate conſpicuos, quorum ſacrum bene vivendi ſtudium tanquam inutilem curioſitatem aut melancholicum delirium, aut hypocriſin & cerebri cordisque impotentiam explodere conantur. Sed & alia indicarem Defectus illius peſtiferi

Digitized by Google

ſigna & indicia, ſi minus Tibi, Vir & Amice magne forent perſpecta, & ni majus longe operæ pretium me facturum crederem, ſi de communis hujus mali primis incunabulis perveſtigandis Tecum ſim ſollicitus, pauloque perpendam accuratius, unde turpis ille defectus potiſſimum infelicem ſuam trahat originem? Præclara ſane illa ſunt, quæ Tibi, Vir venerande, inciderunt, remque acu tetigiſſe videre, dum pleriſque PARENTIBUS (haud pio zelo liberos ſuos ſtudiis ſacris admoventibus) culpam attribuiſti; Cùm enim carnalem eorum intentionem, carnalis ſtudiorum morumque ratio vulgò excipere ſoleat, vix ulli ſpirituales ſincerique fructus, ab ejusmodi non tam DEO & & Eccleſiæ, quam propriis commodis conſecratis hominibus poterunt expectari. Utinam Chriſtiani Parentes laudatiſſima Monicæ premerent veſtigia, quæ, cum filium ſuum Auguſtinum utero geſtaret, votis ſæpius renovatis, eum religioni Chriſtianæ & divinæ gloriæ obſequio dedicabat; uti id ipſemet teſtatur, dicens, quod jam tum in utero Matris agens, Salem DEI deguſtarit. Sicut & Theodoretum, ſanctum illum Cyri Epiſcopum, à Matre DEO ante conceptum conſecratum fuiſſe accepimus. Et Bernardum

Digitized by Google

dum ſtatim poſt partum maternis manibus Deo oblatum eſſe, vitæ ſcriptor perhibuit. Utinam, inquam, egregia hæc Parentes Chriſtiani premerent veſtigia, hincque fructus ventris ſui, etiam antequam in lucem edantur, Divinæ Majeſtati offerre diſcerent! Quamvis enim is quoque in Eccleſia priſca Magni Chryſoſtomi obtinuerit elogium, quem Mater Anthuſa omni conatu â ſacro revocare ſtudio tentavit (*), nec ſine lamentis ſeculo arctius implicare conſtituit; ſatis tamen conſtat, DEUM nullo non tempore ſacras filiorum oblationes benigne admiſiſſe, bonosque parentum affectus votaque calida ut plurimum exaudiviſſe, imò egregia ſemper Spiritus S. organa evaſiſſe eos, qui vel ante, vel ſtatim poſt conceptum DEO & Eccleſiæ commodis à Parentibus fidelibus ſunt conſecrati, inque ſalutari SS. Numinis timore feliciter educati. Quod ſi vero filiorum ad ſacra ſtudia manuductio propriis duntaxat Parentum nitatur commodis, atque teneris animis amor erga Theologiam, honorum aut bonorum temporalium reſpectu concilietur, tum etiam in

(*) Oratio Matris Anthuſæ, qua filium eſt allocuta, extat Tom. V. Opp. Chryſoſt. fol. 487. edit. Baſil.

Digitized by Google

ſcholis ſive privatis ſive publicis Sacra profanè tractentur, mirum non eſt, ſi poſtea pleraque (uti bene ſcribis,) non peſſime alias procedentia, miſere corrumpantur, atque (ut prophetica phraſi utar) *loco uvarum*, ſeu bonorum fructuum *meræ labruſcæ* proferantur. Quandoquidem vero meam quoque de miſeræ hujus corruptionis fonte, ac plerarumque calamitatum Eccleſiaſticarum origine ſententiam expetiiſti, eam nunc ſimpliciter candideque exponam ac declarabo: Plurimum plerumque vitii in ipſa ad ſacra Munera Vocatione, ipſaque Miniſterii collatione & acceptione hærere exiſtimo, „ dum humano potius favore (uti „ Gregorius M. Epiſt. Lib. IV. Ep. II. loquitur,) quam divina gratia multi conſequuntur ſacerdotia; & à quæſtu potius „ aut ambitione, quam à divinæ gloriæ ſtu„dio ſeſe invitari patiuntur. „ Qui licet paulo meliores ſint iis, qui ejusmodi gradibus ſacrum conſcendunt locum, ut magna inde ſcandala, graviaque Religioni veræ præjudicia oriantur; attamen non omni culpa iſtos quoque vacare inde patet, quod oculos ab infinitæ Clementiæ, Divinæque Majeſtatis throno averſos, in Hominum potentiam atque auctoritatem conji-

ciant,

ciant, & Promotionis ſpe incitati, ſtudia, vitam, actionesque Patronis immolare, ſpretoque Creatore, thura incendere creaturis haud vereantur. Anne obſecro à veritatis tramite me aberrare crederes, ſi fœdam hanc, & Chriſtiano, ne dicam Deo ſacrato Homine prorſus indignam idololatriam, deploratæ corruptionis, omnisque defectus ſpiritualis ſeminarium nuncuparem? Cum id Hominum genus (quod Spiritus divinus CURRENTIUM titulo Jer. XXIII. deſignavit) aut enormes quondam invexerit errores, aut Fidei & pietatis cauſam frigide admodum egerit, imo gregem univerſum turpiter interdum deceperit. Et quis non videt imprudentes, ne dicam excordes eſſe illos, quos ipſa ſacri Muneris difficultas non terreat, quos item voluptas potius propria, & carnalis aviditas, quam ſincera DEI & proximi charitas ad ſacra trahat pulpita? Quod ſi enim vero, tamque vehementi amore cœleſti eſſent præditi, ut pro SS. Numinis gloria & Eccleſiæ ædificatione maximos ſubire labores eſſent parati, id ſibi dictum putarent, quod olim Davidis filia, ſe furenter invadenti dixit Amnoni: 2. Sam. XIII. *Loquere ad Regem & me tibi non denegabit;* adeoque

Digitized by Google

illi animoſi, & præ concionandi deſiderio ferè tabeſcentes homines demiſsè cum Rege (cœleſti quidem non terreſtri) loquerentur, qui pro benignitate ſua iis ſubveniret, ac deſiderata quoque clementer concederet; imò ſi deinceps quoque cum Rege loquantur aſſidue, ſe totos ponant in oratione, nilque aggrediantur, quin dicendi agendique ab immortali DEO primordia capiant, facilè ſperatæ ædificationis ſucceſſum impetrarent, quin eò fortiores & fructuoſiores evaderent, quo longiùs olim à promotionis Eccleſiaſticæ deſiderio, & concionandi voluntate abfuerunt. Neque vero hæc ita accipi velim, quaſi illicitum crederem omne pro vocatione Eccleſiaſtica conſequendâ ſtudium, aut improbare velim ſacram illam orexin, calculo Apoſtolico I. ad Tim. III. 1. commendatam, ſed quod indignum prorſus tam ſacro munere eſſe exiſtimem irruere in domum DEI, haud rite vocatum, cum hoc quiſpiam ne in privati cujusdam audeat ædibus, neque legationis onera quiſpiam ſibi ſumat non miſſus à Principe, imò quod projectum & temerarium eſſe putem, nimis facilem & avidum ſe præbere in re tanta ſuſcipienda, tractanda, gerenda. Quod enim fretum tantos ha-

Digitized by Google

habet fluctus & commutationes? Quem Euripum huic Euripo comparares? Quæ charybdis tam vorax? Quod item Mare tam fallax, infeſtum & ſcopuloſum? Quis itaque ſine ingenti trepidatione & timore tantis ſeſe committere auſit periculis, & magno deſiderio imminentem expectare tempeſtatem? Prudens certe Divini verbi buccinator idem de ſe ſentire ſolet, quod ſenſit Jeremias, qui cum à DEO opt. max. ad erudiendos rudes & ignaros populos legaretur, ſuam inſcitiam expoſuit, infantiam excuſavit, utque onus illud effugeret, pueriliter balbutivit. Quemadmodum & maxime illuſtria priſcæ Eccleſiæ Luminaria, non niſi invita & coacta candelabris ſuis ſunt impoſita; Patres, inquam, præcipuos, ſummos Dignitatum Eccleſiaſticarum gradus omnino reluctantes conſecutos eſſe legimus. Sic de Magno Baſilio Gregorius Nazianzenus (*): *Non hanc poteſtatem*, ait, *furatus, nec ea per vim potitus, nec honorem perſecutus ſed ab honore quæſitus* &c. Et de ſe ipſo (**) ad Cathedram Bizantinam voca-

Nn 5

(*) Orat. XX. in laud. Baſilii
(**) In carmin. de vita propria.

Digitized by Google

cato: — — — *Sacris me collocant hi in ſedibus flentem gementem* — — —.

„ Quam præclare autem (ſcribit idem Gregorius) nobiſcum ageretur, ſi idem rerum NOSTRARUM Status eſſet! Nunc autem (notanter addit) periculum eſt, ne ordo omnium ſanctiſſimus omnium maxime ſit ridiculus — — Antiſtes facile invenitur, non elaboratus, ſed recens, quantum ad dignitatem ſimul ſatus & editus, quemadmodum PoëtæGigantes finxerunt; Uno die ſanctos fingimus, eosque ſapientes & eruditos eſſe jubemus, qui nihil didicerunt, nec ad ſacerdotium quicquam prius contulerunt præter *Velle*. „ Memorabilis ſane extat hanc in rem Imperialis ſanctio, Juris Cæſarei corpori inſerta, ita ſonans: *Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus antiſtes, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi; profecto enim indignus eſt, niſi fuerit ordinatus invitus.* Et ex vetuſto Eccleſiæ ritu quisquis in Epiſcopum conſecrabatur, inter ipſa ſolennia rogatus à conſecrante; Num velit epiſcopari? Semel, iterum, tertio reſpondere debuit. *Nolo*, quæ reſponſio eò ſpectabat, ut invitum electum eſſe inde conſtaret, quip-

Digitized by Google

quippe qui tanto oneri ſuſtinendo ſe imparem, tanto muneri exercendo inidoneum, tanto honore indignum profeſſus fuerit, neque ſe ambitione inſtinctum, ſed Eccleſiæ neceſſitate adactum indicaverit, qui mos tamen ab eo tempore omnino ceſſavit, quo enormes circa officiorum Eccleſiaſticorum collationem abuſus in Eccleſiam Chriſti irrepſere, ſanctaque miniſteria non hominibus ad ea idoneis demandata, ſed pro ſuperiorum favore & lubitu, veluti præmia ſunt diſtributa. Nimirum ſicuti (verba Petri Suavis adſcribo) primis Eccleſiæ temporibus perſonæ, quæ Eccleſiæ neceſſitati inſervirent, eligebantur, ſic decurſu temporis, gradus dignitatis ſive emolumentum, perſonæ qualitati fuerunt adaptata. Non tamen ſine magno pietatis & optatæ felicitatis detrimento ac diſpendio a magnis Eccleſiæ Doctoribus deplorato. Quorum etiam alius (puta Gregor. Naz. orat. XX.) ſibi ex Epiſcopali cura totius vitæ ſpiritualis & veræ philoſophiæ impedimentum ſubortum eſſe indicavit; Alius (devotiſſimus ſcil. Ephræm Syrus) ſimul ut intellexit, quoſdam ſibi ad gerendum Epiſcopatum eſſe ſuffragatos, in forum curſitavit, atque incompoſite incedendo, veſtem la-

ce-

cerando, & cibum palam capiendo ſe furere monſtravit (*); Alius tantum ſe intus perdidiſſe exiſtimavit, quantum foris ad culmen dignitatis aſcenderit, quæ verba Gregorii Magni ſunt, Paſtoralis ſui initio graviſſimè eos reprehendentis, qui curam animarum incaute potius expetere, quam caute ejus pondera declinare conſueverunt. Quo libro etiam egregiè oſtendit, ſacrum officium non ſolum non diligere, ſed omninò neſcire eos, qui ad culmen regiminis anhelantes cæterorum ſubjectione paſcantur, laude propriâ lætentur, ad honorem cor elevent, rerum affluentium abundantiâ exultent, atque mundi lucrum quærant ſub ejus honoris ſpecie, quo mundi deſtrui lucra maxime debuerant. Nec minus exemplo proprio, quam verbis hæc docuiſſe laudatum illum Gregorium alterum, Magnum nuncupatum, atque Romanam cathedram non ſolum declinare voluiſſe, verum tandem invitum & cum magno angore (raro Pontificum exemplo) ſuſcepiſſe Joh. Diaconus in ejus vita indicavit. Quam invitus etiam Ambroſius ad Eccleſiæ Mediolanenſis gubernacula ſit evectus, Paulinus in vi-

(*) Sozom. Lib. III. C. XV.

Digitized by Google

vitæ hiſt. prolixe tradidit. Magnus item Auguſtinus tantopere ſubire reformidavit Epiſcopale onus, ut privatus exiſtens, caverit ingredi eas civitates, in quibus noſſet cathedram vacare, ne forte coactus ei præficeretur curaque oneraretur Epiſcopali; Et hoc (ait ipſe in Conf. ſerm. XLIX. de diverſ. c. 1.) agebam quantum poteram, ut in loco humili ſalvarer, ne in alto periclitarer. Quinimo nonnulli cum ipſo Bernardo ſacrum animarum regimen munusque Epiſcopale omnino detrectarunt, jamque ſuſceptum rurſus abdicare ſunt conati; non mirum ſane; *quid enim* (quærit Doctor quidam egregius) *eſt Epiſcopatus niſi cruciatus? quid aliud eſt hic honor, niſi onus? quid eſt hæc ſublimitas, niſi naufragoſa tempeſtas?* Sed appoſite Bernardus: *Non omnes* (ſcribit Epiſt. 42.) *capiunt verbum hoc; Multi alioqui non tantâ fiducia & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſentirent & onera, gravari profecto metuerent, nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Cæterum* (pergit Bern.) *curritur in clero paſſim ab omni ætate & ordine, & doctis pariter & indoctis, ad Eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis jam quisquam victurus ſit, cum ad curas pervenerit.* Quandoquidem ve-

vero jam Bernardi ætate, peſtis hæc tot clericorum invaſit animos, quid mirum obſe-„ero, quod grave & formidabile animarum „regimen HODIE (juxta Laur. Juſtiniani „querelam) à multis deſideratur, quæritur, „emitur, & absque timore obtinetur, „quia, quale ſit, ignoratur: Attendunt hu-„jusmodi præſentia, nec futura proſpiciunt, „magni æſtimant, ſi præponantur cæteris, „ſi aliis imperent, ſi honoribus extollantur; „attendunt, quid æſtimentur, non quid „ſint, nec conſiderant ipſi, elatione tumi-„di, mente cœcati, intentione corrupti, & „moribus perditi, quam ſit breve ipſorum „gaudium, quam formidabilis ſtatus, quam „fugitivi honores. Utinam id ſtudioſe conſiderarent quicunque ardentius quam par eſt ad Eccleſiaſtica officia obtinenda feruntur! Utinam in illa, quæ à DEO ipſis conceſſa eſt, honoris ſorte acquieſcerent, nec ad altiorem dignitatis locum feſtinabundi properarent, quin potius inviti aut coacti eò pervenirent! Ea ſiquidem ratione eóque ſacro quaſi ſtrategemate, mala innumera, quibus ultro currentes ſunt obnoxii, feliciter evitarent, ſcopumque præfixum multo rectius attingerent. Quos enim æterna DEI Sapientia ad ejusmodi gradus olim deſtinavit,

Digitized by Google

vit, eos tempore opportuno, quamvis latentes, quamvis refugientes, è latebris ſuis ac profugiis in lucem & ſolem novit educere, atque ad Eccleſiæ ſuæ curam miris modis admovere. Via nimirum hæc REGIA eſt ad primos honores, admodum tuta ſed parum trita, quo fit, ut plurimi ad altiora conſcendere cupientes juſto DEI judicio deſcendere jubeantur: cumque ambitionis œſtro perciti, neque DEI Gloriam, neque populi profectum, ſed proprium duntaxat honorem & commodum reſpiciant, accidit, ut arcano cœli calculo ad terrorem prave repentium & ſolatium pie viventium protenus rejiciantur. Quis, obſecro TE, SPENERE VENERANDE, lernam malorum, quæ à peſte hac in Eccleſiam defluxere, poteſt recognoſcere; quis tot corruſcantes ſtellas, quæ hac ratione de cœlo cecidere, animo valeat revolvere, & ſimul non execrari abominandam illam φιλοπρωτειαν ac φιλοτιμιαν, quæ innumeris contentionibus Eccleſiaſticis occaſionem ſubminiſtravit, mala, quæ omnium graviſſime Eccleſiam infeſtarunt, plenis velis introduxit, & (quod anxiè deploramus) veræ ac ſinceræ pietati, ſacræve ædificationi maximum obicem poſuit? ſiquidem vitium

in

in prima concoctione primave muneris ſacri acceptione commiſſum, haud facile corrigitur in ſequentibus, & quæ initio carnales Clericorum animos occupavit Ambitio, ſedem plerumque in iis figat ſtabilem, maximeque impediat, quo minus illi copioſos laborum ſuorum fructus conſequantur. Plura nunc enumerarem veræ fidei ſinceræque Pietatis obſtacula, eaque recenſerem, quæ in ipſius ſacri officii curſu ſive committantur ſive omittantur, non ſine multorum offendiculo plurima; ni alia nunc eſſent expedienda; atque Tua prius de iſta quoque malorum iliade cogitata accuratiſſima perveſtiganda; Tua autem mihi jam imploranda eſt humanitas, ut hæc mea meletemata, diſcendi duntaxat amore tecum communicata, Sapientia Tua paſſim celebrata emendare aut patientia inſigni tolerare haud dedigneris. Vale. Scribebam Auguſtæ Vindelic. poſtr. Id. Jan. Ao. 1670.

Admodum Rev. Amplit. & Excell. T.

obſervantiſſimus & obſtrictiſſimus

Th. Spizelius.

V. CARP-

V. CARPZOVII AD SPIZELIUM.

Pacem, & Amorem ſincerum!

Vir plur. Rever. atque Excellentiſſime, Domine, Amice, Fautor, Compater, & in Chriſto Frater, cum obſervantiâ colende.

ANnon verò nimium jam erat, quod pio voto honoratiſſimus frater tuus tuo nomine adjecerat mnemoſynon profilio Tuo aſſervandum; cum Tuas vices eum è ſacro baptiſmate ſuſcipiendo ſuſtineret? Quorſum ergo pretioſum illud conchylium, quod nuperè ſubmiſiſti? *Nimis* profectò prodigus es, &, pene dixiſſem, curatoris indigus, qui in eos tot munera effundis, quos nunquam Tibi ea relaturos noſti. Parce quæſo, Amice, neque me ſic in anguſtias poſthac redige, qui dicendis gratiis haud ſufficio, nedum reddendis. Cæterum, quicunque etiam ſit, qui his iterum nundinis opera Schikardi omnia meo

nomine in publicis iſtis tabulis promiſit, id me inſcio & invito egit. Applicare ad talia animum meum hoc tempore non poſſum. Interim gratiſſimâ mente exoſculor affectum tuum in Grotianarum Epiſtolarum communicatione denuo conſpicuum. Faxo, ne fruſtra illæ mecum communicatæ ſint, ſed in lucem tempore ſuo prodeant. Libros tuos, R. Samuelis Zaphenath paaneach, & Cappellani mare Rabbinicum, (quod pace tuâ fiat,) nondum reddo: nondum enim ex voto iis frui licuit per innumera ad alia avocamenta. Reddam tamen gratus proxime. Mitto hîc quasdam nugas Hodegetico paterno additas, quas ridebis, certe ſcio. Addo ſpecimen Concordantiarum Lankiſianarum, nunc tandem hîc Lipſiæ imprimendarum, quæ res multùm temporis mihi devorat. Judicium de utroque ne reticeas, quæſo, ſerium. Dn. D. Speneri præfationem poſtillæ Arndianæ præfixam legeris. Magna molitur Vir optimus: ſanare ſauciam Eccleſiam noſtram, atque à morbis inteſtinis, quibuscum hactenus conflictatur, liberare. An Conſilia omnia fini apta, vel talia, ut dari effectui poſſint, dubitavi. Certe quidem, quam è I. Cor. XIV. comminiſcitur rationem conventuum Eccleſia-ſtico-

Digitized by Google

ſticorum, quibus non unus verba faciat, (quanquam & hanc omnino retentam cupit,) ſed plures in medium ſententias in Eccleſia conferant, vix cum ſalute Eccleſiæ introducat aliquis. Quæ de Theologia ex Taulero, Thoma à Kempis, Teutonica Theologia addiſcenda affert, non probem. Quæ poſcit à Profeſſoribus Academicis, ea optari poſſunt, ſperari nequeunt. Hypotheſes de Judæorum futura catholicâ (ſecundum quid) converſione, & lapſu illuſtri Sedis Romanæ inſtanti, fundamentis nituntur parum firmis, h. e. Scripturæ locis, quorum aliam mentem nos Theologi noſtri docent. Dabit dies, quid profecturus eâ re ſit. Conatus interim, & intentio ſaltem bona non improbanda. Deus miſereatur ſuæ Eccleſiæ, & malis omnibus, adventu ſaltem ad judicium ultimo finem imponat. Vix enim meliora ante hunc in mundo ſperanda ſunt. Vale, Vir, & Compater honoratiſſime, cumque uxore tua abs nobis ſalutatus, vive quam feliciſſime.

Properabam. Lipſiæ d. 9. Maji 1675.

Tuæ plur. Rever. Excellentiæ

ad preces & ſtudia

L. Joh. Bened. Carpzov.

VI.

CARPZOVII
AD
SPIZELIUM.

Pacem, & Amorem ſincerum!

Vir admodum Reverende, CL. &
Præcellentiſſime, Domine, Amice, Fautor, Compater, & in Chriſto Frater honoratiſſime.

HEſternâ demum veſperâ è prelo liberata eſt hæc horarum Lightfooti editio, quæ me hisetiam nundinis præter ordinarias, easque, uti noſti, haud leves ſacræ functionis curas ſic tenuit, ut omne literarum commercium, quod mihi cum amicis eſt, in hunc differendum diem fuerit. Intra paucas hebdomadas volumen ſic ſatis grande excuſum eſt, tribus typographiis operas jungentibus: quæ res fecit, ut quotidie ferme ſex quaterniones forent calculandi: Atque iſte labor tempus aliis meditationibus præcluſit, iis quoque, quas communicatis abs te libellis tribuere decreveram.

Digitized by Google

ram. Eos ergo in ſecuturas nundinas adhuc mecum teneri, concedes: ſimulque brevitati meæ condonabis. Dominus *Spenerus* hactenus ad me aliquoties, & nunc quoque perſcripſit, miſſis ſimùl piis deſideriis ſeparatim in minori formâ recuſis. Conatum laudo, deſideriis vota jungo, ſed de ſucceſſu deſpero, ob deſperatam noviſſimorum temporum malitiam. Et rident Viri pientiſſimi laudatiſſimum inſtitutum quidam, qui Theologi audiunt, ſed mercenariam theologiam profeſſi. Fortaſſe iſtorum hominum mores in tuâ vitiorum literatorum decade ſuo merito traducuntur: labore uti non utilitate, ſic nec invidiâ cariturо, ac odio. Sed aletheia victrix! Modò rem bene geras. Has horas, cum binis, quas adjeci, concionibus, boni conſule, ac vale cum Tuâ, abs meâ honoratiſſime ſalutatus.

Lipſiæ, d. 15. Octobr. 1675.

T. plur. Rev. CL.

ad preces & officia
L. Joh. Bened. Carpzov.

VII.
CHRISTOPHORI ARNOLDI
AD
SPIZELIUM.

Vir plurimum Reverende ac Celeberrime, Domine ac Frater in Chriſto Honoratiſſime.

TRiſtiſſimus certè caſus Domini Fabricii p. m. Paſtoris nempe mei, apoplexia in ipſo ſuggeſtu, poſt finitum Exordium, lethaliter correpti (1), cum fatalia ſibi verba textus Syr. 37. 28. repetere fruſtrà tentaret, effecit, ut ad Tuas reſpondere, ſuperſederim: vices enim Concionatorias jam ſuſtineo, donec novus à Senatu noſtro ſucceſſor propediem conſtituatur. Notas in Ferrarii Proluſiones de Infelicita-

(1.) Contigit id Anno 1676. d. 26. Apr. Fuit autem ille Joannes Fabricius primum Profeſſor Theol. in Academia Altorfina & Eccleſiæ ibidem Diaconus, poſtea Paſtor ad B. Mariæ Noribergenſis, cujus vitam curate & erudite, uti ſolet, deſcripſit Summe Vener. D. Zeltnerus in vitis Theologorum Altorfin. p. 285. ſqq. Filium habuit Celeberr. D. Joannem Fabricium, Theologum Helmſtadienſem, & Abbatem Regiæ Lutteræ, paucis abhinc annis mortalium cœtui ereptum.

Digitized by Google

licitate literatorum prorſus ignoro, ac miror fabulatorem iſtum, qui vel ſinè nummulo, ſibi parato, hanc Tibi de me narravit fabulam. Poſſent fortaſſis quædam à me dici de fato *Magii* (2.) in Turcia, qui de tintinnabulis ſcripſit; de *Voſſii* filia (3) in

(2.) Hieronymus Magius, Anglarienſis Hetruſcus, Vir elegantiſſime doctus, à Venetis in Cyprum miſſus, ut cauſis militaribus dijudicandis ac moderandis præeſſet, occupata Famaguſta, à Turcis Conſtantinopolim abductus inque carcerem detruſus fuit, in quo inter mille moleſtias omni librorum ſubſidio deſtitutus & ſolius memoriæ præſidiis innixus bina opuſcula, eruditis valde probata, unum de tintinnabulis, de equuleo alterum concinnavit. Cumque Imperatoris & Galliarum Regis ad Portam Ottomannicam Legatos, quibus illa dedicaverat Vir meliori ſorte longe digniſſimus enixe flagitaſſet, ut ſe è vinculis liberarent, præfectus carceri, memor damni, in Famaguſta ab ipſo pyrotechnicæ peritiſſimo Turcis illati, immiſſo in collum laqueo eum ſtrangulari juſſit die 27. Mart. A. 1572. vel 1573. vid. Bæl. Dictionar. Tom. III. f. 1848. ſq. & Celeb. Jo. Chriſt. Wolfii Carcerem Eruditorum Muſeum. p. 35. ſq.

(3.) Ipſa patris Gerardi Joann. Voſſii verba, quibus & laudibus filiæ, cui Corneliæ nomen erat, litat, & fatalem ejus mortem deſcribit, è litteris ad Jo. Meurſium A. 1638. exaratis, adducere operæ pretium eſt. *V. Kal. Febr. ipſa Gerardi mei natali amiſi ſuaviſſimam majorem natu filiam Corneliam, virginem ea pietate, moribus illis, ac rei domeſticæ intelligentia & cura, illa, ut de Latina taceam, Gallicæ, Hiſpanicæ, Italicæ linguæ* peri-

mari Harlemico glacie, & undis ſubmerſa, patriſque ſolatio, à trutina mercatorum ſumto; de infelici item conjugio (quod eru-

---

peritia, illa notitia tum omnis generis muſices, tum & calamo & penicillo pingendi, ut tot bonis boni Numinis gratia concurrentibus, omnibus fuerit admirationi, qui noſſent, fatendumque ſit, non eam profecto minus ſui ſexus laudibus excelluiſſe, quam ſui filiorum quos habui vel habeo quenquam. Quodque dolorem auget, ea mihi momento erepta, dum per glaciem rheda cum fratre Matthæo & ſorore Joanna, Illuſtriſſimique Polonici Legati filio fidei meæ commendato, nec non Ephoro ejus traha Leidam fertur. Non quidem quicquam imprudenter exiſtimo hic factum à meis, (ſiquidem ea craſſities glaciei erat, ut centenæ eodem tempore trahæ veherentur ſine periculi formidine,) ſed non impudens minus quam imprudens traharius, dum invitis ſeſſoribus prævertere vult antecedentes, ad latus, ubi piſcati antea fuerant, tenuique glacie aqua erat obducta, deflectens, omnes præcipitavit in aquas: unde prima quidem extracta Cornelia (heu nuper mea!) ſed jam terrore & caſu plane exanimata: cæteri vivi educti virtute potiſſimum, poſt Dei gratiam, Matthæi mei, qui ter in aquas inſiluit, non ſine magno ſui periculo, ut ſuccurreret alieno. Prope iſta Leidam contigere, qua occaſione filia eſt avito inlata ſepulchro. vid. G. J. Voſſii & Clar. Virorum ad eum Epiſtol. Part. I. p. 339. edit. Auguſtanæ cf. p. 345. ſq. Quam vero præclarum conſtantis in adverſis animi exemplum in filiæ exequiis præbuerit Voſſius, in vita ejus epiſtolis præmiſſa his inter alia verbis prædicatur: *Voſſius lectiſſimæ atque eruditæ filiæ Corneliæ prope inclytam Leidam aquis hiberno frigore concretis fidem frangentibus miſerrime ſubmerſæ iturus exequias, cum corpus humandum oſtendi ſibi peteret,*

Digitized by Google

eruditis ut plurimum (4.) peculiare eſt,) *Uſherii* (5.), *Miltoni* (6.), *Heerbordi* (7.):

ret, atque ægre ab amicis, quod crudum vulnus ſic refricari crederent, id obtineret, ubi vidiſſet, dictavit ipſe adſtantibus ſolatia, monuitque divinæ acquieſcendum eſſe voluntati, ac nihil fieri ἀλογον παρα τῳ λογῳ των ἡμετερων, κἀν ἡμιν ἐτω φαινεται.

(4.) Extat Gottfr. Bœttneri diſſertatio de malis Eruditorum uxoribus, Lipſiæ A. 1705. publice ventilata. Conf. Clar. Jo. Ad. Bernhardi *Kurzgefaſte curieuſe Hiſtorie der Gelehrten* p. 312. ſqq.

(5.) De Henrico Uſſerio, Archiepiſcopo quondam Armachano & Hiberniæ Primate, cujus nepos fuit Jacobus Uſſerius, tot ſcriptis & meritis famigeratiſſimus, tradit Henricus Filz Simon, Jeſuita Hibernus, in Britannomach. Miniſtrorum Lib. III. Cap. VI. p. 348. ipſi uxorem multorum annorum elucubrationes contra Bellarminum extorſiſſe, conſecraſſeque Vulcano, dictitantem, iniquam futuram eſſe concertationem inter hominem prolibus & domeſticis curis gravatum, & hominem omnis ſæcularis ſolicitudinis expertem. Vid. Bælii Dictionar. Tom. IV. f. 2852.

(6.) Jo. Miltonus, ſcriptis ſuis pro Anglorum Regicidio famoſus, A. 1643. Mariam Powel matrimonii vinculo ſibi junxit, quæ vero mariti mox pertæſa ad lares paternos reverſa eſt, nec facile ad conjugem reditura videbatur. Is ergo, illa repudiata, nova jam ſponſalia cum virgine elegantis & ingenii & formæ celebraverat, emiſſo prius in lucem, ut hujus rei juſtitiam omnibus probatam daret, opere de Divortio: ſed ante nuptias illa ad ſaniorem mentem regreſſa, maritoque ſupplex facta, cum eo in gratiam rediit. Vid. Bælium, plenius hæc enarrantem in Diction. Tom. III. f. 1988.

(7.) De hoc vide, ſi lubet, quæ Tom. IX. p. 769. ſq. è B. Jo. Jac. Thurmii Diario itineris literarii diximus,

Digitized by Google

de *Barlæi* delirio melancholico (8.) : de *Vondelii*

(8.) Caſp. Barlæum, Virum cæteroquin elegantiſſimum, fuiſſe melancholicum animoque interdum ægerrimum, ex ipſius confeſſione conſtat. Ita enim is in literis ad Petrum Cunæum Amſtel. XII. Mart. A. 1632. datis, quæ inter Epiſtolas Celeberrimorum Virorum è ſcriniis literariis Jani Brantii Amſtelod. A. 1715. in 8. editis p. 118. habentur: *Haſce literas mihi invito & jam prorſus inerti extorſit uxor. Tanta enim jam animo meo inſedit triſtitia, ut pigeat & pudeat ad amicos & nominis mei ſtudioſos reſcribere. Incidi miſer in melancholiam, illa, qua ante annos IX. laboravi, multo graviorem. Nimiis me primum ſtudiis fatigavi, hinc obſtructionibus laborare cœpi, hinc quæ facilia ante, difficilia viſa ſunt, tandemque neſcio qua puſillanimitate cœpi mihi prorſus diffidere, ſenſique me imparem ferendo huic oneri. Hac imaginatione obrutus jaceo, ſedeo, pene mutus & elinguis, excors prorſus. Et cum miſera familiæ meæ ſors animum ſubit, vix ſum meus. Ita qui fortunatiſſimus fui, jam miſerrimus mihi videor. Rationes, quibus me erigis, etiam ſic à viris cordatis indies objiciuntur. Non ſum is, mi cognate, quem me arbitraris eſſe. Vana ac ſtolida perſuaſione provinciam hanc ſuſcepi. Sentio aliud eſſe privatim, aliud publice docere. Non eſt mihi ea animi præſentia, cum publice docendum eſt, quæ adeſt privatim docenti. Quin tanto jam quoque metu obſeſſus ſum, ut ne quidem ad privatam lectionem redire audeam. Valetudo afflictior eſt ex animi dolore, imaginationibus, etiam medicamentis. Somnus gravis & interruptus, totaque corporis œconomia turbata. Unicum ſupereſt præſidium in ſummi creatoris miſericordia & omnipotentia repoſitum. Is me alias ex ſimili malo expedivit, ſed lente. Scis enim morbos illos diuturniores eſſe.* De extremo autem ejus morbo & morte varii rumores ſparſi ſunt. Petro Bælio nonnulli retulere, eum ſe pro vitreo habuiſſe, atque adeo

Digitized by Google

delii apoſtaſia (9) multiplici; de *Borelii* iſtius, cujus ſplendidam mentionem facit Cunæus in præfatione ad Rempublicam Eb-

adeo veritum, ne ab appropinquantibus in fruſtula comminueretur; alii, eum hanc ſibimet perſuaſionem induiſſe, eſſe ſe vel ſtramineum vel è butyro concinnatum, atque hinc ignem ſollicite evitaſſe, ne forte ab illo conſumeretur. Sunt & , qui perhibeant, eum, quod Spanhemius ipſi prælatus eſſet, in maniam incidiſſe, ſeque in puteum dediſſe præcipitem. vid. Bæl. Diction. T. I. f. 452.

(9.) Claruit ſuperiori ſæculo in Belgio Juſtus Vondelius, maximi inter Poëtas Belgicos nominis Vir, biennio fere nonagenario major, cum fatis fungeretur, cui epitaphium valde honorificum, in B. Benthemii *Holländiſchen Kirch- und Schulen-Staat* Part. II. p. 551. obvium, Petrus Francius ſcripſit. In Religionis autem negotio vir fuit Chamæleonte mutabilior. Quum enim nativitate Anabaptiſta eſſet, in Arminianorum deinde caſtra tranſiit, annisque jam in ſenium vergentibus in Romanæ Eccleſiæ ſinum ſe recepit. De illius poëmatibus judicium fertur in *Journal Literaire* Tom. III. Part. I. p. 195. ſqq. Ejus vero in religione inconſtantia ibidem p. 204. notatur, additurque: *M. Vondel avoit toûjours beaucoup de ferveur pour la Religion qui étoit en vogue chez lui: Il étoit fort ignorant en matiere de Religion & par conſequent fort paſſionné.* Tandem autem Reformatis ſe aggregaſſe videtur. Sepultus enim eſt Amſtelodami in novo Reformatorum Templo (*Nieuwe-Kerck,*) tumuloque hoc inſcriptum elogium:

VIr phœbo & MVſIs gratus VondeLIVs hIC eſt.

vid. Benthem. l. c. p. 550. coll. Part. I. p. 46. & 49.

Ebræorum (10.), fanaticiſmo, & perſpicillis, & converſione Tatarorum; de *Swammerdamo* (11.) è grege Quackerorum, Amſtelodamo nuper relicto, Piſas abeunte, ad amiciſſimum *Stenonem* ſuum; ut unà cum iſto papicola fiat. Verùm odioſa hæc ſunt; & ſeculum hoc ſuos patitur cenſores. Collegi etiam nonnulla, *de libris ex infortunio*

(10.) Invidenda certe ſunt elogia, quibus Petrus Cunæus Joannem Borelium, potentiſſimis tum Zelandiæ Ordinibus a ſecretis, in laudata præfatione affecit, inter cætera profeſſus, neminem ſe ſcire, in quo plus præſidii Hebraiſmus, quam in ipſo, habeat. Verum num in hunc ab Arnoldo dicta conveniant, ſubdubito. Forſitan Vir eruditiſſimus eum cum Adamo, quem Kœnigius in Bibliotheca ſua f. 125. minus recte Abrahamum vocat, Boreel confudit, in Zelandia A. 1603. ex eadem forte ſtirpe natum, Hebraicæ linguæ ibidem gnariſſimum, qui, teſte Jo. Hoornbeeckio in ſumma Controverſ. Lib. VI. p. 429. ſeparatum moliebatur ab omnibus in Chriſtianiſmo Eccleſiis cœtum, ideo, quod putabat, Eccleſiam omnem Chriſtianam ab ævo Apoſtolico, quamdiu defuerunt doctores infallibiles, apoſtaticam eſſe. Vid. de eo ejusque ſcriptis Sand. Biblioth. Anti-Trinitar. p. 144. Benthem. l. c. P. I. p. 895. Hoornbeeckii Apologia pro Eccleſia Chriſtiana non apoſtatica, ipſius libro: *Ad Legem & Teſtimonium* &c. oppoſita, & Gotfr. Arnoldi Hæreſiologia Part. III. Cap. VI. §. 28. ſqq. f. 67. ſqq. ſed certi nil hic definire audeo.

(11.) Swammerdamum alium haud novi præter eum

Digitized by Google

nio quaſi natis (12.) ſed ſus Minervam. Wel-

eum, quem Morhofius, utpote virum in indaganda omnium inſectorum natura admirabilem, maximis laudibus cumulat in Polyh. Tom. II. Lib. II. Part. II. p. 471. Et hunc ipſum indigitaſſe Arnoldus mihi videtur ex iis, quæ ſumme Vener. D. Weiſmannus in Hiſtor. Eccleſiaſt. Part. II. p. 744. annotavit, ubi & quædam de Nicolao Stenone dicuntur.

(12.) Argumentum hoc ſane non indignum foret, quod plenius excuteretur. Campus hic pateret ampliſſimus, & occaſio eſſet diſſerendi de libris, quos paupertas, exilium, perſecutiones, bella, exauctoratio, propinquorum obitus, morbi, bibliothecarum incendia, vincula aliaque adverſitatum genera pepererunt. Nobis vero heic non licet eſſe adeo prolixis. Exempli tamen cauſa unicum duntaxat iſtiusmodi librorum genus tangemus, memoraturi breviter nonnullos eruditos, qui in captivitate vel in calamitatis ſolatium vel in ſui defenſionem quædam opera elaborarunt. Reticebimus autem eos, quorum jam meminere Viri Doctiſſimi, Jo. Chriſtoph. Wolfius in ſingulari ac eleganti diſſertatione, quam *Carcerem Eruditorum Muſeum* inſcripſit, Theodorus Cruſius *in Vergnügung müſſiger Stunden* Part. VI. Cap. I. D. J. A. Fabricius in Biblioth. Lat. Vol. III. p. 206. ſq. & D. C. A. Heumannus in egregiis notis ad Scævolæ Sammarthani Elog. Lib. V. p. 263. En ergo tibi alios ab illis prætermiſſos. *Jo. Frithus*, martyr Anglicanus, utpote religionis cauſa A. 1533. in cineres redactus, cum adhuc in vinculis haberetur, adverſus Thomam Morum contra corporalem Chriſti in ſacramento præſentiam ſcripſit, licet catenis ita fuerit oneratus, ut vix commode ſedere potuerit. Succinctam libri epitomen dedit Gilbertus Burnetus in Hiſtoria Reforma-

tio-

Welſchius noſter, uti valet? ſi melius, benè

---

tionis Eccleſiæ Anglicanæ Vol. I. f. 97. edit. Latin. Genev. A. 1689. *Petri Brulii*, itidem ob religionem Tornaci A. 1545. combuſti, epiſtolas copioſas, divinoque pro veritate Zelo refertas, quas in vinculis exaravit, Ludovicus Rabus in Martyrologio ſuo Lib. V. C. XXIV. f. 678. ſqq. ad poſteros transmiſit. *Faninus Faventinus*, qui pariter fortiſſime pro Chriſto ad necem uſque dimicavit, in carcere præter alia duos libros de Dei attributis, duos de confeſſione, ac totidem de charaſteribus, quibus fideles ab infidelibus optime diſcerni queant, conſcripſit, teſte eodem Rabo l. c. C. XXXII. f. m. 729. *Joannes Mollius Mont Ilcinus*, qui & ipſe martyrii lauream adeptus eſt, inter fœdi carceris ſqualores luculentum & peregregium commentarium in Geneſin concinnavit. vid. l. c. C. XXXVI. f. 765. *Jo. Meſſenius Scandiam ſuam illuſtratam* in vicennali captivitate elaboravit. vid. *Hamburg*. Biblioth. Hiſtor. Cent. VI. p. 35. *Georgius Zeæmannus* publicum & perenne captivitatis ſuæ Ehrenbergicæ monumentum eſſe voluit librum precum, Norinb. A. 1632. in 8. h. t. editum: *Bibliſche Bet-Quell und Ehren-Cron uff Ehrnberg aus dem himmliſchen Paradiſsgarten zuſammen geflochten.* Simili labore carceris moleſtias lenivit *Franciſcus Encenas* Hiſpanus, de quo vide, ſi placet, ſæpe laudatum Rabum l. c. Cap. XXII. f. 670. *Jo. Nicolaus Maurocordatus*, Celſiſſimus Wallachiæ Princeps, ſuperioris belli Turcici tempore ab Auguſtiſſimi Imperatoris noſtri militibus in Tranſylvaniam abreptus, commentarium ſuum de Officiis Græco idiomate in captivitate tanquam per otium compoſuit, ac deinde libertate iterum donatus Bukureſtii A. 1720. typis in 4. exſcribendum curavit, recuſum poſtea Lipſiæ cum verſione La-

Digitized by Google

nè eſt: *τάχ᾽ αὔριον ἔσσετ᾽ ἄμεινον!* Rumor de Regina iſta, quæ in carceribus noſtris olim habitavit, prorſus inanis fuit: In urbe noſtra nunc ancillatur, locum, nec animum mutans; qui libidinoſus eſt. Exemplum diſputationis ſuæ Wagenſeilius, quem ob id rogavi, per alios jam miſit. Imaginem Tuam, & oſculis, & gratiis dignam, lætus accepi. Compiegnius, ex recutito dudùm Chriſtianus factus, & Pariſiis nunc degens, inſignem, ac eruditum Car. de Veil commentariolum in Canticum Canticorum hoc anno ibidem editum, mihi tranſmiſit; in quo cum vitula Bocharti arat, ac longos ſæpè ſulcos ex illo ducit. Clariſſimi Reiſe-
ri

Latina Viri Clar. Steph. Bergleri ſumtibus Thomæ Fritſchii. *Chriſtianus Democritus*, vel vero nomine Jo. Conr. Dippelius in carcere Danico conſcripſit *Gedanken über* Jac. *von* Melle Comm. de ſimulacris aureis in Bornholmia inventis, *wie auch von dem in Jütland gefundenen güldenen Horn.* Carceri natales quoque ſuos debet Summa Colloquii Joannis Rainoldi cum *Joanne Harto* de Capite & Fide Eccleſiæ, Latine Henrico Parræo Gloceſtrienſi Epiſcopo interprete Londini A. 1611. in fol. edita. Colloquium enim illud cum Harto, familiæ Ignatianæ Sodali, eo tempore habitum fuit, quo is in arce Londinenſi captivus tenebatur. Huc refer etiam *Ernſt Chriſtoph Hochmanns von Hohenau Glaubens-Bekanntnuſs geſchrie-*

Digitized by Google

ri Bibliothecam Auguſtanam (13.) ære meo libenter redimam: Scrutinium Tuum mihi deeſſe adhuc, video; unà cum epiſtolâ ad Meibomium. Alteram de Atheiſmo eradicando ad Reiſerum anno 1669. poſſideo quidem, ſed ſine Ejus diſquiſitione epiſtolica, verùm unà cum literati hominis ſeceſſu. Hæc, inquam, incerto mihi crucem figunt. His vale, Amicorum Eruditiſſime, & in Tuis porrò habe

Norimb. d. 5. Maji.
1676.

C. Arnoldum.

V. Quæ-

ſchrieben aus ſeinem Arreſt, *nebſt einer Rede an die Juden* A. 1703. *in* 12. nec non *Gotlieb Coberi Veſper-Glocke*, uti ex dedicatione Chriſto Servatori inſcripta videre eſt.

(13.) Innuitur hic Index Manuſcriptorum Bibliothecæ Auguſtanæ ab Antonio Reiſero A. *1675.* in 4. in lucem emiſſus cum duplici adpendice, quorum prior eos auctores recenſet, quorum ſcripta primis ab inventione artis typographicæ annis ad initium usque ſæculi XVI. ſunt impreſſa, poſterior eos, qui vel ortu vel officio & munere publico Auguſtani in patria & alibi ſcripta publicarunt, item, qui partim manuſcriptos Codices e Bibliotheca ediderunt, partim typis Auguſtanorum ſunt uſi.

Digitized by Google

V.

Quædam
JO. BUXTORFII SECUNDI SIVE FILII
AD
THEOPH. SPIZELIUM
Epiſtolæ ex autographis.

I.

Vir Clariſſime, & Doctiſſime.

Literæ tuæ, cum adjuncto munere literario de Re literaria Sinenſium (1.) recte mihi ſunt redditæ: Utrumque

(1.) Theophili Spizelii de re literaria Sinenſium Commentarius, in quo Scripturæ pariter ac Philoſophiæ Sinicæ ſpecimina exhibentur, & cum aliarum gentium, præſertim Ægyptiorum, Græcorum, & Indorum reliquorum literis atque placitis conferuntur, Lugduni Batavorum typis A. 1660. in 12. exſcriptus eſt, cum auctor in itinere literario verſaretur. Exemplar illius inter reculas meas obſervationibus variis & non contemnendis ipſa Spizelii manu ornatum paſſimque emendatum me adſervare alibi jam dixi. Memorabile vero eſt ejus de ſuo hoc opuſculo judicium, quod in vita ſua à ſemetipſo conſcripta, & Memoriis Theolog. Pippingianis Decad. III. p. 363. ſqq. inſerta tulit, ingenue cenodoxiam ſuam mentemque laudis juſto appetentiorem, qua ductus & hunc libellum & Elevatio-

Digitized by Google

quo minus exſpectatum, tantò fuit gratius officium, ceu teſtimonium magni erga hominem, nec notum, nec quicquam tale meritum, affectus. Ei ut reſpondeam, & mutuum amorem, quoad mea tenuitas permittet, reponam, dabo operam. Quamvis plura fortè de me tibi pollicearis, quam ego præſtare poſſim. Pro eruditiſſimo tuo de Sinenſibus ſcripto, quo me donare voluiſti, habeo gratiam. De eo judicare ſuperat meas vires, qui, ut verum ingenuè fatear, in his non ſum valdè exercitatus. Hebræi de rebus Indorum pauca habent ἀξιομνημόνευτα: quæ recentiores de illis ſcribunt, ex Græcis, & Latinis pleraque ſunt excerpta, niſi quod illi his multa de ſuo affingant, de quodam nobis ignoto Judæorum regno in illis terræ partibus. Qui ex Gentilium Scriptoribus antiquis, Sacri Codicis Hebræi integritatem impugnare, & falſi eum coarguere conantur, profanum ſuum produnt animum, quod non ma-

---

nem relationis Montezinianæ ſcripſerit, confeſſus l. c. p. 367. ſq. Ob hoc autem opuſculum & alia eruditionis ſuæ ſpecimina, Lipſiæ antea jam edita, Spizelius inter eruditos præcoces referri meretur. vid. Jo. Klefekeri Bibliotheca eruditorum præcocium p. 359. ſqq.

Digitized by Google

magis vel fidei, vel authoritatis illius lectioni tribuant, quam his. Quo nihil rebus Sacris contumelioſius, & pernicioſius excogitari poteſt. Quid hæc Criſis ſit paritura, docebit tempus, & jam nunc docet, dum paſſim jam à Pontificiis varia in Hebræorum Codicum integritatem injuria, in publicum ſcripta evolant, Capellianæ Criticæ principiis innixa. Abrahamus Ecchellenſis Romæ edidit Catalogum librorum Syrorum, tam Eccleſiaſticorum, quam profanorum, cujus author Hebed jeſu (2.), latinâ verſione à ſe donatum, & notis illuſtratum. Eum ego quidem nondùm nactus ſum: ſed Pariſiis ad me ſcriptum, illum mole quidem parvum, ſed grandiorum in multos de literis Sacris bene meritos viros maledictorum pondere eſſe graviſſimum, (quos inter, nî fallor, Pater meus b. m. & ego quoque ſumus) & totum Capellianis principiis innixum, & Codicis Hebræi authoritatem enervantem. Sic nuper quidam Johannes Fronto, Gallus, profeſſione Canonicus Regularis, Epiſtolam edi-

 dit,

(2.) De Hebedjeſu nec non de Abrah. Ecchellenſi vid. Bælii Diction. P. I. f. 16. & P. II. f. 1045. & 1402.

Digitized by Google

dit, ad Illuſtriſſimum Harlæum, Rothomagenſem Archipræſulem de Scriptura, & Eccleſia, fermento Moriniano & Capelliano totam tumeſcentem. Rectam tamen mihi, Vir Præſtantiſſime, viam inſiſtere videris, qui Sacri Codicis authoritatem aſſerendam ſuſcipis. De loco Eſa. 49. 12. (3.) tua expoſitio mihi non diſplicet, ſed recta videtur: nihil cauſæ video, cur de Sinis explicetur. Affinitas nominis nimis infirmum eſt argumentum. Hebræi communiter de Meridionalibus exponunt populis, quia mentio Septentrionalium, & Occidentalium præcedit, Orientem vero intelligi volunt per מרחוק. Videatur Abarbanel. Kimchius tecum facit. Et accuratior totius loci Analyſis facile detegeret futilitatem alterius expoſitionis. Neſcio, utrum etiam conſulueris in hoc tuo libro Claudii Dureti librum Gallicum, quem vocat. *Threſor de l' Hiſtoire des Langues de ceſt Univers.*

(3.) Neutiquam videlicet cum illis fecit Spizelius, qui l. c. סינים pro Sinis accipiunt, ſed potius ibi innui arbitratur poſteros הסיני, cujus mentio fit Gen. X. 17. in finibus Arabiæ habitantes, Hevæorumque vicinos, quos etiam novit Joſephus Antiqu. Lib. I. C. VII. vid. Comment. de re liter. Sinenſ. p. 6.

vers. In eo quædam etiam de Sinitis habet, & varios authores citat, quos neſcio an omnes videris. Quæ ſcripſiſti de conatu (4.) quorundam decem Tribus deperditas inveniendi, atquè adeò oſtendendi, grata fuerunt. Miror non Judæos, quod illi his narrationibus fidem habeant, (quod enim quisque optat, id facilè credit,) ſed Chriſtianos, qui hæc non tantùm ipſi credunt, ſed aliis etiam perſuadere conantur. Quos verò tu nominas, qui hâc de re ſcripſerint, eorum nullum ego vi-

(4.) Aaron Levita, alias Antonius Montezinius, Luſitanus, in Indiis ſæculo ſuperiori medio peregrinatus, & hinc reverſus Amſtelodami Menaſſi ben Iſraël multa de decem tribubus Iſraëliticis adhuc in America ſuperſtitibus narravit, atque ſic occaſionem ipſi præbuit ſcribendi librum, cui titulum indidit *Spes Iſraëlis*, de quo vid. Celeb. Wolfii Bibliothec. Hebr. Part. I. p. 125. & 783. nec non Part. III. p. 707. Putidiſſimum vero hoc commentum confutavit B. Spizelius, in lucem Baſileæ A. 1661. in 8. emiſſa *Elevatione Relationis Montezinianæ de repertis in America tribubus Iſraëliticis*, & *Diſcuſſione argumentorum pro origine gentium Americanarum Iſraëlitica à Menaſſe Ben Iſrael in* מקוה ישראל *ſeu Spe Iſraëlis conquiſitorum*. Librum hunc dedicavit Buxtorfio & Jo. Henrico Hottingero, principibus ejus ævi philologis. Dedicationi

Digitized by Google

vidi. Scio Judæos omnia conquirere, ſed his omnibus, qui perſpicaciores ſunt, incertam fidem adhibent. Credo hæc talia à ſagacioribus inter eos ſpargi, ut plebem ſuam in fide, & ſpe Judaicâ tanto facilius contineant, & liberationem tantò patientius exſpectent. Aliqua hac de re etiam produxi in Præfatione Libri Coſri. Ego hæc omnia pro meris fabulis, & figmentis habeo, & vix digna, quibus legendis tempus aliquod tribuatur. Duabus illis Epiſtolis, quas in Præfatione Libri Coſri publicavi (5.) tertia adjuncta eſt de Regnis Judæorum, eorumque potentia, ſub Imperio

---

tioni autem adjecit Buxtorfii de Judaico iſto conatu epiſtolam, A. 1661. menſe Febr. exaratam, cujus αὐτόγραφον itidem in manibus meis fuit.

(5.) Duas illas epiſtolas Buxtorfius decerpſit è libro Iſaaci filii Abrahami, nepotis Jehudæ Akriſch, cui titulus קול מבשר *Vox Evangeliſtæ*, easque cum verſione Latina præfationi Libri *Coſri* Baſileæ A. 1660. in 4. excuſi indidit. Prima à R. Chaſdai, filio Iſaaci ad Regem Coſræorum, altera eaque reſponſoria à Joſepho, Rege Togarmorum, ad Raf Chaſdai, Aechmalotarcham, filium Iſaaci fil. Eſræ, Hiſpanum, ſcripta eſſe perhibetur. Utraque anilibus fabellis ſcatet, & glorioſum ſimulque in commentis fingendis fœcundum ingenium Judaicum, judice Buxtorfio, plus ſatis prodit.

Digitized by Google

rio Preſtegani. Sed ea mihi ita abſurda viſa ſunt, ut, cum maximè ad inſtitutum meum non fecerint, tum publicare erubuerim. Communicavi eam D. D. Hottingero, qui his de rebus ex profeſſo ſcribit. Quæ de Batavorum ſtudiis ſcripſiſti, ea grata fuerunt. De Michlol Jophi, jam ante audivi, à Judæo illo ipſo, qui eum edit. Jam diu eſt, quod David Kohen de Lara librorum illorum, de quibus ſcribis, edendorum ſpem fecit. Catalogum librorum Arabicorum D. Golii non vidi; ſed nec adeò curioſus hactenus in his fui, cum Linguæ Arabicæ peritiam mihi non vendicem. Undè non eſt, quod illo teipſum fortè prives, & mihi communices, cum tibi magis poſſit ſervire, quam mihi, niſi tamen reſiduum aliquod habeas, quo carere poſſis. Voſſius per me licet ut retineat ſuam ſententiam, me nunquam habebit ſibi ὁμόψηφον: & hæc ejus ſententia magna ex parte innititur principiis Capellianæ Criticæ. Prolixiorem equidem tua Epiſtola requireret reſponſoriam, ſed quia ſpem facis tui ad nos adventus, coràm facilius de ſingulis fuſius conferendi dabitur occaſio, ut & de aliis. Tabulam hujusmodi Sinitarum numeratoriam, qualem

exhibuiſti pag. 215. tui libelli, nuper vidimus apud Legatos Moſcovitarum, hac tranſeuntes, qui eâ utebantur, ac promptiſſimè & expeditiſſimè quævis numerare poterant. Sed deſino. Uti denuò Tibi pro amiciſſima hac compellatione tua gratias habeo, ita viciſſim, quæcunque tibi grata à me proficiſci poſſunt, offero, & ſpondeo. Vale, Vir Doctiſſime. Dab. Baſil. 10. Novembr. 1660.

Tuus omni officio, & amore

Joh. Buxtorfius.

II.

Vir Clariſſime, & Doctiſſime.

QUantas tibi pro eo, quem erga me teſtaris, affectu debeam, malim reipſa, quam verbis, exprimere, ſi modo mea tenuitas tale quid præſtare poſſit, & occaſio exoptata ſeſe offerat. Nec ætas, nec otium, nec valetudo, cum qua mihi perpetua lucta, mihi permittunt eſſe verboſo. Pro transmiſſis Catalogis librorum Orientalium iterum gratias tibi me debere agnoſco. Gratum fuit videre

Digitized by Google

videre deſideratum Catalogum librorum Syrorum Hebed Jeſu, quod ejus deſiderium mihi excitarint literæ Pariſienſium; quamvis in eo in me, vel Patrem meum in ſpecie nihil reperiam, quod mihi bilem concitare poſſet. Quod Abrahamus ille Ecchellenſis mavult de codicum Hebraicorum integritate Capelli, quam noſtrum ſequi judicium, nec miror, nec indignor. Antea ſcivi, pleroſque Pontificios ambabus manibus illam Criticam amplexuros, & eâ in rem ſuam uſuros. Ecchellenſis ille eſt homo futilis, nullius ſolidæ eruditionis in propria lingua, nedum Hebraica, Thraſo glorioſus, vanus, adeoque etiam improbus, uti eum depingunt editis ſcriptis Valerianus de Flavigny Doctor Sorbonicus, & Gabriel Sionita (1.) Cum talibus litem inire, eſt cum muliere furioſa, & impudica litigare. Plures hujusmodi fœtus pariet

(1.) Diſſidiorum inter Gabrielem Sionitam & Abrahamum Ecchellenſem eo tempore, quo Biblia Polyglotta Pariſienſia immenſis Michaëlis Jayi ſumptibus adornabantur, exortorum hiſtoriam fuſe & curate tradit Jacobus le Long in Bibliotheca Sacra Tom. I. f. 28. ſqq. edit. Pariſienſis recentiſſimæ. Pro Sionita ſtabat Flavignius & Banneretus, pro Ecchellenſi vero Joannes Morinus. Utrinque atrociſſimis convitiis res acta eſt.

bella illa Critica Salmurienſis. Dureti librum habeo ex prima editione. Si videre deſideras, commoda occaſione transmittam. Grandiuſculus enim eſt in 4. Aut, ſi proprium deſideras, poterit, nî fallor, exemplar Genevâ haberi uſque ad nundinas Argentinenſes, & quidem ex ſecunda editione, quæ priore, quam ego habeo, eſt auctior. Curabit id filius meus. Novos illos Authores de Iſraëlitis Americanis, ut antea ſcripſi, hactenus non vidi, nec quicquam antea de illis audivi. Omnes illæ relationes, tam ſunt fabuloſæ, ut mirer, inter Chriſtianos eſſe, qui fidem illis adhibeat. Ille Author, quem ego in præfatione Coſræana produxi, omnes alias pro fictitiis habet, exceptâ eâ, quam ipſe affert. Judæi communiter non magnam fidem illis adhibent, & fatentur, mirum eſſe his temporibus, quibus omnia habitata loca Orbis penetrantur à Chriſtianis, nihil de iis ad nos deferri. Coguntur credere, decem tribus alicubi latere, quia & illarum reductionem, & cum reliquis conjunctionem tempore Meſſiæ futuram credunt. Coſroëm, cujus Ecchellenſis meminit, non puto eſſe eum, qui libro Coſri nomen dedit: quia deprehendi, כוזר hîc ſumi non pro Nomine pro-

prio

Digitized by Google

prio viri, ſed Regionis, ut in præfatione docui: & Rex ille aliud nomen habere ſcribitur. Cæterum totum illum Catalogum non adeo magni facio: Authores puto pleroſque eſſe ſatis recentes, & eo tempore ſcriptos, quo Eccleſiam jam magna ſuperſtitio invaſit. Hoc etiam fine, & ſcopo ab Ecchellenſi eſt editus, ut ex eo Pontificiorum dogmata confirmentur, &, ut ille ait, Hæretici convincantur. Quamvis multa etiam ab illis violenter detorqueantur. Nomina Authorum videntur in Catalogo: de illis vero judicare, quia iis deſtituimur, eſt difficile. Ab hujuſmodi rabulis eos ſinceros, & indelibatos expectare, fruſtra eſt. De his vero judicium permitto iis, qui profundius quam ego in hæc ſtudia Syriaca, & Arabica &c. ſe demittunt. Ego plus ſatis negotii reperio in ſolis libris Hebraicis, intra quorum fines ſubſiſto, vel ſaltem reliquarum linguarum Orientalium ſtudium, extra ſacras literas extendere operoſius, nec potui, nec volui. Occupor nunc in paranda ad prelum nova editione Synagogæ Judaicæ Patris mei, ſed, ad varias virorum doctorum flagitationes, non ſolum recenſitâ, ſed innumeris novis acceſſionibus ampliatâ, & locupletatâ; ſi modo

do

Digitized by Google

do per vires, & valetudinem abſolvere liceat. Quia video multorum manibus teri, quædam uberius explicanda, quædam etiam addenda duxi. Propediem prelo ſubmittetur. His vale, Vir Clariſſime, & me amare perge. Dab. Baſ. Kal. Decembr. Anni 1660.

Tibi omni officio, & amore
deditiſſimus
Johannes Buxtorfius.

III.

Vir Clariſſime, & Doctiſſime.

ITeratas tibi gratias debeo, non ſolum pro literis humaniſſimis, ſed & pro tranſmiſſo & communicato illo programmate Nihuſii, Apoſtatæ & Thraſonis impudentis. Quid de conſenſu Eccleſiarum Orientalium in Dogmaticis ſtatuendum ſit, ego non habeo dicere, qui pauciſſimos Chriſtianorum Orientalium libros vidi: quæ vidi, in illis deprehendi in nonnullis conſenſum cum noſtris Eccleſiis, in aliis diſſenſum, & fermentum Pontificium redolentia.

Digitized by Google

tia. Neſcio etiam cujus antiquitatis, vel fidei ſint ſinguli. Animadverti etiam ex verſionibus Biblicorum librorum in quibusdam libris Biblicis, illos plerumque cum LXX. interpretibus ſæpius quam cum Textu Hebræo convenire. Non dubito, ſi nimium de illorum conſenſu velimus gloriari, quin Ecchellenſis, & ejus ſimiles, multum ſint nobis facturi negotii. Quantum illis tribuendum ſit fidei, etiam inde mihi ſuſpectum, quod, ut à fide dignis accepi, & qui illas regiones ex parte peragrarunt, incredibilis inter eos regnet ignorantia in rebus fidei. Fieri etiam poteſt, ut Pontificii multùm in illis regionibus invexerint ſuperſtitionis. Sed hæc illis relinquo, qui illarum linguarum, & rerum Orientalium ſunt peritiores. D. Hottingerus hîc regnat, & ſuâ tum peritia, tum diligentiâ, & indefatigabili φιλοπονίᾳ multum præſtare poteſt. Pro Dureto filius meus jam Genevam ſcripſit, ſi illic adhuc proſtent exemplaria, accipiet unum, & alterum, ut & Frontonis Epiſtolam, quam tamen puto vix ibi repertum iri, ſed Lutetiis quærendam eſſe. Edowardi Leighi Criticam Sacram non vidi, nec de eâ audivi. His nundinis accepi Horas Talmudicas Ligth-

quo minus exſpectatum, tantò fuit gratius officium, ceu teſtimonium magni erga hominem, nec notum, nec quicquam tale meritum, affectus. Ei ut reſpondeam, & mutuum amorem, quoad mea tenuitas permittet, reponam, dabo operam. Quamvis plura fortè de me tibi pollicearis, quam ego præſtare poſſim. Pro eruditiſſimo tuo de Sinenſibus ſcripto, quo me donare voluiſti, habeo gratiam. De eo judicare ſuperat meas vires, qui, ut verum ingenuè fatear, in his non ſum valdè exercitatus. Hebræi de rebus Indorum pauca habent ἀξιομνημόνευτα: quæ recentiores de illis ſcribunt, ex Græcis, & Latinis pleraque ſunt excerpta, niſi quod illi his multa de ſuo affingant, de quodam nobis ignoto Judæorum regno in illis terræ partibus. Qui ex Gentilium Scriptoribus antiquis, Sacri Codicis Hebræi integritatem impugnare, & falſi eum coarguere conantur, profanum ſuum produnt animum, quod non ma-

nem relationis Montezinianæ ſcripſerit, confeſſus l. c. p. 367. ſq. Ob hoc autem opuſculum & alia eruditionis ſuæ ſpecimina, Lipſiæ antea jam edita, Spizelius inter eruditos præcoces referri meretur. vid. Jo. Kleſekeri Bibliotheca eruditorum præcocium p. 359. ſqq.

Digitized by Google

magis vel fidei, vel authoritatis illius lectioni tribuant, quam his. Quo nihil rebus Sacris contumelioſius, & pernicioſius excogitari poteſt. Quid hæc Criſis ſit paritura, docebit tempus, & jam nunc docet, dum paſſim jam à Pontificiis varia in Hebræorum Codicum integritatem injuria, in publicum ſcripta evolant, Capellianæ Criticæ principiis innixa. Abrahamus Ecchellenſis Romæ edidit Catalogum librorum Syrorum, tam Eccleſiaſticorum, quam profanorum, cujus author Hebed jeſu (2.), latinâ verſione à ſe donatum, & notis illuſtratum. Eum ego quidem nondùm nactus ſum: ſed Pariſiis ad me ſcriptum, illum mole quidem parvum, ſed grandiorum in multos de literis Sacris bene meritos viros maledictorum pondere eſſe graviſſimum, (quos inter, nî fallor, Pater meus b. m. & ego quoque ſumus) & totum Capellianis principiis innixum, & Codicis Hebræi authoritatem enervantem. Sic nuper quidam Johannes Fronto, Gallus, profeſſione Canonicus Regularis, Epiſtolam edi-

(2.) De Hebedjeſu nec non de Abrah. Ecchellenſi vid. Bælii Diction. P. I. f. 16. & P. II. f. 1045. & 1402.

dit, ad Illuſtriſſimum Harlæum, Rothomagenſem Archipræſulem de Scriptura, & Eccleſia, fermento Moriniano & Capelliano totam tumeſcentem. Rectam tamen mihi, Vir Præſtantiſſime, viam inſiſtere videris, qui Sacri Codicis authoritatem aſſerendam ſuſcipis. De loco Eſa. 49. 12. (3.) tua expoſitio mihi non diſplicet, ſed recta videtur: nihil cauſæ video, cur de Sinis explicetur. Affinitas nominis nimis infirmum eſt argumentum. Hebræi communiter de Meridionalibus exponunt populis, quia mentio Septentrionalium, & Occidentalium præcedit, Orientem vero intelligi volunt per מרחוק. Videatur Abarbanel. Kimchius tecum facit. Et accuratior totius loci Analyſis facile detegeret futilitatem alterius expoſitionis. Neſcio, utrum etiam conſulueris in hoc tuo libro Claudii Dureti librum Gallicum, quem vocat. *Treſor de l' Hiſtoire des Langues de ceſt Univers.*

(3.) Neutiquam videlicet cum illis fecit Spizelius, qui l. c. סינים pro Sinis accipiunt, ſed potius ibi innui arbitratur poſteros הסיני, cujus mentio fit Gen. X. 17. in finibus Arabiæ habitantes, Hevæorumque vicinos, quos etiam novit Joſephus Antiqu. Lib. I. C. VII. vid. Comment. de re liter. Sinenſ. p. 6.

Digitized by Google

vers. In eo quædam etiam de Sinitis habet, & varios authores citat, quos neſcio an omnes videris. Quæ ſcripſiſti de conatu (4.) quorundam decem Tribus deperditas inveniendi, atquè adeò oſtendendi, grata fuerunt. Miror non Judæos, quod illi his narrationibus fidem habeant, (quod enim quisque optat, id facilè credit,) ſed Chriſtianos, qui hæc non tantùm ipſi credunt, ſed aliis etiam perſuadere conantur. Quos verò tu nominas, qui hâc de re ſcripſerint, eorum nullum ego vi-

(4.) Aaron Levita, alias Antonius Montezinius, Luſitanus, in Indiis ſæculo ſuperiori medio peregrinatus, & hinc reverſus Amſtelodami Menaſſi ben Iſraël multa de decem tribubus Iſraëliticis adhuc in America ſuperſtitibus narravit, atque ſic occaſionem ipſi præbuit ſcribendi librum, cui titulum indidit *Spes Iſraëlis*, de quo vid. Celeb. Wolfii Bibliothec. Hebr. Part. I. p. 125. & 783. nec non Part. III. p. 707. Putidiſſimum vero hoc commentum confutavit B. Spizelius, in lucem Baſileæ A. 1661. in 8. emiſſa *Elevatione Relationis Montezinianæ de repertis in America tribubus Iſraëliticis, & Diſcuſſione argumentorum pro origine gentium Americanarum Iſraëlitica à Menaſſe Ben Iſrael in* מקוה ישראל *ſeu Spe Iſraëlis conquiſitorum.* Librum hunc dedicavit Buxtorfio & Jo. Henrico Hottingero, principibus ejus ævi philologis. Dedicationi

Digitized by Google

vidi. Scio Judæos omnia conquirere, ſed his omnibus, qui perſpicaciores ſunt, incertam fidem adhibent. Credo hæc talia à ſagacioribus inter eos ſpargi, ut plebem ſuam in fide, & ſpe Judaicâ tanto facilius contineant, & liberationem tantò patientius exſpectent. Aliqua hac de re etiam produxi in Præfatione Libri Coſri. Ego hæc omnia pro meris fabulis, & figmentis habeo, & vix digna, quibus legendis tempus aliquod tribuatur. Duabus illis Epiſtolis, quas in Præfatione Libri Coſri publicavi (5.) tertia adjuncta eſt de Regnis Judæorum, eorumque potentia, ſub Imperio

---

tioni autem adjecit Buxtorfii de Judaico iſto conatu epiſtolam, A. 1661. menſe Febr. exaratam, cujus ἀντίγραφον itidem in manibus meis fuit.

(5.) Duas illas epiſtolas Buxtorfius decerpſit è libro Iſaaci filii Abrahami, nepotis Jehudæ Akriſch, cui titulus קול מבשר *Vox Evangeliſtæ*, easque cum verſione Latina præfationi Libri *Coſri* Baſileæ A. 1660. in 4. excuſi indidit. Prima à R. Chaſdai, filio Iſaaci ad Regem Coſræorum, altera eaque reſponſoria à Joſepho, Rege Togarmorum, ad Raf Chaſdai, Aechmalotarcham, filium Iſaaci fil. Eſræ, Hiſpanum, ſcripta eſſe perhibetur. Utraque anilibus fabellis ſcatet, & glorioſum ſimulque in commentis fingendis fœcundum ingenium Judaicum, judice Buxtorfio, plus ſatis prodit.

Digitized by Google

rio Preſtegani. Sed ea mihi ita abſurda viſa ſunt, ut, cum maximè ad inſtitutum meum non fecerint, tum publicare erubuerim. Communicavi eam D. D. Hottingero, qui his de rebus ex profeſſo ſcribit. Quæ de Batavorum ſtudiis ſcripſiſti, ea grata fuerunt. De Michlol Jophi, jam ante audivi, à Judæo illo ipſo, qui eum edit. Jam diu eſt, quod David Kohen de Lara librorum illorum, de quibus ſcribis, edendorum ſpem fecit. Catalogum librorum Arabicorum D. Golii non vidi; ſed nec adeò curioſus hactenus in his fui, cum Linguæ Arabicæ peritiam mihi non vendicem. Undè non eſt, quod illo teipſum fortè prives, & mihi communices, cum tibi magis poſſit ſervire, quam mihi, niſi tamen reſiduum aliquod habeas, quo carere poſſis. Voſſius per me licet ut retineat ſuam ſententiam, me nunquam habebit ſibi ὁμόψηφον: & hæc ejus ſententia magna ex parte innititur principiis Capellianæ Criticæ. Prolixiorem equidem tua Epiſtola requireret reſponſoriam, ſed quia ſpem facis tui ad nos adventus, coràm facilius de ſingulis fuſius conferendi dabitur occaſio, ut & de aliis. Tabulam hujusmodi Sinitarum numeratoriam, qualem

Digitized by Google

exhibuiſti pag. 215. tui libelli, nuper vidimus apud Legatos Moſcovitarum, hac tranſeuntes, qui eâ utebantur, ac promptiſſimè & expeditiſſimè quævis numerare poterant. Sed deſino. Uti denuò Tibi pro amiciſſima hac compellatione tua gratias habeo, ita viciſſim, quæcunque tibi grata à me proficiſci poſſunt, offero, & ſpondeo. Vale, Vir Doctiſſime. Dab. Baſil. 10. Novembr. 1660.

Tuus omni officio, & amore
Joh. Buxtorfius.

II.

Vir Clariſſime, & Doctiſſime.

QUantas tibi pro eo, quem erga me teſtaris, affectu debeam, malim reipſa, quam verbis, exprimere, ſi modo mea tenuitas tale quid præſtare poſſit, & occaſio exoptata ſeſe offerat. Nec ætas, nec otium, nec valetudo, cum qua mihi perpetua lucta, mihi permittunt eſſe verboſo. Pro transmiſſis Catalogis librorum Orientalium iterum gratias tibi me debere agnoſco. Gratum fuit videre

Digitized by Google

videre deſideratum Catalogum librorum Syrorum Hebed Jeſu, quod ejus deſiderium mihi excitarint literæ Pariſienſium; quamvis in eo in me, vel Patrem meum in ſpecie nihil reperiam, quod mihi bilem concitare poſſet. Quod Abrahamus ille Ecchellenſis mavult de codicum Hebraicorum integritate Capelli, quam noſtrum ſequi judicium, nec miror, nec indignor. Antea ſcivi, pleroſque Pontificios ambabus manibus illam Criticam amplexuros, & eâ in rem ſuam uſuros. Ecchellenſis ille eſt homo futilis, nullius ſolidæ eruditionis in propria lingua, nedum Hebraica, Thraſo glorioſus, vanus, adeoque etiam improbus, uti eum depingunt editis ſcriptis Valerianus de Flavigny Doctor Sorbonicus, & Gabriel Sionita (1.) Cum talibus litem inire, eſt cum muliere furioſa, & impudica litigare. Plures hujusmodi fœtus pariet

 bella

(1.) Diſſidiorum inter Gabrielem Sionitam & Abrahamum Ecchellenſem eo tempore, quo Biblia Polyglotta Pariſienſia immenſis Michaëlis Jayi ſumptibus adornabantur, exortorum hiſtoriam fuſe & curate tradit Jacobus le Long in Bibliotheca Sacra Tom. I. f. 28. ſqq. edit. Pariſienſis recentiſſimæ. Pro Sionita ſtabat Flavignius & Banneretus, pro Ecchellenſi vero Joannes Morinus. Utrinque atrociſſimis convitiis res acta eſt.

Digitized by Google

bella illa Critica Salmurienſis. Dureti librum habeo ex prima editione. Si videre deſideras, commoda occaſione tranſmittam. Grandiuſculus enim eſt in 4. Aut, ſi proprium deſideras, poterit, nî fallor, exemplar Genevâ haberi uſque ad nundinas Argentinenſes, & quidem ex ſecunda editione, quæ priore, quam ego habeo, eſt auctior. Curabit id filius meus. Novos illos Authores de Iſraëlitis Americanis, ut antea ſcripſi, hactenus non vidi, nec quicquam antea de illis audivi. Omnes illæ relationes, tam ſunt fabuloſæ, ut mirer, inter Chriſtianos eſſe, qui fidem illis adhibeat. Ille Author, quem ego in præfatione Coſræana produxi, omnes alias pro fictitiis habet, exceptâ eâ, quam ipſe affert. Judæi communiter non magnam fidem illis adhibent, & fatentur, mirum eſſe his temporibus, quibus omnia habitata loca Orbis penetrantur à Chriſtianis, nihil de iis ad nos deferri. Coguntur credere, decem tribus alicubi latere, quia & illarum reductionem, & cum reliquis conjunctionem tempore Meſſiæ futuram credunt. Coſroëm, cujus Ecchellenſis meminit, non puto eſſe eum, qui libro Coſri nomen dedit: quia deprehendi, כזר hîc ſumi non pro Nomine proprio

prio viri, ſed Regionis, ut in præfatione docui: & Rex ille aliud nomen habere ſcribitur. Cæterum totum illum Catalogum non adeo magni facio: Authores puto pleroſque eſſe ſatis recentes, & eo tempore ſcriptos, quo Eccleſiam jam magna ſuperſtitio invaſit. Hoc etiam fine, & ſcopo ab Ecchellenſi eſt editus, ut ex eo Pontificiorum dogmata confirmentur, &, ut ille ait, Hæretici convincantur. Quamvis multa etiam ab illis violenter detorqueantur. Nomina Authorum videntur in Catalogo: de illis vero judicare, quia iis deſtituimur, eſt difficile. Ab hujuſmodi rabulis eos ſinceros, & indelibatos expectare, fruſtra eſt. De his vero judicium permitto iis, qui profundius quam ego in hæc ſtudia Syriaca, & Arabica &c. ſe demittunt. Ego plus ſatis negotii reperio in ſolis libris Hebraicis, intra quorum fines ſubſiſto, vel ſaltem reliquarum linguarum Orientalium ſtudium, extra ſacras literas extendere operoſius, nec potui, nec volui. Occupor nunc in paranda ad prelum nova editione Synagogæ Judaicæ Patris mei, ſed, ad varias virorum doctorum flagitationes, non ſolum recenſitâ, ſed innumeris novis acceſſionibus ampliatâ, & locupletatâ; ſi modo

do per vires, & valetudinem abſolvere liceat. Quia video multorum manibus teri, quædam uberius explicanda, quædam etiam addenda duxi. Propediem prelo ſubmittetur. His vale, Vir Clariſſime, & me amare perge. Dab. Baſ. Kal. Decembr. Anni 1660.

Tibi omni officio, & amore
deditiſſimus
Johannes Buxtorfius.

III.

Vir Clariſſime, & Doctiſſime.

ITeratas tibi gratias debeo, non ſolum pro literis humaniſſimis, ſed & pro transmiſſo & communicato illo programmate Nihuſii, Apoſtatæ & Thraſonis impudentis. Quid de conſenſu Eccleſiarum Orientalium in Dogmaticis ſtatuendum ſit, ego non habeo dicere, qui pauciſſimos Chriſtianorum Orientalium libros vidi: quæ vidi, in illis deprehendi in nonnullis conſenſum cum noſtris Eccleſiis, in aliis diſſenſum, & fermentum Pontificium redolentia.

Digitized by Google

tia. Neſcio etiam cujus antiquitatis, vel fidei ſint ſinguli. Animadverti etiam ex verſionibus Biblicorum librorum in quibusdam libris Biblicis, illos plerumque cum LXX. interpretibus ſæpius quam cum Textu Hebræo convenire. Non dubito, ſi nimium de illorum conſenſu velimus gloriari, quin Ecchellenſis, & ejus ſimiles, multum ſint nobis facturi negotii. Quantum illis tribuendum ſit fidei, etiam inde mihi ſuſpectum, quod, ut à fide dignis accepi, & qui illas regiones ex parte peragrarunt, incredibilis inter eos regnet ignorantia in rebus fidei. Fieri etiam poteſt, ut Pontificii multùm in illis regionibus invexerint ſuperſtitionis. Sed hæc illis relinquo, qui illarum linguarum, & rerum Orientalium ſunt peritiores. D. Hottingerus hîc regnat, & ſuâ tum peritia, tum diligentiâ, & indefatigabili φιλοπονίᾳ multum præſtare poteſt. Pro Dureto filius meus jam Genevam ſcripſit, ſi illic adhuc proſtent exemplaria, accipiet unum, & alterum, ut & Frontonis Epiſtolam, quam tamen puto vix ibi repertum iri, ſed Lutetiis quærendam eſſe. Edowardi Leighi Criticam Sacram non vidi, nec de eâ audivi. His nundinis accepi Horas Talmudicas Ligth-

Ligthfoothi. Quod ad Samuelem Mey attinet, annus eſt, ex quo primùm ad me ſcripſit Auguſtâ vindelicorum. Gloriatur de multis à ſe conſcriptis libris; quales ii ſint, neſcio. Cabalæ inprimis jactat peritiam. Natione eſt ex Comitatu Tyrolenſi, ex nota & inter Judæos celebri familiâ. In re etiam ibi lauta fuit: Cur illum Comitatum ita nudus deſeruerit, & omnibus deſtitutus mediis, ipſe enarrat. Lites magnas habuit cum Fratre ob hæreditatem paternam ampliſſimam. Quo animo Chriſtianam religionem ſit amplexus, an ex Chriſti amore, vel fratrum Judæorum odio, neſcio. Ore eum profitetur, ſed circa Baptiſmum tergiverſatur, prætendens, ſe non prius eum ſuſcepturum, quam Judæos & falſa ipſorum dogmata refutârit. Quoad doctrinam & eruditionem ejus, certum eſt, illum & Linguæ Hebrææ, & rerum Judaicarum eſſe peritiſſimum, ſed ineptum ad eam docendam. De fundamentis Grammaticis nihil novit, elegantiſſimas autem, & eruditas ſcribit Epiſtolas Hebraicas. Videtur autem mihi, tum ex nimiis ſtudiis, tum ex litibus illis cum fratre, & perſecutionibus, de quibus conqueritur, deliquium aliquod mentis pati. Quæ jactat, omninò

magnam

Digitized by Google

magnam præ ſe ferunt vanitatem. Glorioſus eſt, ut Judæi omnes, maxime cum, inter Judæos vivens, magno in honore fuerit habitus, & ſplendidè vixerit ſemper. Bonis conſiliis non obtemperat. Quæ de Lugdunenſibus gloriatur, neſcio quo fundamento nitantur. Sunt Leydæ jam Abendanæ, & David Kohen de Lara, quibus erit ludibrio. Cerebrum habet confuſum, & heteroclitum. Hîc quosdam ſtudioſos cœpit informare in linguâ Hebraicâ, per non multos dies, idque meo ſcitu, & ſuaſu: poſtea gloriatus eſt, ſe illos tam brevi temporis ſpatio abſolviſſe, & à me Profeſſorem factum eſſe, eoque nomine petit ſibi dari teſtimonium. Delirium eſt hominis, cujus me miſeret. Si quis eo uti vellet, ad legendos & exponendos libros Rabbinicos & Talmudicos, in his poſſet alicui eſſe uſui. Neſcio, quid tandem de illo ſit futurum. Monui ipſum aliquoties, ſi ſeriò Chriſtianam religionem profiteatur, ut alicubi ſe baptizari curet, tunc futurum, ut tantò major fides ipſi habeatur, ſi non, ſuſpectam fore profeſſionem, ſed fruſtra. Vix ad Judæos revertetur: quomodò inter Chriſtianos, ſeu quibus mediis ſit victurus, etiam non video. Deus ipſi det ſanam mentem. Vereor ne

tandem

Digitized by Google

tandem prorſus mentis fiat impos. Hâc vice propter varias diſtractiones plura non licet. Quæ de decem deperditis Tribubus Iſraëliticis colligis, & meditaris, & mihi, & aliis viſu ac lectu grata & jucunda ſunt futura. Non eſt autem opus, ut aliqua eorum huc ad me mittas, cum ſpem facias adventus tui & alloquii: maxime cum nunc præter valetudinis curam, etiam aliis laboribus abſtrahar. Miror, illorum, quorum de hoc argumento mentionem facis, nihil hactenus huc allatum eſſe. Vale Vir doctiſſime, & me ama.

Dabam Baſil. 15. Decemb. A. 1660.

Tibi omni officio, honore, & amore

addictiſſimus

Joh. Buxtorfius.

Rogo, Samueli Mey præſens tradi cures epiſtolium.

IV.

Vir Clariſſime, & Doctiſſime.

QUod eas, quas D. Carpzovio inſcriptas, tuæ curæ committere auſus ſum, tam bene-

Digitized by Google

benevole & promptè curâris, pro eo gratias ego, quas debeo, Tibi habeo: nec ipſi ingratum feceris officium, cui hactenus grata mea eſſe qualiacunque alloquia abunde animadvertere potui. Samuelis Mey importunitatem ſenſi, antequam huc veniret; ſenſi, dum hîc eſſet, & ſentio, dum abeſt, ex flagitationibus ſeu ſtolidis, ſeu impudentibus, teſtimonium petendo de eo, quod nunquam fuit, nec futurum eſt. Conqueritur de conflato aliquo ære alieno, & penuriam ſuam non diſſimulat. Potuiſſet hîc, ſi voluiſſet, gratuito hoſpitio & cibo vivere diutius. Sed vellet ſplendide, & pro Rabbinica ſua gravitate ali, nutriri, veſtiri. Eam, quam habet veſtem, ipſi hîc procuravi. In mandatis habebat ſartor plicaturam addere, & honeſtius nonnihil eam perficere: oblatum ei ſimul fuit pallium cum tibialibus. Noluit acceptare, & hoc ipſum, quod accepit, obtrudendum ei fuit. Si bonorum quorundam beneficentiâ poſſetis eum liberare, & viatico aliquo inſtruere, vos ipſos ſarcinâ aliquâ liberaretis. Scribit, ſe libros ſuos MMST. quos in Bavaria Fridbergæ depoſitos habebat, recepiſſe, inter quos ſit גלי רזיא (1). Id puto eſſe mendacium. Quæ-

(1.) Vide, quæ de libro hoc erudite monuit Summe Vener.

ſo expiſcare, & jube illos tibi monſtrare. Quæ de Teraphim dicit &c. ea habeo pro ſomnio. Miſer eſt, nec ſcio, quid tandem ſit facturus. Quæ de animadverſionibus in D. Hottingeri Theſaurum Philologicum ſcribit, meræ ſunt offuciæ, & hominis non ſatis ſani indicia. Diſplicet, quod Chriſtianiſmum non tam amore Chriſti, quam odio Judæorum amplectatur. De teſtimonio nuper ei ſcripſi, me non poſſe ipſi gratificari. Cauſas diſertè addidi, ut mentem meam potuerit intelligere; nec ſcio, quid jam poſſim addere. Si tuum propoſitum de Hiſtoria decem tribuum deperditarum quâ in re juvare poſſim, conferam lubens, quicquid vel à me, vel ex mea Bibliotheca proficiſci poteſt. Si prius eam non publici juris facere decreveris, quam huc veneris, ipſemet videbis, an mea opera tibi poſſit eſſe hanc ad rem uſui.

Quod ad Inſcriptionem Americanam (2.) transmiſſam attinet, nihil eâ eſt inſulſius. Si Hebraica, inſulſa eſt interpretatio Menaſſis,

---

Vener. Wolfius in Biblioth. Hebr. Vol. II. p. 1274. ſqq. & Vol. III. p. 1179.

(2.) Vid. Spizelii Elevationem Relationis Montezinianæ. p. 68. ſqq.

Digitized by Google

naſſis, inſulſa concluſio, quam elicit. Quomodocunque legatur, nullum reddit ſenſum, nec vel voces, vel phraſes, ſi ſignificativæ ſint, genium ſpirant Judaicum: vel figmentum eſt merum, quod tamen non puto, quia nimis foret ſtolidum, nec à Judæo, qui quidem linguæ ſuæ vel minimam cognitionem habeat, profectum exiſtimo: vel voces ſunt peregrinæ, literis Hebræis expreſſæ: Sciendum eſſet, an hæc Inſcriptio ſit perfecta, an verò ex prolixiore hæc duntaxat ſint compoſita: an lapis antiquitatem oſtentet, quæ literarum forma, & figura? Quid ſi forte à Chriſtiano aliquo, Hebræarum literarum notitiam aliquam habente, animi, vel memoriæ causâ, ut ſæpè fieri ſolet in locis hujusmodi, ſeu Nomen ſuum, ſeu aliquid aliud ita fuerit ſaxo inſculptum! Senſum hujusmodi Inſcriptionibus inferre, ubi illæ non à ſe eum fundunt, luſus potius eſt ingenii noſtri, quam melioris mentis expreſſio. Et concluſio Menaſſis ridicula, neſcio an reſponſum mereatur. In illa inſunt non voces, aut verba, ſed literæ quædam Hebraicæ ſaxo inſculptæ reperiuntur. Ergo decem tribus eò abductæ, & illic reſiduæ. Miſeri Judæi, quia decem tribuum reductionem credunt, credere quoque coguntur,

Digitized by Google

illas alicubi eſſe ſuperſtites, quamvis fide fluctuante. Contuli aliquando eâ de re cum Rabbino Judæo, qui, poſt multa tandem eò devenit, ut diceret, licet ipſi hoc ignorent, tamen Deum, qui per Ezech. Tribuum conjunctionem promiſit, ſciturum, quomodo, vel undè eas velit reducere. Sed plura nunc non licet. Vale, Vir Clariſſime, & me ama. Baſ. 11. Jun. 1661.

Tuus omni amore, & officio

Joh. Buxtorffius.

V.

Reverende, & Clariſſime Vir, Amice honorande.

CUm præſentium exhibitor, Juvenis honeſtiſſimus è noſtratibus mihi ſignificaret, ſe in itinere, quod ſuſcepit, Auguſtam veſtram quoque, inter alia loca tranſiturum, & pro more ſua quoque officia offerret, volui eâ occaſione uti, ac hoc epiſtolio memoriam amicitiæ noſtræ refricare, ſimulque eum tuæ humanitati commendare. Nuper ex Paſtore quodam Marchico intellexi, te Muneri Eccleſiaſtico in urbe veſtra admotum eſſe, quo nuntio ſum gaviſus, Deum veneratus,

Digitized by Google

ratus, ut ſancta hæc Tua vocatio cedat ad nominis ejus divini gloriam, Eccleſiæ ædificationem, & tuam ſalutem. Ad me quod attinet, vivo adhuc, & valeo, per Dei gratiam, mediocriter, ſed ſenectus indies ingraveſcens, cum variis curis, alacritatem & vires paulatim atterunt, & conſumunt, ut lentè valdè omnia mihi procedant. Adhæc morbus lethalis ante ſeſquiannum me invadens, ex quo tamen, præter ſpem humanam, Deus pro ſua miſericordia me gratioſe liberavit, corpuſculum meum haud parum debilitavit. Quæ hactenus in publicum dederim, fortaſſe vidiſti. Nunc nihil novi ſub prelo habeo; recuditur Theſaurus Grammaticus Parentis, à me ſparſim meis obſervationibus hinc inde auctus. Accedet etiam Deo volente index locorum Scripturæ in Syntaxi adductorum, quod multi jam dudùm optarunt. Eo ad finem perducto, fortaſſis meas in Decalogum Diſſertationes ſubjungam. De his verò & aliis nihil certi promittere poſſum, nec amplius lubet, qui de vaſis colligendis quotidie moneor. Si tamen Deus vitam proroget, dabo operam, ne eam otioſè tranſigam, ſed, quantum licebit, bono publico promovendo impendam. Tu quid agas, quid valeas, & an ſtu-

Digitized by Google

dia Philologica, uti antehac, urgeas, ſi ubi otium erit, aliquando me certiorem redderes, id mihi pergratum foret. Ego nunc ſollicitus ſum de Filio meo, natu minore, paulatim formando & informando, ut, Deo volente & favente, Studia à me & Parente meo tractata, aliquandò cum laude & utilitate continuare poſſet. Sed unius, & alterius anni ſpatium adhuc requiretur, ut fundamenta aliqua ſolida jaciat, & nonnihil, quæ jam à me hauſit, matureſcant; præſertim, quia cum Linguis, Theologiæ etiam Studium conjungit: Ingenio, judicio, & memoriâ ſatis pollet. Deus & huic inſtituto benedicat. Vale, Vir Reverende, & me ama. Dabam Baſil. d. 12. Febr. 1663.

Tuæ Reverentiæ

ſtudioſiſſimus

Joh. Buxtorfius.

P.S. Salutem adſcribo Rever. D. Steidnero, eique omnia fauſta precor.

Audio Verſæ (*) Veſtræ Judæos eſſe, qui etiam Bibliothecas inſtructas habent. Si de illis tibi conſtat, quid rari habeant, velim de eo data occaſione certiorem me reddas.

VI. ELE-

(*) *Verſa*, vel *Pferſsheim* potius, pagus, Auguſtæ Vindelicorum vicinus, in quo Judæi haud pauci habitant.

Digitized by Google

VI.

ELECTA EPISTOLICA (a).

I.

Vidiſtine unquam librum ſingularem de Hiſpanicis iſtis Illuminatis, *los Alumbrados* dictis, cujus meminit Wolfius (b) in Memorabilibus ſuis? Sectam vero ipſam breviter exponunt Covarruvias in Lexico, Micrælius in ſyntagmate, & Lætus in Compendio. Ac videtur ſane iſta in regia aula hodieque dominari; quod de Rege defuncto haud obſcure innuit Sorbierius ſeu alius in itinere ſuo Hiſpanico. Præfatio Gallici libelli, *la morale pratique des Jeſuites*, ſatis aperte dicit, inter ipſos Jeſuitas eſſe Illuminatos, qui ſe & uxores aliorum ſpurca libidine hac fini collutulant, ut ſic Deum

 colant,

(a) Decerpſimus hæc ex autographis epiſtolarum, ad B. Theophilum Spizelium, Theologum quondam Auguſtanum celeberr. ſcriptarum.

(b) Verba Wolfii in Memorab. Lection. Tom. II. f. 912. ad Annum 1579. ſunt hæc: *Alombrates. Hi novæ cujusdam factionis ſectarii in Hiſpania hoc anno ſunt damnati, eo, quod dicerent, ſibi integrum eſſe & licere, coire cum fœminis maritatis, de quo ſingularis extat liber.*

Digitized by Google

colant, more Gnoſticorum. *Chriſtoph. Arnold.* Norimb. d. XVI. Sept. 1671.

2.

De Podeſtæ libello Germanico, rerum Turcicarum hiſtoriam complectente, certiorem Te reddo, iſtum Cenſuræ noſtræ nunquam fuiſſe exhibitum: impreſſus is enim eſt Sulzbaci, ſine cenſura, pro noſtro Bibliopola. Nunc vero Latine hic prodiit cum cenſura, quæ Vappam dubio procul vexabit. Nomen huic eſt Franciſcus de Mesgnien Meniniski; quem ſuperbiſſimum hominem, gente Polonum, ejusdem Podeſtæ, juſſu Imperatoris, in lingua Turcica & Arabica quoque præceptorem fuiſſe ſcias. Hunc vero diſcipulum præceptori ſuo prætulit Leopoldus noſter in legationibus Turcicis: hinc iſte livor & invidia, quæ alio ſeſe ſcripto jam, veluti ſorex ſibilo, prodidit, in notis ſcilicet hujusdem Meninciski in Aſſertiones Podeſtæ de principiis linguæ Turcicæ, Arab. & Perſ. *Idem* ibid. d. ult. Aug. 1672.

3.

Deum ſupplex & venerabundus oro, ut vires Tibi & otia ſuppeditet ad perficiendum

Digitized by Google

dum & abſolvendum, quod occupaſti, inſigne & exoptatiſſimum opus de bibliothecariis ſtudiis. Alterum Tu Photium præſtare ſufficis, dummodo ab aliis tricis & functionibus fores liberior. Geſnero, Lycoſtheni, Simlero, Friſio, quin & Poſſevino, tum Fabiano Juſtiniano, Auberto item Miræo, Sauſſayo etiam, C. Bellarmini ampliatori, Labbæo denique omiſſa omiſſosve, aliisque, nemo diligentius ſupplere potis. Voëtius, Hottingerus, & pauci alii recentiores ſubjiciunt nunnullos, ſed Tu omnia plenius & rectius noſti. *J. C. Baro Boineburgius* Francof. IV. Oct. 1671.

4.

Theophilus Spizelius, verbi divini in Eccleſia Auguſtana Miniſter.

Per purum anagramma (z in t ſ reſol.)

1.) *Ah! Vir augebit Eccleſiam intus piis in vita: pellens inde hoſtis virus.*

Evolutio.

Viderat Euſebie, multis prodeſſe politiś
Orbi Chriſtiano Spizelium usque libris,
Quos docti innumeri cum mirarentur, honoro
Illum mactavit protinus elogio:

Digitized by Google

Intus is augebit magis ab! Eccleſiam Jëſu
Membris in vita Vir, pius ipſe, piis.
Pellens inde etenim virus feliciter hoſtis
Quæ facienda ſient, quæ fugienda, doœt.
Adplaudunt quicunque boni: proſperrimus, optant,
Sit ſcriptis, dictis, conſiliisque ſacris.

2.) En Iſte Elias pius, percharus Numini: Ab! uti Sol lucebit in gaudiis: ſiet!

Evolutio.

Quam Zelo Elias fuerit pietateque clarus,
Scriptura ſancta nos docet.
En! iſte Elias pius alter gloriam Jövæ
Propugnat uſque maſcule.
Numini ob id percharus ovat: cœleſtibus illis
Lucebit ab in gaudiis,
Sol uti, divini verbi ceu prœco fidelis!
Siet, vovemus id, ſiet.
M. Jac. Crell.

5.

Bibliotheca olim Reineſiana (c) nunc

(c) Celeberrimi Polyhiſtoris Thomæ Reineſii Bibliothecam nomine Principis coëmit Seckendorfius, addi-

Digitized by Google

nunc
Auſpiciis Illuſtris Viri
Domini Viti Ludovici a Seckendorf &c.
Ducalis & publica facta
loquitur, ominatur ac vovet
interprete M. Bartholomæo Franco,
Diacono Neoſtadienſi.

Ut me Ciza ſibi præ Dreſdæ aut Lipſia haberet,
Fecit, qui viva hic Bibliotheca fuit.
Nomine, ſi neſcis, quod Seckendorfius *iſto*
Signetur, ſi vis diſcere, ſæpe redi.
Diſcere ſi nolis, nequeasve, recedito, nempe
Tam ſtupidæ non eſt hic locus invidiæ.
Tanto macte bono Princeps accredito, plures
Seckendorfiadas ſi bona fata dabunt,
Quæ modo Ciza fuit, Guelphæ certaverit arci,
Moxque Auguſtus *erit, qui modo* Mauritius.

Barth. Frank, Neoſtadii ad Orilam. D. 1. Mart. 1672.

6. Non

---

addiditque Ducali Cizenſi, quæ olim ab Epiſcopo Julio cœpta colligi, hactenus parum aucta erat. Nunc indies fere præſtantiſſimis auctoribus augetur. *Hæc idem Bartholomæus Franck in ſuis ad Spizelium literis.*

Digitized by Google

6.

Non poſſum non hac occaſione fatum, quod Indices (d) mei Expurgatorii ſunt experti, narrare. Commiſſarius ſiquidem Cæſareus, qui Francofurti ad Mœnum libros recens editos ſolet inſpicere, ne quid in lucem prodeat, quod juribus Imperatoris atque imperii directe queat officere, non requiſita, ut alias moris eſt, ordinarii Magiſtratus autoritate, Bibliopolium Lipſienſe, ubi exemplaria Indicum meorum aſſervabantur, vi aperiendum, & omnia exemplaria curavit inde auferenda. Bibliopola Lipſienſis quamprimum hoc reſcivit, ob injuriam ſibi factam & damnum illatum queſtus eſt apud Magiſtratum oppidanum, qui Commiſſarium Cæſareum violatæ jurisdictionis reum poſtulavit, & tandem hoc reſponſi accepit: Titulum diſquiſitionis meæ corrigendum, & vocem: *Papiſtarum*, prorſus omittendam eſſe. Verum hoc a me nunquam impetrabitur. Congeſſi interim adhuc nonnulla, quæ, ſi fortaſſis editio

(d) Digitum intendit Francus in diſquiſitionem ſuam Academicam de Papiſtarum Indicibus Librorum prohibitorum & expurgandorum, quæ typis exſcripta eſt Lipſiæ A. MDCLXXXIV. in 4.

Digitized by Google

tio veniet iteranda, locis ſuis inſerentur. *M. Dan. Francus* Weidæ Variſc. menſ. Febr. A. 1686.

7.

Quæ de theſauro Spalatini & aliorum ſuperiori ſeculo illuſtrium Virorum epiſtolico & variorum hiſtorico-theologicorum tractatuum miſcello ſcribis lætabundus, quod ejus inſperato factus ſis particeps, cum amicorum bona ſoleant eſſe communia, una tecum me etiam ad aliquam excitarunt lætitiam, inde ortam, quod eas in manus eum incidiſſe videam, unde in poſterum publico commodo non parum emolumenti poſſet accedere, ſi nimirum cum aliis, quas te poſſidere memoras eruditorum antehac Virorum epiſtolas, aliorum oculis non invideas; quamvis ut de epiſtolis Philippi Melanchthonis illud addam, in memoria fixum adhuc hæreat, quod ex ore celeberrimi cujusdam Viri, cujus memoria ſit in benedictione! de Beati etiam Sauberti in edendis duabus Epiſtolarum Melanchthonis partibus labore olim audivi, non adeo laudabiliter eum hac ratione de orthodoxia eſſe meritum, qui ejus Viri ob non unas rationes apud Hutterum prolixius: legen-

legendas ſuſpecti epiſtolas tutius æternis ſepeliviſſet tenebris, quam in lucem cum non plane nullorum ſcandalo traxiſſet publicam. Ego etſi maximum hunc Virum & de omnibus literis optime meritum maximi ex debito ſemper apud quoscunque æſtimo, ita ſæpius in ore ſoleo habere inque votis, utut nimium ſeris adeoque fruſtraneis: *Tu, cum tantus Vir in literis extiteris, utinam ex toto & conſtans noſter fuiſſes!* Novi, non pauca juſto acerbius olim & poſt in eum dicta fuiſſe & ſcripta, & hodie forſitan non paucis memoria ejus ſuſpectior redditur, quam par eſt; ſed ſi, quod ſentio, aperte licet in ſinum amici effundere, in omnibus excuſari vix poteſt, neque immerito Noſtri hactenus animi mutabilitatem atque in rebus fidei inconſtantiam ei objecerunt, quod Acta prioris ſeculi publica legenti ignotum eſſe non poteſt. Tu pennæ & animi mei in exprimenda de hoc Viro cenſura libertatem æqui conſule bonique. *M. Anton. Reiſerus* Poſonii V. Calend. Junii A. 1668.

8.

De Domino *Spetio* (e) pauca adhuc mihi

(e) Intelligitur *Joannes Petrus Speeth*, Auguſtanus, homo

Digitized by Google

hi addenda : hominem nunquam antea novi, licet plura de ejus fatis perceperim. Venit autem ad me nudius quartus Laubacum,

homo in religione Vertumno mutabilior, de quo non poſſum non huc transferre, quæ Vir longe Celeberrimus Maturinus Veyſſierus la Croze in Vindiciis veterum Scriptorum contra Harduinum, Roterodami A. 1708. editis, p. 61. ſq. de ipſo his verbis retulit: *Vixit ante ſeptem annos Amſtelodami Apoſtata quidam è Chriſtiano Judæus, vir certe eruditus, & inſtructus omni genere litterarum. Auguſtæ Vindelicorum natus erat parentibus Pontificiis, & jam ætate grandis ad eos confugerat, qui Confeſſionem, quam vocant Auguſtanam, profitentur. Cum in litterarum Ebraicarum cognitione mirum in modum profeciſſet, à nobiliſſimo viro, Knorrio à Roſenroth, vocatus eſt, eique præſto fuit in adornanda Cabbalæ Denudatæ editione. Portentoſa deinde animi levitate impulſus, religionem crebro mutavit, modo ad Socinianos tranſiens, modo ad Mennonitas, qui de Chriſto Domino noſtro prope eadem ſentiunt cum Socinianis. Poſt diuturnas tandem, ut ipſe poſtea confeſſus eſt, animi agitationes turpiter ab omni Chriſtianorum communione defecit, & Amſtelodami Judæorum ſacris initiatus, qui prius Joannes Petrus Speeth vocabatur, Moſes German appellari incepit. Cum eo ſæpius in Hollandia collocutus eſt Vir eruditiſſimus, mihique familiaris, Joannes Georgius Wachter,* (Civis meus, cujus Lexicon vel Theſaurum potius Etymologicum linguæ Germanicæ avidiſſime expectamus,) *qui ſcriptis etiam litteris, quas poſtea Germanice edidit in lucem una cum Apoſtatæ reſponſionibus, eum ad veritatem, à qua diſceſſerat, revocare conatus eſt; ſed irrito conatu; neque enim ullam ſpem fecit reditus ad Chriſtianiſmum, quem ex animo ejuraverat. Biennio*

Digitized by Google

cum, plurimaque, quæ ad ipſum ſpectant, mihi expoſuit; animadverti, quod licet abſtractionem aliquam ab omnibus ſectis prætendens, in corde tamen papiſmum foveat & deamet, adverſus quem multa in medium adduxi, quæ non dubito, quin animum ipſius aliqua ratione ſuſpenſum detinebunt, & ſi omnino mihi dicendum, quod

---

nio aut triennio poſt Amſtelodami mortuus eſt, veneno, ut ferunt, è medio ſublatus à Judæis, qui eum nugas omnes Thalmudiſtarum non ſatis probare ſuſpicabantur. Edidit inter Judæos agens verſibus Alcaicis verſionem Latinam ſatis elegantem Odæ Judaicæ, Mi Camocba *dictæ, quam verpi in feſto Purim cantitare ſolent. Fovebat miſerrimus Apoſtata easdem plane de Antiquitate ſententias, quas fovet Harduinus, & ſæpenumero dixit, quod ſupra laudatum Wachterum, qui hæc ab eo audierat, referentem audivi, adinventam eſſe à Conſtantino Magno Religionem Chriſtianam, nec aliud eſſe quam fabulas, quæcunque narrantur & ſcripta ſunt de martyriis veterum Chriſtianorum; Novum Teſtamentum, & eorum Patrum ſcripta, qui tribus poſt Chriſtum ſæculis floruerunt, jubente Conſtantino fuiſſe conficta; Judaicam Religionem totum antea terrarum orbem occupaſſe.* In Lipſienſi Lexico Biographico Eruditorum Tom. II. p. 1114. ubi juxta ordinem alphabeticum nomen *Speeth (Jo. Pet.)* occurrit, lectores quidem remittuntur ad *Moſes Germanus*, ſed neque in lit. G. neque in litera M. quicquam de hoc homuncione notatum juſto loco reperi. Quædam eum concernentia leguntur in Godofr. Arnoldi Hæreſiologia, Volum. II. p. 1203. ſq. edit. II. Non deſunt, qui illum tandem in impia Atheorum caſtra transfugiſſe cenſeant.

Digitized by Google

quod e re eſſe judico, bonus alioquin homo neque fundamenta religionis noſtræ & fortaſſe ipſius etiam Chriſtianiſmi ex aſſe & diſtincte nunquam percepit. Ponitur e. gr. fundamentum aliquod abnegatio ſui ipſius a myſticis pontificiis jam olim traditum, neque a noſtratibus modernis rejectum, ad quid ergo eccleſiam Pontificiam deſerere & unanime fundamentum in alia eccleſia, e.gr. Lutherana, quærere? Sed ad hæc & plura ejus generis alia prolixe reſpondi, & quo uberius mentem exponere poſſim, commercium literarium ab ipſo petii; ſunt ſpecioſa omnino, quæ profert, ſed certe nonniſi ejus generis, cujus omnia illa eſſe ſolent, quæ miſeri hi errones viam perfectiorem præ ſe ferentes & intra & extra eccleſiam noſtram hodie jactitant. *Jo. Petrus Scheferus* Francof. d. 27. Jan. 1687.

9.

Reſpondit Dn. D. Fauſtius, qui vel ſolus jam pro veritate religionis noſtræ intrepide atque fervide militat, ad ſcriptum illud, quod Jeſuita P. Dez de reunione Proteſtant, cum eccleſia Romana nuper edidit, & licet ſumma modeſtia uſus fuerit, verendum tamen, ne per hoc ipſum animi

adverſariorum magis magisque exacerbentur. Dn. D. Schmidius, malo huic nullum fere remedium ſupereſſe judicans, omne ſtudium continuationi commentariorum ſacrorum confert; vocatus hic erat haud pridem a Rege Sueciæ ad Profeſſ. primariam in Academia Livonienſi Derpta nunc iterum reſtauranda, oblatique ei octingenti imperiales, præter beneficia, quæ ex paſtoratu ſimul etiam ei conferendo capere poterat, ſed vocationem renuit: deſignata tamen ei a Landgravio Darmſtatino (ubi Dn. D. Hinkelmann ſummo cum fructu & applauſu Epiſcopi vices ſuſtinet) Profeſſio in Academia Gieſſena, ſi forte fortuna aliquando abhinc egredi jubeatur. *Idem* Argentor. d. $\frac{10}{20}$ April. 1688.

10.

Hulſemannum proh! amiſimus. Quis ipſius leget veſtigia? Nondum mihi a mœrore poſſum temperare. Jam demum, quis Hulſemannus fuerit, experiemur. Prout hodie ſtudioſa juventus ſtudium theologiæ tractat, mihi quidem nil magni promittit. Vel enim philologiæ vel ſubtiliori philoſophiæ apparatus parvus eſſe videtur. Deus excitet ingenia! *D. Jo. Adam.*

Scher-

Digitized by Google

Scherzerus Lipſiæ poſtridie ſepulturæ Hulſemanni 1661.

II.

Spethius (f) noſter (utinam adhuc noſter!) nuper iterum ſcripſit ad me, ſed alioqui literis mage neceſſariis obſeptus otium reſponſo prodigere nolo, hoc contentus, quod mea commendatione a Francofurto jam deget remotior, nec noſtris nocere valeat. Animum ipſius quod attinet, talem mihi ideam fingo, quod Pontificiæ ſuæ Eccleſiæ errores & abuſus agnoſcat graviſſimos, ſed perſuaſus ſit, matris omnia toleranda eſſe, ſaltem ab ejus communione nullam unquam ob cauſam diſcedendum, ſed præſtare, ut qui abominationes agnoſcunt, eas graviter increpent, ob hoc ipſum ſanguinem fundere parati. Qui toto animo ſunt Pontificii, ejus libertatem ferre non poterunt, unde ad extremum aut conſcientiæ ſuæ vim inferre neceſſe habebit, aut ad meliora redibit, aut ſe Eccleſiaſticis opponens gravia in caput ſuum excitabit diſcrimina. Ego non deſinam miſe-

(f) Conf. de ipſo B. Speneri Conſil. & Judic. Theolog. Latin. Part. III. p. 430. ſqq.

Digitized by Google

ram animam Paſtori errantes reducere fideliſſime ſolito precibus commendare, quod & vos facturos non dubito. *D. Phil. Jac. Spenerus* Francof. ad Mœnum d. 26. Apr. 1683.

12.

Spethium noſtrum Vobis iſta æſtate adfuiſſe ſcio: nam in itu redituque me compellavit, aſt, quæ, quæſo, de eo tibi ſententia? ſi interiora ejus noſſent, quibuscum eſt, de capite periclitaretur miſer: forte reſervavit eum Deus ad hoc, ut in gremio Eccleſiæ Romanæ huic plus noceat. Præter preces, quibus eum divinæ miſericordiæ commendare non deſiſto, pro eo nihil poſſum. *Idem* ibid. d. 17. Sept. 1685.

FINIS.

Emendanda.

In altera pagina Dedicat. Tom. XIII. lin. 17. poſt vocem NUMINI adde VOTA. pag. 256. lin. 23. poſt vocem *cujus* adde *libri.* pag. 336. lin. 23. pro *potiturum* lege *petiturum.*

SYL-

Digitized by Google

SYLLABUS
CONTENTORUM.

I. *JOan. Nicolai Stupani Oratio Panegyrica de C. S. Curionis Vita atque Obitu.* pag. 325
II. *De Vita & Meritis Joannis Homelii, eximii quondam Academiæ Lipſienſis Mathematici.* 403
III. *Angeli Sealteli ad Romanos Judices pro Ambroſio de Gumppenberg contra Jo. Albertum Widmeſtadium Orationum Actio prima.* 468
IV. *Epiſtolæ ſeptem Variorum ineditæ.* 501
V. *Quædam Jo. Buxtorfii, Filii, ad Theophilum Spizelium epiſtolæ ex autographis.* 581
VI. *Electa Epiſtolica.* 603

INDEX.

A.

AAron Levita autor fabulæ de decem Iſraëlis tribubus in America inveniendis. 585
Acronius (Joannes). 347. 358
Acta Sanctorum Ordinis Benedictini. 282
Aegidius Viterbienſis Arabicæ linguæ callentiſſimus. 239
Aethiopicæ linguæ ſtudium inter Suevos. 256. ſeq.
Alexandro (Natali) in hiſtoria quantum ſit fidendum. 292
Alombrates qualis ſecta in Hiſpania. 603
Ambroſius (Theſeus) præceptor Widmanſtadii in lingua Arabica. 232. ſeq.
Amerbachius (Bonifacius) celebris olim Ictus Baſileenſis. 347. 358
Angela C. S. Curionis filia docta. 363. ejus epiſtolæ. 364. ſeqq.
Anima hominis eſt progenies Dei ſecundum Platonem. 69. eſt naturæ compoſitæ ſecundum eundem. 76

Ani-

Anima mundi num ſit à Mente orta ſecundum Platonem, & quidem per emanationem 71. ſeqq. quo ſenſu à Platone & Platonicis vocetur Genita. 74. ſeq. quo ſenſu totum mundum permeare Platoni dicatur. 79. ſeq. ſecundum Platonicos recentiores ineſt materiæ per aſſiſtentiam, non per informationem. 102. ſeq. ex mente Platonis non unam efficit cum mundo ſubſtantiam. 145. ſeqq. differt à Deo ipſo ex Timæi Locri ſententia. 147. ſecundum Platonem non ſimilis eſt materiæ ſubtilisſimæ Carteſii. 153. quo ſenſu Plato eam ἀποσπασμάτιον eſſentiæ divinæ vocet. 57. ſeq. duplex eſt ex mente Plotini & Cudworthi. 164

Annales Ordinis Benedictini. 279. ſeq.

Anthuſa filium ſuum omni conatu à ſtudio theologico revocare conatur. 553

Apibus quo ſenſu Veteres divinitatem tribuerint. 138

Appellantium à Conſtitutione Unigenitus in Gallia perſecutio 301. ſeqq. à Duce Aurelianenſi, Regni Adminiſtratore, cohibita. 305

Arabicæ linguæ cultura inter Suevos. 238. ſeqq.

Digitized by Google

Ariſtotelis libri juſſu Friderici II. Imp. è Græco & Arabico in Latinum vertuntur. 203. ſeq.
Arnoldi (Chriſtophori) Epiſtola ad Theoph. Spizelium. 570
Atheiſmi num recte accuſetur Strato Lampſacenus. 312. ſeqq.
Auguſtana Pharmacopœia a Jo. Zwelfero impugnata 24. a Luca Schrœckio defenſa. 27
Auguſtani Medici præcipui. 5. 34
Auguſtus, Elect. Sax. maximus Jo. Homelii patronus. 457

B.

BÆlius (Petrus). Judicium Maſſueti de eo ejusque Dictionario. 293. ſeq.
Balmannus (Erhardus) 358
Barlæi (Caſpari) delirium melancholicum. 574
de Baronii Annalibus judicium Forſtneri. 534
Bechius (Philippus) Medicus olim Baſilenſis. 358
Beckii (Matthiæ Frid.) merita in literaturam Orientalem, ſpeciatim Chaldaicam & Arabicam. 253. ſqq.
Beham (Joannis) ſec. XV. merita in ſtudium linguæ Hebrææ. 207

Bellar-

Digitized by Google

Bellarminus (Robertus) notatus. 267
Bembi (Petri) opera ab Auguſtino Curione edita. 401
Benedictini Ordinis Annales. 279. ſeq. & Acta ſanctorum. 282
Bernhardus Saxo, celebris Germanorum in bello tricennali Dux. 520. 522
Bertſchius (Marcus). 358
Berus (Oſwaldus) Medicus olim Baſileenſis. 358
ad Bibliographum quæ requirantur. 294
Bibliotheca Reineſiana Ducali Cizenſi inſerta. 607. in eam epigramma Barth. Franckii. ibid.
Bibliotheque Raiſonnée notatur. 395
Bœcleri (Jo. Henrici) judicium de Epiſtolis Chriſtoph. Forſtneri. 501. ſqq.
Boineburg (Jo. Chriſt. L. B. de) Spizelium ad perficiendum opus Bibliothecarium excitat. 605
Bolandus notatus 267. ſeq. defenſus. 276
Borelius (Joannes) fanaticus. 576
(Adamus) 576
Borrhaus (Martinus) Theologus olim Baſileenſis. 346. 358.
Boſchenſteinus (Jo.) linguam Hebræam in Suevia multos docuit. 210

Digitized by Google

Brahe (Tycho de) juvenis adhuc inſignis Aſtronomiæ cultor. 455
Bremius (Jo.) præceptor Curionis. 330
de Brulii (Petri) Epiſtolis in carcere ſcriptis. 578
Bucerus (Mart.) quomodo gradum Magiſterii acceperit Cantabrigiæ. 346. ſeq.
Bufflerus (Petrus) Senator Iſnenſis, magnus bonarum literarum Mæcenas 213 ſuis ſumtibus Paul. Fagium in edendis variis ſermonis Hebræi Chaldæique libris adjuvat. 214
Burgundia anno 1636. a Gallis infeſtata 520. ſeq. a Cæſareanis vindicata. 522
de Burnetii (Thomæ) Theoria Telluris quid ſentiendum. 319
Buxtorfii (Jo.) Patr. uxor Margaretha, Leonis Curionis filia, 381
Buxtorfii (Jo.) fil. Epiſtolæ quædam ad Theophilum Spizelium 581. ſqq. is recudi curat Patris Theſaurum Grammaticum cum ſuis acceſſionnibus 601. ejus judicium de inſcriptione quadam pſeudo-hebræa in America inventa. 599

C.

CAnaan quo ſenſu *das gelobte Land* dicatur. 395

Digitized by Google

Carara (Georg.) præceptor Curionis. 330
Carolus V. Imp. ſummus literarum & literatorum Mæcenas. 423. ſq. Eruditio. 424 ſqq. Diploma, quo Jo. Homelium S. R. I. Equitis & Comitis Palatini dignitate ornavit 431. ſqq. ſingularis ejus erga Homelium favor. 423. 427. 456
Carolus Lotharingus, Celebris Cæſareanorum in bello tricennali Dux. 506. 513
Carpzovii (Jo. Ben.) Epiſtolæ ad Theoph. Spizelium. 565. 568. is Grotianas Epiſtolas edere promiſit. 566. ejus de piis Deſideriis Speneri judicium. 566. ſq. 569
Caſtalio (Sebaſtian). 358
Cave (Guil.) Hiſtoria literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum. 283
Citationes Auctorum in ſcriptis Germanorum frequentiores acriter perſtringit Maſſuet. 293
Cleberus (Jo.) primus ſcholæ Memmingenſis moderator. 409. ob rejectum *interim* in exilium pellitur. 410
Clementis XI. P. R. infallibilitas qualis. 305
Cœlum quo ſenſu a Platone Deus vocetur. 115
Coloredus, celebris Cæſareanorum in bello tricennali Dux. 519

Con-

Conjugium infelix Henrici Uſſerii. 573
Jo. Miltoni. ibid. Heerboordi. ibid.
de Conſtitutione Unigenitus judicium Maſſueti 304. ſq. quantam illa in Gallia excitaverit perſecutionem. 301. ſqq. à Duce Aurelianenſi, Regni adminiſtratore, inhibita. 305
Corneliæ, G. J. Voſſii filiæ, encomium. 571
funeſtus obitus. 572
Cruſius (Mart.) 201
Cudworthi ſententia de duplici anima mundi à Platone afferta. 164
Curio (Cœlius Secundus) de ejus vita atque obitu oratio Jo. Nicol. Stupani 325. ſqq. ejus nativitas, parentes, patria. 329. præceptores. 330. libros Lutheri, Melanchthonis & Zwinglii legit & admiratur. 330. ſq. ob puriorem Theologiam in Germaniam tendit, 331. ſed in itinere capitur. 331. ſq. reliquiarum cultum ſuperſtitioſum eſſe judicat & docet. 332. ſq. ejus uxor. 335. à ſorore fraudatur hæreditate paterna 336. ſq. Lutherum defendit adverſus Dominicanum quendam Monachum. 338. in duro carcere detinetur, 340. ſed ingenioſa fraude elabitur. 340. ſq. de ejus Dialogo, quem *Probum* inſcripſit. 342. in Papienſi Academia Profeſſor

Digitized by Google

feſſor creatur. ibid. dein in Luccenſi 343. Lauſannenſis ſcholæ moderator conſtituitur. 344. è manibus inquiſitorum denuo effugit, 345. Baſileæ politiores literas docet, & Magiſterii gradum aſſumit. 346. Variæ eæque amplæ ipſi offeruntur vocationes. 348. ſq. Ejus ſcripta, 350. ſeqq. obitus, 353. Epitaphium, 359. ſeq. liberi, 361. ſeqq. Auctores, qui de eo ſcripſerunt 382. 397. ſeqq. ab objecta Unitariorum hæreſi defenditur 380. ſqq.

Curio (Auguſtinus) 358. 373. ejus Elogium. 401

Curio (Horatius) 370

(Leo) 377. celebres ejus poſteri. 398

D.

DAnnevouſius, Baro, celebris Gallorum in bello tricennali dux. 508. ſq. 526. 528

Dei naturam & eſſentiam nemo intelligit, 62. 177. ſq. in Deo quo ſenſu emanatio admitti poſſit. 61. Deus quo ſenſu à Platone cauſa mundi efficiens dicatur. 81. ſq. & cum materia connexus ſtatui queat ſine crimine Spinoziſmi. 92. num Deus ideo, quod ab æterno potuerit ac voluerit mundum creare, illum quoque ab æterno

Digitized by Google

creaſſe dicendus ſit. 116. ſqq. Dei conſervatio rerum creatarum non unam efficit ex creatore & creaturis ſubſtantiam. 148. num aliquid in Deo eſſe poſſit, quod ad eſſentiam ejus non pertineat. 166. trium in divinitate perſonarum diſtinctio ab hominibus explicari non poteſt. 182. ſqq.
Democriti (Chriſtiani) i. e. Jo. Conr. Dippelii liber de ſimulacris aureis in Bornholmia inventis, in carcere ſcriptus. 579
Dezius (Jo.) de reunione proteſtantium â D. Iſaaco Fauſtio refutatus. 613

E.

Echellenſis (Abrahamus) catalogum librorum Syrorum Hebedjeſu edidit. 583. de eo judicium Buxtorffii, 589. ejus cum Gabriele Sionita controverſia. ibid.
Eccleſiaſtici officii arduitas. 556. ſqq. illud olim multi inviti receperunt. 557. ſq.
Ellenbogius (Nicolaus) Monachus olim Ottoburanus, elogio ornatus. 411. ſq. de ejus epiſtolis. 412
Eloquentiam docendi ratio â C. S. Curione obſervata. 352
Emanatio ex Deo quotuplici ſenſu intelligi queat. 61

Ence-

Encenas (Franciſcus) ſcripto libro carceris moleſtias ſibi lenivit. 578
Epiſcopius (Nicolaus). 346
Epiſtolas clam perferendi varii modi. 509. ſq.
Epitaphia liberorum C. S. Curionis. 363. ſqq.
Erzbergerus (Severinus) 358
Evangelicæ Eccleſiæ ſtatus corruptus, ejusque cauſæ & remedia ex mente Speneri & Spizelii. 538 ſqq.
Eunomius notatur. 90. ſq.

F.

FAbricii (Joan.) ſenior. obitus. 570
Fabricius (Joan. Albertus) laudatus â Maſſueto. 293
Fagius (Paulus) de literis Hebraicis atque Chaldaicis bene meritus. 212. ſqq. laudatus ab Elia Levita. ibid. libelli Hebraici ab eo editi. 216. ſq.
Faventini (Fanini) libri in carcere ſcripti. 578
Ferdinandus I. Imp. de Linguæ Syriacæ & Arabicæ ſtudio in Germania promovendo bene meritus. 225. 234. ejus ſumtibus N. T. Syriacum Viennæ 1555. prodiit in gratiam Chriſtianorum in Syria. 227. 230. 234. Artificioſiſſimum horologium Solymanno Imp. Turcarum dono mittit. 429

Ferrarii proluſiones de Infelicitate literatorum. 570

Filii Dei generationem æternam quo ſenſu patres ἀπορροίαν vocent. 65. ſq. & quo ſenſu in ea explicanda ſimilitudine ſolis & radiorum ejus utantur. 67

Flaminii (Marci Antonii) explicatio Pſalmorum laudatur. 507

Forcæus celebris Gallorum in bello tricennali dux. 509. 511. ſq.

Forſteri (Jo.) merita in linguam Hebræam. 210. ſqq. Reuchlini judicium de eo 211. ejus conſiliis utitur B. Lutherus in verſione Bibliorum Germanica. 211. ſq.

Forſtneri (Chriſtophori) Epiſtola ad Matthiam Berneggerum. 501. ſqq. Bœcleri judicium de ejus Epiſtolis. 501. fit præfectus urbis Mompelicardi. 505. ſq. pietas ejus in anguſtiis 506. ſqq. uxoris ejus pia in adverſis conſtantia 508. laudabilis illius adverſus futura pericula cura ac providentia 5. â peſte Mompelicardi graſſante cum tota familia immunis fuit. 516. ſq. publica ejus negotia. 517. ejus Epiſtola ad Bœclerum. 533. ſqq.

Franci (Danielis) Diſquiſitio de Papiſtarum indicibus librorum prohibitorum. 608

Franc-

Franckii (Bartholomæi) Epigramma in Bibliothecam Reineſianam. 607
Frechtii (Martini) Diarium MSC. eorum, quæ Wormatiæ & Ratisbonæ anno 1540. & 1541. ab illo obſervata ſunt. 469
Fridericus I. Imperat. per conſtitutionem authenticam de ſcholaribus bene meritus de literis. 200
Fridericus. II. Imp. magnus bonarum literarum cultor atque fautor. 200. ſqq. lucium piſcem cum annulo Græcæ inſcriptionis ſtagno cuidam immittit. 202. libros Ariſtotelis & aliorum ê Græco & Arabico ejus juſſu in latinum verſos Academiæ Bononienſi donat. 203. ſqq.
Frithus (Jo.) adverſus Thomam Morum contra corporalem Chriſti in S. Cœna præſentiam ſcripſit. 577
Frobenius (Hieronymus) 346
de Frontonis (Jo.) Epiſtola de Scriptura & Eccleſia judicium Buxtorffii 583. ſqq.

G.

GAllaſius, Comes, celebris Cæſareanorum in bello tricennali dux, 520. 522. ſqq.
Generationis vocabulum aliter in divinis, aliter in humanis rebus accipitur 186

de Germanis ſcriptoribus contemtim admodum judicat Maſſuet 292. ſeq. & copioſas apud eos autorum citationes acriter perſtringit. 293
Gerſen (Jo.) de Canabaco, Abbas Vercellenſis, auctor libelli de Imitatione Chriſti creditur 266. ſeqq. eum non extitiſſe in rerum natura ſub Abbatis Vercellenſis nomine, evincitur 272. ſub Gerſenis nomine ſec. XV. intelligi Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, docetur. 271
de Græcæ Eccleſiæ cum Latina conſenſu ſententia Buxtorffii. 592. ſeq.
Græca lingua in Suevia jam ante Friderici II. Imp. tempora quodammodo exculta 202
Græca inſcriptio annuli reperti in branchiis ſub cute lucii piſcis anno 1497. circa Heilbronnam capti 202
Grammaticæ Hebrææ primum inter Chriſtianos compendium typis exſcriptum 206. Syriacæ primus inter Germanos editor Widmanſtadius, 237. Turcicæ Hieronymus Megiſerus 255. Chaldaicæ Sebaſt. Munſterus 209
Gratarolus (Guilelmus) Medicus olim Baſileenſis 358.

Gro-

Digitized by Google

Grotianas Epiſtolas edere promittit Carpzovius 566
Grynæus (Thomas) 346
Gumppenbergus (Ambroſius) 473. 475
Gyrfalkius (Thomas) 358

H.

HAfenrefferi (Matthiæ) Templum Ezechielis laudatur 218
Hebedjeſu Catalogus librorum Syrorum ab Abrah. Ecchellenſi editus 583. 589
Hebrææ Grammaticæ primum inter Chriſtianos compendium typis exſcriptum 206. linguæ cultura inter Suevos 207. ſeqq.
Heerboordi infelix conjugium 573
Hellwigii (Jo.) obſervationes Phyſico-Medicæ a Luca Schrœckio editæ 31. ſeq.
Hericuria urbs a Cæſareanis anno 1637. obſeſſa 525. ſeq. ope Mompelicardenſium fortiſſime ſe defendit 526. ſeqq. unde obſidione liberata 528. ſq.
Herlinus (Chriſtianus) encomio ornatus a Melanchthone 415. ejus obitus 450
Hertelius (Jacobus) 358
Hilleri (Matthæi) merita in literaturam Hebræam 219. ſeqq. ejus encomium 220. 223. ſcripta 220. ſqq.

Digitized by Google

Hœppen (Paulus) 408
Hofmannus (Fridericus) 29
Homelius (Andreas) 461
Homelius (Jo.) de ejus Vita ac meritis diſſertatio 403. ſeqq. ejus patria & parentes 405. ſq. ſtudia academica 414. ſeqq. a Melanchthone ſenatui Memmingenſi commendatur 417. ſeqq. in Patriam revocatur 422. ob rejectam formulam *Interim* in exilium pellitur 423. ſcientia ſua Mathematica Caroli V. Imp. gratiam adipiſcitur, 423. 427. 456. artificioſiſſimi horologii inventor 428. conſtituitur Lipſiæ Mathematum Profeſſor 430. 446. Equitis S. R. I. ac Comitis Palatini dignitate mactatur 431. ipſum Cæſaris hac ſuper re diploma 432. ſeqq. Elogium a Joach. Camerario ei ſcriptum 453. ſeqq. varia inſtrumenta Mathematica ab eo vel inventa vel perfectiora reddita 454. ſeq. ejus patroni 446. 457. ſcripta Mathematica inedita 458. virtutes ac mores 459. notitia literarum elegantiorum 460. ejus obitus 450. Epitaphia & Epicedia virorum eruditorum in eum 451. 460. Epicedium Caſp. Jungermanni in eum 461. ſeqq. ejus Teſtamentum atque Legatum pro literarum bonarum ſtudioſis 464. ſeqq.

Digitized by Google

ſeqq. ejus Bibliotheca uſui publico legata. 466
Hopperus (Marcus) 358
Horologium artificioſum ab Homelio conſtructum 428. aliud a Ferdinando I. Imp. Solymanno Turcarum Imp. dono miſſum. 429
Huggelius (Jacobus) Medicus olim Baſileenſis. 358
Hugobaldus (Huldricus) 355
Hulſemanni (Jo.) elogium a Scherzero ipſi tributum. 614
Huperus (Jo.) Archiater olim Baſileenſis. 358
Huttenus (Mauritius) Epiſcopus Eichſtættenſis. 490

I.

IDearum origo quænam ſit? 162. ideæ divinæ quid ſint? ibid. ideæ in Deo num ad eſſentiam Dei pertineant 167. ſeqq. idearum æternitas. 170. ſeq.
Jeſaiæ cap. XLIX. 12. vindicatur. 584
Illuminati qualis ſecta in Hiſpania 603. tales etiam dantur in Jeſuitarum ordine ibid.
de Imitatione Chriſti librorum auctor quis? 266. pro Jo. Gerſene argumenta. 267. ſqq.

Digitized by Google

ſqq. refelluntur 270. ſqq. pro Thoma â Kempis argumenta. 276. ſq.
Inſcriptio Pſeudo-Hebræa in America inventa; judicium Buxtorfii de ea. 599
Iſelius (Huldricus) 358
Iſingrinus (Michael) 346
Iſnæ Paulus Fagius typographiam Hebraicam erigit. 213. ſqq.
Iſraëlitarum tribus decem in captivitatem abductæ an in America quærendæ? 585. 590
Jungermanni (Caſp.) Epicedion in Jo. Homelium. 461. ſqq.
Junius (Joannes.) 358

K.

â KEmpis (Thomas) num ſit auctor librorum de imitatione Chriſti, negatur. 268. affirmatur & probatur. 276. ſq.
Kiska (Joannes) 348. 377. ſq.

L.

de LAtinæ Eccleſiæ cum Græca conſenſu ſententia Buxtorfii 592. ſq.
Leo (Jo.) Eliberitanus, Arabicam linguam Romæ docuit 238. ſq.
Levita (Elias) Paulo Fagio in edendis libris Hebraicis aſſiſtit. 213. 215

Lexi-

Digitized by Google

Lexicon Hebraicum inter Chriſtianos primus concinnavit Jo. Reuchlinus. 290 Chaldaicum Seb. Münſterus. 209. ſq. Syriacum ediidiſſet Widmanſtadius, niſi fata obſtitiſſent. 237. Arabicum primus inter Germanos edidit Franc. Raphelingius. 240. ſq. Turcicum Hieronymus Megiſerus. 255. Æthiopicum Georg. Weiganmajerus. 257

Liberi ante nativitatem Deo conſecrati. 552

Libri ex infortunio nati. 577. in carcere ſcripti. ibid.

Linguarum ſtudium neglectum Eccleſiæ maxime nocet 258. reſtauratum illi prodeſt. ibid.

Liuronus (Antonius) Marchio Bourbonnæ 504. ſeq.

Locrus (Timæus) tempus una cum mundo a Deo productum aſſerit, 108. ſeq. num æternitatem mundi ſtatuerit 123. animam mundi vehiculo quodam corporeo veſtitam putat 75. ſq. eam a Deo diſtinguit. 147

Λόγος Platoni quid ſit 60. quo ſenſu eum a Deo ſummo generari dicat 61. ſq. pro effluvio τȣ̃ λόγȣ num animam mundi habeat. 71. ſqq.

Lon-

Longomontanus (Chriſtianus) Aſtronomus celebris. 450
Lucretius dictus fuit Jo. Albertus Widmanſtadius. 470. 479
Ludolfus (Jobus) laudatus. 257
Lutetia Pariſiorum florentiſſima literarum ſedes. 295. ſq.
Lutherus (Martinus) æſtimat ac commendat linguarum ſtudium 259. illum defendit C. S. Curio adverſus calumnias monachi cujusdam 338. ejus ut & Melanchthonis & Zwinglii libri in Italia circumferuntur. 331
Lycoſthenes (Conradus) 358

M.

MAbillonii (Jo.) Ordinis Benedictini annales. 279. ſq. continuati â Theod. Ruinarto & Renato Maſſueto 280. ejusdem Acta Sanctorum ordinis Benedictini. 282
Machanæus (Dominicus) Præceptor Curionis. 330
Magiſterii gradum aſſumendi modus honoratior. 346. ſq.
Magiſtratus quam habere debeat Curam in Conſtituendis Eccleſiæ miniſtris. 541. ſqq.

Ma-

Magius (Hieronymus) infelix literatus. 571
Majus, (Jo. Henr.) Pat. laudatus. 208
Maſſueti (Renati) Editio operum S. Irenæi. 280. Continuationem Annalium Ordinis Benedictini in ſe ſuſcipit. ib. vitam Mabillonii ſcripſit. 287. Scriptores Germanos, maxime Proteſtantes vilipendit. 292. ſq. nimias eorum citationes auctorum exagitat. 293. Lutetiam ob literarum florem laudat. 295. de Germanorum in Gallos ſuſpicionibus queritur. 301. de perſecutione appellantium in cauſa conſtitutionis Unigenitus graves querelas inſtituit. 301. ſqq.
Materiæ emanationem ex Deo num ſtatuerit Plato ? 49. ſqq. num Heraclitus, Pythagoras & alii. 54. num Chaldæi & Thales. 55. ejus creationem non credidit Plato 50. Materia quo ſenſu â Platone Non ens vocetur. 104. ejus æternitatem aſſerit. 107. ſqq.
Maurocordati (Jo. Nic.) Wallachiæ Principis liber de Officiis in captivitate ſcriptus. 578
Mederus (Johannes) 358
Medici Auguſtani clariſſimi. 5. 34.
Megiſerus (Hieronymus) linguæ Turcicæ pri-

Digitized by Google

primus inter Germanos ſtator & vindex. 255
Melancholicum Delirium Caſpar. Barlæi. 574
Melanchthon (Philippus) fautor Jo. Homelii 456. Epiſtolæ ejus an ſint edendæ an vero ſupprimendæ 609. ſq. ejus epiſtolæ pro Homelio ad Senatum Memmingenſem ſcriptæ. 417
Melitenſis belli Hiſtoria â C. S. Curione ſcripta. 383
Memmingenſis ſcholæ origines. 407. ſqq.
Menaſſis ben Iſraël liber Spes Iſraëlis. 585. Judicium Buxtorfii de eo 598. ſq. refutatur â Theoph. Spizelio. 585
Meninciski (Franciſci de Mesgnien) Polonus in literatura Orientali clarus. 604
Meredinæus (Moſes) Widmanſtadii in edendo N. T. Syriaco adjutor. 235
Meſſenius (Joh.) Scandiam Illuſtratam in captivitate elaboravit. 578
Mey (Samuel) Judæus ad Chriſtianiſmum ſuperiori ſeculo convertendus. 594. ſq. 597
Mezleri (Thomæ) ſententia de Jo. Gerſene, Abb. Vercellenſi, auctore librorum de Imitatione Chriſti, refutatur. 270. ſqq.

Mil-

Digitized by Google

Miltoni (Joh.) Infelix conjugium. 571. opus de divortio qua occaſione ſcriptum. 573
Miniſtrorum quorundam verbi divini vitia. 545. 548. ſqq.
Mollius (Joh.) Montilcinus comment. in Geneſin in carcere ſcribit. 578
Mompelicardenſis comitatus triſtia in bello tricennali fata. 506. 510. 530. ſqq. Peſtis Mompelicardum graviſſime infeſtans. 516
Montezinius (Antonius) alias Aaron Levita auctor fabulæ de decem tribubus Iſraëliticis adhuc in America ſuperſtitibus. 585
Moſchi hiſtoria à Luca Schrœckio edita. 33
Müllerus (Andreas) Greiffenhagius laudatur. 235
Münſterus (Sebaſt.) de Literatura Hebræa bene meritus. 209
Mundi æternitatem num ſtatuerit T. Locrus. 123. ſqq. num Plato. 107. ſqq. mundo & tempori initium tribuit Plato. 123. ſqq. & T. Locrus. 108. ſq. mundum quo ſenſu generari dixerit Plato. 56. mundi cauſam efficientem quo ſenſu Deum Plato faciat. 81. ſqq. num ex ejus mente mundus per continuum fluxum à Deo conſervetur. 98. ſq.

Digitized by Google

Mundi animam quo ſenſu vocet Plato ἀποσπασμάτιον eſſentiæ divinæ. 57. ſqq. num eam pro effluvio τȣ̃ λόγȣ habeat. 71. ſqq. quo ſenſu eam genitam â Deo ſtatuat. 74. ſq. quomodo eam totum mundum permeare aſſerat. 79. ſq. num ex ea & mundo unam faciat ſubſtantiam. 145. ſqq. Differentia animæ mundi â Deo juxta Platonem. 154. ſqq. ex mente T. Locri. 147. eam vehiculo quodam corporeo veſtitam ſtatuit Locrus. 75. ſqq. Platonicis recentioribus ineſt mundo per aſſiſtentiam non per informationem. 102. ſq.

N.

NAellingenſis â Patria dictus fuit Jo. Albertus Widmanſtadius 470

Nigri, (Petrus) Primus inter Chriſtianos Hebrææ Grammaticæ compendium typis exſcriptum edidit. 206

Nigronus (Julius) primus Jo. Gerſenem, Abb. Vercellenſem librorum de Imitatione Chriſti autorem eſſe demonſtrare voluit. 266. ſq.

de Noailles, Cardinalis, laudatus. 308

Novum Teſtamentum Syriacum â Jo. Alb. Widmanſtadio Viennæ 1555. editum. 234.

Digitized by Google

234. ſq. quis huic edendo occaſionem præbuerit. 229. ſq.

O.

OChinus (Bernardinus) in Angliam ab Eduardo Rege vocatus. 392
Oporinus (Joannes) celebris quondam Typographus Baſileenſis. 358
Ordinis Benedictini annales. 279. ſq. Acta Sanctorum ejusdem Ordinis. 282
Orientales literæ multum debent Suevis. 197. ſqq.
Oſiander (Daniel). 355
Ottoburani Gymnaſii primordia. 412

P.

PAntaleon (D. Henricus). 346.
Parentes haud pio zelo liberos ſuos ſacris ſtudiis admoventes multorum in Eccleſia malorum cauſæ. 552
Patina, (Carola Catharina) Caroli Patini filia, laudata. 38. ſq. ejus epiſtola ad L. Schrœckium de Patris ſui morbo ac morte. 39. ſq.
Patres quo ſenſu æternam filii Dei generationem per ἀπόῤῥοιαν explicaverint. 65. ſqq.

quo ſenſu ſimilitudine ſolis & radiorum in eadem explicanda uſi ſint. 67
Peireſcius (Nicol.) ſcripta Guilielm. Schickardi inedita conquirere ſtuduit. 248
Pellicanus (Conradus) de Literatura Hebræa bene meritus. 209
Pfaffius (Chriſtoph. Matth.) laudatus à Maſſueto. 306
Pharmacopœia Auguſtana â Jo. Zwelfero impugnata. 24. â Luca Schrœckio defenſa. 27
Philoſophi veteres omnes num per ſpiritus nonniſi materiam aliquam ſubtilem intellexerint. 137. in eorum ſententiis explicandis perſpicuis opus eſt teſtimoniis. 50.
de Piis Deſideriis Speneri judicium Spizelii. 536. ſqq. Carpzovii. 566. ſq. 569.
du Pin (Ludovici Ellies) Bibliotheca Auctorum Eccleſiaſticorum laudatur. 282. 292.
Plato num emanationem materiæ ex Deo ſtatuerit. 49. eum creationem materiæ ex nihilo crediditſe Hierocles falſo adſerit. 50. ex totius ſyſtematis ſui nexu eſt explicandus. 51. ſolem, lunam, cœlum, terram, ſtellasque omnes & dæmones Deos vocat. 56. 85. quo ſenſu id faciat. 86. ſqq. 125. ſq. quo ſenſu mundum generari dixerit. ib. quo ſenſu animam mundi

mundi vocet ἀποσπασμάτιον eſſentiæ divinæ 57. ſq. de λόγῳ ſeu νῷ diverſimode ratiocinatur. 60. quo ſenſu λόγον â Deo generari aſſerat. 61. ſq. an inde emanationem proprie dictam in Deo ſtatuiſſe dicendus ſit. 64. Animam hominis progeniem Dei vocat. 69. num animam mundi habeat pro effluvio λόγου ſeu Mentis. 71. ſqq. quo ſenſu eam genitam â Deo ſtatuat. 74. ſq. quo ſenſu eam totum mundum permeare ſtatuat. 79. ſq. quomodo Deum cauſam mundi efficientem vocare poſſit, quum ex ejus mente materiam non creaverit, ſed tantum exornaverit. 81. ſqq. quomodo Deorum omnia plena eſſe dicat. 87. ſq. num ex ejus mente mundus per continuum fluxum â Deo conſervetur. 98. ſq. Materiam quomodo Nonens vocaverit. 104. Deum, tanquam cauſam efficientem â rebus genitis factisque diſtinguit. 105. ſq. æternitatem quidem materiæ, non vero mundi ſtatuit. 107. ſqq. uti mundo, ita & tempori initium tribuit. 123. ſqq. tria ſtatuit in Divinis diverſa principia, Deum Summum, Mentem, & animam mundi. 145. 149. animam mundi non unam cum mundo eſſe ſubſtantiam aſſerit. 145. ſqq. anima

mundi Platonica non eſt ſimilis materiæ ſubtiliſſimæ Carteſii. 153. num differentia inter animam mundi & Deum juxta Platonem talis tantum ſit, qualis eſt inter totum & partem. 154. Cudworthus duplicem ipſi adſcribit animam mundi. 164. de multis locutus eſt, quæ ipſe ignoravit. 175

Platonici recentiores Platoni tribuerunt, non quod ipſe ſenſit, ſed quod eum ſenſiſſe putarunt. 93. ſqq. nullam emanationem à Deo proprie dictam ſtatuunt. 95. ſq.

Plotinus laudatus. 80. explicatus. 98. ſqq.

Plutarchus illuſtratus, 142. ſqq. notatus. 156. ſq.

Podeſtæ libellus Germanicus de rebus Turcicis. 604

Porphyrius laudatus. 74. 58

Poſtellus (Guilielm.) laudatus. 224

Proclus num omnia ex eſſentia divina neceſſario emanaſſe ſtatuat. 96. ſq. quomodo cœlum perpetuo maneat ex ejus mente. 100

Providentiam divinam quo ſenſu negaverit Strato Lampſacenus. 317. ſq.

R. Rainol-

Digitized by Google

R.

RAinoldi (Jo.) Colloquium cum Jo.Harto de Capite & fide Eccleſiæ. 579
Raphelengius (Franciſcus) primus inter Germanos Lexicon Arabicum edidit. 240
Regii (Urbani) in literis Hebraicis & Rabbinicis peritia. 211. uxor Hebrææ & Chaldææ linguæ perita. 210
Reimmannus (Jac. Frid.) notatus. 207
Reineſii (Thomæ) Bibliotheca Ducali Cizenſi Bibliothecæ infertur. 607. in illam Bartholom. Franckii Epigramma. ibid.
Reiſeri (Antonii) judicium de Melanchthone ejusque doctrina & Epiſtolis. 609. ſeq.
Reliquiarum cultum ſuperſtitioſum eſſe docet C. S. Curio. 332. ſqq.
Reuchlini (Jo.) ſive Capnionis, encomium. 208. merita in literaturam Hebræam & Græcam. ibid. literarum Hebræarum & Græcarum in Germania reſtaurator. ibid. ejus diſcipuli. 209
Rheticus (Georgius Joach.) quondam Pro-

Digitized by Google

feſſor Mathem. Lipſiæ. 446. Copernici diſcipulus. 447. laudatur. ibid.

Roëllius (Herm. Alex.) laudatus. 136

Rosweydus (Heribertus) notatus. 267. ſeqq.

Ruinartus (Theodoricus) poſt Jo. Mabillonii mortem continuationem Annalium Ordinis Benedictini in ſe ſuſcipit. 280

S.

SCheuchzeri (Jo. Jac.) Opus Biblicum Phyſicum laudatur. 219

Schickardi (Guilielmi) merita in literas Hebræas. 245. Arabicas. 246. ſq. Epitaphium ei ab Hug. Grotio erectum. 248. inedita ejus opera Peireſcius fruſtra conquiſivit. ibid.

Schrœckii (Lucæ) Elogium. 1. Patria. 3. parentes. 5. dotes animi. 7. educatio literaria. 8. vita Academica. 10. Præceptores Academici. ib. diſputationes Academicæ. 12. Honores Academici. 13. itinera per Germaniam. 14. & Italiam. 16. munus in patria 18. praxis clinicæ felicitas. 19. ſcripta 22. ſqq. honores. 36. ſqq. vita privata. 42. mores. 43. obitus. 44.

Digitized by Google

Schudelinus (Jo.) 408
ad Scriptoris alicujus rite explicandam ſententiam quid requiratur. 134
Scultetus (Bartholomæus) diſcipulus in Mathematicis Joannis Homelii. 454. ſcitus inſtrumentorum Mathematicorum fabricator. ibid.
Sealteli (Angeli) oratio invectiva in Jo. Albertum Widmanſtadium. 242. ſeq. 467. ſqq.
von Seelen (Joann. Henricus) laudatus. 259
Servetus (Michael) de eo judicium. 393. ejus opera in Ptolomæi Geographiam laudatur â Seb. Münſtero. ibid.
Simon (Richard.) notatus. 137
de Sinenſium re literaria commentarius Theophili Spizelii, fœtus juvenilis. 581
Sionitæ (Gabrielis) controverſia cum Abrahamo Ecchellenſi. 589
Spechtius (Joann.) literaturæ Hebraicæ callentiſſimus. 217. ejus conciones paſſionales ex antiquitatibus Judaicis illuſtratæ. 218. opus affectum de templo Hieroſolymitano. ibid.
Speeth (Jo. Petr.) vertumnus in religione 610. ſqq. inter Judæos Moſis Germani

nomen aſſumſit. 612. fata ejus varia. 611. ſq. impia de novo Teſtamento ſcriptisque Patrum trium primorum ſeculorum ſententia. 612. judicium Jo. Petr. Scheferi de eo ejusque opinionibus. 612. ſq. itemque Speneri. 615. ſq.
de Speneri (Phil. Jac.) præfatione Poſtillæ Arndianæ præfixa judicium Spizelii 536. Carpzovii. 566. 569
Sphondratus, Mediolanenſis, præceptor Curionis. 330
Spinozæ impia de voluntate & potentia Dei ſententia. 117
Spizelii (Theophili) Epiſtolæ ad D. Phil. Jac. Spenerum. 536. 547. ad Spizelium Epiſtolæ duæ Carpzovii 565. ſqq. una Chriſtophori Arnoldi 570. aliquot Jo. Buxtorfii filii 581. ſqq. commentarius de re literaria Sinenſium in juventute ab ipſo ſcriptus. 581. illum ad perficiendum opus de Bibliothecis excitat Boineburgius. 605. Anagrammata in ejus nomen. 605. ſq. Theſauro Spalatini & aliorum epiſtolico Bibliothecam ſuam auget. 609
Stoppelius (Jac.) celebris quondam Mathematicus Memmingenſis 413. ejus Lexicon Geographicum. 413. ſq.

Stra-

Stratoni Lampſaceno â quibus atheiſmus fuerit imputatus. 312. ſq. ob quas cauſas id factum. 314. ſqq. contra atheiſmi crimen defenditur. 317. ſqq. quo ſenſu providentiam divinam negaverit. 317. videtur tantum perpetuum Dei influxum negaſſe. 318. & neceſſitatem rerum hypotheticam non abſolutam ſtatuiſſe. 320. de vera tandem animi ejus ſententia judicium ſuſpendendum. 322. ſq.
Studioſi Academiam petentes doctori cuidam Academico commendandi. 416
Stunica (Jac. Lopes) præceptor Widmanſtadii in Linguis Orientalibus. 232
Stupani (Jo. Nic.) Oratio Panegyrica de C. S. Curionis vita atque obitu. 325
Suevia eruditis in omni literarum genere clara 198. ſq. in ea primum Grammaticæ Hebrææ compendium â Chriſtianis profectum typis excuditur. 206
Suevicorum Imperatorum in literas merita. 200. ſqq.
Suevorum in literaturam orientalem merita. 197. ſqq. primi inter Germanos fuêre in reſtaurando linguarum ſtudio. 206. imprimis in excolenda lingua Hebræa. 207. ſqq. Syriaca. 223. ſq. Arabica 238. ſqq. Turcica. 255. Æthiopica 256

by Google

Sulcerus (Simon) Eccleſiæ Baſileenſis quondam antiſtes. 353
Sulcerus (Albertus) 358
Swammerdami Apoſtaſia. 576
Syraca N. T. verſio Jo. Alb. Widmanſtadii. 234. Syriaca Grammatica Widmanſtadii in Germania prima. 237

T.

TEmpori initium tribuit Plato 123. ſeqq. Timæus Locrus. 108. ſeq.
Turcicæ linguæ ſtudium inter Suevos 255. ſeq. Turcicarum rerum hiſtoria Podeſtæ. 604
Turrianus Cremonenſis, Mathematicus inſignis. 426

V.

VAletta, Cardinalis, in bello tricennali variis Gallorum expeditionibus intereſt, 511. 513. 515. 520. 522
Verburgii (Philippi) Hiſtoria Germanicorum Cæſarum. 535
Vicofortius (Abrahamus) hiſtoriam Imperii Germanici molitur. 535
Virgilius num ſit Spinoſiſmi ſuſpectus 128. ſeqq. Epicureus fuiſſe videtur 129. ſeq. de

Digitized by Google

de Deo locutus fuiſſe videtur ex mente non ſua, ſed Stoicorum 131. num ex mente Platonis locutus ſit de Deo 133. duriora Virgilii de Deo verba tanquam poëtæ ſanum quoque admittere poſſunt ſenſum. 135

Vocatio illegitima ad ſacrum munus multorum in Eccleſia malorum cauſa. 554

Vondelii (Juſti) in religione inconſtantia. 575

Voſſius (Gerh. Jo.) ob funeſtum filiæ obitum infelix literatus. 571

Vſſerii (Henrici) infelix conjugium. 573

W.

WAchterus (Jo. Georg.) laudatus. 611. ſeq.

Wedelius (Georg. Wolfg.) laudatus. 10. ſeq.

Weiganmejerus (Georg.) primus Lexicon Æthiopicum concinnavit. 256

Weisbruckeria (Anna) Vrbani Rhegii conjux, Hebræi & Chaldæi ſermonis apprime perita. 210. ſeq.

Welſchius (Georg Hieron.) laudatus 7. 30. 249. ſeq. ejus vitæ hiſtoria & ſcripta quædam anecdota a Luca Schrœckio edita

edita 30. ſeq. fuit linguæ Arabicæ callentiſſimus, 249. 251. ejus ſcripta Arabica & merita in hanc linguam 251. ſqq. opus affectum Turcicum de hiſtoria literaria Turcarum. 255. ſeq.

Widmanſtadius (Jo. Albertus) 223. non fuit Hungarus, ſed Suevus, 224. ſqq. ſpeciatim Nællingâ Vlmenſis 231. 469. ejus apud Ferdinandum I. Imp. gratia & dignitates 228. ſeq. ubi & quibus præceptoribus linguas Orientales, ac ſpeciatim Syriacam & Arabicam didicerit 231. ſqq. 238. qua occaſione ad edendum Novum Teſtamentum Syriacum fuerit inductus 229. ipſa N. T. Syriaci editio ab eo procurata 234. ſeq. quale præmium hunc ob laborem a Ferdinando I. Imp. ſibi expetierit 235. ſeq. primus Germanorum Grammaticam Syriacam edidit 237. ejus ſtudium in promovenda inter Germanos linguæ Arabicæ cultura 240. 242. ejus Bibliotheca quorſum pervenerit 237. ejus adverſarii & ſtructæ vitæ ejus inſidiæ 241. ſeq. num idem ſit cum Lucretio Widmanſtadio 244. 470. Angeli Sealteli Oratio invectiva in eum 468. ſeqq.

Digitized by Google

Z.

ZAnchii *(Hieronymi)* conjux Violanthis C. S. Curionis filia. 362
Zeæmanni (Georg.) liber in carcere ſcriptus. 578
Zolcher (Sebaſt.) ſibi dictionarium Arabicum concinnavit. 241
Zwelferus (Jo.) notatus. 24

Digitized by Google